

ספר דברים
DEUTERONOMY

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA), the terms of which are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>. This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
 - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L^AT_EX, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

v	Introduction
vi	Usage Guide
1	פרשת דברים
17	פרשת ואתחנן
36	פרשת עקב
54	פרשת ראה
75	פרשת שופטים
91	פרשת כי תצא
108	פרשת כי תבוא
126	פרשת נצבים
133	פרשת וילך
138	פרשת האזינו
149	פרשת וזאת הברכה
158	עשרת הדברות והאזינו
158	עשרת הדברות בטעם עליון
158	האזינו
161	הפטרות
161	הפטרת דברים
163	הפטרת ואתחנן
165	הפטרת עקב
167	הפטרת ראה
169	הפטרת שופטים

171	הפטרת כי תצא
172	הפטרת כי תבוא
174	הפטרת נצבים
176	הפטרת וילך
177	הפטרת האזינו
181	הפטרת וזאת הברכה
184	מפטיר לשבת ראש חודש
184	הפטרת שבת ראש חודש
187	הפטרת שבת מחר חודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the “Targum”—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Tāj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metsudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash. Sedarim data was pulled from *Mikra al pi Masorah*.

I hope this text will be helpful to those who use it.

Usage Guide

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Only differences that affect the consonantal text as it appears in a Seder Torah are noted. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum. *Paseq* is indicated with a vertical bar with a space on both sides, but the line indicating a *munaḥ legarme* has no space between the line and the preceding word.

To reduce confusion, different numbering systems used for running verse references are numbered differently. Roman numerals are used for chapters, Hindu-Arabic numerals for verses, and Hebrew letters for Sedarim. In verse references in notes, however, chapters are listed in Hindu-Arabic numerals. Where there are attested seder divisions that are not included in the traditional 154-seder count, the number is printed with an asterisk, indicating that it is a seder break but the seder number has not increased. Instances where there are variations in tradition for the start of a seder are in brackets or parentheses.

Names of parshiyot, aliyot, and the number of verses in each parsha are noted in Rashi script. The weekday aliyot can be assumed to end where the second aliya begins. The ending is noted if that is not the case. לוי and ישראל indicate the weekday aliyot. Aliyot for doubled parshiyot are in parentheses.

Parsha breaks are indicated with a פ or ס in parentheses. A petuḥa is a paragraph break that ends a line, a setuma is a break where a blank space is left mid-line. Keri ukhetiv instances are noted with brackets and letters indicating which text is the kerī and which is the ketiv.

Large/small letters are printed in the text. Note that in an actual Seder Torah the large/small letters have the top of the letter aligned with the rest of the text. They are printed aligned with the bottom line here due to typesetting considerations. Other special letters are indicated with parenthetical notes.

I	These are the words which Moses spoke unto all Israel beyond the Jordan; in the wilderness, in the Arabah, over against Suph, between Paran and Tophel, and Laban, and Hazeroth, and Di-zahab.	אלֵּין פִּתְּגַמִּיא דְּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבְרָא דִּינְרָדְנָא אוֹכַח יְתָהוֹן עַל דְּחִבּוּ בְּמִדְבָּרָא וְעַל דְּאַרְגִּיזוּ בְּמִישְׁרָא לְקִבִּיל יָם סוּף בְּפֶאֶרְן וּבִין־תֹּפֶל וּלְבָן וְחִצְרֹת וְדִי־זָהָב: וּבְחֲצִירוֹת אֲרִגִּיזוּ עַל בְּשָׂרָא וְעַל דְּעַבְדוּ עֵינָל דְּדָהָב:	אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבָּר בְּעֵרְבָה מִזֹּל סוּף בֵּין־ פָּאֶרָן וּבֵין־תֹּפֶל וּלְבָן וְחִצְרֹת וְדִי־זָהָב:	דברים א
2	It is eleven days journey from Horeb unto Kadesh-barnea by the way of mount Seir.	מִהֹרֵב חַד עֶשְׂרֵי יוֹמִין מַחוּרָב אוֹרֶחַ טוֹרָא דְּשַׁעִיר עַד רְקִם גִּיאָה:	אֶחָד עֶשְׂרֵי יוֹם מַחוּרָב דֶּרֶךְ הַר־שַׁעִיר עַד קָדֵשׁ בַּרנֶע:	2
3	And it came to pass in the fortieth year, in the eleventh month, on the first day of the month, that Moses spoke unto the children of Israel, according unto all that the LORD had given him in commandment unto them;	וַהֲוָה בְּאַרְבַּעִין שָׁנִין בְּחַד עֶשְׂרֵי יָרְחִין בְּחַד לִירְחָא מִלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל דְּפִקִּיד יְיָ יְהִיָּה לְוִתְהוֹן:	וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתִּי־ עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֱלֹהִים:	3
4	after he had smitten Sihon the king of the Amorites, who dwelt in Heshbon, and Og the king of Bashan, who dwelt in Ashtaroth, at Edrei;	בְּתַר דְּמַחַא יְתָ סִיחוֹן מֶלֶכָא אֲמוֹרִיָּא דִּיתִיב בְּחֶשְׁבּוֹן וְיָתָ עוֹג מֶלֶכָא דְּמַחַנֵּן דִּיתִיב בְּעֶשְׂתֹּרֹת בְּאַדְרֵי:	אַחֲרֵי הִפְתּוּ אֶת סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן וְאֶת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר־יוֹשֵׁב בְּעֶשְׂתֹּרֹת בְּאַדְרֵי:	לוי

(1) אלה הדברים. לפי שהן דברי תוכחות (ספרי א), ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום זה, לפיכך סתם את הדברים והזכירן בזמנו, מפני כבודן של ישראל: אל כל ישראל. אילו הוכיח מקצתן, היו אלו בשוק אומרים, אחת הייטם שומעים מנן עמרם ולא השיבות דבר מכך וכך, אילו היינו שם היינו משיצין אותם, לכך כנסם כולם ואמר להם הרי כלכם כאן, כלמי שיש לו תשובה ישיב: במדבר. לא צמדצר היו אלא צערצות מואב, ומהו צמדצר, אלא בשביל מה שהכעיסוהו צמדצר, שאמר מי יפן מותנו וגו' (שמות טז, ג): בערבבה. בשביל הערבה, שחטאו בצעל פעור צמטים צערצות מואב: מול סוף. על מה שהמרו צים סוף צוואם לים סוף, שאמרו המצלי אין קצרים צמרים (שם יד, יא), וכן צנעסם מחוץ הים, שנאמר וימרו על ים צנים סוף (תהלים קו, ז), כדאיחא צערכין (טו, ו): בין פארן ובין תפל ולבן. אמר רבי יוחנן, חזרונו על כל המקרא, ולא מנינו מקום ששמו תופל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שחפלו על המן שהוא לבן, שאמרו ונפשונו קנה צלקס הקלקל (צמדצר כא, ה), ועל מה שעשו צמדצר פארן ע"י המרגלים: וחצרות. צמחלוקתו של קרח. דבר אחר, אמר להם, היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים צחצרות בשביל לשון הרע (ספרי א), ואחם נדברתם צמקום: ודי זהב. הוכיחן על העגל, שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר וקסף הרציתי לה וזה עשו לצעל (הושע ב, י):

(2) אחד עשר יום מחורב. אמר להם משה, ראו מה גרמחם, אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש צרנע דרך הר שעיר, ואף הוא מהלך י"א יום, ואחם הלכתם אותו בשלשה ימים. שהרי צערים צאייר נסעו מחורב, שנאמר ויהי צשנה השנית צחצח השני צערים צחצח וגו' (צמדצר י, יא), ובצ"ט צסיון שלחו את המרגלים מקדש צרנע (תענית כט,). לא מהם שלשים יום שעשו צקצרות התאווה, שאלו הצער חדש ימים, ושצעה ימים שעשו צחצרות להסגר שם מרים, נמצא צג' ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך הייתה השכינה מתלצטת בשבילכם למהר ציאחכם לארך, וצשביל שקלקלתם, הסב אתכם צציבות הר שעיר מ' שנה:

(3) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש. מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה, ממי למד, מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה, אמר, ראובן צני, אני אומר לך, מפני מה לא הוכחתך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותצק צעו אחי, ומפני ד' דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו, ושלא יהא חצירו רואהו ומצדיש ממנו כו', כדאיחא צספרי (ב), וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה, וכן שמואל, שנאמר הגני עני צי (שמואל א ג, ג), וכן דוד את שלמה צנו (מ"א ב, א):

5	beyond the Jordan, in the land of Moab, took Moses upon him to expound this law, saying:	בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאב הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר:	5
6	The LORD our God spoke unto us in Horeb, saying: 'Ye have dwelt long enough in this mountain;	יְיָ אֱלֹהֵנָּה מְלִיל עִמָּנָה בְּחוֹרֵב לְמִימְרֵי סִגִּי לְכוֹן דִּיתִּיבְתוֹן בְּטוֹרָא הָרִין:	6
7	turn you, and take your journey, and go to the hill-country of the Amorites and unto all the places nigh thereunto, in the Arabah, in the hill-country, and in the Lowland, and in the South, and by the sea-shore; the land of the Canaanites, and Lebanon, as far as the great river, the river Euphrates.	פָּנּוּ וְסַעוּ לָכֶם וּבֵאוּ הָרַם הָאֶמְרִי וְאֶל־כָּל־שְׁכֵנֵי בְּעֶרְבָה בְּהָר וּבְשִׁפְלָה וּבְנֶגֶב וּבְחֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבָּנוֹן עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרָת:	7
8	Behold, I have set the land before you: go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give unto them and to their seed after them.'	רְאֵה נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם אֶת־הָאֶרֶץ בָּאוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם וּלְזֶרְעָם אַחֲרֵיהֶם:	8
9	And I spoke unto you at that time, saying: 'I am not able to bear you myself alone;	וְאָמַרְתִּי לְכוֹן בְּעֵדְנָא הַהוּא לְמִימְרֵי לִית אֲנִי וְכִיל בְּלַחוּדִי לְסוּבְרָא יִתְכוֹן:	9

(4) אחרי הכותו. אמר משה, אם אני מוכיחם קודם שיכנסו לקצה הארץ, יאמרו מה לזה עלינו, מה הטיב לנו, אינו צא אלא לקנח ולמנוח עליה, שאין צו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפניהם והורישם את ארצם, ואחר כך הוכיחם (ספרי ג): סיחון וגור אשר יושב וגור. אילו לא היה סיחון קשה והיה שרוי בחשבון, היה קשה, שהמדינה קשה, ואילו היתה עיר אחרת וסיחון שרוי צמודה, היתה קשה, שהמלך קשה, על אחת כמה וכמה, שהמלך קשה והמדינה קשה (שם): אשר יושב בעשתרות. המלך קשה והמדינה קשה: עשתרות. הוא לשון זקין וקושי כמו עשתרות קרנים, ועשתרות זה, הוא עשתרות קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל, שנאמר ויבן את רפאים צעשלת קרנים (בראשית יד, ה), ועוג נמלט מהם, והוא שנאמר ויבן הפליט (שם יג), ואומר כי רק עוג מלך הצנן נשאר מיתר הרפאים (לקמן ג, יא): באדרעי. שם המלכות:

(5) הואיל. התחיל, כמו הנה לא הולטי (בראשית יח, כז): באר את התורה. צעעים לשון פירשה להם: (6) רב לכם שבת. כפשוטו, ויש מדרש אגדה, (ספרי ה) הרבה גזלה לכם ושכר, על שיתכנס צהר הזה, עשיתם משכן מנורה וכלים, קצלתם תורה, מניחם לכם סנהדרין שרי אלפים ושירי מאות: (7) פנו וסעו לכם. זו דרך ערד ומרמה: ובאו הר האמורי. כמשמעו: ואל כל שכניו. עמון ומואב והר שעיר: בערבה. זה מישור של יער: בהר. זה הר המלך: ובשפלה. זו שפלת דרום: ובנגב ובחוף הים. אשקלון ועזה וקסרי וכו', כדאיתא בספרי (ו): עד הנהר הגדול. מפני שנוכר עם ארץ ישראל קוראו גדול, משל הדיוט אומר, עצד מלך מלך, הדבק לשמור וישמחו לך, קרב לגבי דהינא ואידהן (שבעות מז): (8) ראה נתתי. ציינים אתם רואים, איני אומר לכם מאומד ומשמועה: באו ורשו. אין מערער בדבר, ואינכם צריכים למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכים לכלי זין: לאבתיכם. למה הזכיר שוב לאברהם ליצחק וליעקב, אלא אברהם כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו:

10	the LORD your God hath multiplied you, and, behold, ye are this day as the stars of heaven for multitude.—	יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הֵרְבָה אֶתְכֶם וְהִנֵּה הַיּוֹם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב:	10
11	The LORD, the God of your fathers, make you a thousand times so many more as ye are, and bless you, as He hath promised you!—	יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם יוֹסֵף עֲלֵיכֶם כַּכֶּם אֶלֶף פַּעַמִּים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:	שני
12	How can I myself alone bear your cumbrance, and your burden, and your strife?	אֵיכָה אֲשָׂא לְבַדִּי טַרְחֲכֶם וּמַשְׁאָכֶם וְרִיבְכֶם:	12
13	Get you, from each one of your tribes, wise men, and understanding, and full of knowledge, and I will make them heads over you.'	הָבּוּ לָכֶם אַנְשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וִידְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם:	13
14	And ye answered me, and said: 'The thing which thou hast spoken is good for us to do.'	וַתַּעֲנֵנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת:	14

(9) ואומר אליכם בעת ההוא לאמר. מהו לאמר, אמר להם משה, לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקד"ה: לא אוכל לבדי וגו'. אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל, אדם שהזיזם ממנצרים, וקרע להם את הים, והוריד את המן, והגיו את השליו, לא היה יכול לדונם, אלא כך אמר להם, ה' אלהיכם הרבה אתכם, הגדיל והרים אתכם על דייניכם, נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינים. וכן אמר שלמה, פי מי יוכל לשפט את עמך הפדד הזה (מלכים"א ג, ט), אפשר מי שכתוב בו ויפסם מכל הקדם (שם ה, יא), אומר מי יוכל לשפוט, אלא כך אמר שלמה, אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות עובדי אלילים, שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגו' אין צדק כלום, אני אם חייבתי ממון שלא כדין, נפשות אני נחצה, שנאמר וקצצו את קצעיך נפש (משלי כב, כג):

(10) והנכם היום ככוכבי השמים. וכי כוכבי השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משולים כיום, קיימים לעולם כחמה וכלבנה וכוכבים:

(11) יוסף עליכם ככם אלף פעמים. מהו שוב ויצרך אתכם כאשר דבר לכם, אלא אמרו לו, משה, אתה נותן קצבה לצרכתנו, כבר הצטיח הקד"ה את אצרהם אשר הם יוכלו איש למנות וגו' (צדאשית יג, טז), אמר להם זו משלי הוא, אצל הוא יצרך אתכם כאשר דבר לכם:

(12) איכה אשא לבדי. אם אומר לקבל שכר לא אוכל, זו היא שאמרתי (ס"א שאמרנו) לכם, לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקד"ה: טרחכם. מלמד שהיו ישראל טרחנים, היה אחד מהם רואה את צעל דינו נוטח צדין, אומר יש לי עדים להביא, יש לי ראיות להביא, מוסיף אני עליכם דיינים: ומשאלם. מלמד שהיו אפיקורסין, הקדים משה לנאם, אמרו מה ראה בן עמרם לנאם, שמה אינו שפוי בתוך ביתו, איחר לנאם, אמרו מה ראה בן עמרם שלא לנאם, מה אתם סבורים, יושב ויועץ עליכם עלות רעות וחושב עליכם מחשבות (ס"א מלות וחשבוניות): וריבכם. מלמד שהיו רוגזים:

(13) הבו לכם. הזמינו עצמכם לדבר: אנשים. וכי תעלה על דעתך נשים, מה תלמוד לומר אנשים, צדיקים: חכמים. כסופים: ונבונים. מצינים דבר מתוך דבר. זה ששאל חזקיהו את ר' יוסי, מה בין חכמים לנבונים, חכם דומה לשולחני עשיר, כשמיצין לו דינרין לראות רואה וכשאיין מציאין לו יושב ותוהה, נבון דומה לשולחני תגר, כשמיצין לו מעות לראות רואה, וכשאיין מציאין לו הוא מסור ומציא משלו: וידועים לשבטיכם. שהם ניכרים לכם, שאם בא לפני מעוטף בטליחו, איני יודע מי הוא, ומאיזה שבט הוא, ואם הגון הוא, אצל אתם מכירים בו, שאתם גדלתם אותו, לכן נאמר וידועים לשבטיכם: בראשיכם. ראשים ומכובדים עליכם, שמהיו נהגין בהם כבוד ויראה: ואשכנז. חסר יו"ד, למד שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם, שהיה להם למחות ולכוון אותם לדרך הישרה:

(14) ותענו אותי וגו'. חלמטם את הדבר להנאתכם, היה לכם להשיב, רבינו משה, ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך, לא

- 15 So I took the heads of your tribes, wise men, and full of knowledge, and made them heads over you, captains of thousands, and captains of hundreds, and captains of fifties, and captains of tens, and officers, tribe by tribe.
- 16 And I charged your judges at that time, saying: 'Hear the causes between your brethren, and judge righteously between a man and his brother, and the stranger that is with him.
- 17 Ye shall not respect persons in judgment; ye shall hear the small and the great alike; ye shall not be afraid of the face of any man; for the judgment is God's; and the cause that is too hard for you ye shall bring unto me, and I will hear it.'
- וַאֲקַח אֶת־רָאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיִּדְעוּם וַאֲתַן אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שְׂרֵי אֲלָפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת וְשְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת וְשֹׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם:
- וַאֲצַוָּה אֶת־שֹׁפְטֵיכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר שְׁמַע בֵּין־אֲחֵיכֶם וּשְׁפֹטֶתֶם צֶדֶק בֵּין־אִישׁ וּבֵין־אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ:
- לֹא־תִכְרֹו פָנִים בַּמִּשְׁפָּט כִּקְטָן כְּגֹדֹל תִּשְׁמָעוּן לֹא תִגְוְרוּ מִפְּנֵי־אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לַאלֹהִים הוּא וְהִדְבַּר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי וְשָׁמַעְתִּיו:
- לֹא תִשְׁתַּמּוּדְעוּן אִפִּי בְּדִינָא מְלִי זַעֲרָא כְּרַבָּא תִשְׁמָעוּן לֹא תִדְחִלוּן מִן קִדָּם גּוֹבְרָא אֲרִי דִינָא דִּי הוּא וּפְתִגְמָא דִּיקְשִׁי מִנְכוּן תִּקְרְבוּן לְוֹתִי וְאִשְׁמָעֵנִיה:

ממך שננטערת עליה, אלא ידעתי מחשבותיכם, שהייתם אומרים עכשיו יתמנו עלינו דיינין הרבה, אם אין מכירנו אנו מביאין לו דורון והוא נושא לנו פנים (ספרי יד): לעשות. אם הייתי מתעצל, אם אומרים עשה מהרה: (15) ואקח את ראשי שבטיכם. משקטים בדברים, אשריכם, על מי באתם להתמנות, על בני אברהם יצחק ויעקב, על בני אדם שנקראו אחים ורעים, חלק ונחלה, וכל לשון חזה: אנשים חכמים וידועים. אבל נצווים לא מלאכי, זו אחת משבע מדות שאמר יתרו למשה, ולא מלא אלא שלשה, אנשים נדיקים, חכמים, וידועים (ספרי טו עיין בחוקוני): ראשים עליכם. שנתהגו זהם כבוד, ראשים במקח, ראשים בממכר, ראשים במשא ומתן, נכנס (מביטו ל"ה) אחרון ויוצא ראשון: שרי אלפים. אחד ממונה על אלף: שרי מאות. אחד ממונה על מאה: ושוטרים. מניתי עליכם לשבטיכם אלו הכופתין והמכין כרעוה על פי הדיינין:

(16) ואצווה את שפטיכם. אמרתי להם הו ממונים דין, אם צא דין לפניך פעם אחת שמים ושלש, אל תאמר כבר צא דין זה לפני פעמים הרבה, אלא היו נושאים ונותנים צו (ספרי טז): בעת ההוא. משפטיים אמרתי להם, אין עכשיו כלשעבר, לשעבר הייתם צרשות עצמכם, עכשיו הרי אתם משועבדים לנצור (ספרי טז): שמוע. לשון הוה, אודני"ט בלע"ז (הערענד), כמו נבחר (שמות כ, ז) ונמור (להלן ה, יז): ובין גרו. זה בעל דינו, שאוגר עליו דברים, (ספרי) דבר אחר ובין גרו, אף על עסקי דירה, בין חלוקת אחים, אפילו בין תנור לכיריים (סנהדרין ז):

(17) לא תכירו פנים במשפט. זה הממונה להושיע הדיינין, שלא יאמר איש פלוני נאה או גבור אושיבנו דין, איש פלוני קרובי אושיבנו דין בעיר, והוא אינו צדיק צדיקין, נמצא מחייב את הזכאי ומוכח את החייב, מעלה אני על מי שמונהו כאלו הכיר פנים דין (ספרי יז): בקטן כגדול תשמעון. שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה, שאם קדם וצא לפניך, לא תסלקנו לאחרון (סנהדרין ח). דבר אחר כקטן כגדול תשמעון כהרגומו, שלא תאמר, זה עני הוא, וחבירו עשיר ומנוה לפרנסו, אזכה את העני ונמצא מתפרנס בנקיות. דבר אחר, שלא תאמר, היאך אני פוגם בכבודו של עשיר זה בשביל דינר, אזכנו עכשיו, וכשיצא לחוץ אומר אני לו, תן לו שאתה חייב לו: לא תגורו מפני איש. לא תיראו (ספרי יז). דבר אחר לא תגורו, לא תכניס דברך מפני איש, לשון אגר בקין (משלי י, ה): כי המשפט לאלהים הוא. מה שאתה נוטל מזה שלא כדין, אתה מוזיקני להחזיר לו, נמצא שהטית עלי המשפט (סנהדרין ח). תקרבו אל. על דבר זה נסתלק ממנו משפט בנות נלפחד (ספרי יז), וכן שמואל אמר לשאול אֲנִי הִנֵּה הָלָכָה (שמואל א ט, יט), אמר לו הקב"ה, חייך שאני מודיעך שאין אתה רואה, ואימתי הודיעו, כשצא למשוח את דוד, ויצא את אליאב ויאמר אך נגד ה' משיחו (שם טז, ו), אמר לו הקב"ה, ולא אמרת אנכי הרוואה, אל תפגט אל מלאהו (שם ז):

18	And I commanded you at that time all the things which ye should do.	וּפְקִידִית יִתְּכֹן בְּעֵדְנָא הָהוּא יֵת כָּל פְּתִנְמֵי דְתַעֲבָדוּן:	וְאַצְוֶה אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:	18
19	And we journeyed from Horeb, and went through all that great and dreadful wilderness which ye saw, by the way to the hill-country of the Amorites, as the LORD our God commanded us; and we came to Kadesh-barnea.	וְנִשְׁלַנָּא מִחוּרֵב וְהִלִּיכְנָא יֵת כָּל מַדְבָּרָא רַבָּא וְדִחִילָא הָהוּא דְחִזִּיתוּן אוּרְחַ שׁוּרָא דְאַמּוֹרֵאָה כְּמָא דְפִקִּיד יי אֱלֹהֵנָא יִתְנָא וְאַתִּינָא עַד רָקִם גִּיאָה:	וְנִסְעָ מִחוּרֵב וְנָלַךְ אֵת כָּל-הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הָהוּא אֲשֶׁר רִאִיתֶם דֶּרֶךְ תֶּרֶם הָאֲמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנָבֵא עַד קֶדֶשׁ בַּרנֶע:	19
20	And I said unto you: 'Ye are come unto the hill-country of the Amorites, which the LORD our God giveth unto us.	וְאַמְרִית לְכוּן אֶתִּיתוּן עַד שׁוּרָא דְאַמּוֹרֵאָה דִּי אֱלֹהֵנָא יְהִיב לָנָא:	וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּאַתֶּם עַד-תֶּרֶם הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	20
21	Behold, the LORD thy God hath set the land before thee; go up, take possession, as the LORD, the God of thy fathers, hath spoken unto thee; fear not, neither be dismayed.'	חֲזִי דִּיהִב יי אֱלֹהֵךְ קֳדָמְךָ יֵת אֶרֶעָא סָק אַחֲסִין כְּמָא דְמַלִּיל יי אֱלֹהָא דְאַבְרָהָם לָךְ לֹא תִדָּחַל וְלֹא תִתְבַּר:	רְאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת-הָאָרֶץ עֲלֶה רֶשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אַל-תִּירָא וְאַל-תִּתַּחַת:	21
22	And ye came near unto me every one of you, and said: 'Let us send men before us, that they may search the land for us, and bring us back word of the way by which we must go up, and the cities unto which we shall come.'	וּקְרִיבִיתוּן לְנוֹתִי כּוֹלְכוּן וְאַמְרִיתוּן נִשְׁלַח גּוֹבְרִין קֳדָמְנָא וַיֵּאֱלָלוּן לָנָא יֵת אֶרֶעָא וַיִּתִּיבוּן יִתְנָא פְתִנְמֵי יֵת אוּרְחָא דְנִסְק בְּהַ וַיִּתְּ קֳרִינָא דְנִיעוֹל לְהוּן:	וְתִקְרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם וְתֹאמְרוּ נִשְׁלַח אַנְשִׁים לְפָנֵינוּ וַיַּחְפְּרוּ-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ וַיִּשְׁבוּ אֲתָנוּ דְבַר אֶת-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה-בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהֵינוּ:	שלישי 22
23	And the thing pleased me well; and I took twelve men of you, one man for every tribe;	וּשְׁפַר בְּעֵינֵי פְתִנְמֵי וּדְבָרִית מִנְכוּן תִּרִי עֲשֶׂר גּוֹבְרִין גּוֹבְרָא חַד לְשִׁבְטָא:	וַיִּיטֵב בְּעֵינֵי הַדָּבָר וְאָקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ:	23

(18) את כל הדברים אשר תעשון. אלו י' דברים שצין דיני ממונות לדיני נפשות:

(19) המדבר הגדול והנורא. שהיו צו נחשים כקורות, ועקיצים כקשמות:

(22) ותקרבון אלי כלכם. צערבוציא, ולהלן הוא אומר ופקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וקניקס, ופאמרו הן הר'אנו וגו' (לקמן ה, כ), אומה קריזה היתה הוגנת, ילדים מכבדים את הזקנים ושלחם לפניהם, וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפניהם, אזל כאן, ומקרבון אלי כולכם, צערבוציא, ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים: וישיבו אתנו דבר. צאיזה לשון הם מדברים (ספרי כ): את הדרך וגו'. אין דרך שאין זה עקמימות: ואת הערים אשר נבוא אליהן. תחלה לכבוש:

(23) וייטב בעיני הדבר. צעיני ולא צעיני המקום, ואם צעיני משה היה טוב למה אמרה בתוכחות, משל לאדם שאומר לחצירו מכור לי חמורך זה, אמר לו הן, נותנו אתה לי לנסיון, אמר לו הן, זהרים וגבעות, אמר לו הן, כיון שראה שאין מעכבו כלום, אמר הלוקח צלצו, בטוח הוא זה שלא אמלא צו מוס, מיד אמר לו טול מעותיך ואיני מנסהו מעתה, אף אני הודיתי לדבריכם, שמא תחזרו צכם כשתראו שאיני מעכב, ואתם לא חזרתם צכם: ואקח מכם. מן הצוררים שצכם, מן המסלטים שצכם: שנים עשר אנשים איש אחד לשבט. מגיד שלא היה שצט לוי עמהם (שם כא):

24	and they turned and went up into the mountains, and came unto the valley of Eshcol, and spied it out.	וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֶשְׁכּוֹל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ: וַתֵּיָאֵר:	וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֶשְׁכּוֹל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ: וַתֵּיָאֵר:
25	And they took of the fruit of the land in their hands, and brought it down unto us, and brought us back word, and said: 'Good is the land which the LORD our God giveth unto us.'	וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיֵּרְדּוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אִתָּנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיֵּרְדּוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אִתָּנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:
26	Yet ye would not go up, but rebelled against the commandment of the LORD your God;	וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וַתִּמְרוּ אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וְלֹא אָבִיתֶם לְמַסַּק וּסְרִיבָתוֹן עַל מִצְרָא דִּי אֱלֹהֵכֶן:	וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וַתִּמְרוּ אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וְלֹא אָבִיתֶם לְמַסַּק וּסְרִיבָתוֹן עַל מִצְרָא דִּי אֱלֹהֵכֶן:
27	and ye murmured in your tents, and said: 'Because the LORD hated us, He hath brought us forth out of the land of Egypt, to deliver us into the hand of the Amorites, to destroy us.	וַתִּרְגְּנוּ בְּאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשָׁנָאת יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת אִתָּנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ: וַתִּרְגְּנוּ בְּאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשָׁנָאת יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת אִתָּנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ:	וַתִּרְגְּנוּ בְּאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשָׁנָאת יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת אִתָּנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ:
28	Whither are we going up? our brethren have made our heart to melt, saying: 'The people is greater and taller than we; the cities are great and fortified up to heaven; and moreover we have seen the sons of the Anakim there.'	אָנֹכִי אֲנִיחֵנוּ עַל־יְמֵינוּ הַמָּסוּי אֶת-לִבֵּבָנוּ לֹא-מֵר עִם גְּדוֹל וְרָם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם-בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם: לֹאן אֲנַחְנָא סְלָקִין אֲחִנָּא תִּבְרוּ יֵת לִבָּנָא לְמִימַר עִם רַב וְחִשּׁוּף מִנְּנָא קְרוּיִן רִבְרָבִין וּבְרִיכִין עַד צִית שְׁמַיָּא וְאִף בְּנֵי גִבְרָא חֲזִינָא תַּמָּן:	אָנֹכִי אֲנִיחֵנוּ עַל־יְמֵינוּ הַמָּסוּי אֶת-לִבֵּבָנוּ לֹא-מֵר עִם גְּדוֹל וְרָם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם-בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם:
29	Then I said unto you: 'Dread not, neither be afraid of them.	וַאֲמַרְתִּי לָכֵן לֹא תִתְּבָרוּן וְלֹא תִדְחַלּוּן מִנְּהוֹן:	וַאֲמַר אֲלֵכֶם לֹא-תִעַרְצוּן וְלֹא-תִירָאוּן מֵהֶם:
30	The LORD your God who goeth before you, He shall fight for you, according to all that He did for you in Egypt before your eyes;	יְיָ אֱלֹהֵכֶן דְּמַדְבֵּר קֳדָמֵיכֶן מִיַּמְרִיהּ יִגִּיחַ לָכֵן כָּכָל דְּעֵבַד עִמָּכֶן בְּמִצְרַיִם לַעֲיִיבֵיכֶן:	יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִלָּךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלָּחֶם לָכֶם כָּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה אֲתֶכֶם בְּמִצְרַיִם לַעֲיִיבֵיכֶם:

(24) עד נחל אשכול. מגיד שנקרא על שם סופו: וירגלו אותה. מלמד שהלכו זה ארבעה אומנים שמי וערב (שם כז):

(25) ויורדו אלינו. מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות: ויאמרו טובה הארץ. מי הם שאמרו טובה, יהושע

וכלל (שם כג):

(26) ותמרו. לשון התרסה, התרסות כנגד מאמרו:

(27) ותרגנו. לשון הרע, וכן דרגי נקנן (משלי יח, ט), אדם המוציא דבה: בשנאת ה' אתנו. והוא היה אוהב אתכם, אזל

אתם שונאים אותו, משל הדיוט אומר, מה דצלצף על רחמון מה דצלציה עלך: בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים. הוצאנו לשנאה היתה, משל למלך אשר ודס שהיו לו שני צנים, ויש לו שתי שדות אחת של שקיאל ואחת של צעל, למי שהוא אוהב נותן של שקיאל, ולמי שהוא שונא נותן לו של צעל, ארץ מצרים של שקיאל היא, שנילוס עולה ומשקה אותה, וארץ כנען של צעל, והואינו ממזרים לתת לנו את ארץ כנען:

(28) ערים גדולות ובצורות בשמים. דברו הכתובים לשון רבאי:

(29) לא תערצון. לשון שצירה כתרוממו, ודומה לו צערון נקלים לשון (איוב ל, ו), לשצור נחלים:

(30) ילחם לכם. צבילכם:

31	and in the wilderness, where thou hast seen how that the LORD thy God bore thee, as a man doth bear his son, in all the way that ye went, until ye came unto this place.	וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּאִישׁ יִשְׂאֵאִישׁ אֶת־בְּנוֹ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה:	וּבַמִּדְבָּרָא דְחֻזִּיתָא דְסוּבְרָךְ יי אֱלֹהֶךָ כְּמָא דְמִסּוּבְרָ גּוֹבְרָא יְת בְּרִיהַ בְּכָל אֹרְחָא דְחִלְיָתוֹן עַד מִיִּתְיָכוֹן עַד אַתְרָא הַדִּין:
32	Yet in this thing ye do not believe the LORD your God,	וּבַדְּבָר הַזֶּה אֵינִיכֶם מֵאֱמִינִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	וּבַפְתָּגְמָא הַדִּין לִיִּתְיָכוֹן מְהִימְנִין בְּמִימְרָא דִּיִּי אֱלֹהֵכֹן:
33	Who went before you in the way, to seek you out a place to pitch your tents in: in fire by night, to show you by what way ye should go, and in the cloud by day.	הַחֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם בַּדֶּרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מָקוֹם לְחַנּוּתְכֶם בָּאֵשׁ לַיְלָה לְרֹאשְׁתְּכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָהּ וּבַעֲנַן יוֹמָם:	דְּמַדְבֵּר קְדָמְיָכוֹן בְּאֹרְחָא לְאַחְקָנָא לְכוֹן אַתְר בֵּית מִשְׁרֵי לְאַשְׁרִיּוּתְכוֹן בְּעִמּוּדָא דְאִישְׁתָּא בְּלִילְיָא לְאַחְזִיּוּתְכוֹן בְּאֹרְחָא דְתַחְכוֹן בֵּהּ וּבְעִמּוּדָא דְעֲנָנָא בִּימָמָא:
34	And the LORD heard the voice of your words, and was wroth, and swore, saying:	וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר:	וַשְׁמִיעַ קְדָם יי יְת קֹל פְּתָגְמִיכוֹן וּרְגִיז וְקִיָּים לְמִימֵר:
35	‘Surely there shall not one of these men, even this evil generation, see the good land, which I swore to give unto your fathers,	אִם־יִרְאֶה אִישׁ בְּאַנְשֵׁים הָאֵלֶּה הַדֹּר הַרְעָה הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָתֵת לְאַבְתִּיכֶם:	אִם יַחְזִי גִבֵּר בְּגוֹבְרִיָּא הָאֵלִין דְּרָא בִּישָׁא הַדִּין יְת אֶרְעָא טְבָתָא דְקִיָּיִמִית לְמַתָּן לְאַבְתְּחִיכוֹן:
36	save Caleb the son of Jephunneh, he shall see it; and to him will I give the land that he hath trodden upon, and to his children; because he hath wholly followed the LORD.	זוֹלָתִי כָלֵב בֶּן־יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלֹא־אֶתֶּן אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרַךְ־בָּהּ וּלְבָנָיו יֵעַן אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרָי יְהוָה:	אֱלֹהִין כָּלֵב בֶּר יִפְנֶה הוּא יַחְזִינָה וְלִיה אֶתֶּן יְת אֶרְעָא דְדֶרֶךְ בֵּהּ וּלְבָנָוְהִי חִלְף דְּאַשְׁלִים בְּתֵר דְחִלְתָּא דִּיִּי:
37	Also the LORD was angry with me for your sakes, saying: Thou also shalt not go in thither;	גַּם־בִּי הִתְאַנֵּף יְהוָה בְּגִלְלֶכֶם לֵאמֹר גַּם־אֶתָּה לֹא־תָבֹא שָׁם:	אַף עָלֵי הוּנָה רָגַז מִן קְדָם יי בְּדִילְכוֹן לְמִימֵר אַף אַתָּ לֹא תִיעוֹל לְתַמָּן:

(31) ובמדבר אשר ראית. מוסב על מקרא שלמעלה הימנו, ככל אשר עשה אחכס צמזרים, ועשה אף צמדצר אשר ראית אשר נשאך וגו'. כאשר ישא איש את בנו. כמו שפירשתי אצל ויָסַע מִלֶּאךָ הָאֵלֶּהִים הַלֵּךְ לִפְנֵי מַתְנֶה יִשְׁרָאֵל וגו' (שמות יד, ט), משל למהלך צדק וצנו לפניו, צאו לסטים לשצותו וכו'.

(32) ובדבר הזה. שהוא מצטיחכם להציאכם אל הארץ, אינכם מאמינים בו:

(33) לראותכם. כמו להראותכם, וכן לנחמם הדָּרָךְ (שם יג, כא), וכן לשמע עָקוֹל חוֹדָה (תהלים כו, ז), וכן לָלֶכֶת לְגִיד צִיָּקְעָל (מלכים ב, ט, טו):

(36) אשר דרך בה. מצרון, שנאמר וַיֵּצֵא עַד קְצָרוֹן (צמדצר יג, כב):

(37) התאנף. נתמלא רוגז:

38	Joshua the son of Nun, who standeth before thee, he shall go in thither; encourage thou him, for he shall cause Israel to inherit it.	יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן הָעֹמֵד לְפָנָיִךָ הוּא יָבֹא שָׁמָּה אֲתָם חֹזֵק כִּי-הוּא יִנְחִלָנָה אֶת-יִשְׂרָאֵל:	יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נון דְּקָאִים קְדָמְךָ הוּא יִיעוֹל לְתַמָּן יִתִּיה תַּקִּיר אַרִי הוּא יַחֲסִנְנָה לְיִשְׂרָאֵל:
39	Moreover your little ones, that ye said should be a prey, and your children, that this day have no knowledge of good or evil, they shall go in thither, and unto them will I give it, and they shall possess it.	וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבָז יִהְיֶה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרָע הַמָּדָה יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם אֶתְנַנָּה וְהֵם יִירְשׁוּהָ:	וְטַפְלְכוֹן דְּאָמַרְתוּן לְבָזָא יְהוֹן וּבְנֵיכוֹן דְּלֹא יָדְעוּ יוֹמָא דִּין טַב וּבִישׁ אַנּוּן יִיעֲלֹן לְתַמָּן וְלָהוֹן אֶתְנַנָּה וְאַנּוּן יִירְשׁוּנָה:
40	But as for you, turn you, and take your journey into the wilderness by the way to the Red Sea.	וְאַתֶּם פָּנּוּ לָכֶם וְסַעוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם-סוּף:	וְאַתּוֹן אַתְפְּנוּ לָכוֹן וְטוּלוּ לַמִּדְבָּרָא אוּרְחָ יָמָא דְסוּף:
41	Then ye answered and said unto me: 'We have sinned against the LORD, we will go up and fight, according to all that the LORD our God commanded us.' And ye girded on every man his weapons of war, and deemed it a light thing to go up into the hill-country.	וַתַּעֲנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלַי חֲטֵאנוּ לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלְחַמְנוּ כְּכֹל אֲשֶׁר-צִוָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַתַּחַגְרוּ אִישׁ אֶת-כְּלֵי מִלְחַמָּתוֹ וַתַּחֲשִׁיבוּ לַעֲלֹת הַהָרָה:	וְאַתְיַבְתוּן וְאַמַּרְתוּן לִי חֲבָנָא קְדָם יְיָ אֲנַחְנָא נִסְק וְנִגִּית קָרֵב כָּכֵל דְּפַקְדָנָא יְיָ אֱלֹהֵנָא וְזִרְיָתוֹן גְּבַר יֵת מְאִנִּי קָרְבִּיהָ וְשִׁרְיָתוֹן לְמַסַּק לְטוּרָא:
42	And the LORD said unto me: 'Say unto them: Go not up, neither fight; for I am not among you; lest ye be smitten before your enemies.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲמַר לָהֶם לֹא תַעֲלֹוּ וְלֹא-תִלָּחֲמוּ כִּי אֲנִי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִגָּפּוּ לְפָנַי אֲבִיכֶם:	וְאַמַּר יְיָ לִי אֵימַר לְהוֹן לֹא תַסְקוּן וְלֹא תַגִּיחוּן קָרֵב אַרִי לִית שְׂכִינָתִי בֵּינֵיכוֹן וְלֹא תַתְּבְּרוּן קְדָם בְּעָלֵי דְבְּבִיכוֹן:
43	So I spoke unto you, and ye hearkened not; but ye rebelled against the commandment of the LORD, and were presumptuous, and went up into the hill-country.	וַאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וַתִּמְרּוּ אֶת-פִּי יְהוָה וַתִּזְדּוּ וַתַּעֲלֹוּ הַהָרָה:	וּמְלִילִית עִמְכוֹן וְלֹא קִבִּילְתוּן וְסַרְיַבְתוּן עַל מִימְרָא דִּיִּי וְאַרְשַׁעְתוּן וְסַלִּיקְתוּן לְטוּרָא:
44	And the Amorites, that dwell in that hill-country, came out against you, and chased you, as bees do, and beat you down in Seir, even unto Hormah.	וַיֵּצֵא הָאֲמֹרִי הַיּוֹשֵׁב בְּהָר הַהוּא לְקִרְאָתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֹתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיַּכּוּ אֹתְכֶם בְּשִׁעִיר עַד-חֶרְמָה:	וַנִּפֵּק אֲמוּרָאָה דִּיתִיב בְּטוּרָא הַהוּא לְקַדְמוּתְכוֹן וְיִרְדְּפוּ יַתְּכוֹן כְּמָא דְנִתְּזוּן דְּבְּרִיתָא וְיִטְרְדוּ יַתְּכוֹן בְּשִׁעִיר עַד חֶרְמָה:

- (40) פנו לכם. אמרתי להעביר אתכם דרך רוחב ארץ אדום לזד צפון ליכנס לארץ, קלקלתם וגרמתם לכם עכוב: פנו לכם. לאחורכם, ותלכו צמד צד לזד ים סוף, שהמדבר שהיו הולכים צו לדומה של הר שעיר, היה מפסיק צין ים סוף להר שעיר, עתה המשכו לזד הים ותסבצו את הר שעיר כל דרומו מן המערב למזרח:
- (41) ותדינו. לשון הַנִּי וְעָלִינוּ אֶל הַמָּקוֹם (צמד צד יד, מ), זה הלשון שאמרתם לשון הן, כלומר נודמנתם:
- (42) לא תעלו. לא עלייה תהא לכם אלא ירידה:
- (44) כאשר תעשינה הדבורים. מה הדבורה הזאת, כשהיא מכה את האדם מיד מטה, אף הם כשהיו נוגעים צכס מיד מתים:

45	And ye returned and wept before the LORD; but the LORD hearkened not to your voice, nor gave ear unto you.	וַתָּשָׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא שָׁמַע יְהוָה בְּקוֹלְכֶם וְלֹא הִאָזִין אֲלֵיכֶם:	45
46	So ye abode in Kadesh many days, according unto the days that ye abode there.	וַתָּשָׁבוּ בְּקֶדֶשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם:	46
II	Then we turned, and took our journey into the wilderness by the way to the Red Sea, as the LORD spoke unto me; and we compassed mount Seir many days.	וַנִּפֶן וְנִסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם-סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וְנָסַב אֶת-הַר-שְׁעִיר יָמִים רַבִּים: (ס)	II
2	And the LORD spoke unto me, saying:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:	חמישי ב
3	'Ye have compassed this mountain long enough; turn you northward.	רַב-לָכֶם סָב אֶת-הָהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה:	3
4	And command thou the people, saying: Ye are to pass through the border of your brethren the children of Esau, that dwell in Seir; and they will be afraid of you; take ye good heed unto yourselves therefore;	וְאֶת-הָעָם צִוּ לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם בְּנֵי-עִשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשְׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד:	4
5	contend not with them; for I will not give you of their land, no, not so much as for the sole of the foot to tread on; because I have given mount Seir unto Esau for a possession.	אֲלֹתֵתְגִירוּ בָּם כִּי לֹא-אֶתֵּן לָכֶם מְאָרְצָם עַד מִדְּרֹךְ כַּף-רֶגֶל כִּי-יִרְשֶׁהָ לַעֲשׂו נְתַתִּי אֶת-הָר שְׁעִיר:	5

(45) ולא שמע ה' בקולכם. כזיכול עשיתם מדת רחמיו כאילו אכזרי:
(46) ותשבו בקדש ימים רבים. י"ט שנה, שנאמר כימים אשר ישבתם, בשאר המסעות, והם היו ל"ח שנה, י"ט מהם עשו בקדש, וי"ט שנה הולכים ומטורפים וחזרו לקדש, כמו שנאמר וַיֵּעַס בַּמִּדְבָּר (שם לז, יג). כך מצאתי בסדר עולם:
(1) ונפן ונסע המדבר. אילו לא חטאו, היו עוזרים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומו לזפון, ובשזיל שקלקלו, הפכו לזד המדבר, שהוא בין ים סוף לדרומו של הר שעיר, והלכו אלל דרומו מן המערב למזרח. דרך ים סוף. דרך יליאתן ממזרים שהוא במקצוע דרומית מערבית, משם היו הולכים לזד המזרח: ונסב את הר שעיר. כל דרומו עד ארץ מואב:
(3) פנו לכם צפונה. סובו לכם לרוח מזרחית, מן הדרום לזפון פניכם לזפון, נמצאו הולכין את רוח מזרחית, וזה שנאמר ויצא ממזרח שמש ללך מואב (שופטים יא, יח):
(4) ונשמרתם מאד. ומהו השמירה, אל תתגרו בם:
(5) עד מדרך כף רגל. אפילו מדרך כף רגל, כלומר אפילו דריסת הרגל איני מקשה לכם לעבור בארצם שלא ברשות. ומדרש אגדה (תנחומא ישן דברים הוספה ו), עד שיצא יוס דריסת כף רגל על הר הזיתים, שנאמר וְעָמְדוּ רָגְלָיו וְגו' (זכריה יד, ד): ירשה לעשו. מאברהם, עשרה עממים נחמיו לו, שבעה לכם, וקיני וקניזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר (ב"ר מד, כג), אחד מהם לעשו, ושנים לבני לוט, בשכר שהלך אחר למזרים ושחק על מה שהיה אומר על אשתו אחותו היא, עשאו כבנו:

6	<p>Ye shall purchase food of them for money, that ye may eat; and ye shall also buy water of them for money, that ye may drink.</p>	<p>אָכַל תִּשְׁכְּרוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וְאָכְלֵתֶם וְגַם מַיִם תִּכְרוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וְשָׁתִיתֶם:</p> <p>עֲבוּרָא תִזְבְּנוּ מִנְהוֹן בְּכֶסֶף וְתִכְלוּן וְאִף מַיָּא תִזְבְּנוּ מִנְהוֹן בְּכֶסֶף וְתִשְׁתוּן:</p>	6
7	<p>For the LORD thy God hath blessed thee in all the work of thy hand; He hath known thy walking through this great wilderness; these forty years the LORD thy God hath been with thee; thou hast lacked nothing.'</p>	<p>כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ יָדַע לִכְתָּךְ אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה וְהוּא אֲרַבְעִים שָׁנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חָסַרְתָּ דָבָר:</p> <p>אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ בְּכָל עֹבְדֵי יָדְךָ סוֹפִיק לְךָ צוּרְכְךָ בְּמַהְרָךְ יֵת מִדְּבָרָא רַבָּא הֲדִין דָּנוּ אֲרַבְעִין שָׁנִין מִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ בְּסַעְדְךָ לֹא חָסַרְתָּא מִדָּעַם:</p>	7
8	<p>So we passed by from our brethren the children of Esau, that dwell in Seir, from the way of the Arabah, from Elath and from Ezion-geber. And we turned and passed by the way of the wilderness of Moab.</p>	<p>וַנַּעֲבֹר מֵאֶת אֶחָיו בְּנֵי־עֲשׂוּ הַיְשָׁבִים בְּשֹׁעִיר מִדֶּרֶךְ הָעֲרָבָה מֵאֵילָת וּמִעֲצֹן גִּבֵּר (ס) וַנַּפֵּן וַנַּעֲבֹר דֶּרֶךְ מִדְּבָר מוֹאָב:</p> <p>וַעֲבַרְנָא מֵלוֹת אַחְנָא בְנֵי עֲשׂוּ דִיתְבִּין בְּשֹׁעִיר מֵאוֹרֶחַ מִיִּשְׂרָא מֵאֵילָת וּמִעֲצֹן גִּבֵּר ס וְאַחְפְּנִנָא וַעֲבַרְנָא אוֹרֶחַ מִדְּבָרָא דְמוֹאָב:</p>	8
9	<p>And the LORD said unto me: 'Be not at enmity with Moab, neither contend with them in battle; for I will not give thee of his land for a possession; because I have given Ar unto the children of Lot for a possession.—</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל־תִּצְרֹא־תָמוּבָא וְאֶל־תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֶתֶּן לְךָ מֵאַרְצוֹ יְרֵשָׁה כִּי לְבְנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עַר יְרֵשָׁה:</p> <p>וַאֲמַר יְיָ לִי לֹא תִצְוֹר עַל מוֹאָבָא וְלֹא תִתְגַּרִי לְמַעַבְדַּ עִמּוֹהוֹן קִרְבִּי אֲרִי לֹא אֶתֶּן לְךָ מֵאַרְעָהוֹן יְרוּתָא אֲרִי לְבְנֵי לוֹט יְהִבִּית יֵת לְחֵית יְרוּתָא:</p>	9
10	<p>The Emim dwelt therein aforetime, a people great, and many, and tall, as the Anakim;</p>	<p>הָאֱמִים לִפְנִים יָשְׁבוּ בָהּ עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעֲנָקִים:</p> <p>אִימְתָנִי מִלְקַדְמִין יְתִיבוּ בָהּ עַם רַב וְסִגִּי וְתִשְׁרִף כְּגִבְרִיא:</p>	10
11	<p>these also are accounted Rephaim, as the Anakim; but the Moabites call them Emim.</p>	<p>רִפְאִים יִחְשְׁבוּ אֶרְהֵם כְּעֲנָקִים וְהַמּוֹאָבִים יִקְרְאוּ לָהֶם אֱמִים:</p> <p>גִּבְרִיא מִתְחַשְּׁבִין אִף אֲנִין כְּגִבְרִיא וּמוֹאָבָא קִרְן לַהוֹן אִימְתָנִי:</p>	11

- (6) תכרו. לשון מקח, וכן אשר קריתי לי (בראשית ג, ה), שכן בצרכי הים קורין למכירה כירה (ר"ה כו.).
- (7) כי ד' אלהיך ברכך. לפיכך לא תכפו (ס"א תכפּו) את טוֹבַתוֹ להראות כאילו אתם עניים, אלא הראו עמכם עשירים:
- (8) ונפן ונעבור. ללד נפון, הפכנו פנים להלון רוח מזרחית:
- (9) ואל תתגר וגו'. לא אסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מִיִּקְרִים היו אותם וגראים להם כשהם מזויינים, לפיכך כתב ויגר מואב מפני העם (במדבר כג, ג), שהיו שוללים וצוויים אותם, אבל צבני עמון נאמר ואל תתגר צם (להלן פסוק יט), שום גרוי, בשכר זניעות אמם, שלא פרסמה על אזיה כמו שעשתה הבכירה, שקראה שם צנה מואב (צ"ק לח:). ער. שם המדינה:
- (10) האמים לפנים וגו'. אתה סבור שזו ארץ רפאים שנחתי לו לאברהם, לפי שהאמים שהם רפאים ישבו זה לפנים, אבל לא זו היא, כי אותם רפאים הורשתי מפני צני לוט, והושצתם תחתם:
- (11) רפאים יחשבו וגו'. רפאים היו נחשבים אותם אמים, כענקים הנקראים רפאים, על שם שכל הרואה אותם ידיו מתרפות: אמים. על שם שאימתם מוטלת על הבריות, וכן וצשעיר ישבו החורים ונחתי לצני עשו:

<p>12 And in Seir dwelt the Horites aforetime, but the children of Esau succeeded them; and they destroyed them from before them, and dwelt in their stead; as Israel did unto the land of his possession, which the LORD gave unto them.—</p>	<p>ובשעיר יתבו חוראי מלמדמין ובני עשו תריכונון ושציאונון מן קדמיהון ותבו באתרהון כמא דעבד ישאל לארע ורותתיה דיהב יי להון:</p>	<p>12 ובשעיר ישבו החורים לפני ובני עשו יירשום וישמידום מפניהם וישבו תחתם כאשר עשה ישראל לארץ ירשתו אשר נתן יהוה להם:</p>
<p>13 Now rise up, and get you over the brook Zered.' And we went over the brook Zered.</p>	<p>13 פען קומו ועברו לכון ית נחלא דזרד ועברנא ית נחלא דזרד:</p>	<p>13 עתה קמו ועברו לכם את-נחל זרד ונעבר את-נחל זרד:</p>
<p>14 And the days in which we came from Kadesh-barnea, until we were come over the brook Zered, were thirty and eight years; until all the generation, even the men of war, were consumed from the midst of the camp, as the LORD swore unto them.</p>	<p>14 ויהימים אשר הלכנו מקדש ברנע עד אשר עברנו את-נחל זרד שלשים ושמנה שנה עד- תם כל-הדור אנשי המלחמה מקרב המחנה כאשר נשבע יהוה להם:</p>	<p>14 והימים אשר הלכנו מקדש ברנע עד אשר עברנו את-נחל זרד שלשים ושמנה שנה עד- תם כל-הדור אנשי המלחמה מקרב המחנה כאשר נשבע יהוה להם:</p>
<p>15 Moreover the hand of the LORD was against them, to discomfit them from the midst of the camp, until they were consumed.</p>	<p>15 ואף מחא מן קדם יי הות בהון לשיציותהון מגו משריתא עד דשלימו:</p>	<p>15 וגם יד-יהוה היתה פם להם מקרב המחנה עד תמם:</p>
<p>16 So it came to pass, when all the men of war were consumed and dead from among the people,</p>	<p>16 והנה כד שלימו כל גוברי מגיחי קרבא לממת מגו עמא:</p>	<p>16 ויהי כאשר-תמו כל-אנשי המלחמה למות מקרב העם: (ס)</p>
<p>17 that the LORD spoke unto me saying:</p>	<p>17 ומליל יי לי למימר:</p>	<p>17 וידבר יהוה אלי לאמר:</p>
<p>18 'Thou art this day to pass over the border of Moab, even Ar;</p>	<p>18 את עבר יומא דין ית תחום מואב ית לחית:</p>	<p>18 אתה עבר היום את-גבול מואב את-ער:</p>
<p>19 and when thou comest nigh over against the children of Ammon, harass them not, nor contend with them; for I will not give thee of the land of the children of Ammon for a possession; because I have given it unto the children of Lot for a possession.—</p>	<p>19 ותקרב לקביל בני עמון לא תצור עליהון ולא תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתין מארע בני עמון לך ירחא ארי לבני לוש יתבתה ירחא:</p>	<p>19 וקרבת מול בני עמון אל- תצורם ואל-תתגר בם כי לא- אתן מארץ בני-עמון לך ירשה כי לבני-לוש נתתיה ירשה:</p>

- (12) יירשום. לשון הווה, כלומר נחית זהם כח שהיו מורשים אותם והולכים:
(15) היתה בם. למהר ולהומם צוחך מ'שנה, שלא יגרמו לצניהם עוד להעכב צמדצר:
(16) ויהי כאשר תמו וגר וידבר ה' אלי וגר. אצל משילוח המרגלים עד כאן לא נאמר צפרשה זו וידבר, אלא ויאמר, ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים, לא נתיחד עמו הדבור בלשון חצה פנים אל פנים וישב הדעת, ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים, אלא בשביל ישראל: אנשי המלחמה. מנן עשרים שנה היוצאים בצבא:
(18) אתה עובר היום את גבול מואב וגר וקרבת מול בני עמון וגר. מכאן שארץ עמון ללד נפון:

20	That also is accounted a land of Rephaim: Rephaim dwelt therein aforetime; but the Ammonites call them Zamzummim,	אֶרֶץ רִפְאִים תַּחֲשָׁב אֲף־הוּא רִפְאִים יִשְׁבוּ־בָהּ לְפָנִים וְהַעֲמָנִים יִקְרְאוּ לָהֶם זַמְזֻמִּים:	20
21	a people great, and many, and tall, as the Anakim; but the LORD destroyed them before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead;	עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעַנְקִים וַיִּשְׁמִדֵם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיֵּירָשׁוּם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם:	21
22	as He did for the children of Esau, that dwell in Seir, when He destroyed the Horites from before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead even unto this day;	כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְבְנֵי עֵשָׂו הַיִּשְׁבִּים בְּשֵׁעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת־הַחֲרִי מִפְּנֵיהֶם וַיֵּירָשׁוּם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	22
23	and the Avvim, that dwelt in villages as far as Gaza, the Caphtorim, that came forth out of Caphtor, destroyed them, and dwelt in their stead.—	וְהַעֲוִים הַיִּשְׁבִּים בַּחֲצָרִים עַד־ עֵזָה כַּפְתָּרִים הַיִּצְאִים מִכַּפְתָּר הִשְׁמִידֵם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם:	23
24	Rise ye up, take your journey, and pass over the valley of Arnon; behold, I have given into thy hand Sihon the Amorite, king of Heshbon, and his land; begin to possess it, and contend with him in battle.	קוּמוּ סֹעֲוּ וְעִבְרוּ אֶת־נַחַל אַרְנוֹן רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת־סִיחֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבֹּן הָאֲמֹרִי וְאֶת־ אֶרְצוֹ הַחֵל רֶשׁ וְהִתְגַּר בּוֹ מִלְחָמָה:	24
25	This day will I begin to put the dread of thee and the fear of thee upon the peoples that are under the whole heaven, who, when they hear the report of thee, shall tremble, and be in anguish because of thee.'	הַיּוֹם הַזֶּה אֶחֱלִי תַת פֶּתֶדְךָ וַיִּרְאָתְךָ עַל־פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֶךָ וְרִגְזוּ וְחָלּוּ מִפְּנֶיךָ:	25
26	And I sent messengers out of the wilderness of Kedemoth unto Sihon king of Heshbon with words of peace, saying:	וְאֶשְׁלַח מַלְאָכִים מִמִּדְבָּר קִדְמוֹת אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבֹּן דְּבַרִי שָׁלוֹם לֵאמֹר:	26

(20) ארץ רפאים תחשב. ארץ רפאים נחשבת אף היא, לפי שהרפאים ישבו בה לפני, אבל לא זו היא שנחתי לאברהם: (23) והעמים היושבים בחצרים וגו'. עמים מפלשתיים הם, שעמהם הם נחשבים כספר יהושע, (יג, ג) שנאמר קָמַשְׁת סַרְמִי פֶלֶשְׁתִּים וְעַמֵּי הָאֶשְׁדּוּדִי הָאֶשְׁקֵלֹנִי הַגִּשְׁתִּי וְהַעֲקֹרוֹנִי וְהַעֲוִים, ומפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, לא יכלו ישראל להוציא ארבע מידים (חולין ס:), והוצאתי עליהם כפתורים והשמידום וישבו תחתם, ועכשיו אחם מותרים לקחתה מידם: (25) תחת כל השמים. למד, שעמדה חמה למשה ציוס מלחמת עוג (ס"א סיחון), ונדע הדבר תחת כל השמים (תענית כ. ע"זכה): (26) ממדבר קדמות. אע"פ שלא זוני המקום לקרוא לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני, מן התורה שקדמה לעולם, כשנא

27	'Let me pass through thy land; I will go along by the highway, I will neither turn unto the right hand nor to the left.	אָעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ בְּדֶרֶךְ אֲלֵךְ לֹא אָסוּר יָמִין וּשְׂמֹאל: אָעֲבֹר בְּאַרְעֶךָ בְּאוֹרְחָא בְּאוֹרְחָא אֲיִזֵּל לֹא אֶסְטִי לְיָמִינָא וְלְשְׂמֹאלָא:
28	Thou shalt sell me food for money, that I may eat; and give me water for money, that I may drink; only let me pass through on my feet;	אָכַל בִּכְסֶּף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאָכְלֵתִי וּמִים בִּכְסֶּף תִּתֶּן-לִי וְשִׁתִּיתִי רַק אָעֲבֹרָה בְּרַגְלִי: עֲבוּרָא בְּכֶסֶּף תּוֹבִין לִי וְאִיכֹל וּמִיָּא בְּכֶסֶּף תִּתִּין לִי וְאַשְׁתִּי לְחוּד אָעֲבֹר בְּרַגְלִי:
29	as the children of Esau that dwell in Seir, and the Moabites that dwell in Ar, did unto me; until I shall pass over the Jordan into the land which the LORD our God giveth us.'	כַּמָּא דְעֲבָדוּ לִי בְּנֵי עֵשָׂו דִּיתְבִּין בְּשַׁעִיר וּמוֹאָבָא דִּיתְבִּין בְּלַחֲתֵי עַד דְּאָעֲבֹר יָת יַרְדֵּנָא לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֵנָא יְהִיב לָנָא: כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ-לִי בְּנֵי עֵשָׂו הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר וְהַמּוֹאָבִים הַיִּשְׁבִּים בְּעַר עַד אֲשֶׁר-אָעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר- יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:
30	But Sihon king of Heshbon would not let us pass by him; for the LORD thy God hardened his spirit, and made his heart obstinate, that He might deliver him into thy hand, as appeareth this day.	וְלֹא אָבָה סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הָעֲבָרְנוּ בּוֹ כִּי-הִקְשָׁה יְהוָה אֶל-לִיָּד אֶת-רוּחוֹ וְאָמַץ אֶת- לִבּוֹ לִמְעַן תִּתּוֹ בְּיָדְךָ כִּיּוֹם הַזֶּה: (ס) וְלֹא אָבָה סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הָעֲבָרְנוּ בּוֹ כִּי-הִקְשָׁה יְהוָה אֶל-לִיָּד אֶת-רוּחוֹ וְאָמַץ אֶת- לִבּוֹ לִמְעַן תִּתּוֹ בְּיָדְךָ כִּיּוֹם הַזֶּה:
31	And the LORD said unto me: 'Behold, I have begun to deliver up Sihon and his land before thee; begin to possess his land.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רְאֵה הִחַלֹּתִי תַּת לְפָנֶיךָ אֶת-סִיחוֹן וְאֶת-אַרְצּוֹ הִחַל רֵשׁ לָרֶשֶׁת אֶת-אַרְצּוֹ: וַיֹּאמֶר יְיָ לִי חֲזִי דְשִׁרִיתִי לְמַמְסַר קֳדָמְךָ יָת סִיחוֹן וְיָת אֶרְעֵיהָ שְׂרִי לְתַרְכוּתֶיהָ לְמִירַת יָת אֶרְעֵיהָ:
32	Then Sihon came out against us, he and all his people, unto battle at Jahaz.	וַיֵּצֵא סִיחוֹן לְקָרְאֲתָנוּ הוּא וְכָל- עַמּוֹ לְמַלְחָמָה יְהֻזָּה: וַיִּנָּפֶק סִיחוֹן לְקִדְמוּתָנָא הוּא וְכָל עַמִּיהָ לְאַנְחָא קִרְבָּא לְיָהֳזָן:
33	And the LORD our God delivered him up before us; and we smote him, and his sons, and all his people.	וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנַּךְ אֹתוֹ וְאֶת-בָּנָיו וְאֶת-כָּל- עַמּוֹ: וּמַסְרִיהָ יְיָ אֱלֹהֵנָא קֳדָמָנָא וּמַחֲינָא יָתִיהָ וְיָת בְּנוֹהֵי וְיָת כָּל עַמִּיהָ:

הקצ"ה ליתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלוה, ואעפ"כ פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיוחן בדברי שלום. דבר אחר ממדבר קדמות, ממך למדתי שקדמת לעולם, יכול היית לשלוח צרק אחד ולשרוף את המזריים, אלא שלחתיני מן המדבר אל פרעה, לאמר שלח את עמי בְּמַחֲנוֹן:

(29) כאשר עשו לי בני עשו. לא לענין לעצור את ארצם, אלא לענין מכר אוכל ומים: עד אשר אעבור את הירדן. מוסב על אעברה בארץך:

(31) החלתי תת לפניך. כָּפָה שר של אמוריים של מעלה חתח רגליו של משה והדריכו על נוארו:

(32) ויצא סיוחן. לא שלח בשביל עוג לעזור לו, ללמדך שלא היו זריכין זה לזה:

(33) ואת בניו. בנו כתיב, שהיה לו בן גבור כמותו:

34	And we took all his cities at that time, and utterly destroyed every city, the men, and the women, and the little ones; we left none remaining;	וּבְשָׁנָא יֵת כָּל קְרוּוֹהִי בַעֲדָנָא הָהוּא וְנַחֲרָם אֶת-כָּל-עִיר מִתָּם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאַרְנוּ שְׂרִיד:	34
35	only the cattle we took for a prey unto ourselves, with the spoil of the cities which we had taken.	לְחוּד בַּעֲרִיא בִזְנָא לָנָא וְעַדִּי קְרוּיָא דִּבְשָׁנָא:	35
36	From Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, and from the city that is in the valley, even unto Gilead, there was not a city too high for us: the LORD our God delivered up all before us.	מַעְרֵעַר אֲשֶׁר עַל-שְׂפַת-נַחַל אַרְנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּנַחַל וְעַד-הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר שָׂנְיָה מִמֶּנּוּ אֶת-הַכָּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ:	36
37	Only to the land of the children of Ammon thou camest not near; all the side of the river Jabbok, and the cities of the hill-country, and wheresoever the LORD our God forbade us.	לְחוּד אֶל-אַרְצָן בְּנֵי-עַמּוֹן לֹא קְרִבְתָּ כָּל-יָד נַחַל יַבֵּק וְעַרְי הָהָר וְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:	37
III	Then we turned, and went up the way to Bashan; and Og the king of Bashan came out against us, he and all his people, unto battle at Edrei.	וַנִּפְּן וְנַעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ-הַבָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ הוּא וְכָל-עַמּוֹ לְמִלְחָמָה אֲדָרְעִי:	III
2	And the LORD said unto me: 'Fear him not; for I have delivered him, and all his people, and his land, into thy hand; and thou shalt do unto him as thou didst unto Sihon king of the Amorites, who dwelt at Heshbon.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל-תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיָדִי נִתְּתִי אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ וְאֶת-אַרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן:	2
3	So the LORD our God delivered into our hand Og also, the king of Bashan, and all his people; and we smote him until none was left to him remaining.	וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת-עוֹג מֶלֶךְ-הַבָּשָׁן וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ וַנִּכְהוּ עַד-בִּלְתִּי הִשְׁאִיר-לוֹ שְׂרִיד:	3

(34) מתם. אנשים, בצצית סיוחן נאמר בזזנו לנו, לשון ציזה, שהיתה חציצה עליהם ובזזים איש לו, וכשצאו לצצית עוג כזר היו שצעים ומלאים, והיתה בזזיה צעיניהם, ומקרעין ומשליכין בהמה ובגדים ולא נטלו כי אם כסף וזהב, לכך נאמר צזזנו לנו לשון צזיון, כך נדרש בספרי (צלק קלא) צפ' וַיֵּצֵא יִשְׂרָאֵל בָּשָׁטִים (במדבר כה, א):

(37) כל יד נחל יבק. כל אצל נחל יבק: וכל אשר צוה ה' אלהינו. שלא לכבוש, הנחנו:

(1) ונפן ונעל. כל צד נפון הוא עלייה:

(2) אל תירא אותו. (נדה סא). ובסיוחן לא הוצרך לומר אל תירא אותו, אלא מחיירא היה משה שלא תעמוד לו זכות שמש לאברהם, שנאמר וַיֵּצֵא הַפְּלִיט (בראשית יד, יג), והוא עוג:

4	And we took all his cities at that time; there was not a city which we took not from them; threescore cities, all the region of Argob, the kingdom of Og in Bashan.	וּנְלָכְדָּ אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאַתָּם נָשִׁים עִיר כָּל־תְּכַל אַרְגֹּב מִמְּלַכֶּת עֹג בְּבָשָׁן:
5	All these were fortified cities, with high walls, gates, and bars; beside the unwallled towns a great many.	כָּל־אַלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה גְּבוּהָה דְּלָתִים וּבָרִיחַ לְבַד מְעַרְי הַפְּרוֹי הַרְבֵּה מְאֹד:
6	And we utterly destroyed them, as we did unto Sihon king of Heshbon, utterly destroying every city, the men, and the women, and the little ones.	וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹּן הַחֲרַם כָּל־עִיר מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַטָּף:
7	But all the cattle, and the spoil of the cities, we took for a prey unto ourselves.	וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשִׁלְל הָעָרִים בְּזִנּוּנוֹ לָנוּ:
8	And we took the land at that time out of the hand of the two kings of the Amorites that were beyond the Jordan, from the valley of Arnon unto mount Hermon—	וַנִּשְׁלַח בְּעֵת הַהוּא אֶת־הָאָדָם מִיַּד שְׁנֵי מְלָכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אַרְנוֹן עַד־הָר הַחֶרְמוֹן:
9	which Hermon the Sidonians call Sirion, and the Amorites call it Senir—	צִידֹנִים יִקְרְאוּ לַחֶרְמוֹן שִׁרְיֹן וְהָאֱמֹרִי יִקְרְאוּ־לוֹ שְׁנִיר:
10	all the cities of the plain, and all Gilead, and all Bashan, unto Salcah and Edrei, cities of the kingdom of Og in Bashan.—	כָּל־עָרֵי הַמִּישֹׁר וְכָל־הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סֹלֶכָה וְאֶדְרֵי עָרֵי מִמְּלַכֶּת עֹג בְּבָשָׁן:

(4) חבל ארגב. מתרגמינן דית פלך טרכונא, וראיתי תרגום ירושלמי (תרגום שני א, ג) במגלת אסתר קורא פלטין טרכונין, למדתי חזל ארגוב הפרכיא היכל מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה, וכן את הארגוב דמלכיס, אכל היכל מלך בקרגו פקח בן רמליהו לפקחיה (מלכיס-צ טו, כה), למדתי שכן נקראת שם ההפרכיא:
(5) מערי הפרזי. פרזות ופתוחות בלא חומה, וכן פקזות פשז ירושלם (זכריה ב, ח):
(6) החרם. לשון הוה, הלוח וכלות:
(8) מיד. מרשות:
(9) צידנים יקראו לחרמון וגו'. ובמקום אחר הוא אומר ועד הר שאין הוא קרמון (לקמן ד, מה), הרי לו ארבעה שמות, למה הוטרבו ליכתב, להגיד שזה ארץ ישראל שהיו ארבע מלכיות מתפארות בזה, וזו אומרת על שמי יקרא וזו אומרת על שמי יקרא: שניר. הוא שלג בלשון אשכנז (שנעע) ובלשון כנעני:

11	For only Og king of Bashan remained of the remnant of the Rephaim; behold, his bedstead was a bedstead of iron; is it not in Rabbah of the children of Ammon? nine cubits was the length thereof, and four cubits the breadth of it, after the cubit of a man.—	כִּי רַק-עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאַר מִיֵּתֵר הַרְפָּאִים הִנֵּה עֲרֻשׁוֹ עֲרֹשׁ בַּרְזֵל הָלָה הוּא בְּרֶכֶת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשַׁע אַמּוֹת אָרְכָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחְבָּהּ בְּאַמַּת מֶלֶךְ אִישׁ	אֲרִי לַחֹד עֹג מֶלֶךְ אֲשֶׁתָּאֵר מִשְׁאֵר גִּבְרִיָּא הָא עֲרֻשִׁיהּ עֲרֹשׁ דְּבַרְזָלָא הָלָא הִיא בְּרֶכֶת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשַׁע אַמּוֹן אָרְכָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹן בְּאַמַּת מֶלֶךְ:
12	And this land we took in possession at that time; from Aroer, which is by the valley of Arnon, and half the hill-country of Gilead, and the cities thereof, gave I unto the Reubenites and to the Gadites;	וְאֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת יָרִשְׁנוּ בְּעֵת הַהוּא מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר-עַל-נַחַל אַרְנוֹן וְחֻצֵי הַר-הַגִּלְעָד וְעָרָיו נָתַתִּי לְרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי:	וְיַת אֶרְעָא הָדָא יִרְיִתָּנָא בְּעֵדְנָא הַהוּא מֵעֲרֹעֵר דְּעַל נַחֲלָא דְאַרְנוֹן וּפְלָגוֹת טוֹרָא דְגִלְעָד וְקִירוֹתֶיהּ יְהִבִּית לְשִׁיבְט רְאוּבֵן לְשִׁיבְט גָּד:
13	and the rest of Gilead, and all Bashan, the kingdom of Og, gave I unto the half-tribe of Manasseh; all the region of Argob—all that Bashan is called the land of Rephaim.	וְיֵתֵר הַגִּלְעָד וְכָל-הַבָּשָׁן מִמַּמְלַכַת עֹג נָתַתִּי לְחֻצֵי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה כָּל חֶבְל הָאָרֶץ לְכָל-הַבָּשָׁן הַהוּא יִקְרָא אָרֶץ רְפָאִים:	וּשְׁאֵר גִּלְעָד וְכָל מַתָּנָן מַלְכוּתֵיהּ דְּעֹג יְהִבִּית לְפְלָגוֹת שְׁבָטָא דְּמְנַשֶּׁה כָּל בֵּית פֶּלֶךְ טְרַכּוֹנָא לְכָל מַתָּנָן הַהוּא מַתְּקָדִי אֶרֶע גִּבְרִיָּא:
14	Jair the son of Manasseh took all the region of Argob, unto the border of the Geshurites and the Maacathites, and called them, even Bashan, after his own name, Havvoth-jair, unto this day.—	יָאִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת-כָּל-חֶבְל אֲרָגֹב עַד-גְּבוּל הַגִּשּׁוּרִי וְהַמַּעַתִּית וַיִּקְרָא אֹתָם עַל-שְׁמוֹ אֶת-הַבָּשָׁן חֲוֹת יָאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	יָאִיר בֶּר מְנַשֶּׁה נָסִיב יַת כָּל בֵּית פֶּלֶךְ טְרַכּוֹנָא עַד תַּחֲוִם גִּשּׁוּרָאָה וְאַפִּיקִירוֹס וַיִּקְרָא יְתָחוֹן עַל שְׁמִיהּ יַת מַתָּנָן כְּפָרְנִי יָאִיר עַד יוֹמָא הַדִּין:
15	And I gave Gilead unto Machir.	וּלְמַכִּיר נָתַתִּי אֶת-הַגִּלְעָד:	וּלְמַכִּיר יְהִבִּית יַת גִּלְעָד:
16	And unto the Reubenites and unto the Gadites I gave from Gilead even unto the valley of Arnon, the middle of the valley for a border; even unto the river Jabbok, which is the border of the children of Ammon;	וּלְרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי נָתַתִּי מִן-הַגִּלְעָד וְעַד-נַחַל אַרְנוֹן תוֹךְ הַנַּחַל וְגִבְל וְעַד יַבֶּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן:	וּלְשִׁיבְט רְאוּבֵן וּלְשִׁיבְט גָּד יְהִבִּית מִן גִּלְעָד וְעַד נַחֲלָא דְאַרְנוֹן גֹּו נַחֲלָא וְתַחֲוִמֶיהּ וְעַד יוֹבְקָא דְנַחֲלָא תַחֲוִמָא דְבְנֵי עַמּוֹן:
17	the Arabah also, the Jordan being the border thereof, from Chinnereth even unto the sea of the Arabah, the Salt Sea, under the slopes of Pisgah eastward.	וְהָעֲרָבָה וְחִירְבֹן וְגִבְל מִכְנֶזֶת וְעַד יָם הָעֲרָבָה יָם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁרֶת הַפִּסְגָּה מִזְרָחָה:	וּמִישְׁרָא וְיַרְדֵּנָא וְתַחֲוִמֶיהּ מִגִּנְיֹסָר וְעַד יָמָא דְּמִישְׁרָא יָמָא דְּמִלְחָא תַחֲוֹת מִשְׁפָּד מִי רְמָתָא מִדְּנַחָא:

(11) מִיֵּתֵר הַרְפָּאִים. שְׁהִרְגוּ אֶמְרַפֵּל וְחִזְרִירוּ צַעֲמֹתוֹת קַרְנִים, וְהוּא פִלְט מִן הַמִּלְחָמָה, שְׁנֹאֲמַר וַיֵּצֵא הַפְּלִיט (צִרְאֲשִׁית יד, יג), וְזֶה עֹג (נִדֵּה סָא): בְּאֵמֹת אִישׁ. צֹאֲמַת עֹג:

(12) וְאֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת יָרִשְׁנוּ בְּעֵת הַהוּא. הַאֲמֹרָה לַמַּעֲלָה, מִנַּחַל אַרְנוֹן וְעַד הַר חֶרְמוֹן: מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל נַחַל אַרְנוֹן. אִינוּ מִחוּצֵר לְרֹאשׁוֹ שֶׁל מִקְרָא אֵלָּא לְסוּפוֹ, עַל נִתְמִי לְרֹאשׁוֹ וְלַגְדִּי, אֲזַל לַעֲנִין יְרוּשָׁה עַד הַר חֶרְמוֹן הִיא:

(13) הַהוּא יִקְרָא אָרֶץ רְפָאִים. הִיא אוֹמֶה שְׁנִתְמִי לְאֲרֻכּוֹת:

(16) תוֹךְ הַנַּחַל וְגִבְל. כָּל הַנַּחַל וְעוֹד מֵעֶזֶר לְשִׁפְתּוֹ, כְּלוֹמַר עַד וְעַד כָּלֵל וְיֹתֵר מִכָּאן:

<p>18 And I commanded you at that time, saying: "The LORD your God hath given you this land to possess it; ye shall pass over armed before your brethren the children of Israel, all the men of valour.</p>	<p>וַאֲצִוְךָ אֶתְּכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-בְּנֵי-חַיִל:</p>	<p>18 וַאֲצִוְךָ אֶתְּכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-בְּנֵי-חַיִל:</p>
<p>19 But your wives, and your little ones, and your cattle—I know that ye have much cattle—shall abide in your cities which I have given you;</p>	<p>רְק נְשִׁיכֶם וְטַפְכֶם וּמִקְנֵכֶם יֵדְעֵתִי כִּי־מְקַנָּה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:</p>	<p>19 רְק נְשִׁיכֶם וְטַפְכֶם וּמִקְנֵכֶם יֵדְעֵתִי כִּי־מְקַנָּה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:</p>
<p>20 until the LORD give rest unto your brethren, as unto you, and they also possess the land which the LORD your God giveth them beyond the Jordan; then shall ye return every man unto his possession, which I have given you.</p>	<p>עַד אֲשֶׁר־יָנִית יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וַיֵּרְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְשָׁבְתָם אִישׁ לְיִרְשָׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:</p>	<p>מפטיס 20 עַד אֲשֶׁר־יָנִית יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וַיֵּרְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְשָׁבְתָם אִישׁ לְיִרְשָׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:</p>
<p>21 And I commanded Joshua at that time, saying: "Thine eyes have seen all that the LORD your God hath done unto these two kings; so shall the LORD do unto all the kingdoms whither thou goest over.</p>	<p>וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאִית אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה בְּךָ יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּמַלְכוֹת אֲשֶׁר אָתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:</p>	<p>21 וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאִית אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה בְּךָ יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּמַלְכוֹת אֲשֶׁר אָתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:</p>
<p>22 Ye shall not fear them; for the LORD your God, He it is that fighteth for you.'</p>	<p>לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלָּחֶם לָכֶם: (ס)</p>	<p>קס 22 לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלָּחֶם לָכֶם: (ס)</p>

The Haftara is Isaiah 1:1 - 1:27 on page 161.

<p>23 And I besought the LORD at that time, saying:</p>	<p>וַאֲתַחֲנֶן אֶל־יְהוָה בְּעֵת הַהוּא וַצִּלִּיתִי קֶדֶם יְיָ בְּעֵדְנָא הַהוּא לֵאמֹר:</p>	<p>וַאֲתַחֲנֶן אֶל־יְהוָה בְּעֵת הַהוּא וַצִּלִּיתִי קֶדֶם יְיָ בְּעֵדְנָא הַהוּא לֵאמֹר:</p>
---	---	---

(17) מכנרת. מעבר הירדן המערבי היה, ונחלת בני גד מעבר הירדן המזרחי, ונפל בגורלם רוחצ הירדן כנגדם ועוד מעקר לשפתו עד כנרת, וזה שנאמר והירדן וגבול, הירדן ומעקר לו:
(18) ואצו אחכם. לבני ראובן ובני גד היה מדבר: לפני אחיכם. הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה, לפי שהיו גבורים ואויזים נופלים לפנייהם, שנאמר וסרף ורוע סף קדקד (לקמן לג, כ):
(23) ואתחנן. אין חנון בכל מקום אלא לשון מחנת חנם, אע"פ שיש להם לצדיקים לחלות במעשיהם הטובים, אין מצקשים מאת המקום אלא מחנת חנם, לפי שאמר לו וסנתי סת אשר סתן (שמות לג, יט), אמר לו בלשון ואתחנן. דבר אחר, זה אחד מעשרה לשונות שנקראת חפלה, כדאיתא בספרי (כו): בעת ההיא. לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיטי שמא הותר הנדר (ספרי עס): לאמר. זה אחד משלשה מקומות שאמר משה לפני המקום, איני מניחך עד שמודיעני אם תעשה שאלתי

<p>24 'O Lord God, Thou hast begun to show Thy servant Thy greatness, and Thy strong hand; for what god is there in heaven or on earth, that can do according to Thy works, and according to Thy mighty acts?</p>	<p>אֲדַגִּי יְהוָה אֶתְּהָה חַחְלוֹת לְהַרְאוֹת אֶת־עֲבֹדְךָ אֶת־גְּדֹלְךָ וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי־אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ וְכַגְּבוּרָתְךָ:</p>	<p>24 אֲדַגִּי יְהוָה אֶתְּהָה חַחְלוֹת לְהַרְאוֹת אֶת־עֲבֹדְךָ אֶת־גְּדֹלְךָ וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי־אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ וְכַגְּבוּרָתְךָ:</p>
<p>25 Let me go over, I pray Thee, and see the good land that is beyond the Jordan, that goodly hill-country, and Lebanon.'</p>	<p>אֶעְבְּרָה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבָּנוֹן:</p>	<p>25 אֶעְבְּרָה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבָּנוֹן:</p>
<p>26 But the LORD was wroth with me for your sakes, and hearkened not unto me; and the LORD said unto me: 'Let it suffice thee; speak no more unto Me of this matter.'</p>	<p>וַיִּתְעַבֵּר יְהוָה בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב־לָךְ אֶל־תּוֹסֵף דִּבֵּר אֵלַי עוֹד בְּדִבְרֵי הַזֶּה:</p>	<p>26 לוי וַיִּתְעַבֵּר יְהוָה בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב־לָךְ אֶל־תּוֹסֵף דִּבֵּר אֵלַי עוֹד בְּדִבְרֵי הַזֶּה:</p>
<p>27 Get thee up into the top of Pisgah, and lift up thine eyes westward, and northward, and southward, and eastward, and behold with thine eyes; for thou shalt not go over this Jordan.</p>	<p>עֲלֹה וְרָאשׁ הַפְּסִגָּה וְשֹׂא עֵינֶיךָ יָמָה וְצָפֹנָה וְתִימָנָה וּמִזְרָחָה וּרְאֵה בְּעֵינֶיךָ כִּי־לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:</p>	<p>27 עֲלֹה וְרָאשׁ הַפְּסִגָּה וְשֹׂא עֵינֶיךָ יָמָה וְצָפֹנָה וְתִימָנָה וּמִזְרָחָה וּרְאֵה בְּעֵינֶיךָ כִּי־לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:</p>
<p>28 But charge Joshua, and encourage him, and strengthen him; for he shall go over before this people, and he shall cause them to inherit the land which thou shalt see.'</p>	<p>וְצַו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקָהוּ וְאַמְצָהוּ כִּי־הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:</p>	<p>28 וְצַו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקָהוּ וְאַמְצָהוּ כִּי־הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:</p>

אס לאו:

(24) ה' אלהים. חוס צדין: אתה החלות להראות את עבדך. פתח להיות עומד ומתפלל אע"פ שנגזרה גזירה, אמר לו ממך למדתי, שאמרתי לי ועסקה הניקה לי (שמות לב, י), וכי תופס הייתי כך, אלא לפתוח פתח שזי היה תלוי להתפלל עליהם (ספרי כז), כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו: את גדלך. זו מדת טובך, וכן הוא אומר, וְעָשָׂה יְגִדֵּל נָא פֶחַךְ לְדָגִי (במדבר יד, יז): ואת ידך. זו ימין, שהיא פשוטה לכל צאי עולם: החזקה. שאתה כובש צרחמים את מידת הדין החזקה: אשר מי אל וגו'. אינך דומה למלך בשר ודם, שיש לו יועצין וסנקסדרין, הממחין בידו כשרוצה לעשות חסד ולעצור על מדותיו, אתה אינך מי ימחה בידך אס תמחול לי ותצטל גזירתך. ולפי פשוטו, אתה החלות להראות את עבדך, מלחמת סיחון ועוג, כדכתיב רָאֵה הַמַּלְחָמָה לְפָנֶיךָ (דברים ז, לא), הראני מלחמת ל"א מלכים:

(25) אעברה נא. אינך נא אלא לשון בקשה: החר השוב הזה. זו ירושלים: והלבנון. זה בית המקדש (יומא לט): (26) ויתעבר ה'. נתמלא חמה (ספרי כט): למענכם. בשלכם, אתם גרמתי לך, וכן הוא אומר, וַיִּקְלְפוּ עַל מִי מְרִיבָה וַיִּרְעוּ לְמַשָּׁה צָעֲזוּרָם (תהלים קו, לב): רב לך. שלא יאמרו הרב כמה קשה, והתלמיד כמה סרכן מפני. דבר אחר רב לך, הרבה מזה שמור לך, רב טוב הנפול לך (ספרי פנחס קלה): (27) וראה בעיניך. בקשת ממני ואלה את הארץ הטובה, אני מראה לך את כולה, שנאמר וַיִּקְרָהוּ ה' אֵת כָּל הָאָרֶץ (לקמן לד, א):

(28) וצו את יהושע. על הטרדות ועל המשאות, ועל המריבות: וחזקה ואמצה. בדצריך, שלא ירך לבו לומר, כשם שנענש רבי עליהם כך סופי ליענש עליהם, מצטיחו אני, כי הוא יעבור והוא ינחיל: כי הוא יעבר. אס יעצור לפניהם

29	So we abode in the valley over against Beth-peor.	וַנֵּשֶׁב בְּגִיאַ מוֹל בֵּית וַיְתִיבְנָא בְּחִלְתָּא לְקַבִּיל בֵּית פְּעוֹר: (פ)	29
IV	And now, O Israel, hearken unto the statutes and unto the ordinances, which I teach you, to do them; that ye may live, and go in and possess the land which the LORD, the God of your fathers, giveth you.	וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל-הַחֻקִּים וְאֶל-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיוּ וּבֹאתֶם יְיָשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם: וְכַעַן יִשְׂרָאֵל שְׁמַע לְקִוְיָא וְלִדְיָנָא דְאָנָא מְלִיף יִתְכּוֹן לְמַעַבְד בְּדִיל דְּתִיחּוֹן וְתִיעֲלוֹן וְתִירְתּוֹן יְת אַרְעָא דִּי אֱלֹהָא דְאִבְהֵתְכּוֹן יְהִיב לָכּוֹן:	IV
2	Ye shall not add unto the word which I command you, neither shall ye diminish from it, that ye may keep the commandments of the LORD your God which I command you.	לֹא תִסְפוּ עַל-הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם: לֹא תִסְפּוֹן עַל פְּתִנְמָא דְאָנָא מִפְּקִיד יִתְכּוֹן וְלֹא תִמְנַעוֹן מִנִּיהּ לְמַטָּר יְת פְּקוּדִיָּא דִּי אֱלֹהֵתְכּוֹן דְאָנָא מִפְּקִיד יִתְכּוֹן:	2
3	Your eyes have seen what the LORD did in Baal-peor; for all the men that followed the Baal of Peor, the LORD thy God hath destroyed them from the midst of thee.	עֵינֵיכֶם הִרְאֹת אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל-הָאִישׁ אֲשֶׁר הָלַךְ אַחֲרַי בְּעַל-פְּעוֹר הִשְׁמִידוּ יְהוָה אֱלֹהֵי מִקְרָב: עֵינֵיכּוֹן חֲזָא יְת דְּעַבְד יִי בְּפָלְחֵי בְּעֵלָא פְּעוֹר אַרִי כָל גּוֹבְרָא דְּהִלִּיף בְּתַר בְּעֵלָא פְּעוֹר שִׁיבִיָּה יִי אֱלֹהֶךָ מִבִּינָךְ:	3
4	But ye that did cleave unto the LORD your God are alive every one of you this day.	וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם: וְאַתּוֹן דְּאִדְבִיקְתּוֹן בְּדִחְלָתָא דִּי אֱלֹהֵתְכּוֹן קִיָּיִן כּוֹלְכּוֹן יוֹמָא דִּי:	4
5	Behold, I have taught you statutes and ordinances, even as the LORD my God commanded me, that ye should do so in the midst of the land whither ye go in to possess it.	רְאֵהוּ לִמְדַּתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צֻוֵּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: חֲזוּ דְאִלְפִית יִתְכּוֹן קִיָּיִן וְדִינִין כְּמָא דְּפִקְדֵינִי יִי אֱלֹהֵי לְמַעַבְד כּוֹן בְּגוֹ אַרְעָא דְאִתּוֹן עֲאִלִּין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:	5

ינחלו, ואם לאו לא ינחלו. וכן אתה מוצא כששלח מן העם אל העי, והוא יצא, ויפז מהם אנשי העי וגו' (יהושע ז, ה), וכיון שנפל על פניו, אמר לו קם לך (שם פסוק י), קם לך כתיב, אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה, למה זה אתה נופל על פניך, לא כך אמרתי למשה רבך, אם הוא עוזר עוזרין ואם לאו אין עוזרין:

(29) ונשב בגיא וגו'. ונצמדס לעבודת אלילים, ואעפ"כ ועתה ישראל שמע אל החקים, והכל מחול לך, ואני לא זכיתי לימחל לי (ספרי פנחס קלו):

(2) לא תוסיפו. כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשת מינין בזולב, וחמש זיזיות, וכן לא תגרעו (ספרי ראה פב):

6	Observe therefore and do them; for this is your wisdom and your understanding in the sight of the peoples, that, when they hear all these statutes, shall say: 'Surely this great nation is a wise and understanding people.'	וְשִׁמְרֵתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֲכַמְתְּכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֵת כָּל-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם-חֲכָם וְנָבוֹן הָגוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה:	6
7	For what great nation is there, that hath God so nigh unto them, as the LORD our God is whensoever we call upon Him?	כִּי מִי-גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר-לוֹ אֱלֹהִים קְרִיבִים אֵלָיו כִּי הוּא יִקְרָאנוּ אֵלָיו:	7
8	And what great nation is there, that hath statutes and ordinances so righteous as all this law, which I set before you this day?	וּמִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר-לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּכָל תְּהִלָּתוֹ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:	ע"כ בחול
9	Only take heed to thyself, and keep thy soul diligently, lest thou forget the things which thine eyes saw, and lest they depart from thy heart all the days of thy life; but make them known unto thy children and thy children's children;	רַק הִשָּׁמֶר לָךְ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן-יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וּלְבְנֵי בְנֵיךָ:	9
10	the day that thou stoodest before the LORD thy God in Horeb, when the LORD said unto me: 'Assemble Me the people, and I will make them hear My words that they may learn to fear Me all the days that they live upon the earth, and that they may teach their children.'	יּוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּאֶמֶר יְהוָה אֵלַי הִקְהֵל-לִי אֶת-הָעָם וְאֶשְׁמַעם אֶת-דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֹתִי כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל-הָאָרֶץ וְאֶת-בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן:	10

(6) ושמרתם. זו משנה: ועשיתם. כמשמעו: כי הוא חכמתכם ובינתכם וגו'. זאת תִּקְשְׁצוּ חכמים ונבונים לעיני העמים:

(8) חקים ומשפטים צדיקים. הגוים ומקוצלים:

(9) רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים. אז, כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמתתם, תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעומו אותם מתוך שכחה, תִּקְשְׁצוּ שומרים:

(10) יום אשר עמדת. מוסב על מקרא שלמעלה ממנו, אשר ראו עיניך, יום אשר עמדת בחורב, אשר ראיתם את הקולות ואת הלפידים: ילמדו. ילפון לעצמם: ילמדו. ילפון לאחרים:

11	And ye came near and stood under the mountain; and the mountain burned with fire unto the heart of heaven, with darkness, cloud, and thick darkness.	וַתִּקְרְבוּ וַתַּעֲמִדוּן תַּחַת הָהָר וַהָהָר בָּעֵר בְּאֵשׁ עַד-לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעָרְפֹל:	וַקְרִיבְתוּן וְקָמְתוּן בְּשִׁפּוּלֵי טוֹרָא וְטוֹרָא בָּעֵר בְּאִישָׁתָא עַד צִית שְׁמַיָא חֲשׂוּכָא עָנְנָא וְאִמְטָתָא:
12	And the LORD spoke unto you out of the midst of the fire; ye heard the voice of words, but ye saw no form; only a voice.	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אַתֶּם שְׁמָעִים וְתַמּוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים וּלְתִי קוֹל:	וּמִלֵּיל יְיָ עִמָּכוֹן מִגּוֹ אִישָׁתָא קָל פְּתָגְמִין אַתּוּן שְׁמָעִין וְדַמּוּ לִיתִיכוֹן חֲזָן אֱלֹהִין קָלָא:
13	And He declared unto you His covenant, which He commanded you to perform, even the ten words; and He wrote them upon two tables of stone.	וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת-בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֵׂרֵת הַדְּבָרִים וַיִּכְתְּבֵם עַל-שְׁנֵי לְחוֹת אֲבָנִים:	וְחַוִּי לָכוֹן יְת קִמְיָה דְּפָשִׁיד יִתְכוֹן לְמַעַבְד עֲשָׂרָא פְתָגְמִין וְכַתְּבוּן עַל תְּרִין לִוְחֵי אֲבָנִיא:
14	And the LORD commanded me at that time to teach you statutes and ordinances, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it.	וְאֵתִי צִוָּה יְהוָה בְּעֵת הַהִוא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשׂוֹתָם אַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	וְיִתִּי פָשִׁיד יְיָ בְּעֵדְנָא הַהוּא לְאַלְפָא יִתְכוֹן קִימִין וְדִינִין לְמַעַבְדְּכוֹן יִתְחַוֵּן בְּאֶרְעָא דְּאַתּוּן עֹבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:
15	Take ye therefore good heed unto yourselves—for ye saw no manner of form on the day that the LORD spoke unto you in Horeb out of the midst of the fire—	וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רִאִיתֶם כָּל-תַּמּוּנָה בְּיוֹם דְּבַר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּחָרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:	וְתִסְתַּמְרוּן לַחֲדָא לְנַפְשָׁתְכוֹן אֲרִי לֹא חֲזִיתוּן כָּל דַּמּוּ בְּיוֹמָא דְּמִלֵּיל יְיָ עִמָּכוֹן בְּחָרֵב מִגּוֹ אִישָׁתָא:
16	lest ye deal corruptly, and make you a graven image, even the form of any figure, the likeness of male or female,	פֶּן-תִּשְׁחָתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תַּמּוּנַת כָּל-סִמָּל תַּבְּנִית זָכָר אִו נְקֵבָה:	דְּלִמָּא תַחְבְּלוּן וְתַעֲבְדוּן לָכוֹן צִילִם דְּמוּת כָּל צוּרָא דְּמוּת דְּכָר אִו נְקֵבָא:
17	the likeness of any beast that is on the earth, the likeness of any winged fowl that flieth in the heaven,	תַּבְּנִית כָּל-בְּחֵמָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ תַּבְּנִית כָּל-צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר תָּעוֹף בַּשָּׁמַיִם:	דְּמוּת כָּל בְּעִירָא דְּבִאֶרְעָא דְּמוּת כָּל צִפּוֹר גִּפָּא דְּפִרְחָא בְּאִוִּיר רְקִיעַ שְׁמַיָא:
18	the likeness of any thing that creepeth on the ground, the likeness of any fish that is in the water under the earth;	תַּבְּנִית כָּל-רֶמֶשׂ בְּאֶדְמָה תַּבְּנִית כָּל-דָּגָה אֲשֶׁר-בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:	דְּמוּת כָּל רֶחֶשׂא דְּבִאֶרְעָא דְּמוּת כָּל נוּיָא דְּבִמְיָא מְלַרְעָא לָאֶרְעָא:

(14) ואני צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם. מורה נעלפה:

(16) סמל. מורה:

19	and lest thou lift up thine eyes unto heaven, and when thou seest the sun and the moon and the stars, even all the host of heaven, thou be drawn away and worship them, and serve them, which the LORD thy God hath allotted unto all the peoples under the whole heaven.	וּפֶן-תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשְׁמִימָה וְרָאִיתָ אֶת-הַשָּׁמַשׁ וְאֶת-הַיָּרֵחַ וְאֶת-הַכּוֹכָבִים כָּל צָבָא הַשָּׁמַיִם וּנְדַחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעַבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכָל-הָעַמִּים תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם:	19
20	But you hath the LORD taken and brought forth out of the iron furnace, out of Egypt, to be unto Him a people of inheritance, as ye are this day.	וְיִתְּכֹן קָרִיב יְיָ לְדַחֲלָתָהּ וְאַפִּים יִתְּכֹן מִכּוּרָא דְבִרְזָלָא מִמְצָרַיִם לְמַהְוֵי לִיָּה לְעַם אַחְסָנָא כְּיוֹמָא הַדִּין:	20
21	Now the LORD was angered with me for your sakes, and swore that I should not go over the Jordan, and that I should not go in unto that good land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance;	וַיִּהְיֶה הַתְּאַנָּף-בִּי עַל-דְּבָרֵיכֶם וַיִּשָּׁבַע לְבַלְתִּי עֲבָרִי אֶת-הַיַּרְדֵּן וּלְבַלְתִּי-בֹא אֶל-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה:	21
22	but I must die in this land, I must not go over the Jordan; but ye are to go over, and possess that good land.	כִּי אֲנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינֶנִּי עֹבֵר אֶת-הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים וִירִשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת:	22
23	Take heed unto yourselves, lest ye forget the covenant of the LORD your God, which He made with you, and make you a graven image, even the likeness of any thing which the LORD thy God hath forbidden thee.	הַשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן-תִּשְׁכַּחוּ אֶת-בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	23
24	For the LORD thy God is a devouring fire, a jealous God.	כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא אֵל קַנָּא: (פ)	24

(19) ופן תשא עיניך. להסתכל בדבר, ולחמל לצלשוצל טעות אחריהם: אשר חלק ה'. להאיר להם. דבר אחר, לאלוהות, לא מנען מלטעות אחריהם, אלא החליקם בדברי הצליהם לטורדס מן העולם (ע"ז נה.), וכן הוא אומר, כִּי הִחֲלִיק אֱלֹהֵינוּ צַעֲיָנוּ לְמַלְא עֵוֹנוֹ לְשָׂגָא (תהלים לו, ג):

(20) מכור. הוא כלי שמזקקים בו את הזהב:

(21) התאנף. נתמלא רוגז: על דבריהם. על אודותיהם על עסקיהם:

(22) כי אנכי מת וגר אינני עובר. מאחר שמת מהיכן יעבור, אלא אף ענמותי אינם עוזרין:

(23) תמונת כל. תמונת כל דבר: אשר צוה ה'. אשר נזך שלא לעשות:

(24) אל קנא. מקנא לנקום אנפרדמנ"ט צלע"ז (אייפער) מתקרה על רוגזו להפרע מעכו"ם:

25	When thou shalt beget children, and children's children, and ye shall have been long in the land, and shall deal corruptly, and make a graven image, even the form of any thing, and shall do that which is evil in the sight of the LORD thy God, to provoke Him;	כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבָנֵי בָנִים וְנוֹשְׁנָתָם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחָתָם וַעֲשִׂיתָם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל וַעֲשִׂיתָם הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ:	אֲרִי תִלְדוּן בָּנִין וּבְנֵי בָנִין וְתִתְעַתְּקוּן בְּאֶרֶץ וְתַחֲבִלּוּן וְתַעֲבְדוּן צִלְמִם דְּמוּת כּוֹלָא וְתַעֲבְדוּן דְּבִישׁ קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאַרְגָּזָא קַדְמוּהִי:
26	I call heaven and earth to witness against you this day, that ye shall soon utterly perish from off the land whereunto ye go over the Jordan to possess it; ye shall not prolong your days upon it, but shall utterly be destroyed.	הַעֲיֵדְתִּי בְכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אֶבְדַּ תֵּאבְדוּן מִהָרָא מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תֵאָרִיכוּ יָמִים עָלֶיהָ כִּי הַשְׁמַד תִּשְׁמְדוּן:	אֶסְהִידִית בְּכוֹן יוֹמָא דִּין יָת שְׁמַיָא וְיָת אֶרֶץ אֲרִי מִיבְדַּ תִּיבְדוּן בְּפָרִיעַ מֵעַל אֶרֶץ דְּאֵתוּן עֲבְרִין יָת יַרְדֵּנָא לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ לֹא תִירְכוּן יוֹמִין עָלֶיהָ אֲרִי אֲשִׁיצָאָה תִשְׁתִּיצוּן:
27	And the LORD shall scatter you among the peoples, and ye shall be left few in number among the nations, whither the LORD shall lead you away.	וְהַפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתִּי מִסָּפָר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהֹג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה:	וְיִבְדַּר יְיָ וְיִתְכוּן בֵּינֵי עַמֻּמַּיָא וְתִשְׁתַּאֲרוּן עִם דְּמִנֵּין בְּעַמֻּמַּיָא דִּידְבַר יְיָ יִתְכוּן לְתַמָּן:
28	And there ye shall serve gods, the work of men's hands, wood and stone, which neither see, nor hear, nor eat, nor smell.	וְעַבַּדְתֶּם־שֵׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא־יֵרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאָכְלוּן וְלֹא יִרְיָחוּן:	וְתַפְלְחוּן תַּמָּן לְעַמֻּמַּיָא פְּלָחִי טַעוּתָא עוֹבְדֵי יְדֵי אִנְשָׁא אֶעָא וְאִבְנָא דְלֹא חֲזִין וְלֹא שְׁמַעִין וְלֹא אִכְלִין וְלֹא מְרִיחִין:
29	But from thence ye will seek the LORD thy God; and thou shalt find Him, if thou search after Him with all thy heart and with all thy soul.	וּבִקְשַׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִצְאֲתָ כִּי תִדְרֹשְׁנֻהוּ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:	וְתִתְבַּעוּן מִתַּמָּן יָת דְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְתִשְׁכַּח אֲרִי תִבְעִי מִן קַדְמוּהִי בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:
30	In thy distress, when all these things are come upon thee, in the end of days, thou wilt return to the LORD thy God, and hearken unto His voice;	בְּצָר לָךְ וּמִצְאֹיָךְ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְשִׁבְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ:	כַּד תִּיעוֹז לָךְ וְיִשְׁכַּחְוֹנָךְ כָּל פְּתִגְמַיָא הָאֵלִין בְּסוֹף יוֹמַיָא וְתָתִיב לְדְחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְתִקְבִּיל לְמִימְרֵיהָ:

(25) ונושנתם. רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושנים שנה, כמנין ונושנתם, והוא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים, והקדים שתי שנים לנושנתם, כדי שלא יתקיים זהם כי אצד תאצדון, וזה שנאמר, ויפקד ה' על הקהה ויציאם עלינו כי נדיק ה' פלגינו (דניאל ט, יד), נדקה עשה עמנו, שמהר להציאה צ' שנים לפני זמנה (סנהדרין לח.):

(26) העידתי בכם. הנני מזמנים להיות עדים העריתי בכם:

(28) ועברתם שם אלהים. כתרומו, משאחם עוזדים לעוזדיהם, כאילו אתם עוזדים להם:

<p>31 for the LORD thy God is a merciful God; He will not fail thee, neither destroy thee, nor forget the covenant of thy fathers which He swore unto them.</p>	<p>כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת-בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם:</p> <p>אֲרִי אֱלֹהָא רַחֲמָנָא יִי אֱלֹהֶךָ לֹא יִשְׁבַּקְךָ וְלֹא יִחְבַּלְנֶךָ וְלֹא יִתְנָשִׁי יְת קִמָּא דְאַבְרָהָם דְקַיִים לְהוֹן:</p>	<p>31 כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת-בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם:</p>
<p>32 For ask now of the days past, which were before thee, since the day that God created man upon the earth, and from the one end of heaven unto the other, whether there hath been any such thing as this great thing is, or hath been heard like it?</p>	<p>אֲרִי שָׁאֵל כְּעַן לְיוֹמָא קִדְמָאִי דִּהְיוּ קִדְמָךָ לְמַן יוֹמָא דְבְרָא יִי אָדָם עַל אֲרֻעָא וּלְמִסְפִּי שְׁמִיָּא וְעַד סִפִּי שְׁמִיָּא הִהוּהָ כְּפִתְגָמָא רַבָּא דְדִין אוּ הֶאֱשַׁתְמַע דְכֹנְתִיָּה:</p>	<p>32 כִּי שָׁאֵל-נָא לַיָּמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר-הָיוּ לִפְנֶיךָ לַמִּן-הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל-הָאָרֶץ וְלִמְקָצָהּ הַשָּׁמַיִם וְעַד-קָצָהּ הַשָּׁמַיִם הַגְּדוֹלָה כְּדָבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוּ הֶנֱשַׁמַּע קָמָהּ:</p>
<p>33 Did ever a people hear the voice of God speaking out of the midst of the fire, as thou hast heard, and live?</p>	<p>הֲשָׁמַע עַמָּא קָל מִימְרָא דִּיִּי מִמְלִיל מַגּוּ אִישְׁתָּא כְּמָא דְשָׁמַעְתָּא אֶת וְאַתְקַיִים:</p>	<p>33 הֲשָׁמַע עַם קוֹל אֱלֹהִים מִדְּבַר מִתּוֹךְ-הָאֵשׁ כְּאֲשֶׁר-שָׁמַעְתָּ אֶתָּה וַיָּחִי:</p>
<p>34 Or hath God assayed to go and take Him a nation from the midst of another nation, by trials, by signs, and by wonders, and by war, and by a mighty hand, and by an outstretched arm, and by great terrors, according to all that the LORD your God did for you in Egypt before thine eyes?</p>	<p>אוּ נִסִּין עֲבַד יִי לְאַתְגָּלָאָה לְמַפְרָק לִיָּה עִם מַגּוּ עִם בְּנִסִּין בְּאִתִּין וּבְמוֹפְתִין וּבְקִרְבָּא וּבִיד תְּקִיפָא וּבְדִרְעָא מִרְמָמָא וּבְחֻזְנוּן רַבְרָבִין כָּל דְעֲבַד לְכוּן יִי אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵינוּ:</p>	<p>34 אוּ הִנֵּסָה אֱלֹהִים לָבוֹא לְקַחַת לּוֹ גּוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמִסְתָּ בְּאִתֹּת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבִיד חֲזָקָה וּבְזִרְעוּת נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֻלִּים כָּל אֲשֶׁר-עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיךָ:</p>
<p>35 Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the LORD, He is God; there is none else beside Him.</p>	<p>אַתָּ אֶתְחִיזִיתָא לְמַדַּע אֲרִי יִי הוּא אֱלֹהִים לִית עוֹד בָּר מִנִּיהָ:</p>	<p>35 אַתָּה הִרְאֵתָ לְדַעַת כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבָדּוֹ:</p>

(31) לא ירפך. מלהחזיק בך בידי, ולשון לא ירפך לשון לא יפעיל הוא, לא יתן לך רפיון, לא יפריש אותך מאכלו, וכן תִּשְׁפִּי וְלֹא תִרְפֶּנּוּ (שיר השירים ג, ד), שלא ננקד תִּרְפֶּנּוּ. כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל ומתפעל, כמו הִרְפָּה לָהּ (מלכים-ב ד, כז), תן לה רפיון, הִרְפָּה מִנִּי (לקמן ט, יד), הִרְפָּה מִנִּי:

(32) לימים ראשונים. על ימים ראשונים: ולמקצה השמים. וגם שאל לכל הצרואים אשר מקצה אל קצה, זה פשוטו. ומדרשו, מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים (חגיגה יב), והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה: הנהייה כדבר הגדול הזה. ומהו הדבר הגדול, השמע עם וגו':

(34) הנסח אלהים. הִכִּי עָשָׂה נִסִּים שׁוּם אֱלֹהִים לָבֹא לְקַחַת לוֹ גּוֹי וְגו', כל ההי"ן הללו תמיהות הן, לכך נקודות הן צחט"ף פת"ח, הנהייה, הנשמע, הנסח, השמע: במסות. על ידי נסיונות הודיעם גבורותיו, כגון הִתְפַּאֵר עָלֵי (שמות ח, ה), אם אוכל לעשות כן הרי זה נסיון: באותות. נסיונות, להאמין שהוא שלוחו של מקום, כגון מהִי דְיִדְךָ (שם ד, ז): ובמופתים. הם נפלאות, שהביא עליהם מכות מופלאות: ובמלחמה. זים, שנאמר פִּי ה' נִלְקָס לָהֶם (שם יד, כה):

(35) הראת. כתרומתו אֶתְחִיזִיתָא, כשנתן הקצ"ה את התורה פתח להם שצעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים, כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחיד, לכך נאמר אֶתָּה הִרְאֵתָ לדעת:

<p>36 Out of heaven He made thee to hear His voice, that He might instruct thee; and upon earth He made thee to see His great fire; and thou didst hear His words out of the midst of the fire.</p>	<p>מִן־הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעָה אֶת־קוֹלִי לִי־סִרְהָה וְעַל־הָאָרֶץ הִרְאֵה אֶת־אֲשֵׁי הַגְּדֹלָה וּדְבָרָיו שָׁמַעְתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:</p>	<p>36 מִן־הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעָה אֶת־קוֹלִי לִי־סִרְהָה וְעַל־הָאָרֶץ הִרְאֵה אֶת־אֲשֵׁי הַגְּדֹלָה וּדְבָרָיו שָׁמַעְתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:</p>
<p>37 And because He loved thy fathers, and chose their seed after them, and brought thee out with His presence, with His great power, out of Egypt,</p>	<p>וְחַלַּף אֲרֵי רַחֲמִים יְתֵּן אֲבֹתֶיךָ וְאֶתְרָעִי בְּבִנְיָהוֹן בְּתִרְיָהוֹן וְאֶפְקֶה בְּמִימְרֵיהָ בְּחִילֶיהָ רַבָּא מִמְּצָרִים:</p>	<p>37 וְתַחַת כִּי אָהַב אֶת־אֲבֹתֶיךָ וַיִּבְחַר בְּזֶרְעוֹ אַחֲרָיו וַיּוֹצֵאֶךָ בְּפָנָיו בְּכֹחוֹ הַגָּדֹל מִמְּצָרִים:</p>
<p>38 to drive out nations from before thee greater and mightier than thou, to bring thee in, to give thee their land for an inheritance, as it is this day;</p>	<p>לְתַרְכָּא עַמִּין רַבְרַבִּין וְתַשְׁפִּין מִנָּךְ מִן קֳדָמְךָ לְאֵלֹהֶיךָ לְמֹתָן לָךְ יְתֵּן אֶרֶעָהוֹן אַחְסָנָא כְּיוֹמָא הַדִּין:</p>	<p>38 לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים מִמֶּךָ מִפְּנֵיךָ לְהַבְיִאֲךָ לְתֵת־לָךְ אֶת־אֲרָצָם נַחֲלָה כְּיוֹם הַזֶּה:</p>
<p>39 know this day, and lay it to thy heart, that the LORD, He is God in heaven above and upon the earth beneath; there is none else.</p>	<p>וַיִּדְעַתְּ הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתְּ אֶל־לִבְּךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:</p>	<p>39 וַיִּדְעַתְּ הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתְּ אֶל־לִבְּךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:</p>
<p>40 And thou shalt keep His statutes, and His commandments, which I command thee this day, that it may go well with thee, and with thy children after thee, and that thou mayest prolong thy days upon the land, which the LORD thy God giveth thee, for ever.</p>	<p>וְחָטַר יְתֵּן קִימוּהֵי וַיִּתְּ פְּקוּדוֹהֵי דְאֵנָּא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין דְּיִטֵּב לָךְ וּלְבָנֶיךָ בְּתִרְיָךְ וּבְדִיל דְּתוֹרִיךָ יוֹמִין עַל אֶרֶעָא דִּי־אֱלֹהֵיךָ יִהְיֶה לָךְ כָּל יוֹמָא:</p>	<p>40 וְשָׁמַרְתָּ אֶת־חֻקָּיו וְאֶת־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן תִּאָּרִיךְ יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ כָּל־הַיָּמִים: (פ)</p>
<p>41 Then Moses separated three cities beyond the Jordan toward the sunrising;</p>	<p>בְּכִין אֶפְרַיִם מֹשֶׁה תָּלַת קָרְיוֹן בְּעֵבְרָא דִּירְדֵּנָא מִדְּנַח שְׁמָשָׁא:</p>	<p>שְׁלִישִׁי הָאֵז וּבְדִיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַחָה שָׁמֶשׁ:</p>

(37) ותחת כי אהב. כל זה תחת אשר אהב: ויוצאך בבניו. כאלם המנהיג בנו לפניו, שנאמר ויסע מלאך ה' אליהם בהלך וגו' וילך מאסריהם (שם יד, יט), דבר אחר ויוציאך בפניו, בפני אבותיו, כמו שנאמר נגד לצוֹתָם עָשָׂה פֶלָא (תהלים עח, יז), ואל תחמה על שהזכירם בלשון יחיד, שהרי כחצם בלשון יחיד, ויבחר בזרעו אחריו: (38) ממך מפניך. סרסו ודרסו, להוריש מפניך, גויס גדולים ועומים ממך: כיום הזה. כאשר אתה רואה היום: (41) אז יבדיל. נתן לז להיות חרד לדבר שיבדילם, ואף על פי שאינן קולטות עד שיבדלו אותן שצאריך כנען, אמר משה, מזה ש אפשר לקיימה, אקיימנה (מכות י): בעבר הירדן מזרחה שמש. באותו עזר שצמורחו של ירדן: מזרחה שמש. לפי שהוא לבדוק נקודה ר"ש בחטף, מזרח של שמש, מקום זריחת השמש:

42	<p>that the manslayer might flee thither, that slayeth his neighbour unawares, and hated him not in time past; and that fleeing unto one of these cities he might live:</p>	<p>42 לָנֶס שָׁמָּה רוּצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת־רֵעֵהוּ בְּבִלִי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׂנֵא לוֹ מִתְּמַל שְׁלֶשֶׁם וְנָס אֶל־אַחַת מִן־הָעָרִים הָאֵלֶּה וְחָיָה:</p>
43	<p>Bezer in the wilderness, in the table-land, for the Reubenites; and Ramoth in Gilead, for the Gadites; and Golan in Bashan, for the Manassites.</p>	<p>43 אֶת־בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לְרֵאוּבֵנִי וְאֶת־רָאֵמֹת בְּגִלְעָד לְגָדִי וְאֶת־גּוֹלָן בְּבָשָׁן לְמָנַשִּׁי:</p>
44	<p>And this is the law which Moses set before the children of Israel;</p>	<p>44 וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
45	<p>these are the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which Moses spoke unto the children of Israel, when they came forth out of Egypt;</p>	<p>45 אֵלֶּה הָעֵדוּת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם:</p>
46	<p>beyond the Jordan, in the valley over against Beth-peor, in the land of Sihon king of the Amorites, who dwelt at Heshbon, whom Moses and the children of Israel smote, when they came forth out of Egypt;</p>	<p>46 בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּגֵיא מוֹל בֵּית פְּעוֹר בְּאֶרֶץ סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן אֲשֶׁר הָכָה מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם:</p>
47	<p>and they took his land in possession, and the land of Og king of Bashan, the two kings of the Amorites, who were beyond the Jordan toward the sunrise;</p>	<p>47 וַיִּירְשׁוּ אֶת־אֶרֶצוֹ וְאֶת־אֶרֶץ עֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח שֶׁמֶשׁ:</p>
48	<p>from Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, even unto mount Sion—the same is Hermon—</p>	<p>48 מֵעֲרֹעַר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אַרְנוֹן וְעַד־הָר שִׁיֹּן הוּא חֶרְמוֹן:</p>
49	<p>and all the Arabah beyond the Jordan eastward, even unto the sea of the Arabah, under the slopes of Pisgah.</p>	<p>49 וְכָל־הָעֲרָבָה עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה וְעַד יַם הָעֲרָבָה תַּחַת אֲשֶׁר־הַפִּסְגָּה: (פ)</p>

(44) וזאת התורה. זו שהוא עמיד למדר אחר פרשה זו:

(45) אלה העדות וגו' אשר דבר. הם הם אשר דבר נאמנם ממזרים, חזר ושנאה להם בערבות מואב:

(47) אשר בעבר הירדן. שהוא צמורה, שהעבר השני היה צמורה:

V	And Moses called unto all Israel, and said unto them: Hear, O Israel, the statutes and the ordinances which I speak in your ears this day, that ye may learn them, and observe to do them.	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֶת-הַחֲקִים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם:	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֶת-הַחֲקִים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם: רביעי
2	The LORD our God made a covenant with us in Horeb.	יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחֹרֵב:	יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחֹרֵב:
3	The LORD made not this covenant with our fathers, but with us, even us, who are all of us here alive this day.	לֹא עִם אֲבוֹתֵינוּ כָּרַת יְהוָה אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ אֲנִיחֵנוּ אֵלֶּה כֹּה הַיּוֹם כָּלְנוּ חַיִּים:	לֹא אֶת-אֲבוֹתֵינוּ כָּרַת יְהוָה אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ אֲנִיחֵנוּ אֵלֶּה כֹּה הַיּוֹם כָּלְנוּ חַיִּים:
4	The LORD spoke with you face to face in the mount out of the midst of the fire—	פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מְתוֹךְ הָאֵשׁ:	פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מְתוֹךְ הָאֵשׁ:
5	I stood between the LORD and you at that time, to declare unto you the word of the LORD; for ye were afraid because of the fire, and went not up into the mount—saying: .	אֲנִי הָיִיתִי קָאִים בֵּין מִימְרָא דִּי וּבִינֵיכֶן בְּעֵדָנָא הָהוּא לְחֻנָּא לְכוֹן יְת פְתִנְמָא דִּי אֲרִי דְחִילְתִּין מִן קִדָּם אִשְׁתָּא וְלֹא סְלִיקְתִּין בְּטוֹרָא לְמִימַר:	אֲנֹכִי עֹמֵד בֵּין-יְהוָה וּבֵינֵיכֶם בְּעֵת הַהִוא לְהַגִּיד לָכֶם אֶת-דִּבְרֵי יְהוָה כִּי יִרְאֻתָם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא-עָלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר: (ס)
6	I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
7	Thou shalt have no other gods before Me.	לֹא יִתְּיָה-לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנָי:	לֹא יִתְּיָה-לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנָי:

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 158.

- (3) לא את אבותינו. כלל כרת ה' וגו', כי אנו:
 (4) פנים בפנים. אמר רבי זכריה, כך אמר משה, אל תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר, כדרך שהקסור עושה בין המוכר ללוקח, הרי המוכר עומד מדבר עמכם:
 (5) לאמר. מוסב על דבר ה' עמכם דבר מתוך האש לאמר אני ה' וגו' ואנכי עומד בין ה' וביניכם:
 (7) על פני. כלל מקום אשר אני שם, וזהו כל העולם. דבר אחר, כל זמן שאני קיים. עשרת הדברות כבר פרשתי:

<p>8 Thou shalt not make unto thee a graven image, even any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth.</p>	<p>לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל כָּל־ תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:</p>	<p>8 לֹא־תַעֲשֶׂה־לָּךְ פֶּסֶל' כָּל־ תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם' מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:</p>
<p>9 Thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the third and upon the fourth generation of them that hate Me,</p>	<p>לֹא תִסְגֹּד לָהֶן וְלֹא תִפְלַחֲנֵן אֲרִי אָנֹכִי יי אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא מִסַּעַר חֹבֵי אָבִיךָ עַל בְּנֵיךָ מִרְדִּין וְעַל דֶּר רַב־עַי אֲשֶׁנֹּא כֹד מִשְׁלֵמִין בְּנִיָּא לְמַחֲסֵי בִתְר אַבְהָתָהֶן:</p>	<p>9 לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עֲוֹן אָבוֹת עַל־ בָּנִים וְעַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רַבְעִים לְשֹׁנָא:</p>
<p>10 and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.</p>	<p>וְעֵבִיד טִיבֹו לְאַלְפֵי דְרִין לְרַחֲמֵי וּלְנִטְרֵי פְקוּדֵי:</p>	<p>10 וְעֵשֶׂה חֶסֶד לְאַלְפִים לְאַהֲבֵי וּלְשֹׁמְרֵי (כ' מִצְוֹתוֹ) [ק' class="mam-spi- מִצְוֹתֵי"] (ס) samekh"></p>
<p>11 Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.</p>	<p>לֹא תִיַּמֵּי בְשֵׁמֹא דִי אֱלֹהֶיךָ לְמַגְנָא אֲרִי לֹא יִזְכֵּי יי יֵת דִּי־יַמֵּי בְשֵׁמִיה לְשִׁקְרָא:</p>	<p>11 לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנְקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (ס)</p>
<p>12 Observe the sabbath day, to keep it holy, as the LORD thy God commanded thee.</p>	<p>טַר יֵת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקַדְּשׁוּתִיהָ כְּמָא דְפַקְדֵּךְ יי אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>12 שְׁמֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כְּאֲשֶׁר צֻוֵּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>13 Six days shalt thou labour, and do all thy work;</p>	<p>שֵׁשַׁת יוֹמִין תַּפְּלַח וְתַעֲבִיד כָּל עֲבִידְתֶּךָ:</p>	<p>13 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־ מְלֹאכֶתְךָ:</p>
<p>14 but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thine ox, nor thine ass, nor any of thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates; that thy man-servant and thy maid-servant may rest as well as thou.</p>	<p>וַיּוֹמַא שְׁבִיעָא שַׁבְּתָא קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אֶתְּ וּבְרִיךְ וּבְרִיתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְתוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכָל בְּעִירְךָ וְגִזְרְךָ דְּבִקְרָנְךָ בְּדִיל דִּינְגִית עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ כְּנִיתְךָ:</p>	<p>14 וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אֹתָהּ וּבְנֶה־וּבִתָּהּ וְעַבְדְּךָ־ וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכָל־ בְּהֶמְתְּךָ וְגִרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ כְּמוֹךָ:</p>

(12) שמור. וזרשונות הוא אומר זכור, שניהם צדצור אחד וצמיצה אחת נאמרו, וצמיעה אחת נשמעו (מכילתא צחש פ"ו): כאשר צוך. קודם מתן תורה צמרה (שנת פו):

15 And thou shalt remember that thou was a servant in the land of Egypt, and the LORD thy God brought thee out thence by a mighty hand and by an outstretched arm; therefore the LORD thy God commanded thee to keep the sabbath day.

וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצֵאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֵרַע נְטוּיָה עַל־כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס)

16 Honour thy father and thy mother, as the LORD thy God commanded thee; that thy days may be long, and that it may go well with thee, upon the land which the LORD thy God giveth thee.

כְּבָד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַמַּעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וְלִמְעַן יֵיטֵב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס)

17 Thou shalt not murder. Neither shalt thou commit adultery. Neither shalt thou steal. Neither shalt thou bear false witness against thy neighbour.

לֹא תִרְצַח: (ס) וְלֹא תִנָּאֵף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס) וְלֹא תַעֲנֶה עַד שְׁוֹא: (ס)

18 Neither shalt thou covet thy neighbour's wife; neither shalt thou desire thy neighbour's house, his field, or his man-servant, or his maid-servant, his ox, or his ass, or any thing that is thy neighbour's.

וְלֹא תַחְמֹד אִשְׁתּוֹ רֵעֶךָ: (ס) וְלֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ שׁוֹרׇוֹ וַחֲמֹרׇוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (ס)

19 These words the LORD spoke unto all your assembly in the mount out of the midst of the fire, of the cloud, and of the thick darkness, with a great voice, and it went on no more. And He wrote them upon two tables of stone, and gave them unto me.

אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר יְהוָה אֶל־כָּל־קְהִלָּתְכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הָעֵנָן וְהָעֲרָפֶל קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יָסַף וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי לְחֹת אֲבָנִים וַיִּתֵּנָם אֵלָי: חמישי

20 And it came to pass, when ye heard the voice out of the midst of the darkness, while the mountain did burn with fire, that ye came near unto me, even all the heads of your tribes, and your elders;

וַיְהִי כַשְּׁמַעְכֶּם אֶת־הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָהָר בֹּעֵר בָּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּן אֵלָי כָּל־רָאשֵׁי שְׁבִיטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם:

(15) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדאך, ששהיה לו עזד ותשמור מצותיו:

(16) כאשר צוה. אף על כיצוד אז ואס נטעו צמרה (סנהדרין נ:), שנאמר שם שם לו חק ומשפט (שמות טו, כה):

(17) ולא תנאף. אין לשון נאוף אלא באשת איש:

(18) ולא תחמדה. לא תירוד, אף הוא לשון חמדה, כמו נחמד למרצה (בראשית ז, ט), דמתרגמינן דמרגג למחזי:

(19) ולא יסף. מתרגמינן ולא פסק, [לפי שמדת דבר ודא אינו יכול לדבר כל דבריו בגשימה אחת, ואריך להפסיק, ומדת הקצ"ה אינו כן, לא היה פוסק, ומשלא היה פוסק לא היה מוסיף, כי קולו חזק וקיים לעולם. דבר אחר ולא יסף, ולא הוסיף להקלות באותו פומזי:

21	and ye said: 'Behold, the LORD our God hath shown us His glory and His greatness, and we have heard His voice out of the midst of the fire; we have seen this day that God doth speak with man, and he liveth.	וַתֹּאמְרוּ תָן הָרְאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבוֹדוֹ וְאֶת־גְּדֻלּוֹ וְאֶת־קוֹלוֹ שִׁמְעָנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וְחַי:	21
22	Now therefore why should we die? for this great fire will consume us; if we hear the voice of the LORD our God any more, then we shall die.	וְעַתָּה לָמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם־יִסְפְּיוּ אֲנַחְנוּ לְשִׁמְעַת אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עוֹד וּנְמָתָנוּ:	22
23	For who is there of all flesh, that hath heard the voice of the living God speaking out of the midst of the fire, as we have, and lived?	כִּי מִי כָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כְּמִנִּי וַיְחַי:	23
24	Go thou near, and hear all that the LORD our God may say; and thou shalt speak unto us all that the LORD our God may speak unto thee; and we will hear it and do it.'	קִרְבֵּ אֶתָּה וּשְׁמַע אֶת כָּל־אֲשֶׁר יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וּשְׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ:	24
25	And the LORD heard the voice of your words, when ye spoke unto me; and the LORD said unto me: 'I have heard the voice of the words of this people, which they have spoken unto thee; they have well said all that they have spoken.	וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם בְּדַבְּרְכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שְׁמַעְתִּי אֶת־קוֹל דְּבָרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֵלַיךָ הַיִּטִּיבוּ כָל־אֲשֶׁר דִּבְּרוּ:	25
26	Oh that they had such a heart as this always, to fear Me, and keep all My commandments, that it might be well with them, and with their children for ever!	מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי וּלְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי כָּל־הַיָּמִים לְמַעַן יִיטֵב לָהֶם וּלְבָנֵיהֶם לְעֹלָם:	26
27	Go say to them: Return ye to your tents.	לֵךְ אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לְכֶם לְאֶהְלֵיכֶם:	27

(24) ואת תדבר אלינו. הפשט את כחי כנקצה, שננטערת עליכם ורפיתם את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו מאהבה, וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגבורה, ולא ללמוד ממני:

28	But as for thee, stand thou here by Me, and I will speak unto thee all the commandment, and the statutes, and the ordinances, which thou shalt teach them, that they may do them in the land which I give them to possess it.'	וְאַתָּה פֹּה עֹמֵד עִמָּדִי וְאֶדְבַּרְתָּ אֵלַיךְ אֶת כָּל-הַמִּצְוֹת וְהַחֲקִים וְהַמְשָׁפָטִים אֲשֶׁר תִּלְמַדְםָּ וְעָשׂוּ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ:	28
29	Ye shall observe to do therefore as the LORD your God hath commanded you; ye shall not turn aside to the right hand or to the left.	וְשָׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֶכֶם לֹא תִסְרוּ יָמִין וּשְׂמָאל:	29
30	Ye shall walk in all the way which the LORD your God hath commanded you, that ye may live, and that it may be well with you, and that ye may prolong your days in the land which ye shall possess.	בְּכָל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֶכֶם תֵּלְכוּ לְמַעַן תַּחְיוּ וְטוֹב לָכֶם וְהִאָּרַכְתֶּם יָמִים בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּירָשׁוּן:	30
VI	Now this is the commandment, the statutes, and the ordinances, which the LORD your God commanded to teach you, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it—	וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמְשָׁפָטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	VI
2	that thou mightest fear the LORD thy God, to keep all His statutes and His commandments, which I command thee, thou, and thy son, and thy son's son, all the days of thy life; and that thy days may be prolonged.	לְמַעַן תִּירָא אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת-כָּל-חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבֶן-בְּנֶךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יֵאָרְכוּ יָמֶיךָ:	2
3	Hear therefore, O Israel, and observe to do it; that it may be well with thee, and that ye may increase mightily, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised unto thee—a land flowing with milk and honey.	וּשְׁמַעְתָּ יִשְׂרָאֵל וּשְׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וְאֲשֶׁר תִּרְבּוּן מְאֹד כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: (פ)	3
4	HEAR, O ISRAEL: THE LORD OUR GOD, THE LORD IS ONE.	שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:	שסי ו

(4) ה' אלהינו ה' אחד. ה' שהוא אלהינו עמה, ולא אלהי האומות עובדי אלילים, הוא עמיד להיות ה' אחד, שנאמר פי אָז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה זְרוּקָה לְקַלַּח כֻּלָּם בְּשֵׁם ה' (נפניה ג, ט), ונאמר ציוס הוא ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד (זכריה יד, ט):

5	And thou shalt love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.	וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְתָרַחַם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ:	וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ:	5
6	And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart;	וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְנֶךָ הַיּוֹם עַל-לִבְבְּךָ:	וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְנֶךָ הַיּוֹם עַל-לִבְבְּךָ:	6
7	and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.	וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:	וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:	7
8	And thou shalt bind them for a sign upon thy hand, and they shall be for frontlets between thine eyes.	וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל-יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ:	וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל-יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ:	8
9	And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates.	וּכְתַבְתָּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: (ס)	וּכְתַבְתָּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: (ס)	9
10	And it shall be, when the LORD thy God shall bring thee into the land which He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give thee—great and goodly cities, which thou didst not build,	וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְתֶת לְךָ עָרִים גְּדֹלֹת וְטֹבֹת אֲשֶׁר לֹא-בָנִיתָ:	וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְתֶת לְךָ עָרִים גְּדֹלֹת וְטֹבֹת אֲשֶׁר לֹא-בָנִיתָ:	10

(5) ואהבת. עשה דבריו מאהבה, אינו דומה עושה מאהבה לעושה מיראה, העושה אלל רבו מיראה, כשהוא מטריח עליו, מניחו והולך לו (ספרי לז): בכל לבבך. צני יצריך. דבר אחר צכל לצנך, שלא יהיה לצן חלוק על המקום (ספרי שס): ובכל נפשך. אפילו הוא נוטל את נפשו: ובכל מאודך. צכל ממוןך, יש לך אדם שממונו חצי עליו מגופו, לכן נאמר וצכל מאדך (צרכות סא): דבר אחר וצכל מאדך, צכל מדה ומדה שמודד לך, צין צמדה טובה צין צמדת פורענות, וכן צדוד הוא אומר, כוס יצועות אשא וגו' (מהלים קטז, יג) קרה ויגון אמצא וגו' (שס ג):

(6) והיו הדברים. ומהו האהבה, והיו הדברים האלה, שמתוך כך אתה מכיר צהקצ"ה ומדצק צדרכיו (ספרי לג): אשר אנכי מצוך היום. לא יהיו צעיניך קציוטקמא ישנה שאין אדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה (ספרי שס). קיוקמא מצות המלך הצאה צמכת:

(7) ושננתם. לשון צדוד הוא, שיהיו מחודדים צפיק, שאם ישאלך אדם דבר, לא תהא צריך לגמגם צו, אלא אמור לו מיד (ספרי לז. קידושין ל): לבניך. אלו התלמידים, מציו צכל מקום שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צנים אפס לה' אלהיכם (לקמן יד, א), ואומר צני הנציאים אפס צית אל (מלכים-צ ז, יג), וכן צחוקיהו שלמד תורה ללל ישראל וקראם צנים, שנאמר צני עפה אל תשלו (דברי הימים-צ כט, יא), וכס שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צנים אפס לה' אלהיכם, כך הרצ קרוי אב, שנאמר אב צני קבצ אפס וגו' (מלכים-צ ז, יצ): ודברת בם. שלא יהא עיקר צדורך אלא צם, עפס עיקר ואל תפס טפל (ספרי לד): ובשכבך. יכול אפילו שכצ צחצי היום, תלמוד לומר וצקומך, יכול אפילו עמד צחצי הלילה, תלמוד לומר צצמתן צציתך וצכלתך צדך, דרך ארץ דברה תורה (ספרי שס), זמן שכיצה וזמן קימה:

(8) וקשרתם לאות על ירך. אלו תפילין צצזרוע: והיו לטטפת בין עיניך. אלו תפילין צצראש, ועל שם מנין פרשיותהם נקראו טטפת, טט צכפיי שמים, פת צאפריקיי שמים (סנהדרין ד):

(9) מזוזות ביתך. מזוזת כחצ, שאין צריך אלא אחת: ובשעריך. לצרות שערי חצרות ושערי מדניות ושערי עירות (יומא יא):

11	and houses full of all good things, which thou didst not fill, and cisterns hewn out, which thou the didst not hew, vineyards and olive-trees, which thou didst not plant, and thou shalt eat and be satisfied—	וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל-טוֹב אֲשֶׁר לֹא-מְלֵאתָ וּבְרֶת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא-חֲצַבְתָּ כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא-נָטַעְתָּ וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ:	11
12	then beware lest thou forget the LORD, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיאָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	12
13	Thou shalt fear the LORD thy God; and Him shalt thou serve, and by His name shalt thou swear.	אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֵתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע:	13
14	Ye shall not go after other gods, of the gods of the peoples that are round about you;	לֹא תִלְכּוּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם:	14
15	for a jealous God, even the LORD thy God, is in the midst of thee; lest the anger of the LORD thy God be kindled against thee, and He destroy thee from off the face of the earth.	כִּי אֵל קַנָּא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ פֶּן-יִחַר אַף-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: (ס)	15
16	Ye shall not try the LORD your God, as ye tried Him in Massah.	לֹא תִנְסּוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמַּסָּה:	16
17	Ye shall diligently keep the commandments of the LORD your God, and His testimonies, and His statutes, which He hath commanded thee.	שָׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעִדּוֹתָיו וְחֻקָּיו אֲשֶׁר צִוְּךָ:	17
18	And thou shalt do that which is right and good in the sight of the LORD; that it may be well with thee, and that thou mayest go in and possess the good land which the LORD swore unto thy fathers,	וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יֵיטֵב לְךָ וּבָאתָ וִירַשְׁתָּ אֶת-הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם:	18
19	to thrust out all thine enemies from before thee, as the LORD hath spoken.	לְהִדָּחַף אֶת-כָּל-אֹיְבֶיךָ מִפְּנֵיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	19

- (11) חצובים. לפי שהיו מקום טרשין וסלעים, נופל בו לשון חציצה:
 (12) מבית עבדים. כתרוממו מצית עצמותא, ממקום שהייתם שם עבדים:
 (13) ובשמו תשבע. אם יש צד כל המדות הללו, שאתה ירא את שמו ועוצד אותו, אז בשמו תשבע, שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשזועתך, ואם לאו לא תשבע:
 (14) מאלהי העמים אשר סביבותיכם. והוא הדין לרמוקים, אלא לפי שאתה רואה את סביבותיך תועים אחריהם, הוֹרֵץ לזהיר עליהם ביותר:
 (16) במסה. כשיאלאו ממנרים שנסוהו צמים, שנאמר הִנֵּה ה' צָקָקְנוּ (שמות יז, ז):
 (18) הישר והטוב. זו פשרה לפני משורת הדין:

20	When thy son asketh thee in time to come, saying: 'What mean the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which the LORD our God hath commanded you?	כִּי־יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה הָעֵדוּת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם:	20
21	then thou shalt say unto thy son: 'We were Pharaoh's bondmen in Egypt; and the LORD brought us out of Egypt with a mighty hand.	וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרַיִם וַיַּצִּיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה:	21
22	And the LORD showed signs and wonders, great and sore, upon Egypt, upon Pharaoh, and upon all his house, before our eyes.	וַיֵּתֶן יְהוָה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדֹלִים וָרָעִים בְּמִצְרַיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ:	22
23	And He brought us out from thence, that He might bring us in, to give us the land which He swore unto our fathers.	וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָאֶרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבוֹתֵינוּ:	23
24	And the LORD commanded us to do all these statutes, to fear the LORD our God, for our good always, that He might preserve us alive, as it is at this day.	וַיִּצְוֵנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל־הַיָּמִים לְחַיֵּינוּ כִּהְיוֹם הַזֶּה:	24
25	And it shall be righteousness unto us, if we observe to do all this commandment before the LORD our God, as He hath commanded us.'	וַיִּצְדָּקָה תְּהִיָּה־לָנוּ כִּי־נִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּנוּ: (ס)	25
VII	When the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, and shall cast out many nations before thee, the Hittite, and the Girgashite, and the Amorite, and the Canaanite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, seven nations greater and mightier than thou;	כִּי יִבְיָאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בֹּא־שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ וְנָשַׁל גּוֹיִם־רַבִּים מִפְּנֶיךָ הַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֹמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי שִׁבְעָה גּוֹיִם רַבִּים וְעַצוּמִים מִמְּךָ:	שביעי

(19) כאשר דבר. והיכן דבר, והמתי את כל העם וגו' (שמות כג, כז):

(20) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהוא אחר זמן:

(1) ונשל. לשון השלכה והמזה, וכן ונשל הצרזל (לקמן יט, ה):

<p>2 and when the LORD thy God shall deliver them up before thee, and thou shalt smite them; then thou shalt utterly destroy them; thou shalt make no covenant with them, nor show mercy unto them;</p>	<p>וַיִּמְסְרֵנוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ קִדְמָךְ וְתִמְחִינֵנוּ גִמְרָא תִגְמַר יְתֵהוּן לֹא תִגְזֹר לָהֶוּן קָם וְלֹא תִרְחִים עֲלֵיהֶוּן:</p>	<p>2 וַנִּתְּנָם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהִכִּיתָם הַחֶרֶם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא-תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תִתְּנָם:</p>
<p>3 neither shalt thou make marriages with them: thy daughter thou shalt not give unto his son, nor his daughter shalt thou take unto thy son.</p>	<p>וְלֹא תִתְּחַתֵּן בָּהֶוּן בְּרִיתְךָ לֹא תִתִּין לְבָרִיָּה וּבְרִיתִיָּה לֹא תִסָּב לְבָרְךָ:</p>	<p>3 וְלֹא תִתְּחַתֵּן בָּם בְּתֻךְ לֹא-תִתֵּן לְבָנוּ וּבִתּוֹ לֹא-תִקַּח לְבָנְךָ:</p>
<p>4 For he will turn away thy son from following Me, that they may serve other gods; so will the anger of the LORD be kindled against you, and He will destroy thee quickly.</p>	<p>אֲרִי יִשְׁעֵן יֵת בְּרַךְ מִבֵּתֵךְ פּוֹלְחֵנִי וַיִּפְלְחוּן לְשִׁעוֹת עִמָּמִיא וַיִּתְּקֶף רוּגָא דִּי בְכוּן וַיִּשְׁחַדּוּ בְּפָרִיעַ:</p>	<p>4 כִּי-יָסִיר אֶת-בְּנֶךָ מֵאַחֲרַי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְחָרָה אַף-יְהוָה בָּכֶם וְהִשְׁמִידֶךָ מִהָרָה:</p>
<p>5 But thus shall ye deal with them: ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and hew down their Asherim, and burn their graven images with fire.</p>	<p>אֲרִי אִם כְּדִין תַּעֲבֹדוּן לָהֶוּן אִיגֻרִיהֶוּן תִּתְּרַעֲוּ וְקִמְתֵּהוּן תִּתְּבֹרֶוּן וְאַשִּׁירֵיהֶוּן תִּקְצְצֻן וְצִלְמֵיהֶוּן תִּיקְדוּן בְּנוֹרָא:</p>	<p>5 כִּי-אִם-כֵּה תַעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֵיהֶם תִּתְּצוּ וּמִצְבֹּתָם תִּשְׁבְּרוּ וְאַשִּׁירֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ:</p>
<p>6 For thou art a holy people unto the LORD thy God: the LORD thy God hath chosen thee to be His own treasure, out of all peoples that are upon the face of the earth.</p>	<p>אֲרִי עִם קָדִישׁ אַתָּה קִדְם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּךָ אֶתְרַשִּׁי יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמַחְנֵי לִיָּה לְעַם חֲבִיב מִכָּל עִמָּמִיא דְעַל אֲפִי אֲרַעָא:</p>	<p>6 כִּי עִם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ בָּחַר וַיְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהִיְוֹת לּוֹ לְעַם סֵגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה:</p>
<p>7 The LORD did not set His love upon you, nor choose you, because ye were more in number than any people—for ye were the fewest of all peoples—</p>	<p>לֹא מִדְּסֻגִּיאִין אֶתוּן מִכָּל עִמָּמִיא צְבִי יְיָ בְכוּן וְאַתְרַשִּׁי בְכוּן אֲרִי אֶתוּן זְעִירִין מִכָּל עִמָּמִיא:</p>	<p>7 לֹא מִרְבָּכֶם מִכָּל-הָעַמִּים חֶשֶׁק יְהוָה בָּכֶם וַיִּבְחָר בָּכֶם כִּי- אַתֶּם הַמְעַט מִכָּל-הָעַמִּים:</p>

(2) ולא תחנם. לא תתן להם חן, אסור לו לאדם לומר כמה נאה כותי זה. דבר אחר, לא תתן להם חנייה בארץ (עבודה זרה כ:).

(4) כי יסיר את בנך מאחרי. בנו של כותי כשישא את בתך, יסיר את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי, למדנו שכן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך, אבל בן בנך הבא מן הכותית, אינו קרוי בנך אלא בנה, שהרי לא נאמר על בתו, לא תקח כי חסיר את בנך מאחרי, אלא כי יסיר את בנך וגו' (קידושין סח:).

(5) מזבחתיהם. של צנין: ומצבותם. אבן אחת: ואשיריהם. אילנות שעוצדין אותן (עבודה זרה מח:). ופסיליהם. צלמים:

(7) לא מרובכם. כפשוטו. ומדרשו, לפי שאין אחס מגדילים עצמכם כשאני משפיע לכם טובה, לפיכך חשקתי בכם (חולין פט:). כי אתם המעט. הממעטין עצמכם, כגון אברהם שאמר וְאֶנְכִי עֶקֶר וְאַחֶרֶץ (בראשית יח, כז), וכגון משה ואהרן שאמרו וְנִקְנוּ מֶה (שמות טז, ז), לא כנצודכנצר שאמר חֲדָמָה לְעֵלְיוֹן (ישעיה יד, יד), וסנחריב שאמר מִי בָכָל אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת (שם לו, כ), וחירם שאמר אֲנִי מוֹשֵׁב אֱלֹהִים יִשְׁבְּתִי (יחזקאל כח, ז): כי אתם המעט. הרי כי משמש בלשון דהא:

8	but because the LORD loved you, and because He would keep the oath which He swore unto your fathers, hath the LORD brought you out with a mighty hand, and redeemed you out of the house of bondage, from the hand of Pharaoh king of Egypt.	כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשְׁמְרוֹ אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתִּיכֶם הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם בְּיָד חֲזָקָה וַיַּפְדֶּךָ מִבֵּית עֲבָדִים מִיַּד פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרָיִם:	8
9	Know therefore that the LORD thy God, He is God; the faithful God, who keepeth covenant and mercy with them that love Him and keep His commandments to a thousand generations;	וַיַּדְעַתְּ כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנֶּאֱמָן שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְאַהֲבָיו וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוָתוֹ לְאֵלֶיךָ דֹּר:	מפסיר
10	and repayeth them that hate Him to their face, to destroy them; He will not be slack to him that hateth Him, He will repay him to his face.	וּמִשְׁלָם לְשֹׂנְאָיו אֶל־פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ לֹא יֵאָחֵז לְשֹׂנְאֹו אֶל־פָּנָיו יִשְׁלַם־לוֹ: וּמִשְׁלָם לְשֹׂנְאָיו טָבוֹן דְּאִנּוֹן עֲבָדִין קְדָמוֹהִי בְּחִיּוֹהִין לְאוֹבוֹדֵיהוֹן לֹא מֵאַחֵר עוֹבֵד טָב לְשֹׂנְאָו טָבוֹן דְּאִנּוֹן עֲבָדִין קְדָמוֹהִי בְּחִיּוֹהִין מִשְׁלָם לְהוֹן:	10
11	Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them.	וּשְׁמַרְתָּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם: (פ)	קכז פסוקים

The Haftara is Isaiah 40:1 - 40:26 on page 163.

12	And it shall come to pass, because ye hearken to these ordinances, and keep, and do them, that the LORD thy God shall keep with thee the covenant and the mercy which He swore unto thy fathers,	וַיְהִי חֶלֶף דְּתִקְבְּלוּן יֵת דִּינִיָּא הָאֵלִין וְתִשְׁרֹנוּ וְתַעֲבְדוּן יֵתְהוֹן וַיִּשָּׂר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָךְ יֵת קִיָּמָא וַיֵּת חֲסֵדָא דְּקִיָּיִם לְאַבְרָהָם: וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וּשְׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת־הַבְּרִית וְאֶת־הַחֲסֵד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:	עקב ז
----	--	--	-------

- (8) כי מאהבת ה' הרי כי משמש כלשון אלה, לא מרובכם חשק ה' בכם אלא מאהבת ה' אחכם: ומשמרו את השבועה. מחמת שמרו את השבועה:
- (9) לאלף דור. ולהלן הוא אומר לאלפים (לעיל ה, י), כאן שהוא סמוך אלל לשומרי מצותיו העושין מיראה, הוא אומר לאלף, ולהלן שהוא סמוך אלל לאזהריו העושין מאהבה, ששכרם יותר גדול, הוא אומר לאלפים (סוטה לא): לאוהביו. אלו העושין מאהבה: ולשומרי מצותיו. אלו העושין מיראה:
- (10) ומשלם לשנאיו אל פניו. בחייו משלם לו גמולו הטוב, כדי להאזידו מן העולם הבא:
- (11) היום לעשותם. ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם:
- (12) והיה עקב תשמעון. אם המצות הקלות שאלם דש בעקציו תשמעון: ושמר ה' וגר. ישמור לך בצמחם:

13	and He will love thee, and bless thee, and multiply thee; He will also bless the fruit of thy body and the fruit of thy land, thy corn and thy wine and thine oil, the increase of thy kine and the young of thy flock, in the land which He swore unto thy fathers to give thee.	וְיִרְחֶמְנֶךָ וְיִבְרַכְכֶּךָ וְיַסְגִּינֶךָ וְיִבְרִיךְ וְלֵדָא דְּמַעַד וְאִבָּא דְּאַרְעָךָ עֲבוּרָךָ וְחִמְרָךָ וּמִשְׁחָךָ בְּקָרִי תוֹרָךָ וְעֹדְרֵי עֶגְדָּה עַל אֲרֻעָא דְּקַיִים לְאַבְהֶתֶךָ לְמַתָּן לָךְ:	וְאַחֲבֶךָ וְיִבְרַכְךָ וְהִרְבֶּךָ וּבִרְכָּךְ פְּרִי-בִטְנְךָ וּפְרִי-אֲדָמָתְךָ דְּגִנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ שְׂגֵר-אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנְךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאַבְתִּיךָ לָתֵת לָךְ:
14	Thou shalt be blessed above all peoples; there shall not be male or female barren among you, or among your cattle.	בְּרִיךְ תִּהְיֶה מִכָּל-הָעַמִּים לֹא-יִהְיֶה בָּךְ עֶקֶר וְעֶקְרָה וּבִבְהֶמְתְּךָ:	בְּרִיךְ תִּהְיֶה מִכָּל-הָעַמִּים לֹא-יִהְיֶה בָּךְ עֶקֶר וְעֶקְרָה וּבִבְהֶמְתְּךָ:
15	And the LORD will take away from thee all sickness; and He will put none of the evil diseases of Egypt, which thou knowest, upon thee, but will lay them upon all them that hate thee.	וְיַעֲדִי יְיָ מוֹדָה כָּל מַרְעִין וְכָל מַכַּחְשֵׁי מִצְרַיִם בִּישׂא יִדְעַתָּא לֹא יִשְׁינֹנִן בָּךְ וְיִתִּינֶנּוּ בְּכָל שְׂנְאֵיךָ:	וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּךָ כָּל-חֲלִי וְכָל-מִדּוֹי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יִדְעַתָּא לֹא יִשְׁימֶם בָּךְ וְיִתְּנֶם בְּכָל-שְׂנְאֵיךָ:
16	And thou shalt consume all the peoples that the LORD thy God shall deliver unto thee; thine eye shall not pity them; neither shalt thou serve their gods; for that will be a snare unto thee.	וְתִגְמַר יְתָ כָּל עַמִּיּוֹ דִּי אֵלֶיךָ יִהְיֶה לָךְ לֹא תַחֲוִס עֵינְךָ עֲלֵיהֶן וְלֹא תַפְלַח יְתָ טְעוּתָהֶן אֲרִי לְתַקְלָא יְהוֹן לָךְ:	וְאָכַלְתָּ אֶת-כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר יִהְיֶה אֵלֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא-תַחֲוִס עֵינְךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵיהֶם כִּי-מוֹקֵשׁ הוּא לָךְ: (ס)
17	If thou shalt say in thy heart: 'These nations are more than I; how can I dispossess them?'	אֲרִי תִימַר בְּלִבִּי סִיגִיאִין עַמִּיּוֹ הָאֵלִין מִנִּי אִיכְדִין אֶפּוֹל לְתַרְכוּתָהֶן:	כִּי תֹאמַר בְּלִבִּי רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אִיכָּה אוּכַל לְהוֹרִישָׁם:
18	thou shalt not be afraid of them; thou shalt well remember what the LORD thy God did unto Pharaoh, and unto all Egypt:	לֹא תִדְחַל מִנְּהֶן אֲדַכְרָא תִדְכַּר יְתָ דְּעֵבֶד יְיָ אֵלֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל מִצְרָאִי:	לֹא תִירָא מֵהֶם זָכָר תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה אֵלֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל-מִצְרַיִם:

(13) שגר אלפיך. ולדי צקרך, שהנקזה משגרת ממעיה: ועשתרות צאנך. מנחם פירש אֲפִרִי צֶעֶן (תהלים כז, יג), מבחר הזאן, כמו עֲשָׂרֹת קֶרְנִים (בראשית יד, ה) לשון חזק, ואונקלוס תרגם וְעֹדְרֵי עֶגְדָּה ורבותינו אמרו (חולין פד:): למה נקרא שם עשירות, שמעשרות את בעליהן:

(14) עקר. שאינו מוליד:

(17) כי תאמר בלבבך. על כרחך לשון דלמא הוא, שמה תאמר בלבבך, מפני שהם רבים לא אוכל להורישם, אל תאמר כן, לא תירא מהם, ולא יתכן לפרשו כדחת משאר לשונות של כי, שיפול עליו שוב לא תירא מהם:

19	the great trials which thine eyes saw, and the signs, and the wonders, and the mighty hand, and the outstretched arm, whereby the LORD thy God brought thee out; so shall the LORD thy God do unto all the peoples of whom thou art afraid.	הַמִּסֹּת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֹתֹת וְהַמִּפְתִּים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַזְרֹעַ הַנִּשְׁטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצֵאָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כֹּן־יַעֲשֶׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־הָעַמִּים אֲשֶׁר־אַתָּה יָרָא מִפְּנֵיהֶם:	נִסִּין רַב־רָבֵן דִּחְזָאָה עֵינֶךָ וְאֹתֹת וּמוֹפְתִיּוֹת וְיָדא תְּקִיפָתָא וְזֵרְעָא מִרְמָמָא דְאַפְקֶךָ יי אֱלֹהֶךָ כֹּן יַעֲבִיד יי אֱלֹהֶךָ לְכָל עַמֻּמִּיָּא דְאַתָּה דְחִיל מִן קִדְמֵיהוֹן:
20	Moreover the LORD thy God will send the hornet among them, until they that are left, and they that hide themselves, perish from before thee.	וְגַם אֶת־הַצִּרְעָה יִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד־אֲבֹד הַנִּשְׁאָרִים וְהַנִּסְתָּרִים מִפְּנֶיךָ:	וְאַף יֵת עֲרֵעִיתָא יִגְרִי יי אֱלֹהֶךָ בְּהוֹן עַד דְּיִבְדּוּן דְּאַשְׁתָּארוּ וְדִאֲטָמְרוּ מִן קִדְמָךָ:
21	Thou shalt not be affrighted at them; for the LORD thy God is in the midst of thee, a God great and awful.	לֹא תִעַרֵץ מִפְּנֵיהֶם כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא:	לֹא תִתְבַּר מִן קִדְמֵיהוֹן אֲרִי יי אֱלֹהֶךָ שְׂכִינְתוֹהִי בִינְךָ אֱלֹהֶא רַבָּא וְדְחִילָא:
22	And the LORD thy God will cast out those nations before thee by little and little; thou mayest not consume them quickly, lest the beasts of the field increase upon thee.	וְנִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵל מִפְּנֶיךָ מַעֲט מַעֲט לֹא תֹכַל כִּלְתָם מִהֵר כֹּן־תִּרְבֶּה עֲלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:	וְיִתְרִיךָ יי אֱלֹהֶךָ יֵת עַמֻּמִּיָּא הָאֵלִין מִן קִדְמָךָ זְעִיר זְעִיר לֹא תִכּוֹל לְשִׁיזְיוֹתְהוֹן בְּפִרְיעַ דְּלִמָּא תִסְגִּי עֲלֶיךָ חַיַּת בְּרָא:
23	But the LORD thy God shall deliver them up before thee, and shall discomfit them with a great discomfiture, until they be destroyed.	וְנָתַנָּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָמָם מִהוּמָה גְּדֹלָה עַד הַשְׁמָדָם:	וְיִמְסְרֵנּוּ יי אֱלֹהֶךָ קִדְמָךָ וְיִשְׁגִּישְׁנּוּ שְׂגוֹשׁ רַב עַד דִּישְׁתִּיצוּן:
24	And He shall deliver their kings into thy hand, and thou shalt make their name to perish from under heaven; there shall no man be able to stand against thee, until thou have destroyed them.	וְנָתַן מַלְכֵיהֶם בְּיָדְךָ וְהָאֲבֹדֹת אֶת־שֵׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא־יִתְנַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הַשְׁמָדָךָ אֲתָם:	וְיִמְסַר מַלְכֵיהוֹן בְּיָדְךָ וְתֹבִיד יֵת שׁוּמְתוֹן מִתַּחַת שָׁמַיָּא לֹא יִתְעַתַּד אָנֹשׁ קִדְמָךָ עַד דִּתְשִׁיצִי יִתְהוֹן:

- (19) המסות. נסיונות. והאותות. כגון ויהי לנפש (שמות ג, א), ויהי לךם ציצקת (שם ט): והמפותים. המכות המופלאות: והיד החזקה. זה הקצור: והזרוע הנשירה. זו המרצ של מכת זכורות:
- (20) הצרעה. מין שרץ העוף, שהיתה זורקת צהם מרה ומסרסתו וימסמקה את עיניהם, בכל מקום שהיו נסתרים שם (סוטה ל).
- (22) פן תרבה עליך חית השדה. והלא אם עושין ראונו של מקום אין מתיראין מן החיה, שנאמר וסית השדה קשלה (לוי כג), אלא גלוי היה לפניו שעמידין לחטוא:
- (23) והמם. נקוד קמ"ץ כולו, לפי שאין מ"ם אחרונה מן היסוד, והרי הוא כמו והם אותם, אבל וקמם גלגל עגלתו (ישעיה כח, כח), כולו יסוד, לפיכך חזיו קמ"ץ וחזיו פת"ם, כאשר פעל של שלש אותיות:

<p>25 The graven images of their gods shall ye burn with fire; thou shalt not cover the silver or the gold that is on them, nor take it unto thee, lest thou be snared therein; for it is an abomination to the LORD thy God.</p>	<p>צִלְמֵי טַעֲוֹתֵהוּן תִּקְדֹּן בְּנוֹרָא לֹא תִכְמִיד כֶּסֶף וְזָהָב דְּעִלְיֵהוּן וְתִסַּב לָךְ דְּלִמָּא תִּתְקַל בֵּיה אַרִי מִרְחַק קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>	<p>25 פָּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ לֹא-תִכְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלִקְחַתָּ לָךְ פֶּן תִּתְקַשׁ בּוֹ כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>
<p>26 And thou shalt not bring an abomination into thy house, and be accursed like unto it; thou shalt utterly detest it, and thou shalt utterly abhor it; for it is a devoted thing.</p>	<p>וְלֹא תַעֲלֵל דְּמִרְחַק לְבֵיתֶךָ וְתִהְיִי חֶרֶם כְּמֹהוּ שְׂקָן תִּשְׂקָצְנִיה וְרִחַקָא תִרְחַקְנִיה אַרִי חֶרֶם הוּא:</p>	<p>26 וְלֹא-תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל-בֵּיתֶךָ וְהָיִיתָ חֶרֶם כְּמֹהוּ שְׂקָן תִּשְׂקָצְנֵנוּ וְתִעַב אֲתָעֲבֹנוּ כִּי- חֶרֶם הוּא: (פ)</p>
<p>VIII All the commandment which I command thee this day shall ye observe to do, that ye may live, and multiply, and go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers.</p>	<p>כָּל תִּפְקִידָתָא דְאַנָּא מִפְקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין תִּטְרוּן לְמַעַבְד בְּדִיל דְּתִיחֹן וְתִסְגֹּן וְתִיעֲלוּן וְתִירְתּוּן יְת אֶרֶעָא דְקִיָּים יְיָ לְאַבְהֵתְכוֹן:</p>	<p>VIII כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיִין וְרַבִּיתֶם וּבִאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתִּיכֶם:</p>
<p>2 And thou shalt remember all the way which the LORD thy God hath led thee these forty years in the wilderness, that He might afflict thee, to prove thee, to know what was in thy heart, whether thou wouldest keep His commandments, or no.</p>	<p>וְתִדְבֹר יְת כָּל אוֹרְחָא דְּבִרְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ דִּנָּן אַרְבַּעִין שָׁנִין בְּמִדְבָּרָא בְּדִיל לְעִנּוּיָתְךָ לְנִסּוּיָתְךָ לְמַדַּע יְת דְּבִלְכָךְ תִּתַּטֵּר פְּקוּדוּהִי אִם לֹא:</p>	<p>2 וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לְמַעַן עֲנֹתָךְ לְנִסְתָּךְ לָדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ הִתְשַׁמֵּר מִצְוָתוֹ אִם- לֹא:</p>
<p>3 And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the LORD doth man live.</p>	<p>וְעִנָּךְ וְאַכְפַּנָּךְ וְאוֹכַלְךָ יְת מִנָּא דְלֹא יָדַעְתָּא וְלֹא יָדְעוּ אַבְהֵתְךָ בְּדִיל לְהוֹדְעוּתְךָ אַרִי לֹא עַל לֶחֶמָא בְּלִחְדוּהִי מִתְקִים אֲנִישָׁא אַרִי עַל כָּל אַפְקוֹת מִימַר מִן קָדָם יְיָ חֲיִי אֲנִישָׁא:</p>	<p>3 וַיַּעֲנֶךָ וַיַּרְעֲבֶךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת- הַמָּן אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּ אַבְתֶּיךָ לְמַעַן הוֹדִיעָךָ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יַחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא פִי-יְהוָה יַחְיֶה הָאָדָם:</p>
<p>4 Thy raiment waxed not old upon thee, neither did thy foot swell, these forty years.</p>	<p>כְּסוּתְךָ לֹא בְּלִיאַת מִנָּךְ וּמִסְנַךְ לֹא יַחִיפּוּ דִנָּן אַרְבַּעִין שָׁנִין:</p>	<p>ישראל שְׂמֻלְתְּךָ לֹא בְּלָתָה מֵעֲלֶיךָ וְרַגְלְךָ לֹא בָצְקָה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה:</p>

- (1) כל המצווה. כפשוטו. ומדרש אגדה (תנחומא עקב ו), אס התחלתי צמא גמור אותה, שאינה נקראת המצווה אלא על שם הגומרה, שנאמר וְאֵת עֲצָמוֹת יוֹסֵף הָאֵשֶׁר הָעָלוּ בְּגִי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בְּשָׂכֶם (יהושע כד, לב), והלא משה נלדו נתעסק זהם להעלותם, אלא לפי שלא הספיק לגומרה וגמרה ישראל, נקראת על שמה:
- (2) התשמור מצותיו. שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו:
- (4) שמלתך לא בלתה. עניי כבוד היו שפין בכסותם ומגהצים אותם כמין כלים מגוהצים, ואף קמניהם כמו שהיו גדלים

5	And thou shalt consider in thy heart, that, as a man chasteneth his son, so the LORD thy God chasteneth thee.	וַיִּדְעַתָּה עִם־לִבְבְּךָ כִּי כַּאֲשֶׁר יִיסֶר אִישׁ אֶת־בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרֶךָ: וְתִדַּע עִם לִבְּךָ אֲרִי כִמָּא דְמַלִּיךְ גּוֹבְרָא יֵת בְּרִיָּה יִי אֱלֹהֶךָ מַלִּיךְ לָךְ:	5
6	And thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, to walk in His ways, and to fear Him.	וְשָׁמַרְתָּ אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵלַכְתָּ בְּדַרְכָּיו וּלְיִרְאָהוֹ אֹתוֹ: וְתִטֵּר יֵת פְּקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֶךָ לְמַחֲךָ בְּאוֹרְחֹן דְּתַקְנֹן קַדְמוּהִי וּלְמַדְחַל יְתִיהָ:	6
7	For the LORD thy God bringeth thee into a good land, a land of brooks of water, of fountains and depths, springing forth in valleys and hills;	כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ גִּחְלִי מַיִם עֵינַת וְתַהֲמַת יֵצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָר: אֲרִי יִי אֱלֹהֶךָ מַעִיל לָךְ לְאֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ גִּידָא נַחְלִין דְּמִיִּין מְבוּשֵׁי עֵינָיוֹן וְתַהוֹמִין נִפְקִין בְּבִקְעֹן וּבְטוֹרִין:	7
8	a land of wheat and barley, and vines and fig-trees and pomegranates; a land of olive-trees and honey;	אֶרֶץ חִטָּה וְשֵׁעֲרָה וּגְפֹן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ גֵּית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ: אֶרֶץ חִטָּה וְשֵׁעֲרָה וּגְפֹן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ גֵּית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ:	8
9	a land wherein thou shalt eat bread without scarceness, thou shalt not lack any thing in it; a land whose stones are iron, and out of whose hills thou mayest dig brass.	אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָה תֹאכַל־בָּהּ לֶחֶם לֹא־תִחְסַר כָּל־בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בְּרָזָל וּמִטּוֹרֵהָ תִּפְסֹל נְחָשָׁא: אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָה תֹאכַל־בָּהּ לֶחֶם לֹא־תִחְסַר כָּל־בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בְּרָזָל וּמִטּוֹרֵהָ תִּפְסֹל נְחָשָׁא:	9
10	And thou shalt eat and be satisfied, and bless the LORD thy God for the good land which He hath given thee.	וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֹת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאֶרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ: וְתִיכּוֹל וְתִשְׂבַּע וְתִבְרַכְיָהּ יֵת יִי אֱלֹהֶךָ עַל אֶרֶץ טוֹבָה דִּיהֵב לָךְ:	10
11	Beware lest thou forget the LORD thy God, in not keeping His commandments, and His ordinances, and His statutes, which I command thee this day;	הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְבַלְתִּי שָׁמֵר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם: אִסְתַּמַּר לָךְ דְּלִמָּא תִּתְנָשִׁי יֵת דְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶךָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַטַּר פְּקוּדוּהִי וְדִינוּהִי וְקִימוּהִי דְּאָנָּא מִפְּסִיד לָךְ יוֹמָא דִּין:	שני
12	lest when thou hast eaten and art satisfied, and hast built goodly houses, and dwelt therein;	פֶּן־תֹּאכַל וְשָׂבַעְתָּ וּבָתִּים טֹבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁבַּתָּ: דְּלִמָּא תִיכּוֹל וְתִשְׂבַּע וּבָתִּין שְׁפִירִין תִּבְנִי וְתִתִּיב:	12
13	and when thy herds and thy flocks multiply, and thy silver and thy gold is multiplied, and all that thou hast is multiplied;	וּבִקְרָךְ וּצְאֲנֶךָ יִרְבּוּ וְכֶסֶף וְזָהָב יִרְבּוּ־לָךְ וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ יִרְבֶּה: וְתוֹרְךָ וְעֶגְדְּךָ יִסְגּוּ וְכֶסֶף וְזָהָב יִסְגּוּ לָךְ וְכָל־דְּלָךְ יִסְגֶּי:	13

היה גדל לצוּשן עמהם, כלצוּש הזה של חומט שגדל עמו: לא בצקה. לא נפחה כנצק, כדרך הולכי יחק שרגליהם נפוחות: (8) זית שמן. זימים העושים שמן:

14	then thy heart be lifted up, and thou forget the LORD thy God, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage;	וְרָם לִבְבְּךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	וַיִּרָם לִבְּךָ וְתִתְנָשִׁי יָת דַּחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶךָ דְּאַפְקָךָ מֵאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדוּתָא:
15	who led thee through the great and dreadful wilderness, wherein were serpents, fiery serpents, and scorpions, and thirsty ground where was no water; who brought thee forth water out of the rock of flint;	הַמוֹלִיכְךָ בַּמִּדְבָּרוֹ הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נָחֵשׁ וְשָׂרָף וְעַקְרָב וְצִמְאֻן אֲשֶׁר אֵין־מַיִם הַמוֹצִיא לְךָ מַיִם מִצּוֹר הַחֹלֶקֶם:	דְּדִבְרְךָ בַּמִּדְבָּרָא רַבָּא וְדַחֲלָא אַתְרֵי דְּחִינּוּן קָלָן וְעַקְרָבִין וּבֵית צִהְיוּנָא אַתְרֵי דְּלִית מַיָּא דְּאַפִּיק לְךָ מֵיָּא מִטְּנָרָא תַּקִּיפָא:
16	who fed thee in the wilderness with manna, which thy fathers knew not, that He might afflict thee, and that He might prove thee, to do thee good at thy latter end;	הַמֵּאֲכִלְךָ מִן בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לִמְעַן עֲנֹתְךָ וּלְמַעַן נִסְתָּךָ לְהִיטֵבָךָ בְּאַחֲרִיתְךָ:	דְּאוֹכְלְךָ מִנָּא בַּמִּדְבָּרָא דְּלֹא יָדְעוּ אֲבֹהֶתְךָ בְּדִיל לְעִנּוּתְךָ וּבְדִיל לְנִסּוּיְךָ לְאוֹטְבָא לְךָ בְּסוֹפְךָ:
17	and thou say in thy heart: 'My power and the might of my hand hath gotten me this wealth.'	וְאָמַרְתָּ בִּלְבָבְךָ כַּחַי וְעַצְם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת־הַחֵיל הַזֶּה:	וְתִימַר בִּלְבָבְךָ חֵילִי וְתִקּוּפִי יָדִי קָנָא לִי יָת נִכְסֵיָא הָאֵלִין:
18	But thou shalt remember the LORD thy God, for it is He that giveth thee power to get wealth, that He may establish His covenant which He swore unto thy fathers, as it is this day.	וְזָכַרְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנָּתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל לִמְעַן הָקִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם כִּי־יִהְיֶה (פ)	וְתִדְבֹר יָת יְיָ אֱלֹהֶךָ אֲרִי הוּא יְהִיב לְךָ עֲצָא לְמִקְנֵי נִכְסִין בְּדִיל לְקַיְמָא יָת קְיָמִיָּה דְּרַגִּים לְאַבְרָהָם כִּי־יִמָּא הָדִין:
19	And it shall be, if thou shalt forget the LORD thy God, and walk after other gods, and serve them, and worship them, I forewarn you this day that ye shall surely perish.	וְהָיָה אִם־שָׁכַח תִּשְׁכַּח אֶת־ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֵעֵדְתִּי בְכֶם הַיּוֹם כִּי אָבֹד תֹּאבְדוּן:	וְיְהִי אִם אֶתְנַשָּׂא תִתְנָשִׁי יָת דַּחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶךָ וְתִתְהַךְ בְּתַר טַעוֹת עַמֻּמָּיָא וְתַפְלַחְנִין וְתִסְגֹּד לַהוֹן אֶסְתִּידִית בְּכוֹן יִוָּמָא דִּין אֲרִי מִיבָד תִּיבָדוּן:
20	As the nations that the LORD maketh to perish before you, so shall ye perish; because ye would not hearken unto the voice of the LORD your God.	כַּגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה מַאֲבִיד מִפְּנֵיכֶם כֹּן תֹּאבְדוּן עַקֵּב לֹא תִשְׁמָעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (פ)	כַּעַמֻּמָּיָא דִּי מוֹבִיד מִן קְדָמִיכוֹן כֹּן תִּיבָדוּן חֲלָף דְּלֹא שְׁבִילְתוּן לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵכוֹן:
IX	Hear, O Israel: thou art to pass over the Jordan this day, to go in to dispossess nations greater and mightier than thyself; cities great and fortified up to heaven,	שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשֵּׁת גּוֹיִם גְּדֻלִּים וְעֲצָמִים מִמֶּךָ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בְּשָׁמַיִם:	שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתָּה עֹבֵר יוֹמָא דִּין יָת יַרְדֵּנָא לְמִיעַל לְמִירַת עַמֻּמִּין רַבְרָבִין וְתַקִּיפִין מִנְךָ קָרוּן רַבְרָבִין וּכְרִיכִן עַד צִית שָׁמַיָּא:

<p>2 a people great and tall, the sons of the Anakim, whom thou knowest, and of whom thou hast heard say: 'Who can stand before the sons of Anak?'</p>	<p>עם גדול ורם בני ענקים אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתנצב לפני בני ענק:</p> <p>עם רב ותקיף בני גפריא דאת ידעת ואת שמעתא מן יבול למקם קדם בני גפריא:</p>	<p>2 עם גדול ורם בני ענקים אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתנצב לפני בני ענק:</p>
<p>3 Know therefore this day, that the LORD thy God is He who goeth over before thee as a devouring fire; He will destroy them, and He will bring them down before thee; so shalt thou drive them out, and make them to perish quickly, as the LORD hath spoken unto thee.</p>	<p>וידעת היום כי יהוה אלהיך הוא העבר לפניך אש אכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך והורשתם והאבדתם מהר כאשר דבר יהוה לך:</p> <p>וידע יומא דין ארי יי אלהיך הוא עבר קדמך מימריה אישא אכלא הוא ישיצנינו והוא יתברננו קדמך ויתריכנו ויתבידנו בפריע כמא דמליל יי לך:</p>	<p>3 וידעת היום כי יהוה אלהיך הוא העבר לפניך אש אכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך והורשתם והאבדתם מהר כאשר דבר יהוה לך:</p>
<p>4 Speak not thou in thy heart, after that the LORD thy God hath thrust them out from before thee, saying: 'For my righteousness the LORD hath brought me in to possess this land'; whereas for the wickedness of these nations the LORD doth drive them out from before thee.</p>	<p>אל תאמר בלבבך בתוך יהוה אלהיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני יהוה לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה יהוה מורישם מפניך:</p> <p>לא תימר בלבבך בדיתבר יי אלהיך יתהון מן קדמך למימר בזכותי אעלני יי למירת ית ארעא דא ובחובי עממיא האלן יי מתריך להון מן קדמך:</p>	<p>שלישי 4 אל תאמר בלבבך בתוך יהוה אלהיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני יהוה לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה יהוה מורישם מפניך:</p>
<p>5 Not for thy righteousness, or for the uprightness of thy heart, dost thou go in to possess their land; but for the wickedness of these nations the LORD thy God doth drive them out from before thee, and that He may establish the word which the LORD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.</p>	<p>לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את הדבר אשר נשבע יהוה לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב:</p> <p>לא בזכותך ובקשיות לבך את עליל למירת ית ארעהון ארי בחובי עממיא האלן יי אלהיך מתריך להון מן קדמך ובדיל לקיימא ית פתגמא דקיים יי לאברהם ליצחק וליעקב:</p>	<p>5 לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את הדבר אשר נשבע יהוה לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב:</p>
<p>6 Know therefore that it is not for thy righteousness that the LORD thy God giveth thee this good land to possess it; for thou art a stiffnecked people.</p>	<p>וידעת כי לא בצדקתך יהוה אלהיך נתן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה ערף אתה:</p> <p>וידע ארי לא בזכותך יי אלהיך יחייב לך ית ארעא טבתא דא למירתה ארי עם קשי קדל את:</p>	<p>6 וידעת כי לא בצדקתך יהוה אלהיך נתן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה ערף אתה:</p>
<p>7 Remember, forget thou not, how thou didst make the LORD thy God wroth in the wilderness; from the day that thou didst go forth out of the land of Egypt, until ye came unto this place, ye have been rebellious against the LORD.</p>	<p>זכר אל תשכח את אשר הקצפת את יהוה אלהיך במדבר למן היום אשר יצאתו מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם יהוה:</p> <p>הוי דכיר לא תתנשי ית דארגיותא קדם יי אלהיך במדברא למן יומא דנפקתא מארעא דמצרים עד מתיכון עד אתרא הדין מסרבין היותון קדם יי:</p>	<p>7 זכר אל תשכח את אשר הקצפת את יהוה אלהיך במדבר למן היום אשר יצאתו מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם יהוה:</p>

(1) גדולים ועצומים ממך. אמה עזוס, והם עזומים ממך:

(4) אל תאמר בלבבך. לדקמי ורשעת הגוים גרמו:

(5) לא בצדקתך וגור אתה בא לרשת וגור כי ברשעת הגוים. הרי כי משמש נלסון אלא:

8	<p>Also in Horeb ye made the LORD wroth, and the LORD was angered with you to have destroyed you.</p>	<p>8 וּבַחֲרֹב הִקְצַפְתֶּם אֶת־יְהוָה וַיִּתְאַנֶּף יְהוָה בְּכֶם לְהַשְׁמִיד אֹתְכֶם:</p> <p>וּבַחֲרֹב אֲרַגְיִיתוֹן קָדָם יְיָ וַתִּקְרֹף רוּגְזָא דִּי יְיָ בְּכוֹן לְשִׁיצָאָה יְחֻכוֹן:</p>
9	<p>When I was gone up into the mount to receive the tables of stone, even the tables of the covenant which the LORD made with you, then I abode in the mount forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water.</p>	<p>9 בַּעֲלֹתִי הַהָרָה לִקְחַת לוֹחַת הָאֲבָנִים לְלוֹחַת הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם וְאָשָׁב בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי:</p> <p>בְּמַסְקִי לְטוֹרָא לְמַסָּב לוֹחֵי אֲבָנִיָּא לוֹחֵי קִימָא דִּגְזֹר יְיָ עִמָּכוֹן וַיְחַיֵּבִית בְּטוֹרָא אַרְבַּעַיִן יָמִין וְאַרְבַּעַיִן לַיְלָן לַחֲמָא לֹא אָכַלִית וּמִיָּא לֹא שָׁתִיתִי:</p>
10	<p>And the LORD delivered unto me the two tables of stone written with the finger of God; and on them was written according to all the words, which the LORD spoke with you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly.</p>	<p>10 וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוֹחַת הָאֲבָנִים כְּתָבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים וְעַלֵּיהֶם כָּכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל:</p> <p>וַיִּתֵּב יְיָ לִי יֵת תְּרִין לוֹחֵי אֲבָנִיָּא כְּתִיבִין בְּאֶצְבָּעָא דִּי וְעַלֵּיהוֹן כָּכָל פִּתְגָמָא דְּמִלִּיל יְיָ עִמָּכוֹן בְּטוֹרָא מִגֹּז אִישְׁתָּא בְּיוֹמָא דְּקָהָלֹא:</p>
11	<p>And it came to pass at the end of forty days and forty nights, that the LORD gave me the two tables of stone, even the tables of the covenant.</p>	<p>11 וַיְהִי מִסָּף אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּתֵּן יְיָ לִי יֵת אֶת־שְׁנֵי לֹחַת הָאֲבָנִים לְלוֹחַת הַבְּרִית:</p> <p>וַהֲוָה מִסּוֹף אַרְבַּעַיִן יָמִין וְאַרְבַּעַיִן לַיְלָן וַיִּתֵּב יְיָ לִי יֵת תְּרִין לוֹחֵי אֲבָנִיָּא לוֹחֵי קִימָא:</p>
12	<p>And the LORD said unto me: 'Arise, get thee down quickly from hence; for thy people that thou hast brought forth out of Egypt have dealt corruptly; they are quickly turned aside out of the way which I commanded them; they have made them a molten image.'</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם רַד מִהָר מִזָּה כִּי שָׁחַת עַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם סֵרוּ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם מִסֵּכָה:</p> <p>וַאֲמַר יְיָ לִי קוּם חוֹת בְּפָרִיעַ מִכָּא אֲרִי חַבִּיל עַמֶּךָ דְּאִפְּקִיתָא מִמִּצְרַיִם סֵטוּ בְּפָרִיעַ מִן אוֹרְחָא דְּפִקִּידְתָּנוֹן עַבְדוּ לָהוֹן מִתְכָּא:</p>
13	<p>Furthermore the LORD spoke unto me, saying: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people;</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֹאֲמַר רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם־קָשָׁה עֹרֵף הוּא:</p> <p>וַאֲמַר יְיָ לִי לְמִימַר גְּלִי קָדָמִי עַמָּא הָרִין וְהָא עַם קָשִׁי קָדָל הוּא:</p>
14	<p>let Me alone, that I may destroy them, and blot out their name from under heaven; and I will make of thee a nation mightier and greater than they.'</p>	<p>14 הָרַף מִמֶּנִּי וְאֲשְׁמִידֵם וְאִמְחֶה אֶת־שְׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי־עָצוּם וְרַב מִמֶּנִּי:</p> <p>אַנַּח בַּעֲוֹתְךָ מִן קָדָמִי וְאֲשִׁיצִינוֹן וְאִמְחִי יֵת שְׁמִיהוֹן מִתַּחַת שָׁמַיָּא וְאֶעֱבִיד יְתָךְ לְעַם תְּקִיף וְסָגִי מִנְּהוֹן:</p>

(9) ואשב בהר. אין ישיבה חלל לשון עכבה (מגילה כא.).

(10) לוחת. לחת כמכר, ששמיהן שוות:

15	So I turned and came down from the mount, and the mount burned with fire; and the two tables of the covenant were in my two hands.	וְאֶפֶן וְאָרֶר מִן־הָהָר וְהָהָר בְּעַר בָּאֵשׁ וְשָׁנִי לִוְחַת הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדַי:	15
16	And I looked, and, behold, ye had sinned against the LORD your God; ye had made you a molten calf; ye had turned aside quickly out of the way which the LORD had commanded you.	וְנִזְוִיתָ וְהָא חֲבָתוֹן קָדָם יי אֶלְהֵיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֵגֶל מִחָא סָטִיתוֹן בִּפְרִיעַ מִן אֲדָרָא דְפִשִׁיד יי יִתְכּוֹן:	16
17	And I took hold of the two tables, and cast them out of my two hands, and broke them before your eyes.	וְאֶחָדִית בְּתָרִין לִוְחֵי וּרְמִיתָנוֹן מֵעַל תַּרְתִּין יָדַי וְתִבְרַתָּנוֹן לְעֵינֵיכֶם:	17
18	And I fell down before the LORD, as at the first, forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water; because of all your sin which ye sinned, in doing that which was evil in the sight of the LORD, to provoke Him.	וְאֶשְׁתַּטַּחִית קָדָם יי כִּד בְּשַׁדְמִיתָא אַרְבַּעִין יָמִין וְאַרְבַּעִין לַיְלָו לֶחֶמָא לֹא אֶכְלִית וּמֵיָא לֹא שְׁתִּיתִי עַל כָּל חֻבַּתְכוֹן דְּחִבַּתָּנוֹן לְמַעַבְד דְּבִישׁ קָדָם יי לְאַרְגָּזָא קְדָמוּהִי:	18
19	For I was in dread of the anger and hot displeasure, wherewith the LORD was wroth against you to destroy you. But the LORD hearkened unto me that time also.	אֲרִי דְחִילִית מִן קָדָם רוּגָזָא וְחִמָּתָא דְרָגָז יי עֲלִיכֶן לְשִׁיזָאָה יִתְכּוֹן וְקַבִּיל יי צְלוֹתִי אַף בְּזִמְנָא הַהוּא:	19
20	Moreover the LORD was very angry with Aaron to have destroyed him; and I prayed for Aaron also the same time.	וְעַל אַהֲרֹן הָוָה רָגַז מִן קָדָם יי לְחָדָא לְשִׁיזְיוֹתִיהּ וְצִלִּיתִי אַף עַל אַהֲרֹן בְּעֵדְנָא הַהוּא:	20

(18) ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום. שנאמר ועָשָׂה אֱלֹהִים אֵל ה' אֱלֹהֵי הַכִּפָּרָה (שמות לב, ל), בזאתה עלייה נחשכנתי ארבעים יום, נמצאו פְּלִים ככ"ט באב, שהוא עלה בשמונה עשר בתמוז, זו זיוס נחמדה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר לו למשה פֶּסֶל לָךְ שָׁנִי לָחַט (שם לד, א), עשה עוד מ' יום, נמצאו פְּלִים זיוס הכפורים, זו זיוס נחמדה הקב"ה לישראל בשמחה ואמר לו למשה סְלַסְפִי כְּדָרָךְ (במדבר יד, כ), לכך הוקדע למחילה ולסליחה, ומנין שנחמדה בראון שלם, שנאמר בארבעים של לוחות אחרונות וְאֶנְכִי עֹמְדִי צָהָר פְּיָמִים הָרִאשֹׁנִים (לקמן י, י), מה הראשונים בראון אף אחרונים בראון, אמור מעתה, אמצעים היו בכעס:

(20) ובאהרן התאנף יהוה. לפי ששמע לנכס: להשמידו. זה פְּלוּי צָנִים, וכן הוא אומר וְאֶשְׁמִיד פְּקִידוֹ מִמֶּעַל (עמוס ז, ט): ואתפלל גם בעד אהרן. והועילה תפילתי לכפר מחנה, ומתו שנים ונשאלו השנים:

<p>21 And I took your sin, the calf which ye had made, and burnt it with fire, and beat it in pieces, grinding it very small, until it was as fine as dust; and I cast the dust thereof into the brook that descended out of the mount.—</p>	<p>וְאֶת־חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר־עָשִׂיתֶם אֶת־הָעֵגֶל לְקַחְתִּי וְאֲשַׂרְךָ אֹתוֹ בְּאֵשׁ וְנָאֶכְתָּ אֹתוֹ טָחוֹן הַיֵּטֶב עַד אֲשֶׁר־דָּק לְעָפָר וְאֲשַׁלְּךָ אֶת־עָפָרוֹ אֶל־הַנָּחַל הַיָּרֵד מִן־הַהָר׃</p>	<p>21 וְאֶת־חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר־עָשִׂיתֶם אֶת־הָעֵגֶל לְקַחְתִּי וְאֲשַׂרְךָ אֹתוֹ בְּאֵשׁ וְנָאֶכְתָּ אֹתוֹ טָחוֹן הַיֵּטֶב עַד אֲשֶׁר־דָּק לְעָפָר וְאֲשַׁלְּךָ אֶת־עָפָרוֹ אֶל־הַנָּחַל הַיָּרֵד מִן־הַהָר׃</p>
<p>22 And at Taberah, and at Massah, and at Kibroth-hattaavah, ye made the LORD wroth.</p>	<p>וּבְדַבְעֶרָה וּבְמַסָּה וּבְקִבְרֵי־הַתְּאֵוָה מִקְצָפִים הָיִיתֶם אֶת־יְהוָה׃</p>	<p>22 וּבְדַבְעֶרָה וּבְמַסָּה וּבְקִבְרֵי־הַתְּאֵוָה מִקְצָפִים הָיִיתֶם אֶת־יְהוָה׃</p>
<p>23 And when the LORD sent you from Kadesh-barnea, saying: ‘Go up and possess the land which I have given you’; then ye rebelled against the commandment of the LORD your God, and ye believed Him not, nor hearkened to His voice.</p>	<p>וּבְשַׁלַּח יְהוָה אֶתְכֶם מִקְדָּשׁ בְּרַנֵּעַ לֵאמֹר עֲלוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וְתַמְרוּ אֹתֶיהֶם וְלֹא תִאֱמָרְתֶּם לֹא שָׁמַעְתֶּם בְּקֹלִי׃</p>	<p>23 וּבְשַׁלַּח יְהוָה אֶתְכֶם מִקְדָּשׁ בְּרַנֵּעַ לֵאמֹר עֲלוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וְתַמְרוּ אֹתֶיהֶם וְלֹא תִאֱמָרְתֶּם לֹא שָׁמַעְתֶּם בְּקֹלִי׃</p>
<p>24 Ye have been rebellious against the LORD from the day that I knew you.—</p>	<p>מִמֶּרְיָם הָיִיתֶם קֹדֶם יְיָ מִיּוֹמָא דִּידְעִית יָתְכוֹן׃</p>	<p>24 מִמֶּרְיָם הָיִיתֶם עִם־יְהוָה מִיּוֹם דַּעֲתִי אֶתְכֶם׃</p>
<p>25 So I fell down before the LORD the forty days and forty nights that I fell down; because the LORD had said He would destroy you.</p>	<p>וְאֲשַׁתַּחֲוִית קֹדֶם יְיָ אַרְבָּעִין יָמִין וְיָת אַרְבָּעִין לַיְלֹת דִּאֲשַׁתַּחֲוִית אֲרִי אָמַר יְיָ לְשִׁיזָּאָה יָתְכוֹן׃</p>	<p>25 וְאֲתַנַּפֵּל לִפְנֵי יְהוָה אֵת אַרְבָּעִים יָמִים וְאֵת־אַרְבָּעִים חֳלֵילָה אֲשֶׁר הִתַּנַּפַּלְתִּי כִּי־אָמַר יְהוָה לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם׃</p>
<p>26 And I prayed unto the LORD, and said: ‘O Lord GOD, destroy not Thy people and Thine inheritance, that Thou hast redeemed through Thy greatness, that Thou hast brought forth out of Egypt with a mighty hand.</p>	<p>וְצִלִּיתִי קֹדֶם יְיָ וְאָמַרְתִּי יְיָ אֱלֹהִים לֹא תַחֲבִיל עַמְּךָ וְאַחֲסִנְתָּךְ דִּפְרָקְתָּא בְּתוֹקְפְךָ דִּאֲפִיקְתָּא מִמִּצְרַיִם בְּיַד תְּקִיפָא׃</p>	<p>26 וְאֲתַפְּלֵל אֶל־יְהוָה וְאָמַרְתִּי יְיָ אֱלֹהִים אֶל־תַּשְׁחֵת עַמְּךָ וְנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ בְּגִדְלָךְ אֲשֶׁר־הוֹצָאתָ מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה׃</p>
<p>27 Remember Thy servants, Abraham, Isaac, and Jacob; look not unto the stubbornness of this people, nor to their wickedness, nor to their sin;</p>	<p>אֲדַכֵּר לְעַבְדְּךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֹא תִתְּפָנִי לְקִשְׁיוֹת עַמָּא חֲדָין וּלְחֻבִּיהוֹן וּלְחַטָּאֵיהוֹן׃</p>	<p>27 זָכֹר לְעַבְדֶּיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב אֶל־תִּפֶּן אֶל־קִשְׁיֵי הָעָם הַזֶּה וְאֶל־רָשָׁעוֹ וְאֶל־חַטָּאתוֹ׃</p>

(21) שחון. לשון הווה, כמו קלוד (צראשית יז, ט) וקלוד (דברים כח, לז). מולאנ"ט בלע"ז:

(25) ואתנפל וגו'. אלו הן עמם האמורים למעלה, ופנלן כאן, לפי שכחז כאן קדר תפלחו, שנאמר ה' אלהים אל תשחת עמך וגו'.

lest the land whence Thou broughtest us out say: Because the LORD was not able to bring them into the land which He promised unto them, and because He hated them, He hath brought them out to slay them in the wilderness.	28	פֶּן־יֹאמְרוּ הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָנוּ מִשָּׁם מִבְּלִי יָכֹלֶת יְהוָה לְהַבִּיאָם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־דִּבֶּר לָהֶם וּמִשְׁנֵאתָנוּ אוֹתָם הוֹצִיאָם לְהַמָּתֵם בְּמִדְבָּר:	28
Yet they are Thy people and Thine inheritance, that Thou didst bring out by Thy great power and by Thy outstretched arm.'	29	וְהֵם עַמֶּךָ וְנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ בְּכֹחַךְ הַגָּדֹל וּבְזֵרְעֶךָ הַנְּטוּיָה: (פ)	29
At that time the LORD said unto me: 'Hew thee two tables of stone like unto the first, and come up unto Me into the mount; and make thee an ark of wood.	X	בַּעֲתָה הָיָה אָמַר יְהוָה אֵלַי פֶּסֶל־לָךְ שְׁנֵי־לוּחֹת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וְעֹלָה אֵלַי הִתְּרָה וְעָשִׂיתָ לָךְ אָרוֹן עֵץ:	רביעי ט
And I will write on the tables the words that were on the first tables which thou didst break, and thou shalt put them in the ark.'	2	וְאָכְתַּבְתָּ עַל־הַלּוּחֹת אֶת־ הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלּוּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ וְשַׁמָּתָם בָּאָרוֹן:	2
So I made an ark of acacia-wood, and hewed two tables of stone like unto the first, and went up into the mount, having the two tables in my hand.	3	וַאֲעַשֵׂה אָרוֹן עֵצֵי שִׁטִּים וְאֶפְסַל שְׁנֵי־לוּחֹת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וְאָעַל הִתְּרָה וְשְׁנֵי הַלּוּחֹת בְּיָדִי:	3
And He wrote on the tables according to the first writing, the ten words, which the LORD spoke unto you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly; and the LORD gave them unto me.	4	וַיִּכְתֹּב עַל־הַלּוּחֹת כַּמִּכְתָּב הָרִאשׁוֹן אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלֵיכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּתֶּנֶם יְהוָה אֵלַי:	4
And I turned and came down from the mount, and put the tables in the ark which I had made; and there they are, as the LORD commanded me.—	5	וְאֶפֶן וְאָרַד מִן־הָהָר וְאָשֵׁם אֶת־הַלּוּחֹת בָּאָרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיְהִיו שָׁם כְּאֲשֶׁר צֻוֵּי יְהוָה:	5

(1) בעת ההיא. לסוף מ' יום נמנעה לי, ואמר לי פסל לך ואח"כ ועשית ארון, ואני עשיתי ארון תחלה, שכשאבא והלוות צידי היכן אמנם, ולא זה הוא הארון שעשה בצלאל, שהרי משכן לא נחמסקו בו עד לאחר יום הכפורים, כי צרדמו מן ההר זיה להם על מלאכת המשכן, ובצלאל עשה משכן תחלה ואחר כך ארון וכלים, נמצא זה ארון אחר היה, וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה, ואותו שעשה בצלאל לא יצא למלחמה אלא בימי עלי, ונענשו עליו ונגזרה:

<p>6 And the children of Israel journeyed from Beeroth-benejaakan to Moserah; there Aaron died, and there he was buried; and Eleazar his son ministered in the priest's office in his stead.</p>	<p>ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה תמן מת אהרן ואלעזר בנו תחתיו:</p>	<p>6 ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן ואלעזר בנו תחתיו:</p>
<p>7 From thence they journeyed unto Gudgod; and from Gudgod to Jotbah, a land of brooks of water.—</p>	<p>מתמן נטלו לגדגוד ומן גדגוד ליתבת ארע נגדא נחלין דמין:</p>	<p>7 משם נסעו הגדגדה ומן הגדגדה יטבתה ארץ נחלי מים:</p>
<p>8 At that time the LORD separated the tribe of Levi, to bear the ark of the covenant of the LORD, to stand before the LORD to minister unto Him, and to bless in His name, unto this day.</p>	<p>בעדנא תהוא אפריש יי ית שבטא דלוי למטל ית ארון קימא דיי למקם קדם יי לשמשותיה ולברכא בשמיה עד יומא הדין:</p>	<p>8 בעת תהוא הבדיל יהוה את שבט הלוי לשאת את-ארון ברית-יהוה לעמד לפני יהוה לשרתו ולברך בשמו עד היום יהוה:</p>
<p>9 Wherefore Levi hath no portion nor inheritance with his brethren; the LORD is his inheritance, according as the LORD thy God spoke unto him.—</p>	<p>על כן לא יהיה ללוי חלק ואחסנא עם אחוהי מתנן דיהב ליה יי אגון אחסנתיה כמא דמליל יי אליהו ליה:</p>	<p>9 על-כן לא-יהיה ללוי חלק ונחלה עם-אחיו יהוה הוא נחלתו כאשר דבר יהוה אליהו לו:</p>
<p>10 Now I stayed in the mount, as at the first time, forty days and forty nights; and the LORD hearkened unto me that time also; the LORD would not destroy thee.</p>	<p>ואנא הויתי קאים בטיורא פיומא קדמא ארבעין ימין וארבעין לילין וקביל יי צלותי אף בזמנא תהוא לא אבא יי לחבלותך:</p>	<p>10 ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים ארבעים יום וארבעים לילה וישמע יהוה אלי גם בפעם ההוא לא-אבה יהוה השחיתך:</p>

(6) ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן נסעו למוסרה, והלא ממוסרות באו לבני יעקן, שנאמר ויסעו ממסרות וגו' (במדבר לג, לא), ועוד שם מת אהרן, והלא זהר ההר מת, לא וחשוב ותמצא שמונה מסעות ממוסרות להר ההר, אלא אף זו מן המוכחה, ועוד עשיתם זאת, כשמת אהרן זהר ההר לסוף ארבעים שנה ונסתלקו ענני כבוד, ונאסס לכם ממלחמת מלך ערד, ונאסס ראש לחזור למצרים, וחזרתם לאחורכם שמונה מסעות עד בני יעקן ומשם למוסרה, שם נלחמו לכם בני לוי והרגו מכם ואתם מהם, עד שהחזירו אתכם בדרך חזרתכם, ומשם חזרתם הגדגדה הוא חר הגדגד:

(7) ומן הגדגדה וגו'. ובמוסרה עשיתם אצל כד על מיתתו של אהרן שגרמה לכם זאת, ונדמה לכם כאילו מת שם, וסמך משה תוכחה זו לשצירת הלוחות, לומר שקשה מיתתו של דניקס לפני הקד"ה כיום שנשתצרו בו הלוחות, ולהודיעך שהקשה לו מה שאמרו נתנה ראש לפרוש ממנו, כיום שעשו בו את העגל:

(8) בעת ההוא הבדיל ה' וגו'. מוסב לענין הראשון: בעת ההוא. בשנה הראשונה לנאחכם ממצרים, וטעיתם בעגל, ובני לוי לא טעו בצדילת המקום מכס. וסמך מקרא זה לחזרת בני יעקן לומר שאף בזה לא טעו זה בני לוי, אלא עמדו באמונתם: לשאת את ארון. הלויס: לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו. הכהנים, והוא נשיאת כפיים:

(9) על כן לא היה ללוי חלק. לפי שהוצדלו לעבודת מזבח ואינן פנוין לחרוש ולזרוע: ה' הוא נחלתו. נוטל פרס מזומן מבית המלך:

(10) ואנכי עמדתי בהר. לקבל הלוחות האחרונות, ולפי שלא פירש למעלה כמה עמד זהר בעליה אחרונה זו, חזר והתחיל זה: כימים הראשונים. של לוחות הראשונות, מה הם צרזון אף אלו צרזון, אצל האמצעיים שעמדתי שם להחפץ עליכם, היו צדקם:

<p>11 And the LORD said unto me: 'Arise, go before the people, causing them to set forward, that they may go in and possess the land, which I swore unto their fathers to give unto them.'</p>	<p>11 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קום לךָ לְמַסַּע לִפְנֵי הָעָם וַיְבֹאוּ וַיֵּירָשׁוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם: (פ)</p>
<p>12 And now, Israel, what doth the LORD thy God require of thee, but to fear the LORD thy God, to walk in all His ways, and to love Him, and to serve the LORD thy God with all thy heart and with all thy soul;</p>	<p>וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל מֵעֲמֹךָ כִּי אִם-לִירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל-דַּרְכָּיו וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וּלְעַבְדוֹ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:</p>
<p>13 to keep for thy good the commandments of the LORD, and His statutes, which I command thee this day?</p>	<p>13 לְשָׁמֹר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה וְאֶת-חֻקָּיו אֲשֶׁר אֶנְכִּי מְצַוֶּה הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ:</p>
<p>14 Behold, unto the LORD thy God belongeth the heaven, and the heaven of heavens, the earth, with all that therein is.</p>	<p>14 הֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמַי הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל-אֲשֶׁר-בָּהּ:</p>
<p>15 Only the LORD had a delight in thy fathers to love them, and He chose their seed after them, even you, above all peoples, as it is this day.</p>	<p>15 רַק בְּאַבְרָהָם חִשֵּׁק יְהוָה לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחָר בְּזַרְעָם אַחֲרֵיהֶם בְּכֶם מִכָּל-הָעַמִּים כִּיּוֹם הַזֶּה:</p>
<p>16 Circumcise therefore the foreskin of your heart, and be no more stiffnecked.</p>	<p>16 וּמְלֹתָם אֶת עֶרְלַת לִבְבְּכֶם וְעֲרַפְכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד:</p>
<p>17 For the LORD your God, He is God of gods, and Lord of lords, the great God, the mighty, and the awful, who regardeth not persons, nor taketh reward.</p>	<p>17 כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יֵשָׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד:</p>

- (11) ויאמר ה' אלי וגו'. אע"פ שסרתם מאחריו וטעיתם צעגל, אמר לי לך נסה את הקס וגו' (שמות לז, לד):
(12) ועתה ישראל. אע"פ שעשיתם כל זאת, עודנו רחמיו וחצתו עליכם, ומכל מה שחטאתם לפניו אינו שואל מכס כי אם ליראה וגו': כי אם ליראה וגו'. רבותינו דרשו מכאן, הכל צדי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג):
(13) לשמור את מצות ה'. ואף היא לא לחנם, אלא לטוב לך שתקבלו שכר:
(14) הן לה' אלהיך. הכל, ואעפ"כ רק בצדקותי חשק ה' מן הכל:
(15) בכם. כמו שאתם (רואים אתכם) חשוקים מכל העמים היום הזה:
(16) ערלת לבבכם. אוטם לנצנעם וכיסויו:
(17) ואדוני האדונים. לא יוכל שום אדון להניל אתכם מידו: לא ישא פנים. אם תפרקו עולו: ולא יקח שחד.

18	He doth execute justice for the fatherless and widow; and loveth the stranger, in giving him food and raiment.	עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאַלְמָנָה עֶבֶד דִּין יִיתֶם וְאֶחָד וְאֶחָד לֶחֶם לָתֵת לוֹ וְאָהַב גֵּר לָתֵת לוֹ לֶחֶם וְשִׁמְלָה:	18
19	Love ye therefore the stranger; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְאָהַבְתֶּם אֶת־הַגֵּר כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְתִרְחֲמוּן יָת גֵּיזְרָא אַרְי דִּי־רִין תְּוִיתוּן בְּאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם:	19
20	Thou shalt fear the LORD thy God; Him shalt thou serve; and to Him shalt thou cleave, and by His name shalt thou swear.	אַתְּ־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ תִירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד וְבוֹ תִדְבָּק וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע: יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִדְחַל וּקְדָמוֹהִי תִפְלַח וּלְדַחֲלִיתָהּ תִתְקַרֵּב וּבִשְׁמִיהּ תִקְרִי:	20
21	He is thy glory, and He is thy God, that hath done for thee these great and tremendous things, which thine eyes have seen.	הוּא תְהִלָּתְךָ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר־עָשָׂה אֹתְךָ אֶת־הַגְּדֹלֹת וְאֶת־הַנּוֹרָאִת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ:	21
22	Thy fathers went down into Egypt with threescore and ten persons; and now the LORD thy God hath made thee as the stars of heaven for multitude.	בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבֹתֶיךָ מִצְרַיִמָּה וְעַתָּה שְׁמֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב:	22
XI	Therefore thou shalt love the LORD thy God, and keep His charge, and His statutes, and His ordinances, and His commandments, always.	וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמְרָתוֹ וְחֻקָּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּמִצְוֹתָיו כָּל־הַיָּמִים:	XI
2	And know ye this day; for I speak not with your children that have not known, and that have not seen the chastisement of the LORD your God, His greatness, His mighty hand, and His outstretched arm,	וַיַּדְעֵתֶם הַיּוֹם כִּי לֹא אֶת־בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ וְאֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֶת־מוֹסֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־גְּדֻלּוֹתָיו וְזִרְעוֹ הַנְּטוּיָה:	2
3	and His signs, and His works, which He did in the midst of Egypt unto Pharaoh the king of Egypt, and unto all his land;	וְאֶת־אֲתָתָיו וְאֶת־מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ מִצְרַיִם לְפָרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וּלְכָל־אֶרֶצוֹ:	3

לפיכך צומו:

(18) עשה משפט יתום ואלמנה. הרי גזורה, אלל גזורתו אהה מוצא ענותנותו (מגילה לא). ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה. ודבר חשוב הוא זה, שכל עצמו של יעקב צאניו על זה התפלל, ונסן לי קסם ללכלל ונגד ללצב (בראשית כח, כ):

(19) כי גרים הייתם. מוס שכן אל תאמר לחצרך:

(20) את ה' אלהיך תירא. ומעבוד לו ומדבק בו, ולאחר שיהיו בך כל המדות הללו, אז בשמו תשבע:

(2) וידעתם היום. מנו לצדעת ולהצין ולקבל מוכתמי: כי לא את בניכם. אני מדבר עכשיו, שיוכלו לומר לנו לא ידענו ולא ראינו בכל זה:

4	and what He did unto the army of Egypt, unto their horses, and to their chariots; how He made the water of the Red Sea to overflow them as they pursued after you, and how the LORD hath destroyed them unto this day;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֵיל מִצְרַיִם לְסוּסָיו וּלְרֶכֶבָּו אֲשֶׁר הִצִּיף אֶת־מֵי יַם־סוּף עַל־פְּנֵיהֶם בְּרֹדְפָם אַחֲרֵיהֶם וַיִּאֲבָדוּ יֵהָיֶה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	וְדַעְבַּד לְמַשְׁרֵית מִצְרָאִי לְסוּסוֹתֵיהֶן וּלְרֶתְכֵיהֶן דַּאֲשִׁיף יָת מִי יָמָא דְסוּף עַל אֲפִיהֶן בְּמַרְדְּפֵיהֶן בְּתִרְיֹכֹן וַאֲבִידְנֹן יְיָ עַד יוֹמָא הַדִּין:
5	and what He did unto you in the wilderness, until ye came unto this place;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם בְּמִדְבָּר עַד־בְּאַכְכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה:	וְדַעְבַּד לָכֹן בְּמִדְבָּרָא עַד מִיתִיכֹן עַד אֲתֵרָא הַדִּין:
6	and what He did unto Dathan and Abiram, the sons of Eliab, the son of Reuben; how the earth opened her mouth, and swallowed them up, and their households, and their tents, and every living substance that followed them, in the midst of all Israel;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתָן וּלְאֶבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן־רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַעֵם וְאֶת־בֵּיתֵיהֶם וְאֶת־אֹהֲלֵיהֶם וְאֶת־כָּל־הַיָּקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם בְּקֶרֶב כָּל־יִשְׂרָאֵל:	וְדַעְבַּד לְדָתָן וּלְאֶבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּר רְאוּבֵן דְּפִתְחַת אֲרֻעָא יָת פּוּמָהּ וּבִלְעֲתָנֹן וְיָת אֲנָשׁ בְּתִיהֶן וְיָת מִשְׁכְּנֵיהֶן וְיָת כָּל יְקוּמָא דְעַמָּהֹן בְּגוּ כָל יִשְׂרָאֵל:
7	but your eyes have seen all the great work of the LORD which He did.	כִּי עֵינֵיכֶם הִרְאֹת אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה:	אֲרִי עֵינִיכֹן חֲזָאָה יָת כָּל עוֹבְדָא דִּי רַבָּא דַּעְבַּד:
8	Therefore shall ye keep all the commandment which I command thee this day, that ye may be strong, and go in and possess the land, whither ye go over to possess it;	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַמַּעַן תִּחְזְקוּ וּבֹאֲתֶם וַיִּרְשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	וְתִטְרוּן יָת כָּל תְּפִקִּידָתָא דַּאֲנָא מְפָשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין בְּדִיל דְּתִתְקַפּוּן וְתִיעֲלוּן וְתִירְתּוּן יָת אֲרֻעָא דְאַתּוּן עֲבְרִין לַתְּמָן לְמִירְתָּהּ:
9	and that ye may prolong your days upon the land, which the LORD swore unto your fathers to give unto them and to their seed, a land flowing with milk and honey.	וּלְמַעַן תִּאָּרְכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְתֵת לָהֶם וּלְיִרְעָם אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ: (ס)	וּבְדִיל דְּתִירְכוּן יוֹמִין עַל אֲרֻעָא דְקַיִים יְיָ לְאַבְרָהָם לַתְּמָן לַהוֹן וּלְבְנֵיהֶן אֲרֻעָא חֶלֶב וְדִבְשׁ:

(6) בקרב כל ישראל. כל מקום שהיה אחד מהם צורם, הארץ נצקעת מתחתיו וכולעתו, אלו דברי רבי יהודה, אמר לו רבי נחמיה, והלא כבר נאמר וַתִּפְּסֶם הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ (במדבר טו, לז), ולא פיוסיה, אמר לו ומה אני מקיים בקרב כל ישראל, אמר לו שנעשית הארץ מדרון כמשפך, וכל מקום שהיה אחד מהם, היה מתגלגל וצא עד מקום הנקיעה: ואת כל היקום אשר ברגליהם. זה ממונו של אדם, שמעמידו על רגליו (פסחים קיט.).

(7) כי עיניכם הרואות. מוסב על המקרא האמור למעלה, כי לא את בניכם אשר לא ידעו וגו', כי אם עמכם, אשר עיניכם הרואות וגו':

<p>10 For the land, whither thou goest in to possess it, is not as the land of Egypt, from whence ye came out, where thou didst sow thy seed, and didst water it with thy foot, as a garden of herbs;</p>	<p>כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא אֲשֶׁר יִצְאֲתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת-זֶרְעֶךָ וְהִשְׁקִיתָ בְּרִגְלֶךָ כִּגְן הֵיכָל:</p>	<p>ששי 10</p>
<p>11 but the land, whither ye go over to possess it, is a land of hills and valleys, and drinketh water as the rain of heaven cometh down;</p>	<p>וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבִקְעֹת לְמַטֵּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה-מֵיָם:</p>	<p>11</p>
<p>12 a land which the LORD thy God careth for; the eyes of the LORD thy God are always upon it, from the beginning of the year even unto the end of the year.</p>	<p>אֶרֶץ דִּי אֱלֹהֶךָ תִּבְעֶה יְתֵה תִדְרֶא עֵינֵי יי אֱלֹהֶךָ בִּה מְרִישָׁה דְּשִׁתָּא וְעַד סוּפֵה דְּשִׁתָּא:</p>	<p>12 שָׁנָה: (ס)</p>
<p>13 And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the LORD your God, and to serve Him with all your heart and with all your soul,</p>	<p>וְיָהִי אִם קִבְּלָא תִקְבְּלוּן לְפָקוּדֵי דִּאֲנָא מִפְּקִיד יִתְכוּן יוֹמָא דִּין לְמִרְחֻם יְת יי אֱלֹהֶיכוֹן וּלְמַפְלַח קִדְמוּהִי בְּכָל לִבְכוֹן וּבְכָל נַפְשְׁכוֹן:</p>	<p>13 וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֲתֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעִבְדוֹ בְּכָל-לִבְבְּכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם:</p>

(10) לא בארץ מצרים היא. אלא טובה הימנה, ונאמרה הצטחה זו לישראל ציניאחס ממזרים, שהיו אומרים שמה לא נבוא אל ארץ טובה ויפה כזו, יכול בגנותה הכחוז מדבר, וכך אמר להם לא בארץ מצרים היא אלא רעה הימנה, תלמוד לומר וקצרון שצב שנים נקנסה לפני וגו' (במדבר יג, כב), אדם אחד צנאן, וחס צנה צוען למזרים צנו וחצרון לכנען, דרך ארץ אדם צונה את הנאה ואחר כך צונה את הקעור (ס"א הגרוע), שפסולתו של ראשון הוא נותן צשני, ובכל מקום החציב קודם, הא למדת שחצרון יפה מצוען, ומזרים משובחת מכל הארצות, שנאמר קגן ה' פִּאָרְץ מִזְרַיִם (בראשית יג, י), וזוען שצח מזרים היא, שהיתה מקום מלכות, שכן הוא אומר פִּי הָיָה צִלְעֵן שָׁרִי (ישעיה ל, ד), וחצרון פסולתה של ארץ ישראל, לכן הקצוה לקצורת מחים, ואע"פ כן היא יפה מצוען (ספרי לו). ובכחצות (דף קיז). דרשו צענין אחר, אפשר אדם צונה צית לצנו הקטן ואח"כ לצנו הגדול, אלא שצמזונה על אחד משצעה צוען: אשר יצאתם משם. אפילו ארץ רעמסס אשר ישצתם צה, והיא צמיטצ ארץ מזרים, שנאמר צמיטצ קִאָרְץ וגו' (בראשית מז, יא), אף היא אינה כארץ ישראל: והשקית ברגלך. ארץ מזרים היית צריך להציא מים מנילוס צרגליך, ולהשקותה צריך אמה לנדד מִשְׁנֶתֶד וּלְעֵמּוּל, והנמוך שותה ולא הגבוה, ואמה מעלה המים מן הנמוך לגבוה, אבל זו למטר השמים תשתה מים, אמה ישן על מטתך והקצ"ה משקה נמוך וגבוה, גלוי ושאינו גלוי, כאמת: כגן הירק. שאין די לו בגשמים ומשקין אוחו צרגל ובכתף:

(11) ארץ הרים ובקעות. משצח ההר מן המישור, שהמישור צצית כור אמה זורע כור, אבל ההר, צית כור ממנו חמשת כורין, ארבע מארבע שפועיו ואחד צראשו: ובקעות. הן מישור:

(12) אשר ה' אלהיך דורש אותה. והלא כל הארצות הוא דורש, שנאמר לְהַמְטִיר עַל אֶרֶץ לֹא אִישׁ (איוב לח, כו), אלא כציוכל אינו דורש אלא אותה, וע"י אותה דרישה שדורשה, דורש את כל הארצות עמה: תמיד עיני ה' אלהיך בה. לראות מה היא צריכה ולחדש צה גזרות, עמים לטובה ועמים לרעה כו', כדאיאת צרה" (דף יז:). מרשית השנה. מר"ה נדון מה יהא צסופה (ר"ה ח.).

(13) והיה אם שמוע. והיה, מוסב על האמור למעלה למטר השמים תשתה מים: והיה אם שמוע תשמעו. אם תשמע צישן תשמע צחדש (סוכה מז:), וכן אם שָׁלַח תִּשְׁלַח (דברים ח, יט), אם תחלת לשכות, סופך שתשכח כולה, שכן כתיב צמגלה אם תעצני יום יומים אעצנך: מצווה אתכם היום. שהיה עליכם חדשים כאילו שמעתם צו ציום (ספרי ראה נח):

14	that I will give the rain of your land in its season, the former rain and the latter rain, that thou mayest gather in thy corn, and thy wine, and thine oil.	וְנָתַתִּי מִטֶּר־אַרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ וְאֶסְפַּת דִּגְנוֹךְ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ:	14
15	And I will give grass in thy fields for thy cattle, and thou shalt eat and be satisfied.	וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶה לְבִהֶמְתֶּךָ וְאָכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ:	15
16	Take heed to yourselves, lest your heart be deceived, and ye turn aside, and serve other gods, and worship them;	הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם:	16
17	and the anger of the LORD be kindled against you, and He shut up the heaven, so that there shall be no rain, and the ground shall not yield her fruit; and ye perish quickly from off the good land which the LORD giveth you.	וְחָרָה אַף־יְהוָה בְּכֶם וְעָצָר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תֵתֵן אֶת־יְבוּלָהּ וְאָבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם:	17

לאהבה את ה'. שלא תאמר הרי אני לומד בשביל שאהיה עשיר, בשביל שאקרא רב, בשביל שאקבל שכר, אלא כל מה שתעשו עשו מאהבה, וסוף הכבוד לבא (נדרים סז). ולעבדו בכל לבבכם. עבודה שהיא בלב, וזו היא תפלה, שהתפלה קרויה עבודה, שנאמר וְלִקְרָךְ דִּי אִנֵּת פִּלְתָּ לָהּ בְּדַדִּיקָא (דניאל א, יז), וכי יש פולחן בצבל, אלא על שהיה מתפלל, שנאמר וְכוּיִן פְּתִיקוֹן לָהּ וְגו' (שם יא), וכן דוד הוא אומר, תְּפִין תְּפִלְתִּי קִטְרַת לִפְתִּיךָ (תהלים קמא, ז): בכל לבבכם ובכל נפשכם. והלא כבר הזהיר בכל לבבך ובכל נפשך, אלא אזכרה ליחיד אזכרה לציבור:

(14) ונתתי מטר ארצכם. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי (ספרי מא): בעתו. צלילות, שלא יטריחו אתכם. דבר אחר צעמו, צלילי צמות (ספרי מז), שהכל מזויין בצמיהם: יורדה. היא רביעה הנופלת לאחר הזריעה, שְׁמִרְהָ אֶת הָאָרֶץ וְאֶת הַזֵּרְעִים (תענית ו). ומלקוש. רביעה היורדת סמוך לקציר, למלאות התבואה בקשיה (שם), ולשון מלקוש דבר המאחר, כדמחרגמין וְהָיָה הַעֲטָפִים לְלָצוֹן (בראשית ל, מז), לְקַשֵּׂא. דבר אחר, לכך נקראת מלקוש, שירדת על המלילות ועל הקשין (שם): ואספת דגנך. אתה תאספנו אל הזית ולא אויבך, כענין שנאמר אִם אֶפֶן אֶת דִּגְנוֹךְ וְגו' כִּי מֵאֶסְפוּ יִאֲכְלֶהוּ (ישעיה סב, ח"ט), ולא כענין שנאמר וְהָיָה אִם יָרַע יִשְׂרָאֵל וְגו' (שופטים ו, ג):

(15) ונתתי עשב בשדך. שלא תטמך להוליכה למדבריות. דבר אחר, שמהיה גורו תבואתך כל ימות הגשמים, ומשליך לפני צהמתך, ואתה מונע ידך ממנה שלשים יום קודם לקציר, ואינה פוחתת מדגנה (ספרי מג): ואכלת ושבעת. הרי זו צרכה אחרת, שמה צרכה מנויה צפת בתוך המעים, ואכלת ושבעת:

(16) השמרו לכם. כיון שמהיו אוכלים ושבעים, השמרו לכם שלא תבעטו, שאין אדם מורד בהקצ"ה אלא מתוך שציעה, שנאמר פֶּן תֵּאֲכַל וְשָׂבַעְתָּ (דברים ח, יז), וְהִקְרָךְ וְלִאֲכָךְ יִרְצִין (שם יג), מה הוא אומר אחריו, וְכֵן לְצִדֵּק וְשִׁבְחָהּ (שם יד): וסרתם. לפרוש מן התורה, ומתוך כך ועצדתם אלהים אחרים, שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק בעבודת אלילים, וכן דוד הוא אומר, כִּי גִּשְׁוִי הַיּוֹם מִהֶסֶפֶם צִנְעָלַת ה' לְאֹמֶר לֵךְ עִזְדִּי וְגו' (שמואל א' כו, יט), ומי אמר לו כן, אלא כיון שאני מגורש מלעסוק בתורה, הריני קרוב לעבוד אלהים אחרים: אלהים אחרים. שהם אחרים לעובדיהם, לועק אליו ואינו עושהו (ספרי מג), נמלא עשוי לו כנכרי:

(17) את יבולך. אף מה שאתה מוציל לה, כענין שנאמר וְרַעְשָׁם הִרְבָּה וְהָבֵא מַעֲטָה (חגי א, ו): ואבדתם מהרה. על כל שאר היסורין אגלה אתכם מן האדמה שגרמה לכם לחטוא, משל למי ששלח צנו לצית המשתה, והיה יושב ומפקידו אל תאכל יותר מנכרך שחצא נקי לביתך, ולא השגיח הבן ההוא, אכל ושתה יותר מנכרכו והקיא וטנף את כל בני המסיבה, נטלוהו בידי וברגליו וזרקוהו אחורי פלטרין (ספרי שם): מהרה. איני נותן לכם קִרְבָּא, ואם תאמרו והלא נחמה קִרְבָּא לדור המבול, שנאמר וְהָיָה יָמִיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה (בראשית ו, ג), דור המבול לא היה להם ממי ללמוד, ואתם יש לכם ממי ללמוד (ספרי

18	Therefore shall ye lay up these My words in your heart and in your soul; and ye shall bind them for a sign upon your hand, and they shall be for frontlets between your eyes.	וְשָׂמֶתֶם אֶת־דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל־לִבְבְּכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם:	וַתִּשְׁוּוּן יָת פִּתְגָמֵי אֱלֹהִים עַל־לִבְכֶּן וְעַל נַפְשְׁכֶן וּתְקַטְרוּן יָתְהוֹן לְאֹת עַל יְדְכֶן וְיִהְיוּ לְתַפְלִין בֵּין עֵינֵיכֶן:
19	And ye shall teach them your children, talking of them, when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.	וּלְמִדְתֶּם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ:	וּתְלַפֹּן יָתְהוֹן יָת בְּנֵיכֶן לְמַלְלָא בְּהוֹן בְּמִתְקַבֵּי וּבְמִתְקַבֵּי בְּאוֹרְחָא וּבְמִשְׁכְּבְךָ וּבְמִקְוֶמְךָ:
20	And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates;	וּכְתַבְתֶּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:	וּתְכַתְּבוּנָן עַל מְזוּזֵין וּתְקַבְּעוּנָן בְּסַפֵּי בֵיתְךָ וּבִתְרָעָךְ:
21	that your days may be multiplied, and the days of your children, upon the land which the LORD swore unto your fathers to give them, as the days of the heavens above the earth.	לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לְהֵם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ: (בְּסַפְרֵי תִימֹן הָאָרֶץ: בְּצַד־יִי גְדוּלָה) (ס)	בְּדִיל דִּי־סְגוּן יוֹמִיכֶן וְיוֹמֵי בְנֵיכֶן עַל אֶרֶץ דְּקִיָּים יִי לְאַבְרָהָם לְמַתָּן לְהוֹן כִּי־יִמֵי שְׁמַיָא עַל אֶרֶץ:
22	For if ye shall diligently keep all this commandment which I command you, to do it, to love the LORD your God, to walk in all His ways, and to cleave unto Him,	כִּי אִם־שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְהָ אֹתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָהָ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַכֵּת בְּכָל־דְּרָכָיו וּלְדַבְּקָה־בּוֹ:	אִרִי אִם מִטָּר תִּטְרוּן יָת כָּל תְּפִקִידָתָא הָדָא דְאֲנָא מְפַקִיד יָתְכֶן לְמַעֲבְדָהּ לְמִרְחָם יָת יִי אֱלֹהֵיכֶן לְמַתָּה בְּכָל אוֹרְחָן דְּתַקְנָן קְדָמוּהִי וּלְאַתְקַרְבָּא לְדַחֲלִיתָהּ:
23	then will the LORD drive out all these nations from before you, and ye shall dispossess nations greater and mightier than yourselves.	וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֵיכֶם וְיִרְשְׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִכֶּם:	וְיִתְרִיךְ יִי יָת כָּל עַמֵּינָא הָאֵלִין מִן קְדָמִיכֶן וְיִתְרִתוּן עַמֵּינָן רַבְרַבִּין וְתִקְשִׁיפִין מִנְכֶן:

(ס):

(18) ושמחתם את דברי. אף לאחר שתגלו היו מצויינים צמחות, הניחו תפילין, עשו מזוזות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו, וכן הוא אומר הִצִּי לְךָ יָגִיִּים (ירמיה לא, כ ספרי ס):

(19) לדבר בם. משעה שהנך יודע לדבר למדהו תורה לזו משה, שיהא זה למוד דבורו, מכאן אמרו, כשהתינוק מתחיל לדבר, אצוי מסית עמו בלשון הקדש ומלמדו תורה (ספרי מו), ואם לא עשה כן, הרי הוא כאלו קוצרו, שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר צם וגו':

(21) למען ירבו ימיכם וימי בניכם. אם עשיתם כן ירצו, ואם לאו לא ירצו, שדברי תורה נדרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאו: לתת להם. לתת לכם אין כתיב כאן, אלא לתת להם, מכאן מצינו למדים תחיית המתים מן התורה (ספרי מו):

(22) שמר תשמרון. אזהרת שמירות הרצה, להזהר בתלמודו שלא ישתכח: ללכת בכל דרכיו. הוא רחום ואמה תהא רחום, הוא גומל חסדים ואמה גומל חסדים: ולדבקה בו. אפשר לומר כן, והלא אש אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידים ובחכמים, ומעלה אני עליך כאלו נדבקת בו:

24	Every place whereon the sole of your foot shall tread shall be yours: from the wilderness, and Lebanon, from the river, the river Euphrates, even unto the hinder sea shall be your border.	כָּל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כָּל אֶתְרָא דְתִדְרֹךְ פִּרְסָתָא כִּפְּרִיגְלֵכֶם בּוֹ לָכֶם יְהִיָּה רִגְלִיכֹן בִּיהַ דִּילְכֹן יְהִי מִן מִן-הַמִּדְבָּר וְהַלְבָּנוֹן מִן-הַנָּהָר נְהַר-פְּרָת וְעַד הַיָּם הָאֲחֵרֹן יְהִיָּה גְבֻלְכֶם:	24
25	There shall no man be able to stand against you: the LORD your God shall lay the fear of you and the dread of you upon all the land that ye shall tread upon, as He hath spoken unto you.	לֹא-יִתְיַצֵּב אִישׁ בִּפְנֵיכֶם לֹא יִתְעַתֵּד אָנָּשׁ קְדָמִיכֹן פְּחַדְכֶם וּמֹרְאָכֶם יִתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עַל-פָּנַי כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּדְרֹכוּ-בָּהּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: (ס)	קיא פסוקים
The Haftara is Isaiah 49:14 - 51:3 on page 165.			
26	Behold, I set before you this day a blessing and a curse:	רְאֵה אֲנִי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: חַיֵּו דְאַנָּא יְהִיב קְדָמִיכֹן יוֹמָא דִּין בְּרַכָּן וּלְנִשְׁיָן:	ראה
27	the blessing, if ye shall hearken unto the commandments of the LORD your God, which I command you this day;	אֶת-הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֵל-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְהָ אֲתֶכֶם הַיּוֹם: יֵת בְּרַכָּן אִם תִּקְבְּלוּן לְפִקּוּדֵי דִּין אֱלֹהֵיכֹן דְאַנָּא מִפְּשִׁיד יִתְכֹּן יוֹמָא דִּין:	27
28	and the curse, if ye shall not hearken unto the commandments of the LORD your God, but turn aside out of the way which I command you this day, to go after other gods, which ye have not known.	וְהַקְלָלָה אִם-לֹא תִשְׁמְעוּ אֵל-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסָרְתֶם מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְהָ אֲתֶכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתֶּם: (ס) וּלְנִשְׁיָן אִם לֹא תִקְבְּלוּן לְפִקּוּדֵי דִּין אֱלֹהֵיכֹן וְתִסְטֹן מִן אֲוִרְחָא דְאַנָּא מִפְּשִׁיד יִתְכֹּן יוֹמָא דִּין לְמוֹהֶךְ בִּתְרָ שְׁעוֹת עֲמֻמָּא דְלֹא יָדַעְתִּין:	28

(23) והוריש ה'. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי: ועצמים מכם. אתם גבורים והם גבורים מכם, שאם לא שיראל גבורים, מה השבח הוא שמשבח את האמוריים לומר ועומים מכם, אלא אתם גבורים משאר האומות, והם גבורים מכם:

(25) לא יתיצב איש וגו'. אין לי אלא איש, אומה ומשפחה ואשה וכשפיה מנין, תלמוד לומר לא יתיצב מכל מקום, א"כ מה תלמוד לומר איש, אפילו כעוג מלך הצן (ספרי נצ): פחדכם ומוראכם. והלא פחד הוא מורא, אלא פחדכם על הקרובים, ומוראכם על הרחוקים: פחד. לשון נעיתת פתאום: מורא. לשון דאגה מימים רבים: כאשר דבר לכם. והיכן דבר, קַת יִמְתִּי שְׁלַח לְפָנֶיךָ וְגו' (שמות כג, כז):

(26) ראה אנכי נותן. הברכה וקללה. האמורות צהר גרזים וצהר עיזל:

(27) את הברכה. על מנת תשמעו:

(28) מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו'. הא למדת, שכל העווד עזודת אלילים, הרי הוא קר מכל הדרך שננטעו ישראל, מכאן אמרו, כל המודה בעזודת אלילים ככופר בכל התורה כולה (ספרי נד):

<p>29 And it shall come to pass, when the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, that thou shalt set the blessing upon mount Gerizim, and the curse upon mount Ebal.</p>	<p>וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אָתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הָהָר גִּרְזִים וְאֶת-הַקְּלָלָה עַל-הָהָר עִיבָל:</p>	<p>29 וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אָתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הָהָר גִּרְזִים וְאֶת-הַקְּלָלָה עַל-הָהָר עִיבָל:</p>
<p>30 Are they not beyond the Jordan, behind the way of the going down of the sun, in the land of the Canaanites that dwell in the Arabah, over against Gilgal, beside the terebinths of Moreh?</p>	<p>הֲלֹא הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִים הַיּוֹשֵׁב בְּעֵרְבָה מִזֶּל הַגִּלְגָּל אֶצֶל אֲלוֹנֵי מֹרָה:</p>	<p>30 הֲלֹא-הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִים הַיּוֹשֵׁב בְּעֵרְבָה מִזֶּל הַגִּלְגָּל אֶצֶל אֲלוֹנֵי מֹרָה:</p>
<p>31 For ye are to pass over the Jordan to go in to possess the land which the LORD your God giveth you, and ye shall possess it, and dwell therein.</p>	<p>אֲרִי אַתֶּם עֹבְרִין יְתַּיְרָא לְמִיעַל לְמִירַת יְתַּיְרָא דִּי אֶלְהִיכֶם נָתַן לָכֶם וְיִרְשְׁתֶּם אֹתָהּ וְיִשְׁבֹּתֶם-בָּהּ:</p>	<p>31 כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשֵּׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וְיִרְשְׁתֶּם אֹתָהּ וְיִשְׁבֹּתֶם-בָּהּ:</p>
<p>32 And ye shall observe to do all the statutes and the ordinances which I set before you this day.</p>	<p>וְשָׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:</p>	<p>לִי וְשָׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:</p>
<p>XII These are the statutes and the ordinances, which ye shall observe to do in the land which the LORD, the God of thy fathers, hath given thee to possess it, all the days that ye live upon the earth.</p>	<p>אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ כָּל-יְמֵיךָ דְּאֵתוֹן קִיּוּמִן עַל-הָאָרֶץ:</p>	<p>XII אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר-אַתֶּם חַיִּים עַל-הָאָרֶץ:</p>
<p>2 Ye shall surely destroy all the places, wherein the nations that ye are to dispossess served their gods, upon the high mountains, and upon the hills, and under every leafy tree.</p>	<p>אֲבַדְתֶּם אֶת-כָּל-מִקְדָּשֵׁי אֲשֶׁר עֲבָדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶל-הַהָרִים הַגְּדֹלִים וְעַל-הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל-עֵץ רֹעֵן:</p>	<p>2 אֲבַדְתֶּם אֶת-כָּל-מִקְדָּשֵׁי אֲשֶׁר עֲבָדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶל-הַהָרִים הַגְּדֹלִים וְעַל-הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל-עֵץ רֹעֵן:</p>

(29) ונתתה את הברכה. כמרגומו, ית מצרכיא, את המצרכים: על הר גרזים. כלפי הר גרזים. הופכים פניהם, ופתחו בצרכה צדק האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'. כל האזורים שצפרשה אמרו תחלה בלשון צדק, ואח"כ הפכו פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו בקללה (סוטה לז):

(30) הלא המה. נתן זהם סימן: אחרי. אחרי העזרת הירדן הרצה והלאה למרחוק, וזהו לשון אחרי, כל מקום שנאמר אחרי, מופלג הוא: דרך מבוא השמש. להלן מן הירדן לזד מערב, וטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים, שננקדו בשני טעמים, אחרי נקוד צפשאט, ודרך נקוד צמשפל והוא דגוש, ואם היה אחרי דרך דבור אחד, היה נקוד אחרי צמשפלט צפופר הפוך, ודרך צפשאט ורפה: מול הגלגל. רחוק מן הגלגל (סוטה לג): אלוני מורה. הוא שם, שנאמר עד מקום שָׁם עד אלון מורה (בראשית יב, ו):

(31) כי אתם עוברים את הירדן וגו'. נסים של ירדן יהיו סימן צידכם שתצאו ותירשו את הארץ:

<p>3 And ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and burn their Asherim with fire; and ye shall hew down the graven images of their gods; and ye shall destroy their name out of that place.</p>	<p>וְנִצְצֹתָם וְשִׁבְרֹתָם וְאֲשֵׁרֵיהֶם וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וְאִבַּדְתֶּם אֶת־שֵׁמֶם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:</p>	<p>וְנִצְצֹתָם וְשִׁבְרֹתָם וְאֲשֵׁרֵיהֶם וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וְאִבַּדְתֶּם אֶת־שֵׁמֶם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:</p>
<p>4 Ye shall not do so unto the LORD your God.</p>	<p>לֹא תַעֲבֹדוּן כֵּן קֹדֶם יי אֱלֹהֵיכֶם:</p>	<p>לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p>
<p>5 But unto the place which the LORD your God shall choose out of all your tribes to put His name there, even unto His habitation shall ye seek, and thither thou shalt come;</p>	<p>אֲלֵהֶיךָ לְאֶתְרָא דִּיתְרָעִי יי אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שְׁבָטֵיכֶם לְאֶשְׁרָאָה שְׁכִינְתִּיהָ תִמָּן לְבֵית שְׁכִינְתִּיהָ תִתְבָּעוּן וְתִיתּוֹן לְתִמָּן:</p>	<p>כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שְׁבָטֵיכֶם לְשׁוֹם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם לִשְׁכֹּנוֹ תִדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה:</p>
<p>6 and thither ye shall bring your burnt-offerings, and your sacrifices, and your tithes, and the offering of your hand, and your vows, and your freewill-offerings, and the firstlings of your herd and of your flock;</p>	<p>וְתִיתּוֹן לְתִמָּן עֲלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֶת מַעֲשְׂרֵיכֶם וְאֶת תְּרוּמַת יְדְכֶם וְנִדְבָרֵיכֶם וְנִדְבְּתֵיכֶם וּבְכֹרֶת בְּקָרְכֶם וְצֹאנְכֶם:</p>	<p>וְהִבֵּאתֶם שָׁמָּה עֲלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֶת מַעֲשְׂרֵיכֶם וְאֶת תְּרוּמַת יְדְכֶם וְנִדְבָרֵיכֶם וְנִדְבְּתֵיכֶם וּבְכֹרֶת בְּקָרְכֶם וְצֹאנְכֶם:</p>
<p>7 and there ye shall eat before the LORD your God, and ye shall rejoice in all that ye put your hand unto, ye and your households, wherein the LORD thy God hath blessed thee.</p>	<p>וְתִיכְלוּן תִּמָּן קֹדֶם יי אֱלֹהֵיכֶם וְתִחַדּוּן בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יְדְכֶם אַתֶּם וְאִנְשׁ בְּתִיכֶם וְדִבְרָכְךָ יי אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>וְאָכַלְתֶּם־שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל מַשְׁלַח יְדְכֶם אֹתָם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>8 Ye shall not do after all that we do here this day, every man whatsoever is right in his own eyes;</p>	<p>לֹא תַעֲבֹדוּן כָּל דְּאִנְחָנָא עֲבָדִין כָּא יוֹמָא דִּין גִּבֵּר כָּל דְּכֶשֶׁר בְּעִינֵיהִי:</p>	<p>לֹא תַעֲשׂוּן כָּל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים הַיּוֹם אִישׁ כָּל־הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו:</p>

- (2) אבד תאבדוּן. אצל, ואח"כ תאבדוּן, מכאן לעוקר עבודת גלולים שזריך לשרש אחריה (עבודה זרה מה): את כל המקומות אשר עבדו שם וגו'. ומה תאבדוּן מהם, את אלהיהם אשר על ההרים:
- (3) מזבח. של אצנים הרצה: מצבה. של אצן אחת, והיא צימוס שנויה צמשה (שם מו:), אצן שהצבה מתחלטה לצימוס: אשרה. אילן הנעצד (שם מה:). ואבדתם את שמם. לכות להם שם לגנאי, צית גליא קורין לה צית כריא, עין כל עין קון (שם מו:).
- (4) לא תעשוּן כן. להקטיר לשמים בכל מקום, כי אם צמקום אשר יבחר. דבר אחר ונתתם את מזבחותם ואצדתם את שמם לא תעשוּן כן, אזהרה למוחק את השם ולנותן אצן מן המזבח או מן העזרה, אמר רבי ישמעאל, וכי תעלה על דעתך שישאל נותנין את המזבח, אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיחרצ (ספרי סא):
- (5) לשכנו תדרשו. זה משכן שילה (ספרי סב):
- (6) זבחיכם. למיס של חוצה: מעשרותיכם. מעשר צמחה ומעשר שני לאכול לפניו מן החומה: תרומת ידכם. אלו הצדוקים, שנאמר צדק וְלִקְחָהּ הַפֶּה וְהַטָּעָה מִיָּדְךָ (לקמן כו, ד): ובכרת בקרבכם. לתת לכהן ויקריבו שם:
- (7) אשר ברכך ה'. לפי הצרכה הצא (ספרי סד):
- (8) לא תעשוּן ככל אשר אנחנו עושים וגו'. מוסד למעלה על כי אחס עוזרים את הירדן וגו', כשתעזרו את הירדן,

9	for ye are not as yet come to the rest and to the inheritance, which the LORD your God giveth thee.	9 כִּי לֹא־בִאתֶם עַד־עֵתָה אֶל־הַמְנוּחָה וְאֶל־הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ:
10	But when ye go over the Jordan, and dwell in the land which the LORD your God causeth you to inherit, and He giveth you rest from all your enemies round about, so that ye dwell in safety;	10 וְעַבְרַתֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַּתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהָנִיחַ לָכֶם מִכָּל־אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וְיִשְׁבַּתֶּם־בְּטָחָה:
11	then it shall come to pass that the place which the LORD your God shall choose to cause His name to dwell there, thither shall ye bring all that I command you: your burnt-offerings, and your sacrifices, your tithes, and the offering of your hand, and all your choice vows which ye vow unto the LORD.	11 וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשֵׁכֶן שְׁמוֹ שָׁם שָׁמָּה תָבִיאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי מֻצְוָה אֶתְכֶם עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשֵׂי־יְדֵיכֶם וְתִרְמַת יֶדְכֶם וְכָל־מִבְחָר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַיהוָה:
12	And ye shall rejoice before the LORD your God, ye, and your sons, and your daughters, and your men-servants, and your maid-servants, and the Levite that is within your gates, forasmuch as he hath no portion nor inheritance with you.	12 וְשִׂמְחֶתֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבָנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאֹמְהֹתֵיכֶם וְחִלּוֹי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה אִתְּכֶם:
13	Take heed to thyself that thou offer not thy burnt-offerings in every place that thou seest;	13 הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן־תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

מיד מותרים אתם להקריב צבמה כל י"ד שנה של כזוש וחלוק, וצבמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום צמשכן, שהוא עמסו ונמשח, והוא כשר להקריב צו חטאות ואשמות נדרים ונדבות, אצל צבמה אין קרב אלא הנידר והנידב, וזה איש כל הישר צעיניו, נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על ידי שישר צעיניכם להציאם, ולא ע"י חובה, אותם תקריבו צבמה (צחיס קיז):

(9) כי לא באתם. כל אותן י"ד שנה: עד עתה. כמו עדיין: אל המנוחה. זו שילה (שם קיט): הנחלה. זו ירושלים:

(10) ועברתם את הירדן וישבתם בארץ. שחלוקה, ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת שצטו: והניח לכם. לאחר כזוש וחלוק ומנוחה הגוים אשר הגיחם ה' לנפשותם את ישראל (שופטים ג, א), ואין זו אלא צימי דוד. אז:

(11) והיה המקום וגו'. צנו לכם בית הצחירה לירושלים, וכן הוא אומר בדוד, ויהי כי ישב הפלך בצחיתו וה' הגיח לו מפיצ מכל ארציו, ויאמר הפלך אל קטן הגזיר ראה גא אנוכי יושב צחית מלכים ואלהים ישב צחיתו הפלך היקיעה (שמואל ב' ז, א-ב): שמה תביאו וגו'. למעלה אמור לענין שילה וכאן אמור לענין ירושלים, ולכן חלקם הכתוב, ליתן היתר צין זו לזו, משחברה שילה וצאו לנוצ ומרצה נוצ וצאו לגבעון, היו הצמות מותרות, עד שצאו לירושלים (שם): מבחר נדריכם. מלמד שיציאו מן המוצר:

(13) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדבר (ספרי ע): בכל מקום אשר תראה. אשר יעלה בלבך, אצל אתה מקריב

14	but in the place which the LORD shall choose in one of thy tribes, there thou shalt offer thy burnt-offerings, and there thou shalt do all that I command thee.	כִּי אִם-בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבִטֶיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ:	אֲלֵהִין בְּאַחַד דִּיתְרֵי יִי בְּחֵדָּא מִן שְׁבִטָךְ תַּמֵּן תַּסִּיק עֲלֹוֹתֶךָ וְתַמֵּן תַּעֲבִיד כֹּל דְּאֲנָא מְפַקִּיד לָךְ:
15	Notwithstanding thou mayest kill and eat flesh within all thy gates, after all the desire of thy soul, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee; the unclean and the clean may eat thereof, as of the gazelle, and as of the hart.	רָק בְּכָל-אַנֹת נַפְשְׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בִּשְׂרָר כְּבָרְכַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֻנוּ כִּצְבִי וְכֹאִיל:	לְחֹוד בְּכָל רַעוֹת נַפְשְׁךָ תִּכּוֹס וְתִכּוֹל בִּשְׂרָא כְּבָרְכַתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ דִּיהֵב לָךְ בְּכָל קִרְוֶךָ מְסֻבָּא וְדָכִינָא יִכְלוּנִיָּה כְּבִשְׂר טָבִיָּא וְאִילָא:
16	Only ye shall not eat the blood; thou shalt pour it out upon the earth as water.	רָק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכוּנוּ כַּמַּיִם:	לְחֹוד דָּמָא לֹא תִכְלוּן עַל אֶרְעָא תִישְׁדַּףִּיָּה כְּמַיָּא:
17	Thou mayest not eat within thy gates the tithe of thy corn, or of thy wine, or of thine oil, or the firstlings of thy herd or of thy flock, nor any of thy vows which thou vowest, nor thy freewill-offerings, nor the offering of thy hand;	לֹא-תֹכֵל לְאָכַל בְּשַׁעְרֶיךָ מִעֹשֶׂר דְּגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְחָקְךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וּצְאֲנֶךָ וְכָל-נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדָּר וְנִדְבָתֶיךָ וְתִרְוֹמַת יָדְךָ:	לִית לָךְ רִשׁוֹ לְמִיכַל בְּקִרְוֶךָ מִעֹשֶׂר עֲבוּרְךָ וְחִמְרְךָ וּמִשְׁחָךָ וּבְכוּרֵי תוֹרְךָ וְעֲאֲנֶךָ וְכָל נִדְרְךָ דְּתִדָּר וְנִדְבָתְךָ וְאִפְרִשׁוֹת יָדְךָ:

ע"פ נזיח, כגון אליהו זה הכרמל:

(14) באחד שבטיך. בחלקו של בנימין, ולמעלה (פסוק ה) הוא אומר מכל שבטיקם, הא כיצד, כשקנה דוד את הגורן מִאֲדֹנָהּ הַיְּבוּסִי, גִּזָּה הַזֶּה מִכָּל הַשְּׂבָטִים, ומכל מקום הגורן בחלקו של בנימין היה:
 (15) רק בכל אות נפשך. צמה הכתוב מדבר, אם צמח תאווה, להמירה להם צלל הקרבת אימורים, הרי אמור במקום אחר, פי' ירשיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גִּזְלֶךָ וְגו' וְאֶמְרָם אֲכָלָה צֶמֶר וְגו' (פסוק כ), צמה זה מדבר, בקדשים שנפל צהם מוס, שיפדו ויאכלו בכל מקום (ספרי עא), יכול יפדו על מוס עובר, תלמוד לומר רק: תזבח ואכלת. אין לך צהם היתר גיזה וְקֶלֶב, אלא אכילה על ידי זביחה (זכורות טו.): הטמא והטהור. לפי שצאו מכח קדשים שנאמר צהם וְהַצֶּמֶר הָאֵשׁ יָגַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל (ויקרא ז, יט), הוֹרֵךְ לַהֲמִיר צוֹ טָמֵא וְטָהוֹר אוֹכְלִין צָקֶרָה אַחַת (יצמות עג): כצבי וכאיל. שאין קרבן צא מהם: כצבי וכאיל. לפוטרו מן הזרוע והלחיים והקצה:
 (16) רק הדם לא תאכלו. אע"פ שאמרתי שאין לך צו זריקת דם צמח, לא תאכלו: תשפכו כמים. לומר לך שאין צריך כסוי (חולין פד.). דבר אחר, הרי הוא כמים להכשיר את הזרעים (ספרי עא):
 (17) לא תוכל. צא הכתוב ליתן לא תעשה על הדבר: לא תוכל. רצי יהושע צן קרחה אומר, יכול אתה, אצל אינך רשאי. כיצא צו, וְאֶת הַיְּבוּסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לֹא יָכֻלוּ צָנִי יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם (יהושע טו, סג), יכולים היו, אלא שאין רשאים, לפי שכתב להם אברהם צריח כשלוקח מהם מערת המכפלה, ולא יבוסים היו אלא חתיים היו, אלא על שם העיר ששמה יבוס, כך מפורש בפרקי דר' אליעזר (פרק לו), והוא שנאמר פי אִם הִסְרִיךְ הָעִוְרִים וְהַפְּסָקִים (שמואל א' ה, ו), ללמים שכתבו עליהם את השעוע: ובכרת בקרך. אזהרה לכהנים: ותירומת ידך. אלו הזכורים:

18	but thou shalt eat them before the LORD thy God in the place which the LORD thy God shall choose, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within thy gates; and thou shalt rejoice before the LORD thy God in all that thou puttest thy hand unto.	כִּי אִם-לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֵנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְשִׁמְחָתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:	18
19	Take heed to thyself that thou forsake not the Levite as long as thou livest upon thy land.	הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן-תַּעֲזֹב אֶת-הַלְוִי כָל-יְמֶיךָ עַל-אֲדָמְתְּךָ: (ס)	19
20	When the LORD thy God shall enlarge thy border, as He hath promised thee, and thou shalt say: 'I will eat flesh', because thy soul desireth to eat flesh; thou mayest eat flesh, after all the desire of thy soul.	כִּי-יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לָךְ וְאָמַרְתָּ אֹכְלָה בָּשָׂר כִּי-תִאֲוָה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל-אַוַּת נַפְשְׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר:	יא
21	If the place which the LORD thy God shall choose to put His name there be too far from thee, then thou shalt kill of thy herd and of thy flock, which the LORD hath given thee, as I have commanded thee, and thou shalt eat within thy gates, after all the desire of thy soul.	כִּי-יִרְחַק מִמּוֹךְ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וּזְבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָךְ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ בְּכָל אֹת נַפְשְׁךָ:	21
22	Howbeit as the gazelle and as the hart is eaten, so thou shalt eat thereof; the unclean and the clean may eat thereof alike.	אֵךְ כַּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת-הַצִּבִּי וְאֶת-הָאֵיל כֵּן תֹאכְלֵנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֵנּוּ:	22
23	Only be stedfast in not eating the blood; for the blood is the life; and thou shalt not eat the life with the flesh.	רַק חֲזֹק לִבְלֹתִי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא-תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם-הַבָּשָׂר:	23

(18) לפני ה'. לפנים מן החומה: והלוי אשר בשעריך. אם אין לך לתת לו מחלקו, כגון מעשר ראשון, תן לו מעשר עני, אין לך מעשר עני, הזמינהו על שלמך:
(19) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדבר: על אדמתך. אזל בגולה אינך מוזהר עליו יותר מעניי ישראל:
(20) כי ירחיב וגו'. למדה תורה דרך ארץ, שלא יתאווה אדם לאכול בשר, אלא ממין רחצת ידיים ועושר (חולין פד): בכל אות נפשך וגו'. אזל צמדצר נאסר להם בשר חולין, אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים:
(21) כי ירחק ממך המקום. ולא תוכל לצא ולעשות שלמים בכל יום, כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם: וזבחת וגו' כאשר צויתך. למדנו שיש צווי צזיחה היאך ישחוט, והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה מסיני (חולין כה):
(22) אך כאשר יאכל את הצבי וגו'. אינך מוזהר לאכלן צטהרה, אי מה צזי ואליל חלצן מותר אף חולין חלצן מותר, תלמוד לומר אך:

24

24

25

25

26

26

27

27

28

28

29

שלישי

(23) רק חזק לבלתי אבל הדם. ממה שנאמר חזק, אתה למד שהיו שטופים בדם לאכלו, לפיכך הוטרף לומר חזק, דברי רבי יהודה, רבי שמעון בן עזאי אומר, לא בא הכתוב, אלא להזהירך וללמדך, עד כמה אתה צריך להסתחזק במצות, אם הדם ששהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאווה לו, הוטרף לחזקך באזהרתו, ק"ו לשאר מצות (ספרי עו): ולא תאכל הנפש עם הבהר. אזהרה לאצר מן המי (חולין קצ):

(24) לא תאכלנו. אזהרה לדם התמלית:

(25) לֹא תִאָכְלוּ. אֲזַהְרֶה לְדֹם הַאֲיִכָּרִים: לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְגו'. עַל וּלְמַד מִתֵּן שְׂכָרָן שֶׁל מְזוּת, אִם הֵדֵם שֶׁנִּפְשׁוּ שֶׁל אִדֵּם קִלְעָה מִמֶּנּוּ, הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ זֹכֶה לוֹ וּלְבָנָיו אַחֲרָיו, ק"ו לְגַזֵּל וְעִרְוִית שֶׁנִּפְשׁוּ שֶׁל אִדֵּם מִתְאַוְּהָ לֵהֶם (מִכּוֹת כג:):

(26) רק קדשיך. אע"פ שאתה מותר לשחוט חולין, לא התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן בשעריך בלא הקרבה, אלא הציאם לצית הצחירה:

(27) ועשית על־תֶּיךָ. אם עולות הם, תן הבשר והדם על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך ישפך על המזבח תחלה, ואח"כ והבשר תאכל. ועוד דרשו (ספרי עז) רק קדשך, שצא ללמד על הקדשים שצחופה לארץ, וללמד על החמורות ועל ולדות קדשים שיקריבו (בכורות יד):

(28) שְׁמוּרָה. זוּ מִשְׁנָה, שֶׁהִיא לְרִיךְ לְשִׁמְרָה בְּצִטָּוֶן שֶׁלֹא תִשְׁכַּח, כַּעֲשֵׂינָן שְׁנֵי אֲמָר, פִּי נָעִים פִּי תִשְׁמְרֵם בְּצִטָּוֶנְךָ (מִשְׁלִי כִז, יח), וְאֵם שְׁתִּיבָה, אֲפֶשֶׁר שֶׁתִּשְׁמַע וְתִקְיִים, הֵא כָל שְׁאִינוּ בְּכָלל מִשְׁנָה, אִינוּ בְּכָלל מַעֲשֶׂה (סְפָרִי עֹט): אֵת כָּל הַדְּבָרִים. שֶׁהִיא חֲצִיבָה עֲלֵיךְ מִזֹּה קֵלָה כַּמֹּזֶה חֲמוּרָה (סְפָרִי שֵׁס): הַטּוֹב. עֵינֵי הַשְּׂמִים: וְהַיִּשָּׁר. צַעֲיֵי אֲדָם:

<p>30 take heed to thyself that thou be not ensnared to follow them, after that they are destroyed from before thee; and that thou inquire not after their gods, saying: 'How used these nations to serve their gods? even so will I do likewise.'</p>	<p>אִתָּמַר לְךָ דְּלִמָּא תִתְקַל בְּתַרְיָהוֹן בְּתַר דִּישְׁתִּיצוֹן מִן קִדְמוֹד וְדִלְמָא תִתְבַּע לְטַעוֹתָהוֹן לְמִימַר אִיכְדִין פְּלַחִין עִמָּמִיא הָאֱלִין יֵת טַעוֹתָהוֹן וְאַעֲבִיד כֵּן אַף אֲנָא:</p>	<p>הַשְׁמַר לְךָ פֶּן־תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְׁמָדָם מִפְּנֵיךָ וּפֶן־תִּדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ חֲגֻוֹם הָאֱלֹהִים אֵת־אֱלֹהֵיהֶם וְאַעֲשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי:</p>	<p>30</p>
<p>31 Thou shalt not do so unto the LORD thy God; for every abomination to the LORD, which He hateth, have they done unto their gods; for even their sons and their daughters do they burn in the fire to their gods.</p>	<p>לֹא תַעֲבִיד כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרִי כָל דְּמַרְחָק קִדְם יִי דְשִׁנִּי עֲבָדִין לְטַעוֹתָהוֹן אֲרִי אַף יֵת בְּנֵיהוֹן וּבָתֵּיהוֹן מוֹקְדִין בְּנוֹרָא לְטַעוֹתָהוֹן:</p>	<p>לֹא־תַעֲשֶׂה כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֹת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂא עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֵת־בְּנֵיהֶם וְאֵת־בָּתֵּיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם:</p>	<p>31</p>
<p>XIII All this word which I command you, that shall ye observe to do; thou shalt not add thereto, nor diminish from it.</p>	<p>יֵת כָּל פְּתוּקָא דְאֲנָא מִפְקִיד יִתְכוֹן יִתִּיה תִּשְׁרוֹן לְמַעֲבִד לֹא תִסְפּוֹן עֲלוּהִי וְלֹא תִמְנַעוֹן מִנִּיה:</p>	<p>XIII אֵת כָּל־הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסַּף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: (פ)</p>	<p>XIII</p>
<p>2 If there arise in the midst of thee a prophet, or a dreamer of dreams—and he give thee a sign or a wonder,</p>	<p>אֲרִי יְקוֹם בִּינְךָ נְבִיא אוֹ חֵלִים חֲלָמָא וְיִתֵּין לְךָ אֵת אוֹ מוֹפֵת:</p>	<p>*יא כִּי־יָקוֹם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֵלִים חֲלֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת:</p>	<p>*יא</p>
<p>3 and the sign or the wonder come to pass, whereof he spoke unto thee—saying: 'Let us go after other gods, which thou hast not known, and let us serve them';</p>	<p>וְיִתִּי אֲתָא וּמוֹפֵתָא דְמִלִּיל עִמָּךְ לְמִימַר נִהְיָ בְּתַר טַעוֹת עִמָּמִיא דְלֹא יִדְעָתָנּוּ וּנְפִלְחִנִין:</p>	<p>3 וּבָא הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרָיִם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתֶּם וְנַעֲבָדָם:</p>	<p>3</p>

(30) פֶּן תִּנְקַשׁ. אונקלוס תרגם לשון מוקש, ואני אומר שלא חש לדקדק בלשון, שלא מצינו נו"ן בלשון יוקש, ואפילו ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טירוף וקשקוש מצינו נו"ן, וְאִרְבָּעָה דָּא לְדָא נִקְשָׁן (דניאל ה, ו), ואף זה אני אומר, פֶּן תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם, פֶּן תִּסְרַף אַחֲרֵיהֶם, להיות כרוך אחר מעשיהם, וכן יִנְקַשׁ נוֹשָׂה לְגַל אִשָּׁר לוֹ (תהלים קט, יא), מקלל את הרשע להיות עליו נושים רצים, ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר ממונו: אחרי השמודם מפניך. אחר שתראה שאשמידם מפניך, יש לך לתת לב מפני מה נשמדו אלו, מפני מעשים מקולקלים שצדיהם, אף אֵת־לֹא תַעֲשֶׂה כֵּן, שלא יבואו אחרים וישמידוך: אֵיכָה יַעֲבֹדוּ. לפי שלא עש על עבודת אלילים, אלא על זנות וקטור ונסוך והשתחואה, כמו שכתוב בַּלְפִּי לֹה לְבָדוֹ (שמות כב, יט), דברים הנעשים לגזבה, זא ולמדך כאן, שאם דרכה של עבודת אלילים לעזבה דבר אחר, כגון פוער לפעור וזורק אֶבֶן לִמְרֻקָלִים, זו היא עבודתה וחייב, אבל זנות וקטור ונסוך והשתחואה, אפילו שלא כדרכה חייב:

(31) כִּי גַם אֵת בְּנֵיהֶם. גם, לרצות את אבותיהם ואמותיהם. א"ר עקיבא, אני ראיתי נכרי שכתחול לאציו לפני כלבו, ואכלו:

- (1) את כל הדבר. קלה כחמורה: תשמרו לעשות. ליתן לא תעשה על עשה האמורים צפרשה, שכל השמר לשון לא תעשה הוא (מכות יג:), אלא שאין לוקין על השמר של עשה: לא תסַּף עָלָיו. חמשה טוטפות בתפלין, חמשה מינין בלולב, ארבע זכרות בצרכת כהנים (ספרי פב):
- (2) ונתן אליך אות. בשמים, כענין שנאמר בגדעון וְעָשִׂיתָ לִי אוֹת (שופטים ו, יז), ואומר יְהִי קָא חֲרָב קָל הַגָּזָה וגו' (שם לו:). או מופת. בדרך, דכתיב אִם עַל יְהִיָּה עַל הַגָּזָה לְבָדָה וְעַל קָל הַקָּרָן (חֲרָב) אִם־כֵּן לֹא תִשְׁמַע לוֹ. ואם תאמר מפני מה נותן לו הקב"ה ממלה לעשות אות, כי מנסה ה' אלהים אתכם:

thou shalt not hearken unto the words of that prophet, or unto that dreamer of dreams; for the LORD your God putteth you to proof, to know whether ye do love the LORD your God with all your heart and with all your soul.

לֹא תִשְׁמַע אֶל-דְּבַר הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל-חֹלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מִנְסָה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לִדְעַת הִישָׁכֶם אֹתֵיכֶם אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל-לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם:

After the LORD your God shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave.

אֲחֵרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת-מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקוֹלוֹ תִשְׁמָעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְכֹו תִדְבָּקוּ:

And that prophet, or that dreamer of dreams, shall be put to death; because he hath spoken perversion against the LORD your God, who brought you out of the land of Egypt, and redeemed thee out of the house of bondage, to draw thee aside out of the way which the LORD thy God commanded thee to walk in. So shalt thou put away the evil from the midst of thee.

וְהַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חֹלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא יוּמָת כִּי דִבֶּר-סָרָה עַל-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפֹּדֶה מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדְיָחָה מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבְּךָ: (ס)

If thy brother, the son of thy mother, or thy son, or thy daughter, or the wife of thy bosom, or thy friend, that is as thine own soul, entice thee secretly, saying: 'Let us go and serve other gods,' which thou hast not known, thou, nor thy fathers;

כִּי יִסְתִּיךָ אָחִיךָ בֶן-אִמֶּךָ אוֹ בְנֶךָ אוֹ-בִתְּךָ אוֹ אִשְׁתְּ חֵיקְךָ אוֹ רֵעֶךָ אֲשֶׁר כַּנֶּפֶשׁ בְּסִתָּר לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ:

- (5) ואת מצותיו תשמור. תורת משה: ובקולו תשמעו. צקול הנציאים (ספרי פה): ואותו תעבדו. צמקדשו: ובו תדבקו. הדצק דדרכיו, גמול חסדים, קצור מתים, בקר חולים, כמו שעשה הקצ"ה (סוטה יד):
- (6) סרה. דצר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נברא ולא נוימיו לדצר כן, דישטודר"א צלע"ו: והפדך מבית עבדים. אפילו אין לו עליך חלל שפדאך, דיו (ספרי פו):
- (7) כי יסיתך. אין הסמה חלל גרוי, שנאמר חס ה' יסיתך צי (שמואל-א כו, יט), חמיטר"א צלע"ו שמיאלו לעשות כן: אחיד. מאצ: או בן אמך. מאס: חיקך. השוכנת בחיקך ומחקה צך, אפקייט"א צלע"ו וכן וימשיק חקך (יחזקאל מג, יד), מיסוד התקוע צאריך: אשר כנפשהך. זה אצריך, פירש לך הכמוצ את החציצין לך, ק"ו לאחרים: בסתר. דצר הכמוצ בהווה, שאין דברי מסית חלל בסתר, וכן הוא חומר, צנשף צעצץ יום צאישון לילה ופלה (משלי ז, ט): אשר לא ידעת אתה ואבתיך. דצר זה גנאי גדול הוא לך, שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה חומר לך עוזב מה שמסרו לך אבותיך:

8	of the gods of the peoples that are round about you, nigh unto thee, or far off from thee, from the one end of the earth even unto the other end of the earth;	מֵאלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיכֶם הַקְּרִיבִים אֵלָיָהּ אוֹ הַרְחֻקִּים מִמֶּנִּי מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ:
9	thou shalt not consent unto him, nor hearken unto him; neither shall thine eye pity him, neither shalt thou spare, neither shalt thou conceal him;	לֹא־תֹאבְדָה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא־תִחֹס עֵינְךָ עָלָיו וְלֹא תִחַמַּל וְלֹא־תִכְסֶה עָלָיו:
10	but thou shalt surely kill him; thy hand shall be first upon him to put him to death, and afterwards the hand of all the people.	כִּי הָרֹג תִּהְרַגְנוּ יָדְךָ תִּהְיֶה בּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וַיַּד כָּל־הָעָם בְּאַחֲרָנָה:
11	And thou shalt stone him with stones, that he die; because he hath sought to draw thee away from the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	וּסְקַלְתוֹ בְּאֲבָנִים וּמָת כִּי בִקֵּשׁ לְהַדְרִיחְךָ מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
12	And all Israel shall hear, and fear, and shall do no more any such wickedness as this is in the midst of thee.	וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ וְלֹא־יִסְכְּפוּ לַעֲשׂוֹת כַּדָּבָר הַזֶּה הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: (ס)
13	If thou shalt hear tell concerning one of thy cities, which the LORD thy God giveth thee to dwell there, saying:	כִּי־תִשְׁמַע בְּאַחַת עָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְתְּךָ לֵאמֹר:
14	'Certain base fellows are gone out from the midst of thee, and have drawn away the inhabitants of their city, saying: Let us go and serve other gods, which ye have not known';	יֵצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי־בְלִיעַל מִקִּרְבְּךָ וַיִּדְיָחוּ אֶת־יִשְׁבֵּי עִירָם לֵאמֹר נִלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתֶּם:

(8) הקרבים אליך או הרחקים. למה פרט קרובים ורחוקים, אלא כך אמר הכתוב, מטיבין של קרובים אתה למד טיבן של רחוקים, כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים: מקצצה הארץ. זו חמה ולזנה וזכא השמים, שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו:

(9) לא תאבד לו. לא תהא תאבד לו, לא תהאבדנו, לפי שנאמר וְהָבֵסָ לְרַעַךְ פְּמוֹךְ (ויקרא יט, יח), את זה לא תהאבד: ולא תשמע אליו. זהחננו על נפשו למחול לו, לפי שנאמר עֲזֹז טַעֲזֹז עֲמוֹ (שמות כג, ה), לזה לא תעזוב: ולא תחוס עינך עליו. לפי שנאמר לא תַעֲמֹד עַל דַּם רַעַךְ (ויקרא יט, טז), על זה לא תחוס: ולא תחמול. לא תהפך בזכותו: ולא תכסה עליו. אם אתה יודע לו חובה, אינך רשאי לשחוק:

(10) כי הרג תהרגנו. (אם יאל מצ"ד זכאי החזירהו לחובה) יאל מצ"ד חייב, אל תחזירהו לזכות (ספרי פט): ידך תהיה בו בראשונה. מזהו ציד הניסת להמיתו, לא מת צידו, ימות ציד אחרים, שנאמר ויד כל העם וגו':

(13) לשבת שם. פרט לירושלים שלא נחנה לדירה (ספרי צב): כי תשמע וגו' לאמר. אומרים כן יאלו וגו':

15	then shalt thou inquire, and make search, and ask diligently; and, behold, if it be truth, and the thing certain, that such abomination is wrought in the midst of thee;	וְדַרְשֶׁתָּ וְחִקְרַתָּ וּשְׁאַלְתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אָמֵת נִכּוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂיתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ:	וְתִתְּבַע וְתִבְדּוֹק וְתִשְׁאַל יָאוֹת וְהָא קוֹשֵׁטָא כִּיּוֹן פְּתוּגְמָא אֲתַעְבִּידַת תּוֹעִיבְתָא הָדָא בִּינְךָ:
16	thou shalt surely smite the inhabitants of that city with the edge of the sword, destroying it utterly, and all that is therein and the cattle thereof, with the edge of the sword.	הִכָּה תִּכֶּה אֶת־יֹשְׁבֵי הָעִיר הַהִוא לְפִי־חֶרֶב הַחֶרֶם אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־בְּהֶמְתָּהּ לְפִי־חֶרֶב:	מִמָּחָא תִמְחִי יֵת יְתִבִּי קִרְתָּא הֵהִיא לְפִתְגָם דְּחֶרֶב גְּמִיר יֵתָּה וְיֵת כָּל דְּבָהּ וְיֵת בְּעִירָהּ לְפִתְגָם דְּחֶרֶב:
17	And thou shalt gather all the spoil of it into the midst of the broad place thereof, and shall burn with fire the city, and all the spoil thereof every whit, unto the LORD thy God; and it shall be a heap for ever; it shall not be built again.	וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל־תּוֹךְ רַחֲבָהּ וְשָׂרַפְתָּ בְּאֵשׁ אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִיְתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:	וְיֵת כָּל עֲדָאָה תִכְנוֹשׁ לְגוֹ פְּתָאָה וְתוֹקִיד בְּנוֹרָא יֵת קִרְתָּא וְיֵת כָּל עֲדָאָה גְמִיר קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ וְהִי תֵל חֲרוֹב לְעֵלָם לֹא תִבְנֶי עוֹד:
18	And there shall cleave nought of the devoted thing to thy hand, that the LORD may turn from the fierceness of His anger, and show thee mercy, and have compassion upon thee, and multiply thee, as He hath sworn unto thy fathers;	וְלֹא־יִדְבַק בְּיָדְךָ מֵאוֹמֶה מִן־הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן־לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמֶנָּה וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:	וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מִדְּעָם מִן חֶרְמָא בְּדִיל דִּיתוּב יי מִתְקוֹרֵה רַחֲמִיָּה וְיִפְתִּין לְךָ רַחֲמִין וִירְחִים עֲלֶיךָ וְיִסְגִּינְךָ כְּמֵא דְרַחֲמִים לְאַבְרָהָם:
19	when thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the LORD thy God.	כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְנָה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)	אֲרִי תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמִשְׁר יֵת כָּל פְּקוּדוֹהִי דְאַנָּא מִפְּקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין לְמַעַבְד דְּכֶשֶׁר קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ:
XIV	Ye are the children of the LORD your God: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead.	בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא־תִשְׁיִמוּ קִרְתָּה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת:	בְּנִין אַתּוֹן קֳדָם יי אֱלֹהֵיכּוֹן לֹא תִתְהַמְמוֹן וְלֹא תִשּׁוּן מְרֵט בֵּין עֵינִיכּוֹן עַל מֵיֵת:

- (14) בני בליעל. צלי עול, שפרקו עולו של מקום (ספרי:ג). אנשים. ולא נשים יושבי עירם. ולא יושבי עיר אחרת, מכאן אמרו, אין נעשית עיר הנדחת עד שידחה אנשים, ועד שיהיו מדיחיה מתוכה (סנהדרין קיא:):
- (15) ודרשת וחקרת ושאלת היטב. מכאן למדו (שם מ). שבע חקירות, מריצוי המקרא, כאן יש ג', דרישה וחקירה והיעז, ושאלת אינו מן המנין וממנו למדו דקיות, ובמקום אחר הוא אומר וְדָרְשׁוּ הַשְּׁפָטִים הַיֵּטֵב (דברים יט, יח), ועוד במקום אחר הוא אומר וְדָרְשׁוּ הַיֵּטֵב (שם יז, ד), ולמדו היטב היטב לגזירה שוה, ליתן האמור של זה בזה:
- (16) הכה תכה. אם אינך יכול להמיתם במיתה הכמונה בזה, המיתם באחרת (בבא מציעא לא:):
- (17) לה' אלהיך. לשמו ובשצלו:
- (18) למען ישוב ה' מחרון אפו. שכל זמן שעבודת אלילים בעולם, חרון אף בעולם:
- (1) לא תתגדדו. לא תחטאו גדידה ושרט בצשרכם על מות, כדרך שהאמוריים עושים, לפי שאתם בניו של מקום, ואתם ראויין להיות נאים, ולא גדודים ומקורחים: בין עיניכם. אלל הפדחת, ובמקום אחר הוא אומר, לא יקרחו קרקקה גְּלֶאָשׁ (ויקרא כא, ה), לעשות כל הראש כבין העינים:

2 For thou art a holy people unto the LORD thy God, and the LORD hath chosen thee to be His own treasure out of all peoples that are upon the face of the earth.	אֲרִי עִם קָדוֹשׁ אֶתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ בְּחַר יְהוָה לְהֵיוֹת לְךָ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה: (ס)	כִּי עִם קָדוֹשׁ אֶתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ בְּחַר יְהוָה לְהֵיוֹת לְךָ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה: (ס)
3 Thou shalt not eat any abominable thing.	לֹא תֵאכַל כָּל-תּוֹעֵבָה: לֹא תֵיכּוֹל כָּל דְּמָרְחָק:	לֹא תֵאכַל כָּל-תּוֹעֵבָה: לֹא תֵיכּוֹל כָּל דְּמָרְחָק:
4 These are the beasts which ye may eat: the ox, the sheep, and the goat,	זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שֹׁר שֶׂה כְּשִׂים וְשֵׂה עִזִּים: דִּין בְּעִירָא דְּתִיכְלוֹן תּוֹרִין אֶמְרִין דְּרַחֲלוֹן וְגִדִין דְּעִזִּין:	זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שֹׁר שֶׂה כְּשִׂים וְשֵׂה עִזִּים: דִּין בְּעִירָא דְּתִיכְלוֹן תּוֹרִין אֶמְרִין דְּרַחֲלוֹן וְגִדִין דְּעִזִּין:
5 the hart, and the gazelle, and the roebuck, and the wild goat, and the pygarg, and the antelope, and the mountain-sheep.	אֵיל וְצִבִּי וְנַחְמֹר וְאֶקָּו וְדִישָׁן וְתֹאז וְזִמְרָה: אֵילָא וְשִׁבְיָא וְנַחְמוּרָא וְיַעֲלָא וְרִימָא וְתוֹרְבָלָא וְדִיצָא:	אֵיל וְצִבִּי וְנַחְמֹר וְאֶקָּו וְדִישָׁן וְתֹאז וְזִמְרָה: אֵילָא וְשִׁבְיָא וְנַחְמוּרָא וְיַעֲלָא וְרִימָא וְתוֹרְבָלָא וְדִיצָא:
6 And every beast that parteth the hoof, and hath the hoof wholly cloven in two, and cheweth the cud, among the beasts, that ye may eat.	וְכָל-בְּהֵמָה מִפְּרִסַּת פְּרִסָּה וְשִׁסְעַת שִׁסְעָה שְׁתֵּי פְּרִסֹּת מַעֲלַת גֵּרָה בִּבְהֵמָה אֶתָּה תֹּאכְלוּ: וְכָל בְּעִירָא דְּסָדִיקָא פְּרִסָּתָהּ וּמִטְלָפִין טְלָפִין תְּרִיתִין פְּרִסָּתָהּ מִסְקָא פִּשְׁרָא בְּבִעִירָא יְתָה תִּיכְלוֹן:	וְכָל-בְּהֵמָה מִפְּרִסַּת פְּרִסָּה וְשִׁסְעַת שִׁסְעָה שְׁתֵּי פְּרִסֹּת מַעֲלַת גֵּרָה בִּבְהֵמָה אֶתָּה תֹּאכְלוּ: וְכָל בְּעִירָא דְּסָדִיקָא פְּרִסָּתָהּ וּמִטְלָפִין טְלָפִין תְּרִיתִין פְּרִסָּתָהּ מִסְקָא פִּשְׁרָא בְּבִעִירָא יְתָה תִּיכְלוֹן:
7 Nevertheless these ye shall not eat of them that only chew the cud, or of them that only have the hoof cloven: the camel, and the hare, and the rock-badger, because they chew the cud but part not the hoof, they are unclean unto you;	בְּרִם יֵת דִּין לֹא תִיכְלוֹן מִמִּסְקֵי פִשְׁרָא וּמִסְדִּיקֵי פְּרִסָּתָא מִטְלָפִי טְלָפִיָּא יֵת גַּמְלָא וְיֵת אֲרֻנְבָא וְיֵת טְבִזָּא אֲרִי מִסְקֵי פִשְׁרָא אֲנֹן וּפְרִסָּתָהוֹן לֹא סָדִיקָא מִסְאָבִין אֲנֹן לְכוֹן:	אֲךָ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְרִסֵי הַפְּרִסָּה הַשְּׂסוּעָה אֶת־הַגְּמֹל וְאֶת־ הָאֲרֻנְבָּת וְאֶת־הַשִּׁפָּן כִּי־מַעֲלָה גֵּרָה הֵמָּה וּפְרִסָּה לֹא הִפְרִיסוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם:
8 and the swine, because he parteth the hoof but cheweth not the cud, he is unclean unto you; of their flesh ye shall not eat, and their carcasses ye shall not touch.	וְיֵת חֲזִירָא אֲרִי סָדִיק פְּרִסָּתָא הוּא וְלֹא פִשֶׁר מִסְאָב הוּא לְכוֹן מִבִּשְׂרָהוֹן לֹא תִיכְלוֹן וּבְנִכְבִּילָתָהוֹן לֹא תִקְרְבוּן:	וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מִפְרִיס פְּרִסָּה הוּא וְלֹא גֵרָה טֵמֵא הוּא לָכֶם מִבִּשְׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִכְבִּילָתָם לֹא תִגְעוּ: (ס)

- (2) כי עם קדוש אתה. קדושת עמך מאצותיך, ועוד וכן צמר ה':
- (3) כל תועבה. כל שחשבוני לך, כגון זרס און צכור כדי לשחטו צמדינה, הרי דצר שחשבוני לך כל מוס לא יהיה צו, וצא ולמד כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המוס, בשל צצר צחלצצ הרי דצר שחשבוני לך, הזהיר כאן על אכילתו (חולין קיד:):
- (4) זאת הבהמה וגר איל וצבי ויחמור. למדנו שהחיה צכלל צהמה (שם עא.), ולמדנו שהבהמה וחייה טמאה מרובה מן הטהורה, שצכל מקום פורט את המועט (שם סג:):
- (5) ואקו. מתורגס יעלא, יעלי סלע (איז לט, א), הוא אשטנצוק: והאו. תורצלא, תור היער, צאל"א יער צלשון ארמי:
- (6) מפרסת. סדוקה כתרומו: פרסה. פלאנט"ה: ושסעת. חלוקה צשמי צפרנים, שיש סדוקה ואינה חלוקה צפרנים, והיא טמאה: בבהמה. משמע מה שנמצא צבהמה אכול, מכאן אמרו (חולין סט.) שהשליל נותר צשחיטת אמו:
- (7) השסועה. צריה היא שיש לה שני גצין ושני שדראות (גדה כד.). אמרו צבותינו, למה נשנו צבהמות מפני השסועה, וצעופות מפני הראה (חולין סג:), שלא נאמרו צמ"כ:
- (8) ובנבלתם לא תגעו. צבותינו פירשו (תו"כ שמיני) צרגל, שאדם חייב לטהר את עצמו צרגל, יכול יהיו מזהרים צכל

9	These ye may eat of all that are in the waters: whatsoever hath fins and scales may ye eat;	אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְשִׁשְׁקָשֶׁת תֹאכְלוּ: יֵדֵיין תִּיכְלוּן מִכָּל דְּבַמְיָא כָּל דְּלִיה צִיצִין וְקִלְפִין תִּיכְלוּן:
10	and whatsoever hath not fins and scales ye shall not eat; it is unclean unto you.	וְכָל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סִנְפִיר וְשִׁשְׁקָשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טֵמֵא הוּא לָכֵן: וְכָל דְּלִית לִיה צִיצִין וְקִלְפִין לֹא תִיכְלוּן מִקְסָב הוּא לָכֵן: (ס)
11	Of all clean birds ye may eat.	כָּל־צִפּוֹר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ: כָּל צִפּוֹר דְּכִי תִיכְלוּן:
12	But these are they of which ye shall not eat: the great vulture, and the bearded vulture, and the osprey;	וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנְּשָׁר וְהַפֶּרֶס וְהַעֲזָנִיָּה: וְדִין דְּלֹא תִיכְלוּן מִנְהוֹן נֶשְׂרָא וְעַר וְעִזָּא:
13	and the glade, and the falcon, and the kite after its kinds;	וְהָרָאָה וְאֶת־הָאֵיָּה וְהַדִּיָּה וּבֵת כַּנְּפָא וְטֶרְפִּיתָא וְדִיתָא לְמִינָהּ:
14	and every raven after its kinds;	וְאֵת כָּל־עֶרֶב לְמִינֹו: וְיֵת כָּל עוֹרְבָא לְזִנְיָה:
15	and the ostrich, and the night-hawk, and the sea-mew, and the hawk after its kinds;	וְאֵת בֵּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחֲמָס וְאֶת־הַשֹּׁחַר וְאֶת־הַנֶּץ לְמִינֵהוּ: וְיֵת בֵּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא וְצִפּוֹר שִׁחֲפָא וְנֶצֶא לְזִנְיָהּ:
16	the little owl, and the great owl, and the horned owl;	אֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַיִּנְשׁוֹר וְהַתְּנַשְׁמָת: וְקִדְיָא וְקַפּוֹפָא וּבּוֹתָא:
17	and the pelican, and the carrion-vulture, and the cormorant;	וְהַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֻמָּה וְאֶת־וִירְקָרִיקָא וְשְׁלִינִינָא:
18	and the stork, and the heron after its kinds, and the hoopoe, and the bat.	וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְחִירִיתָא וְאִבּוֹ לְזִנְיָה וְנֶגֶר וְהַדּוּכִיפָת וְהַעֲטָלָף: טוֹרָא וְעֵטְלִיפָא:
19	And all winged swarming things are unclean unto you; they shall not be eaten.	וְכָל־שָׂרֵץ הָעוֹף טֵמֵא הוּא לָכֵן לֹא יֹאכְלוּ: וְכָל רֶחֶשָׁא דְּעוֹפָא מִקְסָב הוּא לָכֵן לֹא יִתְאֲכְלוּן:

השנה, תלמוד לומר קָמַר אֵל הפֶּהֶגִים וגו' (ויקרא כא, א), ומה טומאת המת חמורה כהנים מזהרים ואין ישראל מזהרים, טומאת נבלה קלה לא כל שכן (ר"ה טז):

(11) כל צפור טהורה תאכלו. להחיר משולחת שצמורה (קידושין נז):

(12) וזה אשר לא תאכלו מהם. לאסור את השחוט:

(13) והרָאָה ואת האֵיָּה וגו'. היא ראה, היא אֵיָּה, היא דֵּיה, ולמה נקרא שמה ראה, שרואה ביותר, ולמה הזהירך בכל שמותיה, שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, שלא יהא האוסרה קורא אותה ראה, והבא להחיר אומר, זו דֵּיה שמה או אֵיָּה שמה, וזו לא אסר הכתוב. ובעופות פרט לך הטמאים, ללמד שהעופות טהורים מרובים על הטמאים, לפיכך פרט את המועט (חולין סג):

(16) התנשמת. קלצ"א שורי"ץ:

(17) שלך. השולה דגים מן הים (שם):

(18) דוכיפת. הוא תרנגול הצר, ובלע"ז הרופ"א, וכרצלמו כפולה:

20	Of all clean winged things ye may eat.	כָּל־עוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ: כָּל עוֹף דָּבִי תִיכְלוּ:	20
21	Ye shall not eat of any thing that dieth of itself; thou mayest give it unto the stranger that is within thy gates, that he may eat it; or thou mayest sell it unto a foreigner; for thou art a holy people unto the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.	לֹא תֹאכְלוּ כָּל־נֶבֱלָה לָגֵר אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאָכְלָה אֹיִם מִכֹּר לְנֹכְרִי כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בְחֶלֶב אִמּוֹ: (פ)	21
22	Thou shalt surely tithe all the increase of thy seed, that which is brought forth in the field year by year.	עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל־תְּבוּאָת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: זֶרְעֶךָ דִּיפִיק חֶקְלָא שָׁנָא שָׁנָא:	חמישי
23	And thou shalt eat before the LORD thy God, in the place which He shall choose to cause His name to dwell there, the tithe of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the firstlings of thy herd and of thy flock; that thou mayest learn to fear the LORD thy God always.	וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם מִעֲשֶׂר דִּגְנוֹךָ תִּירֹשְׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בָּקָרְךָ וּצֹאֲנֶךָ לִמְעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים:	23
24	And if the way be too long for thee, so that thou art not able to carry it, because the place is too far from thee, which the LORD thy God shall choose to set His name there, when the LORD thy God shall bless thee;	וְכִי־יִרְבֶּה מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל לְשָׂאתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	24
25	then shalt thou turn it into money, and bind up the money in thy hand, and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose.	וְנִתְּנָהּ בַּכֶּסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:	25

- (19) שרץ העוף. הם הגמולים הרוחשים על הארץ, כגון זבובים וזרעים וחגבים טמאים, הם קרויים שרץ.
- (20) כל עוף טהור תאכלו. ולא את הטמא, כל ליתן עשה על לא תעשה, וכן צהמה אותה תאכלו ולא צהמה טמאה, לאו הצא מכלל עשה עשה, לעצור עליהם צהמה ולא תעשה:
- (21) לגר אשר בשעריך. גר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודת אלילים ואוכל נבלות: כי עם קדוש אתה לה. קדש את עצמך במותר לך (ספרי קד), דברים המותרים ואחרים נהגים בהם איסור, אל תתירם צניהם: לא תבשל גדי. שלש פעמים, פרט לחיה ולעופות ולצהמה טמאה (חולין קיג):
- (22) לא תבשל גדי וגו' עשר תעשר. מה ענין זה אלל זה, אמר להם הקב"ה לישראל, אל תגרמו לי לבשל גדיים של תצואה עד שהן צמעי אמותיהן, שאלו אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להצד של אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן, שנאמר וישדפה לפני קמה (מלכים ב' יט, כו), וכן לענין צדורים: שנה שנה. מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן (ספרי קה):
- (23) ואכלת וגו'. זה מעשר שני, שכבר למדנו ליתן מעשר ראשון ללוים, שנאמר כי תקחו מאת צני ישראלי וגו' (במדבר יח, כו), ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר ויכללם אתו בכל מקום (שם לא), על כרחך זה מעשר אחר הוא:
- (24) כי יברכך. שמהם התצואה מרובה לשאת:

26	<p>And thou shalt bestow the money for whatsoever thy soul desireth, for oxen, or for sheep, or for wine, or for strong drink, or for whatsoever thy soul asketh of thee; and thou shalt eat there before the LORD thy God, and thou shalt rejoice, thou and thy household.</p>	<p>וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכָל אֲשֶׁר-תִּאְוָה נַפְשְׁךָ בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִין וּבַשֵּׁכָר וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשְׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמְחָתָה אִתָּה וּבֵיתְךָ:</p>	26
27	<p>And the Levite that is within thy gates, thou shalt not forsake him; for he hath no portion nor inheritance with thee.</p>	<p>וְהַלְוִי אֲשֶׁר-בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: (ס)</p>	27
28	<p>At the end of every three years, even in the same year, thou shalt bring forth all the tithe of thine increase, and shall lay it up within thy gates.</p>	<p>מִקְצֵהוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת-כָּל-מַעֲשֶׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִוא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>	28
29	<p>And the Levite, because he hath no portion nor inheritance with thee, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates, shall come, and shall eat and be satisfied; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hand which thou doest.</p>	<p>וּבָא הַלְוִי כִּי אֵין-לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֹלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ לִמְעַן יְבָרְכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-מַעֲשֶׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (ס)</p>	29
XV	<p>At the end of every seven years thou shalt make a release.</p>	<p>מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה:</p>	ששי
2	<p>And this is the manner of the release: every creditor shall release that which he hath lent unto his neighbour; he shall not exact it of his neighbour and his brother; because the LORD's release hath been proclaimed.</p>	<p>וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוּט כָּל-בֹּעֵל מִשָּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יִשָּׂה בִרְעוּהוּ לֹא יִגָּשׁ אֶת-רְעוּהוּ וְאֶת-אָחִיו כִּי-קָרָא שְׁמִטָּה לַיהוָה:</p>	2

(26) בכל אשר תאוה נפשך. כלל: בבקר ובצאן ובין ובשכר. פרט: ובכל אשר תשאלך נפשך. חזר וכלל, מה הפרט מפורש ולד, ולדות הארץ, וראוי למאכל אדם וכו' (עירוצין כז):

(27) והלוי וגר לא תעזבנו. מליתן לו מעשר ראשון: כי אין לו חלק ונחלה עמך. יצאו לקט שכחה ופאה והפקר, שאף הוא יש לו חלק עמך בהן כמון, ואינן חייבין צמצום:

(28) מקצה שלש שנים. צא ולמד, שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה לשמטה, שיערס מן הבית בשלישית: (29) ובא הלוי. ויטול מעשר ראשון: והגר והיתום. ויטלו מעשר שני שהוא של עני של שנה זו, ולא תאכלנו אתה זירושלים כדרך שנוקטת לאכול מעשר שני של שתי שנים: ואכלו ושבעו. תן להם כדי שבעו, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן וכו', ואם מוליד לירושלים מעשר של שנה ראשונה ושנייה שהם היתם, ומתוך כך יקדש מן הבית (דברים כו, יג), כמו שמפורש בדי חכלה לעשר (שם יז):

(1) מקץ שבע שנים. יכול שבע שנים לכל מלוה ומלוה, תלמוד לומר קרצה שנת השבע (לקמן פסוק ט), ואם אתה אומר ז' שנים לכל מלוה ומלוה, להלוות כל אחד ואחד, היאך היא קרצה, הא למדת ז' שנים למנין השמיטות:

3	Of a foreigner thou mayest exact it; but whatsoever of thine is with thy brother thy hand shall release.	מִן פֶּרַעַם מִן תִּתְּבַע וְיִהְיֶה לְךָ עִם אֲחִיךָ תִּשְׁמַט יָדְךָ:	אֶת־הַנִּכְרִי תִּגְשׁ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת־אֲחִיךָ תִּשְׁמַט יָדְךָ:
4	Howbeit there shall be no needy among you—for the LORD will surely bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it—	לְחֹד אֲרִי לֹא יִהְיֶה בְּךָ מִסְכִּינָא אֲרִי בִּרְכָא וּבִרְכָּךָ יְיָ בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יִתֵּן לְךָ אֲחִסְנָא לְמִירְתָּהּ:	אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה־בְּךָ אֲבִיּוֹן כִּי־בִרְכָּךָ יִבְרַכְךָ יְהוָה בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר יִתֶּנָּה אֱלֹהֶיךָ נַתַּן־לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ:
5	if only thou diligently hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all this commandment which I command thee this day.	לְחֹד אִם קִבְּלָא תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמִשְׁר לְמַעַבְד ית כָּל תִּפְקִידָתָא הָדָא דְאָנָא מִפְּקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין:	רַק אִם־שָׁמָע תִּשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם:
6	For the LORD thy God will bless thee, as He promised thee; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow; and thou shalt rule over many nations, but they shall not rule over thee.	אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָּךָ כְּמָא דְּמִלִּיל לְךָ וְתוֹזִיף לְעַמְּמִין סְגִיִּיאִין וְאַתָּה לֹא תִזִּיף וְתִשְׁלוּט בְּעַמְּמִין סְגִיִּיאִין וּבְךָ לֹא יִשְׁלֹטוּן:	כִּי־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָּךָ כַּאֲשֶׁר דְּבַר־לְךָ וְהָעֲבַטְתָּ גוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִעַבֵּט וּמִשְׁלָתָּ בְּגוֹיִם רַבִּים וּבְךָ לֹא יִמְשְׁלוּ: (ס)
7	If there be among you a needy man, one of thy brethren, within any of thy gates, in thy land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not harden thy heart, nor shut thy hand from thy needy brother;	אֲרִי יִהְיֶה בְּךָ מִסְכִּינָא חַד מֵאַחַד בְּחֹדָא מִקְּרֹדָא בְּאַרְעֶךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יִתֵּן לְךָ לֹא תִתְּקִיף ית לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפּוּץ ית יָדְךָ מֵאַחִיךָ מִסְכִּינָא:	כִּי־יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיּוֹן מֵאַחַד אֲחִיךָ בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר־יִתֶּנָּה אֱלֹהֶיךָ נַתַּן לְךָ לֹא תִאֲמִץ אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ מֵאַחִיךָ הָאֲבִיּוֹן:
8	but thou shalt surely open thy hand unto him, and shalt surely lend him sufficient for his need in that which he wanteth.	אֲרִי מִפְּתַח תִּפְתַּח ית יָדְךָ לִיה וְאוֹזָפָא תוֹזְפִינִיה כְּמִסַּת חוֹסְרִינִיה דְּחִסְרִי לִיה:	כִּי־פִתַּח תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהָעֲבַט תַּעֲבִיטְנֻ דִּי מִחֲסָרוֹ אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ:

- (3) את הנכרי תגש. זו מצות עשה (ספרי קיג):
- (4) אפס כי לא יהיה בך אביון. ולהלן הוא אומר כי לא יחדל אביון, אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אציונים באחרים ולא בכס, וכשאין אתם עושים רצונו של מקום אציונים בכס: אביון. דל מעני, ולשון אציון שהוא תאצל לכל דבר:
- (5) רק אם שמוע תשמע. אז לא יהיה צד אציון: שמוע תשמע. שמע קמעא, משמיעין אותו הרבה:
- (6) כאשר דבר לך. והיכן דבר, צדד אפס צעיר (לקמן כח, ג): והעבטת. כל לשון הלוואה כשנופל על המלוה נופל בלשון מפעיל, כגון והלוי, והעבטת, ואם היה אומר ועבטת, היה נופל על הלוה, כמו ולוית: והעבטת גוים. יכול שמהא ליה מזה ומלוה לזה, תלמוד לומר ואתה לא תעבט: ומשללת בגוים רבים. יכול גויים אחרים מושלים עליך, תלמוד לומר ובך לא ימשלו:
- (7) כי יהיה בך אביון. התאצל תאצל קודם: מאחד אחיך. אחיך מאצין קודם לאחיך מאמך: שעריך. עניי עריך קודמין לעניי עיר אחרת: לא תאמץ. יש לך אדם שמנטער אס יתן אס לא יתן, לכך נאמר לא תאמץ, יש לך אדם שפושט את ידו וקופצה, לכך נאמר ולא תקפוצ: מאחיד האביון. אס לא תתן לו, סופך להיות אחיו של אציון:
- (8) פתח תפתח. אפילו כמה פעמים: כי פתח תפתח. הריכי משמש בלשון אלא: והעבט תעביטנו. אס לא ראה צמחנה תן לו צהלוה: די מחסורו. ואי אמה מלוה להעשירו (כמוצות סז): אשר יחסר לו. אפילו סוס לרכוב עליו

<p>9 Beware that there be not a base thought in thy heart, saying: 'The seventh year, the year of release, is at hand'; and thine eye be evil against thy needy brother, and thou give him nought; and he cry unto the LORD against thee, and it be sin in thee.</p>	<p>אִתְּמַר לְךָ דִּלְמָא יְהִי פִתְגָם עִם לִבְךָ בְּרָשָׁע לְמִימַר קְרִיבַת שְׁתָּא דְּשִׁבְעִיתָא שְׁתָּא דְּשִׁמְשָׁתָא וְתִבְאֵשׁ עֵינְךָ בְּאַחֲוֶיךָ מִסְכִּינָא וְלֹא תַתִּין לֵיהּ וְיִקְרִי עָלֶיךָ קָדָם יְיָ וְיִהְיֶה בְּךָ חֹבָא:</p>	<p>9 הַשְׁמַר לְךָ פֶּן־יִהְיֶה דְבָר עִם לִבְבְּךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קִרְבָּה שְׁנַת־הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרַעְיָה עֵינְךָ בְּאַחֲוֵי הָאֲבִיּוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֲלִי־יִהְיֶה וְהָיָה בְּךָ חָטָא:</p>
<p>10 Thou shalt surely give him, and thy heart shall not be grieved when thou givest unto him; because that for this thing the LORD thy God will bless thee in all thy work, and in all that thou putttest thy hand unto.</p>	<p>מִתָּן תַּתִּין לֵיהּ וְלֹא יִבְאֵשׁ לִבְךָ בְּמִתְּנֶנְךָ לֵיהּ אֲרִי בְּדִיל פְּתִיגָמָא הָדִין יִבְרַכְכָּהּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עֹבְדֶיךָ וּבְכָל אוֹשְׁטוֹת יָדֶיךָ:</p>	<p>10 נָתַתָּן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא־יִרַע לִבְבְּךָ בְּתַתֶּנְךָ לוֹ כִּי בְּגִלְלָהּ תִּדְבֹּר הַזֶּה וְיִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדֶיךָ:</p>
<p>11 For the poor shall never cease out of the land; therefore I command thee, saying: 'Thou shalt surely open thy hand unto thy poor and needy brother, in thy land.'</p>	<p>אֲרִי לֹא יִפְסוּק מִסְכִּינָא מְגוֹ אֶרֶצָא עַל כֵּן אֲנָא מְפַקִיד לְךָ לְמִימַר מִפְּתַח תִּפְתַּח יָת יָדְךָ לְאַחֲוֶיךָ לְעֵנְיָךָ וְלִמְסַכִּינָיְךָ בְּאֶרֶצְךָ:</p>	<p>11 כִּי לֹא־יִחָדֵל אֲבִיּוֹן מִקְרַב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אֲנֹכִי מְצַוְךָ לֵאמֹר פֶּתַח תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לְאַחֲוֶיךָ לְעֵנְיָךָ וּלְאֲבִינָךָ בְּאֶרֶצְךָ: (ס)</p>
<p>12 If thy brother, a Hebrew man, or a Hebrew woman, be sold unto thee, he shall serve thee six years; and in the seventh year thou shalt let him go free from thee.</p>	<p>אֲרִי יִזְדָּבֹן לְךָ אֲחִוֶּיךָ בֶּרֶ יִשְׂרָאֵל אוֹ בֵּת יִשְׂרָאֵל וְיִפְלַחֲנֶךָ שִׁשִּׁת שָׁנִין וּבִשְׁתָּא שְׁבִיעִיתָא תִּפְטְרֶנִּיהּ בֶּר חוֹרִין מִעַמֶּךָ:</p>	<p>12 כִּי־יִמְכַר לְךָ אֲחִיךָ הָעֶבְרִי אוֹ הָעֶבְרִיָּה וַעֲבַדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְׁנָה הַשְּ�בִיעִית תִּשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מִעַמְּךָ:</p>
<p>13 And when thou lettest him go free from thee, thou shalt not let him go empty;</p>	<p>וְאֲרִי תִּפְטְרֶנִּיהּ בֶּר חוֹרִין מִעַמְּךָ לֹא תִפְטְרֶנִּיהּ רִיקָן:</p>	<p>13 וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מִעַמְּךָ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם:</p>
<p>14 thou shalt furnish him liberally out of thy flock, and out of thy threshing-floor, and out of thy winepress; of that wherewith the LORD thy God hath blessed thee thou shalt give unto him.</p>	<p>אִפְרָשָׁא תִּפְרִישׁ לֵיהּ מִעַמְּךָ וּמִאֲדָרְךָ וּמִמַּעַצְרֹתֶיךָ דְּבִרְכָּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ תַּתִּין לֵיהּ:</p>	<p>14 הָעֵנִיק תַּעֲנִיֵק לוֹ מִצֹּאֲנֶיךָ וּמִגֶּרְנֶיךָ וּמִיִּבְבֶּיךָ אֲשֶׁר בִּרְכָּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תַתֵּן־לוֹ:</p>

ועבד לרוץ לפניו (שם): לו. 12 וזאשה, וכן הוא אומר אֶעֱשֶׂה לוֹ עֹר פִּגְמוֹ (צראשית 3, יח) (שם)
 (9) וקרא עליך. יכול מנזה, תלמוד לומר ולא יקרא (לקמן כד, טו ספרי קיז): והיה בך חטא. מכל מקום, אפילו לא יקרא, א"כ למה נאמר וקרא עליך, ממחר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא:
 (10) נתון תתן לו. אפילו מאה פעמים: לו. צינו וצינך: כי בגלל הדבר. אפילו אמרת ליתן, אחת נוטל שזר האמירה עם שזר המעשה:
 (11) על כן. מפני כן: לאמר. (ספרי) ענה לטובתך אני מִשְׁאִיֶּךָ (ספרי קיח): לאחיד לעניך. לאיזה אח, לעני: לעניך. צו"ד אחד לשון עני אחד הוא, אצל ענייך צניי יוד"ן שני עניים:
 (12) כי ימכר לך. על ידי אחרים, צמכרוהו בית דין צגנצתו הכתוב מדבר (קידושין יד:), והרי כבר נאמר כי תקנה עֶבֶד עֲבָרִי (שמות כא, 3) וצמכרוהו בית דין הכתוב מדבר. אלא מפני שני דברים שנתחדשו כאן, אחד שכתוב או העבריה אף היא חלל בשש, ולא שמכרוהו בית דין שאין הָאִמָּה נמכרת צגנצתה, שנאמר צגנצתו ולא צגנצתה (סוטה כג:), אלא צקטנה שמכרה אציה, ולמד כאן שאם יצאו שש שנים קודם שחציה סימנין, חלל, ועוד חידש כאן העניק תעניק:

15 And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt, and the LORD thy God redeemed thee; therefore I command thee this thing to-day.

וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּצְדֵּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל-כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם:

15 וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּצְדֵּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל-כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם:

16 And it shall be, if he say unto thee: 'I will not go out from thee'; because he loveth thee and thy house, because he fareth well with thee;

וְהָיָה כִּי-יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת-בֵּיתְךָ כִּי-טוֹב לוֹ עִמָּךְ:

16 וְהָיָה כִּי-יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת-בֵּיתְךָ כִּי-טוֹב לוֹ עִמָּךְ:

17 then thou shalt take an awl, and thrust it through his ear and into the door, and he shall be thy bondman for ever. And also unto thy bondwoman thou shalt do likewise.

וְתָסַב יָת מַרְצֵעָא וְתַתִּין בְּאוֹרְנֶיהָ וּבִדְשָׁא וַיְהִי לָךְ עֶבֶד פֶּלַח לְעֶלְם וְאִף לְאִמָּתְךָ תַעֲבִיד כֵּן:

17 וְלִקְחַתָּ אֶת-הַמַּרְצֵעַ וְנִתְתָּהּ בְּאָזְנוֹ וּבִדְלֹת וְהָיָה לָךְ עֶבֶד עוֹלָם וְאִף לְאִמָּתְךָ תַעֲשֶׂה-כֵּן:

18 It shall not seem hard unto thee, when thou lettest him go free from thee; for to the double of the hire of a hireling hath he served thee six years; and the LORD thy God will bless thee in all that thou doest.

לֹא יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחָךְ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ כִּי מִשְׁנֶה שָׂכָר שְׁכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה: (פ)

18 לֹא יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחָךְ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ כִּי מִשְׁנֶה שָׂכָר שְׁכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה: (פ)

19 All the firstling males that are born of thy herd and of thy flock thou shalt sanctify unto the LORD thy God; thou shalt do no work with the firstling of thine ox, nor shear the firstling of thy flock.

כָּל-הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבָקְרְךָ וּבְצֹאֲנֶיךָ תִּזְכֹּר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבָכָר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז בְּכוֹר צֹאֲנֶיךָ:

19 כָּל-הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבָקְרְךָ וּבְצֹאֲנֶיךָ תִּזְכֹּר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבָכָר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז בְּכוֹר צֹאֲנֶיךָ:

20 Thou shalt eat it before the LORD thy God year by year in the place which the LORD shall choose, thou and thy household.

לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֹתָהּ וּבֵיתְךָ:

20 לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֹתָהּ וּבֵיתְךָ:

(14) העניק תעניק. לשון עדי, צגוצה וצמראית העין, דבר שיהא ניכר שהטיבות לו. ויש מפרשים לשון הטענה על זוארו: מצאנך מגרנך ומיקבך. יכול אין לי אלא אלו בלד, תלמוד לומר אשר ברכך מכל מה שברכך בוראך. ולמה נאמרו אלו, מה אלו מיוחדים שהם בכלל צרכה, אף כל שהוא בכלל צרכה, יאזו פרדות. ולמדו רבותינו צמסכת קידושין (יז) בגזירה שזה, כמה נותן לו מכל מין ומין:

(15) וזכרת כי עבד היית. והענקתי ושניתני לך מציות מצרים וציות הים, אף אחת הענק ופנה לו:

(17) עבד עולם. יכול כמשמעו, תלמוד לומר וישצקם איש אל אחיו ואיש אל משפחתו פשהו (ויקרא כה, י), הא למדת שאין זה אלא עולמו של יוצל (מכילתא משפטים פז): ואף לאמתך תעשה כן. הענק לה, יכול אף לרעייה השוה הכתוב אותה, תלמוד לומר ואם אמר יאמר העצד (שמות כא, ה), עצד נרעע ואין אמה נרעע:

(18) כי משנה שכר שכיר. מכאן אמרו, עצד עצרי עוצד צין ציום וצין צלילה, וזהו כפלים שצעזודת שכירי יום, ומהו עצודת צלילה, רצו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לאדון (קידושין טו):

(19) כל הבכור וגו' תקדיש. וצמקום אחר הוא אומר לא יקדיש, שנאמר אף בכור אשך יזכר לה' וגו' (ויקרא כז, כו), הא כיצד, אינו מקדישו לקרבן אחר וכאן למד שמצוה לומר הרי אמה קדוש לבכורה. דבר אחר, א"א לומר תקדיש שכר נאמר לא יקדיש, וא"א לומר לא יקדיש שהרי כבר נאמר תקדיש, הא כיצד, מקדישו אמה הקדש עליו, ונותן להקדש כפי טובת הנאה שזו (ערכין כט): לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז וגו'. אף החילוף למדו רבותינו שאסור (חולין קלז), אלא שדבר הכתוב צהווה:

21	And if there be any blemish therein, lameness, or blindness, any ill blemish whatsoever, thou shalt not sacrifice it unto the LORD thy God.	וְכִי־יִהְיֶה בּוֹ מִזֶּם פֶּסַח אֹזֶר עוֹר כָּל מִזֶּם בֵּישׁ לֹא תִקְסֶנִּיהָ קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ:	21 וְכִי־יִהְיֶה בּוֹ מִזֶּם פֶּסַח אֹזֶר כָּל מִזֶּם רָע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:
22	Thou shalt eat it within thy gates; the unclean and the clean may eat it alike, as the gazelle, and as the hart.	בְּשַׁעְרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְדָכִיא כְּחֵדָא כְּבֶשֶׂר טָבִיא וְאִילָא:	22 בְּשַׁעְרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְהוֹר יִחְדּוּ כְּצִבִּי וְכֶאֱיִל:
23	Only thou shalt not eat the blood thereof; thou shalt pour it out upon the ground as water.	לְחֹד יֵת דְּמִיהָ לֹא תִיכּוֹל עַל אֶרֶעָא תִישְׁדִּינֶיהָ כְּמֵאָ:	23 רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל עַל־ הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כְּמִים: (פ)
XVI	Observe the month of Abib, and keep the passover unto the LORD thy God; for in the month of Abib the LORD thy God brought thee forth out of Egypt by night.	שֶׁמֶר יֵת יִרְחָא דְאַבִּיב וְתַעֲבִיד פֶּסַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲרִי בִּירְחָא דְאַבִּיבָא אֶפְקֶד יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם וְעַבְדְּ לְךָ נִסִּין בְּלֵילִיא:	XVI שְׁמֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָבִיב וַעֲשֵׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בְחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה:
2	And thou shalt sacrifice the passover-offering unto the LORD thy God, of the flock and the herd, in the place which the LORD shall choose to cause His name to dwell there.	וְתִכּוֹס פֶּסַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִן בְּנֵי עֵגָא וּנְכֹסֶת קוֹדֶשִׁיא מִן תּוֹרֵי בְּאִתְרָא דִּיתְרֵי יְיָ לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינִתִּיהָ תָּמָן:	2 וְזָבַחְתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה לְשִׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם:
3	Thou shalt eat no leavened bread with it; seven days shalt thou eat unleavened bread therewith, even the bread of affliction; for in haste didst thou come forth out of the land of Egypt; that thou mayest remember the day when thou camest forth out of the land of Egypt all the days of thy life.	לֹא תִיכּוֹל עֲלֹהֵי חֲמִיעַ שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל עֲלֹהֵי פִטִּירָא לַחִים עֲנִי אֲרִי בְּבִהִילוֹ נִפְקָתָא מֵאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם בְּדִיל דְּתִדְכַּר יֵת יוֹם מִפְקֶד מֵאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ:	3 לֹא־תֹאכַל עָלָיו חֲמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מִצּוֹת לַחֵם עֲנִי כִּי בְּחַפְזוֹן יֵצְאֶתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִמְעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

(20) לפני ה' אלהיך תאכלנו. לכהן הוא אומר, שכבר מנינו שהוא ממתנות כהונה אחד תס ואחד בעל מוס, שנאמר ויִשָּׁקֶם יְהוָה לָךְ וגו' (במדבר יח, יח זכורות כח). שנה בשנה. מכאן שאין משהין אותו יותר על שנתו, יכול יהא פסול משעזרה שנתו, כבר הוקש למעשר, שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגןך תירושך ויִהְרֹךְ וזכורות צקך ואֵלֶיךָ (לעיל יד, כג), מה מעשר שני אינו נפסל למעשר, אף זכור אינו נפסל, אלא שמלואה תוך שנתו: שנה בשנה. אם שחטו צסוף שנתו, אוכלו אותו היום ויום אחד משנה אחרת, למד שנאכל לשני ימים וילנה אחד (שם כז: ספרי קקה):

(21) מום. כלל: פסח או עור. פרט: כל מום רע. חור וכלל, מה הפרט מפורש מום הגלוי ואינו חוזר, אף כל מום שנגלוי ואינו חוזר:

(23) רק את דמו לא תאכל. שלא תאמר הואיל וכולו היתר הצא מכלל איסור הוא, שהרי קדוש, ונשחט בחוץ בלא פדיון ונאכל, יכול יהא אף הדם מותר, תלמוד לומר רק את דמו לא תאכל:

(1) שמור את חדש האביב. מקודם צונו שמור שיהא ראוי לאביב, להקריב בו את מנחת העומר, ואם לאו עָצַר את השנה: ממצרים לילה. והלא ציוס ילאו, שנאמר מִקְרַת הַפֶּסַח יָצִיא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' (במדבר לג, ג), אלא לפי שצילנה נתן להם פרעה רשות ללאת, שנאמר וַיִּקְרָא לְמִשֶּׁה וְלֵאחָבֶן לֵילָה וגו' (שמות יב, לא):

(2) וזבחת פסח לה' אלהיך צאן. שנאמר מִן הַכֹּזְשִׁים וּמִן הָעוֹשִׁים תִּקְחוּ (שמות יב, ה): ובקר. תזבח לחגיגה (ספרי קכט), שאם נמנו על הפסח חזרה מרובה, מציאים עמו חגיגה כדי שיהא נאכל על השזוע (פסחים ע). ועוד למדו רבותינו דברים הרבה מפסוק זה:

<p>4 And there shall be no leaven seen with thee in all thy borders seven days; neither shall any of the flesh, which thou sacrificest the first day at even, remain all night until the morning.</p>	<p>וְלֹא-יֵרָאָה לְךָ שְׂאֵר בָּכָל- וּבְכָל־הַשָּׁבָעַת יָמִים וְלֹא-יָלִין מִן-הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר:</p>
<p>5 Thou mayest not sacrifice the passover-offering within any of thy gates, which the LORD thy God giveth thee;</p>	<p>לֹא תֹכֵל לִזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר-יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ:</p>
<p>6 but at the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell in, there thou shalt sacrifice the passover-offering at even, at the going down of the sun, at the season that thou camest forth out of Egypt.</p>	<p>כִּי אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בָּעֶרֶב כִּבּוּא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֹאתָךְ מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>7 And thou shalt roast and eat it in the place which the LORD thy God shall choose; and thou shalt turn in the morning, and go unto thy tents.</p>	<p>וּבִשְׁלָתָ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בֹּקֶר וְהִלַּכְתָּ לְאֹהֲלֶיךָ:</p>
<p>8 Six days thou shalt eat unleavened bread; and on the seventh day shall be a solemn assembly to the LORD thy God; thou shalt do no work therein.</p>	<p>שִׁשַּׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֶרֶת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: (ס)</p>

(3) לחם עני. לחם שמזכיר את העוני שנחננו במצרים: כי בחפזון יצאת. ולא הספיק צֶמֶק להחמיץ, וזה יהיה לך לזכרון, וחפזון לא שלך היה, אלא של מצרים, שכן הוא אומר וְסָסוּק מִצְרַיִם על הָעָם וגו' (שמות יב, לג): לזמן תזכר. על ידי אכילת הפסח והמנחה, את יום זאתך:

(4) ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. אזוהרה למומיר בפסח דורות, לפי שלא נאמר אלא בפסח מצרים, ויום ראשון האמור כאן הוא י"ד בניסן, כמה דאמר אר' ציוס קראשון פשעיתו שאר מִצְרַיִם (שמות יב, טו), ולפי שנחלק הכתוב מענינו של פסח והתחיל לדבר בחקות שבעת ימים כגון שבעת ימים תאכל עליו מנחה ולא יראה לך שאור בכל גבולך, הולך לפרש באיזו זמנה הוא מזהיר, שאם כתב ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר, הייתי אומר שלמים הנשחטים כל שבעה, כולן צבול תותירו ואין נאכלין אלא ליום ולילה, לכך כתב בערב ציוס הראשון. דבר אחר, בחגיגה י"ד הכתוב מדבר, ולמד עליה שנאכלת לשני ימים, והראשון האמור כאן, ציו"ט הראשון הכתוב מדבר, וכן משמעות המקרא, בשר חגיגה אשר תזבח בערב, לא ילין ציו"ט הראשון עד בקרו של שני, אבל נאכלת היא בארבעה עשר וצט"ו, וכך היא שנויה במסכת פסחים (ע"א):

(6) בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים. הרי שלשה זמנים חלוקים, בערב משש שעות ולמעלה זמנהו, וכבוא השמש תאכלהו, ומועד זאתך אתה שורפהו, כלומר נעשה נותר ויאל לצית השריפה (ספרי קלג):

(7) ובשלת. זהו צ"ל אש, שאף הוא קרוי צישול: ופנית בבקר. לבקר של שני, מלמד שטעון לינה ליל של מוצאי יו"ט (ספרי קלד חגיגה יז):

(8) ששת ימים תאכל מצות. וצמקום אחר הוא אומר שבעת ימים (שמות יב, טו), שבעה מן היסן וששה מן החדש. דבר אחר, למד על אכילת מנה בשביעי שאינה חובה, ומכאן אתה למד לששת ימים, שהרי שביעי בכלל היה, ויאל מן הכלל ללמד שאין אכילת מנה זו חובה אלא רשות, ולא ללמד על עצמו יאל אלא ללמד על הכלל כולו יאל, מה שביעי רשות אף כולם רשות, חוץ מלילה הראשון שהכתוב קבעו חובה, שנאמר צֶמֶק תאכלו מִנֶּחֱם (שם יח פסחים קכ). עצרת לה' אלהיך. עזר עצמן מן המלאכה. דבר אחר, קניפיא של מאכל ומשחה, לשון נַעֲרָה נָא אוֹקֶךָ (שופטים יג, טו):

9	Seven weeks shalt thou number unto thee; from the time the sickle is first put to the standing corn shalt thou begin to number seven weeks.	שְׁבַעָה שָׁבָעַת תִּסְפֹּר-לָךְ מִהֲחֵל חֲרֹמֶשׁ בִּקְמָה תַּחֲלֶה לִּסְפֹּר שְׁבַעָה שָׁבָעוֹת: שִׁבְעָא שְׁבוּעִין תִּמְנִי לָךְ מִשִּׁירִיּוֹת מִגֹּלָא בַּחֲצַד עֲמָרָא דְאַרְמוּתָא תִּשְׁרִי לְמִמְנִי שִׁבְעָא שְׁבוּעִין:	9
10	And thou shalt keep the feast of weeks unto the LORD thy God after the measure of the freewill-offering of thy hand, which thou shalt give, according as the LORD thy God blesseth thee.	וְעָשִׂיתָ חֹג שְׁבָעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נְדָבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְתַעֲבִיד חֹגא דְשְׁבוּעִיא קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נְדָבַת יָדְךָ דְחִתִּין כְּמָא דִּיבְרַכְנֶךָ יי אֱלֹהֶיךָ:	10
11	And thou shalt rejoice before the LORD thy God, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within thy gates, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are in the midst of thee, in the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.	וְשִׂמְחָתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֱלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: וְתַחֲדֵי קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבְרִיךְ וּבִרְתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְלִיּוֹנָא דִּבְקִרְנֶךָ וְגִיּוֹרָא וַיְתֻמָּא וְאַרְמְלָתָא דִּבְיִנְךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרֵי יי אֱלֹהֶיךָ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינְתִּיהָ תִּמְן:	11
12	And thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt; and thou shalt observe and do these statutes.	וְזָכַרְתָּ כִּי־עַבְד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: (פ) וְתִדְבֵּר אֲרִי עַבְדָּא הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְתִשְׁרֹט וְתַעֲבִיד יְת קִימָא הָאֵלִין:	12
13	Thou shalt keep the feast of tabernacles seven days, after that thou hast gathered in from thy threshing-floor and from thy winepress.	חֹג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ שְׁבָעַת יָמִים בְּאַסְפֹּךְ מִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ: חֹגא דְמִטְלִיא תַעֲבִיד לָךְ שִׁבְעָא יוֹמִין בְּמִכְנֶשֶׁךָ מֵאֲדָרְךָ וּמִמַּעַצְרְתְּךָ:	מפטיר
14	And thou shalt rejoice in thy feast, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates.	וְשִׂמְחָתָּ בַּחֹגָא אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַיְתוֹם וְהָאֱלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: וְתַחֲדֵי בַּחֹגָא אַתָּה וּבְרִיךְ וּבִרְתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְלִיּוֹנָא וְגִיּוֹרָא וַיְתֻמָּא וְאַרְמְלָתָא דִּבְקִרְנֶךָ:	14

- (9) מהחל חרמש בקמה. משנקצר העומר, שהוא ראשית הקציר (ספרי קלו):
 (10) מסת נדבת ירך. די נדצת ירך, הכל לפי הזרחה, הצא שלמי שמחה, וקצש קרואים לאכול:
 (11) והלוי והגר והיתום והאלמנה. ארצעה שלי כנגד ארצעה שלך, צנך וצחק ועצדך ואמתך, אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך:
 (12) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדיתיך שתשמור ותעשה את החקים האלה:
 (13) באספך. צומן האסיף שאתה מכניס לצית פירות הקיץ. דבר אחר באספך מגרנך ומיקבך, למד שמסכנין את הסוכה בפסולת גורן ויקב (סוכה יז):

15	Seven days shalt thou keep a feast unto the LORD thy God in the place which the LORD shall choose; because the LORD thy God shall bless thee in all thine increase, and in all the work of thy hands, and thou shalt be altogether joyful.	שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגֹל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה כִּי יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אֶךְ שְׂמֵחַ:	15
16	Three times in a year shall all thy males appear before the LORD thy God in the place which He shall choose; on the feast of unleavened bread, and on the feast of weeks, and on the feast of tabernacles; and they shall not appear before the LORD empty;	שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זָכוֹרְךָ אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר בַּחֹג הַמַּצּוֹת וּבַחֹג הַשָּׁבֻעוֹת וּבַחֹג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פָּנָיו יְהוָה רִיקָם:	16
17	every man shall give as he is able, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee.	אִישׁ כַּמַּתְנֵת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ: (ס)	קנו פסוקים
<i>The Haftara is Isaiah 54:11 – 55:5 on page 167. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 184. Most read the Haftara for Rosh Hodesh when that occurs (and combine this Haftara with Ki Tetze), but the special Haftara for Erev Rosh Hodesh is not read when this week is Erev Rosh Hodesh.</i>			
18	Judges and officers shalt thou make thee in all thy gates, which the LORD thy God giveth thee, tribe by tribe; and they shall judge the people with righteous judgment.	שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן־לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְשִׁבְטֶיךָ וּשְׁפֹטוּ אֶת־הָעָם מִשְׁפַּט־צֶדֶק:	שופטים יד
19	Thou shalt not wrest judgment; thou shalt not respect persons; neither shalt thou take a gift; for a gift doth blind the eyes of the wise, and pervert the words of the righteous.	לֹא־תִטָּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֶר עֵינֵי חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צַדִּיקָם:	19

(15) והיית אך שמח. לפי פשוטו אין זה לשון צווי אלא לשון הצטווה, ולפי תלמודו (שם מח). למדו מכאן, לרצות לילי יום טוב האחרון לשמחה:

(16) ולא יראה את פני ה' ריקם. אלא הצא עולות ראיה ושלמי חגיגה:

(17) איש כמתנת ידו. מי שיש לו אוכלין הרצה ונכסים מרובים, יציא עולות מרובות ושלמים מרובים (חגיגה ח):

(18) שופטים ושוטרים. שופטים, דיינין הפוסקים את הדין; ושוטרים. הרודין את העם אחר מלות, שמכין וכופתין צמקל וצרצועה עד שיקבל עליו את דין השופט: בכל שערך. צכל עיר ועיר (סנהדרין טז): לשבטיך. מוסב על חתן לך, שופטים ושוטרים חתן לך לצצטיך צכל שערך אשר ה' אלהיך נתן לך: לשבטיך. מלמד, שמושיצין דיינין צכל שצט ושצט וצכל עיר ועיר: ושפטו את העם וגו'. מנה דיינין מומחים וצדיקים לשפטו צדק:

(19) לא תטה משפט. כמשעו: לא תכיר פנים. אף צשעת הטענות, אזהרה לדיין שלא יהא כך לזה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב, לפי שצשרואה צהדיין מכצד את צצירו, מצתמתין טענותיו: ולא תקח שחד. אפילו לשפטו צדק (ספרי

20	Justice, justice shalt thou follow, that thou mayest live, and inherit the land which the LORD thy God giveth thee.	צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ אשר יהיה אלהיך נתן לך: (ס)	20
21	Thou shalt not plant thee an Asherah of any kind of tree beside the altar of the LORD thy God, which thou shalt make thee.	לא תטע לך אשרה כל-עץ אצל מזבח יהוה אלהיך אשר תעשה-לך:	21
22	Neither shalt thou set thee up a pillar, which the LORD thy God hateth.	ולא תקים לך מצבה אשר שנא יהוה אלהיך: (ס)	22
XVII	Thou shalt not sacrifice unto the LORD thy God an ox, or a sheep, wherein is a blemish, even any evil thing; for that is an abomination unto the LORD thy God.	לא תזבח ליהוה אלהיך שור ושא אשר יהיה בו מום כל דבר רע כי תועבת יהוה אלהיך הוא: (ס)	XVII
2	If there be found in the midst of thee, within any of thy gates which the LORD thy God giveth thee, man or woman, that doeth that which is evil in the sight of the LORD thy God, in transgressing His covenant,	כי-ימצא בקרבך באתד שעריך אשר יהיה אלהיך נתן לך איש או-אשה אשר יעשה את-הרע בעיני יהוה-אלהיך לעבר בריתו:	2
3	and hath gone and served other gods, and worshipped them, or the sun, or the moon, or any of the host of heaven, which I have commanded not;	וילך ויעבד אלהים אחרים וישתחו להם ולשמשו או לזרע או לכל-צבא השמים אשר לא צויתי:	3

קמל): כי השחד יעור. משקל שוחד ממנו, אי אפשר שלא יטה את לבו אלזו להפך זכותו (כתובות קה): דברי
צדיקים. דברים המזדקקים, משפטי אמת:

(20) צדק צדק תרדף. הלך אחר בית דין יפה (ספרי קמל סנהדרין לז): למען תחיה וירשת. כדאי הוא מנוי הדיינים
הכשרים, להחיות את ישראל ולהושיעם על אדמתן (שס):

(21) לא תטע לך אשרה. לחייבו עליה משעת נטיעתה, ואפילו לא עצדה, עובר בלא תעשה על נטיעתה: לא תטע לך
אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך. אזהרה לנטוע אילן ולזונה בית זהר הבית:

(22) ולא תקים לך מצבה. מנצח אבן אחת, להקריב עליה אפילו לשמים: אשר שנא. מזבח אבנים ומזבח אדמה
זה לעשות, וזה שנה, כי חק היתה לכנענים, ואע"פ שהיתה להזנה לו צימי האצות, עכשיו שנאה, מאחר שעשהוהוה אליו חק
לעבודת אלילים:

(1) לא תזבח וגר כל דבר רע. אזהרה למפגל בקדשים ע"ד צור רע (ספרי קמז). ועוד נדרשו בו שאר דרשות בשחיטת
קדשים (וצחיס לו):

(2) לעבר בריתו. אשר כרת ה' אתכם שלא לעבוד אלילים:

(3) אשר לא צויתי. לעבדם (מגילה ט):

<p>4 and it be told thee, and thou hear it, then shalt thou inquire diligently, and, behold, if it be true, and the thing certain, that such abomination is wrought in Israel;</p>	<p>וְהִגַּדְתָּ לָךְ וּשְׁמַעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הִיטֵב וְהִנֵּה אִמֶּת נִכּוֹן הַדָּבָר נִשְׁתַּחֲתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל:</p>	<p>4 וְהִגַּדְתָּ לָךְ וּשְׁמַעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הִיטֵב וְהִנֵּה אִמֶּת נִכּוֹן הַדָּבָר נִשְׁתַּחֲתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל:</p>
<p>5 then shalt thou bring forth that man or that woman, who have done this evil thing, unto thy gates, even the man or the woman; and thou shalt stone them with stones, that they die.</p>	<p>וְהוֹצֵאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אֹת-הָאִשָּׁה הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל-שַׁעְרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אֹת-הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ:</p>	<p>5 וְהוֹצֵאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אֹת-הָאִשָּׁה הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל-שַׁעְרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אֹת-הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ:</p>
<p>6 At the mouth of two witnesses, or three witnesses, shall he that is to die be put to death; at the mouth of one witness he shall not be put to death.</p>	<p>עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אֹו שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמָת הַמֵּת לֹא יוּמָת עַל-פִּי עֵד אֶחָד:</p>	<p>6 עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אֹו שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמָת הַמֵּת לֹא יוּמָת עַל-פִּי עֵד אֶחָד:</p>
<p>7 The hand of the witnesses shall be first upon him to put him to death, and afterward the hand of all the people. So thou shalt put away the evil from the midst of thee.</p>	<p>יָד הָעֵדִים תְּהִיחֶבּוּ בְּרֹאשֹׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרֹנָה וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִקִּרְבְּךָ: (פ)</p>	<p>7 יָד הָעֵדִים תְּהִיחֶבּוּ בְּרֹאשֹׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרֹנָה וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִקִּרְבְּךָ: (פ)</p>
<p>8 If there arise a matter too hard for thee in judgment, between blood and blood, between plea and plea, and between stroke and stroke, even matters of controversy within thy gates; then shalt thou arise, and get thee up unto the place which the LORD thy God shall choose.</p>	<p>אֲרִי יִתְפַּרֵּשׁ מִנֶּךָ פִּתְגָמָא דְּדִינָא בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין וּבֵין מַכְתָּשׁ סִגִּירוֹ לְמַכְתָּשׁ סִגִּירוֹ פִּתְגָמֵי פְלוּגָת דִּינָא בְּקִרְוֶךָ וְתִקּוּם וְתִסַּק לְאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּיה:</p>	<p>8 כִּי יִפְּלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין-דָּם לְדָם בֵּין-דִּין לְדִין וּבֵין נֹגַע לְנֹגַע דְּבָרֵי רִיבָת בְּשַׁעְרֶיךָ וּקְמַת וְעֹלִית אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:</p>
<p>9 And thou shall come unto the priests the Levites, and unto the judge that shall be in those days; and thou shalt inquire; and they shall declare unto thee the sentence of judgment.</p>	<p>וְתִיתִי לָוִת כְּהֵנָּא לְיוֹנָי וּלְוִת דִּינָא דִּיהִי בְיוֹמֵיָא הָאֵנּוֹן וְתִתְּבַע וּיְחַוּן לָךְ יֵת פִּתְגָמָא דִּדִּינָא:</p>	<p>9 וּבָאתָ אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וּדְרַשְׁתָּ וְהִגִּידוּ לָךְ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:</p>

(4) נכון. מכוון העדות:

(5) והוצאת את האיש ההוא וגר אל שערך וגר. המהרגס אל שערך, למרע צית דינך, טועה, שכן שנינו אל שערך זה שער שעצד צו, או אינו אלא שער שנדון צו. נאמר שערך למטה וגאמר שערך למעלה, מה שערך האמור למעלה שער שעצד צו, אף שערך האמור למטה שער שעצד צו, ומהגמו לקרןך:

(6) שנים עדים או שלשה. אם מתקיימת עדות בשנים למה פרט לך שלשה, להקיש שלשה לשנים, מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת, ואין נעשין וזממין עד שיזמו כולם (מכות ה:):

(8) כי יפלא. כל הפלאה לשון הצדלה ופרישה, שהדבר נצדל ומכוסה ממך: בין דם לדם. צין דם טמא לדם טהור (נדה יט ספרי קנצ): בין דין לדין. צין דין זכאי לדין חייב: ובין נגע לנגע. צין נגע טמא לנגע טהור: דברי ריבית. שיהיו חכמי העיר חולקים בדבר, זה מטמא וזה מטהר, זה מחייב וזה מזהר: וקמת ועלית. מלמד, שצית המקדש גבוה מכל המקומות (סנהדרין פז):

10	<p>And thou shalt do according to the tenor of the sentence, which they shall declare unto thee from that place which the LORD shall choose; and thou shalt observe to do according to all that they shall teach thee.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי הַדִּבָּר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶדְךָ:</p> <p>וְעַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֶדְךָ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֵאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוֹר מִן־הַדִּבָּר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ לָךְ יָמִין וּשְׂמָאל:</p>
11	<p>According to the law which they shall teach thee, and according to the judgment which they shall tell thee, thou shalt do; thou shalt not turn aside from the sentence which they shall declare unto thee, to the right hand, nor to the left.</p>	<p>עַל מִימַר אוֹרִיתָא דִּילְפֻנְךָ וְעַל דִּינָא דִּימְרוּן לָךְ תַּעֲבִיד לֹא תִסְטִי מִן פִּתְגָמָא דִּיחֻוּן לָךְ לְיָמִינָא וּלְשְׂמָאלָא:</p>
12	<p>And the man that doeth presumptuously, in not hearkening unto the priest that standeth to minister there before the LORD thy God, or unto the judge, even that man shall die; and thou shalt exterminate the evil from Israel.</p>	<p>וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְזִדּוֹן לִבְלֹתִי שְׁמִעַ אֶל־הַכֹּהֵן הַעֹמֵד לְשֵׁרֵת שֵׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹו אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבַעֲרַתְּ הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל:</p> <p>וְגוֹבֵרָא דִּיעֲבִיד בְּרָשָׁע בְּדִיל דְּלֹא לִקְבֹּלָא מִן כְּהֵנָּא דְקָאִים לְשִׁמְשָׁא תַּמָּן קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אוּ מִן דִּינָא וְיִתְקַטִּיל גּוֹבֵרָא הַהוּא וְתַפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל:</p>
13	<p>And all the people shall hear, and fear, and do no more presumptuously.</p>	<p>וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ וְלֹא יִזְדָּוִין עוֹד: (ס)</p> <p>וְכָל עַמָּא יִשְׁמְעוּן וַיִּדְחִלוּן וְלֹא יִרְשְׁעוּן עוֹד:</p>
14	<p>When thou art come unto the land which the LORD thy God giveth thee, and shalt possess it, and shalt dwell therein; and shalt say: 'I will set a king over me, like all the nations that are round about me';</p>	<p>כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וַיִּרְשָׁתָהּ וַיֵּשְׁבָתָהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבָתִי:</p> <p>אַרִּי תִיעוֹל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ וְתִירְתָהּ וְתִתִּיב בָּהּ וְתִימַר אֲמֵנִי עָלַי מֶלֶכָא כְּכָל עַמְמָא דְּבִסְחָרְנִי:</p>
15	<p>thou shalt in any wise set him king over thee, whom the LORD thy God shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreigner over thee, who is not thy brother.</p>	<p>שׁוּם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקִּרְבּ אוֹחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוֹכֵל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא־אֹחֶיךָ הוּא:</p> <p>מִנְּאָה תִמְנִי עָלֶךְ מֶלֶכָא דִּיחֻרְעִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּיהּ מִגּוֹ אַחֶיךָ תִּמְנִי עָלֶךְ מֶלֶכָא לִית לָךְ רִשׁוֹ לְמִנְּאָה עָלֶךְ גִּבְר נּוֹכְרָא דְלֹא אֹחוּךָ הוּא:</p>

(9) הכהנים הלויים. הכהנים שינאו משפט לוי: ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אחת צריך לשמוע לו (ספרי קנג), אין לך אלא שופט שצמיך (ר"ה כה):
 (11) ימין ושמאל. אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין (ספרי קנד), וכל שכן כשאומר לך על ימין ימין, ועל שמאל שמאל:
 (13) וכל העם ישמעו. מכאן, שממתינין לו עד הרגל, וממיתין אותו צרגל (סנהדרין פט):

<p>16 Only he shall not multiply horses to himself, nor cause the people to return to Egypt, to the end that he should multiply horses; forasmuch as the LORD hath said unto you: 'Ye shall henceforth return no more that way.'</p>	<p>לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ סוּסִים וְלֹא יָשִׁיב אֶת-הָעָם מִצְרֵימָה לְמַעַן הָרַבּוֹת סוּס וַיְהִינָה אִמָּר לָכֶם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה עוֹד:</p>	<p>16 רק לא ירבה-לו סוסים ולא ישיב את-העם מצרימה למען הרבות סוס ויהינה אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד:</p>
<p>17 Neither shall he multiply wives to himself, that his heart turn not away; neither shall he greatly multiply to himself silver and gold.</p>	<p>וְלֹא יִרְבֶּה-לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסְוֶה לִבּוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ מְאֹד:</p>	<p>17 ולא ירבה-לו נשים ולא יסוה לבבו וכסף וזהב לא ירבה-לו מאד:</p>
<p>18 And it shall be, when he sitteth upon the throne of his kingdom, that he shall write him a copy of this law in a book, out of that which is before the priests the Levites.</p>	<p>וַיְהִי כִּמְתִּיבָהּ עַל כִּנֹּרְסֵי מַלְכוּתִיהָ וַיִּכְתֹּב לִיהָ יֵת פֶּרֶשְׁנָן אוֹרֵיתָא הָדָא עַל סִפְרָא מִן קֳדָם כְּהֵנִיא לִיּוֹאִי:</p>	<p>18 והיה כשבתו על פסא ממלכתו וכתב לו את-משנה התורה הזאת על-ספר מלפני הכהנים הלויים:</p>
<p>19 And it shall be with him, and he shall read therein all the days of his life; that he may learn to fear the LORD his God, to keep all the words of this law and these statutes, to do them;</p>	<p>וְהָיָה עִמּוֹ וְהָיָה קָרִי בִּיהָ כָּל יוֹמֵי חַיֵּיהָ בְּדִיל דִּיִּלְךָ לְמַדְחַל קֳדָם יי אֱלֹהֵיהָ לְמַטַּר יֵת כָּל פְּתֻמֵּי אוֹרֵיתָא הָדָא וְיֵת קִימָא הָאֵלִין לְמַעַבְדָּהוֹן:</p>	<p>19 והיתה עמו וקרא בו כל-ימי חייו למען ילמד ליראה את-יהוה אלהיו לשמר את-כל-דברי התורה הזאת ואת-החקים האלה לעשותם:</p>
<p>20 that his heart be not lifted up above his brethren, and that he turn not aside from the commandment, to the right hand, or to the left; to the end that he may prolong his days in his kingdom, he and his children, in the midst of Israel.</p>	<p>בְּדִיל דְּלֹא יִרָם לִבִּיהָ מֵאֲחוּהִי וּבְדִיל דְּלֹא יִסְטִי מִן תַּפְסִידָתָא לִימִינָא וּלְשִׁמְאַלָא בְּדִיל דִּיִּרְיֵךְ יוֹמִין עַל מַלְכוּתִיהָ הוּא וּבְנוֹהִי בְּגוֹ יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>20 לבלתי רום-לבבו מאחיו ולבלתי סור מן-המצוה ימין ושמאל למען יאריך ימים על-ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל: (ס)</p>

(16) לא ירבה לו סוסים. אלא כדי מרכבתו, שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים צאים משם, כמו שנאמר בשלמה, ופעלה ופאלא מקצת ממלכתיים צעש מאות קספ וסוסים צעמשים ומאה (מלכים"א י, כט סנהדרין כא):

(17) ולא ירבה לו נשים. אלא שמונה עשרה, שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים, ונאמר לו, ואם מעט ואספיק לך פהנה וקהנה (שמואל"ב יב, ח): וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. אלא כדי ליתן לאכסניא (ס"א לאפסניא) (סנהדרין שס):

(18) והיה כשבתו. אם עשה כן, כדאי הוא שמתקיים מלכותו: את משנה התורה. שתי ספרי תורות, אחת שהיא מונחת צדית גנוזי, ואחת שנכנסת ויוצאת עמו (סנהדרין שס), ואונקלוס תרגם פתשגן, פשר משה לא שון שנון ודבור: (19) דברי התורה. כמשמעו:

(20) ולבלתי סור מן המצוה. אפילו מצוה קלה של נציא: למען יאריך ימים. מכלל הן אחת שומע לאו, וכן מצינו בשאול, שאמר לו שמואל שצעת ימים תוכל עד צאי אליך (שמואל"א י, ח), להעלות עלות וגו', וכתיב ויחל שצעת ימים (שם יג, ח), ולא שמר הצטחתו לשמור כל היום, ולא הספיק להעלות העולה, עד שצא שמואל ואמר לו נקבל לא שמתקם וגו' (שם יג) ועתה ממלכתך לא תקום (שם יד), הא למדת, שצביל מצוה קלה של נציא, נענש: הוא ובניו. מגיד שאם צנו הגון למלכות, הוא קודם לכל אדם (הוריות יא):

XVIII	The priests the Levites, even all the tribe of Levi, shall have no portion nor inheritance with Israel; they shall eat the offerings of the LORD made by fire, and His inheritance.	לֹא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כֹּל־שִׁבְט לְוִי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֹאכְלוּן׃ לֹא יְהִי לְכַהֲנָיָא לְוִיָּי כָּל־שִׁבְטָא דְלִוֵי חוּלְקָ וְאַחְסָנָא עִם יִשְׂרָאֵל קוֹרְבָנֵיָא דִּי וְאַחְסָנֵיהּ יִיכְלוּן׃	שלישי
2	And they shall have no inheritance among their brethren; the LORD is their inheritance, as He hath spoken unto them.	וְנַחֲלָה לֹא־יִהְיֶה־לָּו בְּקֶרֶב אֶחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָו׃ (ס)	2
3	And this shall be the priests' due from the people, from them that offer a sacrifice, whether it be ox or sheep, that they shall give unto the priest the shoulder, and the two cheeks, and the maw.	וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפָּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶעַ וְהַלְחָיִים וְהַקֶּבֶחַ׃ וְדִין יְהִי דַחְזֵי לְכַהֲנָיָא מִן עַמָּא מִן נִכְסֵי נִכְסָתָא אִם תּוֹר אִם אֹמֶר וְיִתִּין לְכַהֲנָא דְרַעָא וְלוֹעָא וְקִיבָתָא׃	3
4	The first-fruits of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the first of the fleece of thy sheep, shalt thou give him.	רִאשִׁית דִּגְנֶךָ תִּירְשָׁנֶךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרִאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ תִּתֵּן־לָו׃ רִישׁ עֲבוּרֶךָ חֲמֹרֶךָ וּמִשְׁחֶךָ וְרִישׁ גִּזְתָּ עֹנֶךָ תִּתֵּן לִיה׃	4
5	For the LORD thy God hath chosen him out of all thy tribes, to stand to minister in the name of the LORD, him and his sons for ever.	כִּי בּוֹ בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֵׁרֵת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים׃ (ס) אַרִי בֵּיה אֶתְרַעֵי יִי אֱלֹהֶךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לְעֹמֵד לְמִקְדָּשׁ לְשִׁמְשׁא בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־יְמֵיָא׃	5

(1) כל שבט לוי. צין תממין צין צעלי מומין: חלק. צציו: ונחלה. צארץ: אשי ה'. קדשי המקדש (ס"א קדשי הקדשים): ונחלתו. אלו קדשי הגזול, תרומות ומעשרות, אבל נחלה גמורה, לא יהיה לו צקרב אחיו. וצספרי דרשו (קסד), ונחלה לא יהיה לו. ונחלת שאר. צקרב אחיו, ונחלת (גירסת הרמב"ן: שצעה) חמשה, ואיני יודע מה היא, ונראה לי, שארץ כנען שמעבר הירדן ואילך נקראת ארץ חמשה עממים, ושל סיוון ועוג שני עממים, אמורי וכנעני, ונחלת שאר לרבות קיני וקנזי וקדמוני, וכן דורש צפרשת מתנות שנאמרו לאהרן על כן לא היה ללוי וגו', להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני (ספרי קרח קט). שצ נמצא צדצרי רבי קלוימוס, הכי גרסין צספרי. ונחלה לא יהיה לו, אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו. אלו נחלת שצעה, נחלת חמשה שצטים ונחלת שצעה שצטים, ומתוך שמה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שצטים צלצד, שכן משה הנחיל לראובן וגד וחצי שצט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שצט מנשה, ושצעה האחרים נטלו מאלהן אחרי מות יהושע, מתוך כך הזכיר חמשה לצד ושצעה לצד:

(2) כאשר דבר לו. צאקָס לא תִּתֵּן לו' אֲנִי סָלֵקָ (צמדצד ית, כ):

(3) מאת העם. ולא מאת הכהנים: אם שור אם שה. פרט לחיה: הזרוע. מן הפרק של ארכוצה עד כף של יד שקורין אשפלדוין: והלחיים. עם הלשון. דורשי רשומות היו אומרים וזרוע תחת יד, שנאמר ויקח למח צידו (צמדצד כה, ז). לחיים, תחת תפלה, שנאמר ויעמד פינקס ויפלל (תהלים קו, ל). והקצה, תחת האֶשָׁה אֶל קֶצֶתָה (צמדצד כה, ח חולין קלד): (4) ראשית דגנך. וזו תרומה, ולא פירש זה שיעור, אבל רבותינו נתנו זה שיעור (תרומות פ"ד מ"ג), עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, צינויית אחד מחמשים, וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מששים, שנאמר וְשִׁשְׁסָם הָיִסָה מִחֶמֶר הַשֹּׁעֲרִים (יחזקאל מה, יג). ששית האֶיפָה חצי סאה, כשאתה נותן חצי סאה לכור הרי א' מששים, שהכור שלשים סאין: וראשית גז צאנך. כשאתה גוזז צאנך צכל שנה, תן ממנה ראשית לכהן, ולא פירש זה שיעור, ורבותינו (חולין קלז): נתנו זה שיעור א' מששים. וכמה צאן חייצות צראשית הגז, חמש רחלות, שנאמר וְקָמַשׁ צָאן עֲשִׂיזֹת (שמואל"א כה, יח), רבי עקיבא אומר, ראשית גז ששים, צאנך ארבע, תתן לו הרי חמש:

(5) לעמוד לשרת. מכאן, שאין שירות אלא מעומד:

6	And if a Levite come from any of thy gates out of all Israel, where he sojourneth, and come with all the desire of his soul unto the place which the LORD shall choose;	וְכִי־יָבֹא הַלֵּוִי מֵאַחַד שְׁעָרֶיךָ וְאָרִי יִיתִי לִיּוֹאֵה מִחֹדָא מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא גֵר מִקְרֹנָךְ מִכָּל יִשְׂרָאֵל דְּהוּא שָׁם וְבָא בְּכָל־אַנְתָּ נַפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה:	רביעי
7	then he shall minister in the name of the LORD his God, as all his brethren the Levites do, who stand there before the LORD.	וְשָׁרְתָּ בְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיו כְּכָל־אֶחָיו הַלְוִיִּם הָעֹמְדִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה: וְשָׁמִישׁ בְּשֵׁמָא דִּי אֱלֹהֵיהּ כְּכָל אֶחָוֵהּ לִיּוֹאֵי דְמִשְׁמִשִּׁין תַּמָּן קֳדָם יי:	7
8	They shall have like portions to eat, beside that which is his due according to the fathers' houses.	חֶלֶק כְּחֶלֶק יֹאכְלוּ לְבָד מִמִּכְרֵיו עַל־הָאָבוֹת: (ס) חוֹלֶק כְּחוֹלֶק יִכְלוּן בָּר מִמִּשְׁתָּתָא דִּיתָה שְׁבִתָּא דְכִין אַתְקִינוּ אֲבֹהֵתָא:	8
9	When thou art come into the land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not learn to do after the abominations of those nations.	כִּי אַתָּה בָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם: אָרִי אַתָּה עָלִיל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ לֹא תִלְךָ לְמַעַבְדַּת כְּתוֹעֵבֹת עַמִּמָּא הָאֵלִין:	9
10	There shall not be found among you any one that maketh his son or his daughter to pass through the fire, one that useth divination, a soothsayer, or an enchanter, or a sorcerer,	לֹא־יִמָּצֵא בָּךְ מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבָתּוֹ בָּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים מַעֲוָנָן וּמְנַחֵשׁ וּמִכְשֵׁף: לֹא יִשְׁתַּכַּח בָּךְ מַעֲבִיר בְּרִיהַ וּבְרִיתָהּ בְּנוֹרָא קֶסִים קְסָמִין מַעֲוָנִין וּמְנַחִישׁ וְחָרֵשׁ:	10
11	or a charmer, or one that consulteth a ghost or a familiar spirit, or a necromancer.	וְחָבֵר חֶבֶר וְשֹׁאֵל אוֹב וַיִּדְעֹנִי וְרָשִׁין רָשִׁין וְשֹׁאֵיל בְּבִדִּין וּבִזְכוּרוֹ וְתַבַּע מִן מִיתָא: וְדָרֵשׁ אֶל־הַמֵּתִים:	11

(6) וכי יבא הלוי. יכול צנן לוי ודאי הכתוב מדבר, תלמוד לומר ושרת, יאלו לויס שאין ראויין לשירות (ספרי קסח): ובא בכל אות נפשו וגר ושרת. למד על הכהן, שצא ומקריב קרצנות נדצתו או חוצתו ואפילו צמסמר שאינו שלו. דבר אחר, עוד למד על הכהנים הצאים לרגל, שמקריבין צמסמר ועוצדין בקרצנות הצאות מחמת הרגל, כגון מוספי הרגל, ואע"פ שאין המסמר שלהם:

(8) חלק כחלק יאכלו. מלמד, שחולקין צעורות וצצער שיערי חטאות, יכול אף צדצרים הצאים שלא מחמת הרגל, כגון תמידים ומוספי שצת ונדצרים ונדצות, תלמוד לומר לצד ממכריו על הצצות, חוץ ממה שמכרו האצות צימי דוד ושמואל, שנקצעו המשמרות, ומכרו זה לזה עול אשה שצצק ואני אטול שצתי:

(9) לא תלמוד לעשות. אצל אשה למד להצין ולהורות (סנהדרין סח), כלומר להצין מעשיהם כמה הם מקולקלין, ולהורות לצניך לא מעשה כך וכך שזה הוא חוק העוצדי כוכבים:

(10) מעביר בנו ובתו באש. היא עצודת המולך, עושה מדורות אש מכאן ומכאן, ומעצירו צין שתייהם (סנהדרין סד): קסם קסמים. איזהו קוסם, האוחז את מקלו ואומר אש אלך אש לא אלך, וכן הוא אומר עמי צעצו יסאל ומקלו יגיד לו (הושע ד, יב): מעונן. רבי עקיבא אומר, אלו נותני עונות, שאומרים עונה פלונית יפה להסתחיל, וחכמים אומרים אלו אוחזי העינים (סנהדרין סה): מנחש. פחו נפלה מפיו, צבי הפסיקו צדך, מקלו נפל מידו (סנהדרין סט):

(11) וחבר חבר. שמנחך נחשים או עקרצים או שאר חיות למקום אחד (ספרי קעצ): ושואל אוב. זה מכשפות ששמו פיתוס, ומדבר משקיו ומעלה את המת צצית השחי שלו: וידעוני. מכנים עכס חיה ששמה ידוע לתוך פיו, ומדבר העכס ע"י מכשפות: ודרש אל המתים. כגון המעלה בזכרותו, והשאל בגלגולת:

12	For whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD; and because of these abominations the LORD thy God is driving them out from before thee.	כִּי־תוֹעֲבַת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹה וּבְגִלּוֹל הַתּוֹעֲבַת הָאֱלֹה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפָּנָיִךְ:	אֲרִי מֵרַחֵק קָדָם יְיָ כָּל עֲבִיד אֱלֹהִין וּבְדִיל תוֹעִיבָתָא הָאֱלֹהִין יְיָ אֱלֹהֶיךָ מֵתִרִיד יְתַהוֹן מִן קִדְמָךְ:
13	Thou shalt be whole-hearted with the LORD thy God.	תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	שְׁלִים תְּהִי בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ:
14	For these nations, that thou art to dispossess, hearken unto soothsayers, and unto diviners; but as for thee, the LORD thy God hath not suffered thee so to do.	כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מַעֲנֵנִים וְאֶל־קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאֶתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	אֲרִי עַמִּמָּא הָאֱלֹהִין דְּאֶתָּה יִרִית יְתַהוֹן מִן מַעֲנֵנָא וּמִן קִסְמָא שְׁמַעִין וְאֶתָּה לֹא כֵן יְהִי לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ:
15	A prophet will the LORD thy God raise up unto thee, from the midst of thee, of thy brethren, like unto me; unto him ye shall hearken;	נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאֲחֵיךָ כְּמִנִּי יָקִים לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן:	נָבִיא מִבִּינְךָ מֵאֲחֵיךָ דְּכֻנְיָ יָקִים לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִנִּיהָ תִּשְׁמָעוּן:
16	according to all that thou didst desire of the LORD thy God in Horeb in the day of the assembly, saying: 'Let me not hear again the voice of the LORD my God, neither let me see this great fire any more, that I die not.'	כָּכָל אֲשֶׁר־שָׁאַלְתָּ מִעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹם הַקָּהֵל לֵאמֹר לֹא אֶסָּף לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֶת־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא אָמוּת:	כָּכָל דְּשָׁאִילְתָּא מִן קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹמָא דְּקָהֵל לֵמִימַר לֹא אוֹסִיף לִשְׁמָעַי יְיָ קוֹל מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵי וְיִתְּ אִישְׁתָּא רַבָּתָא דְּדָא לֹא אֶחְזִי עוֹד וְלֹא אָמוּת:
17	And the LORD said unto me: 'They have well said that which they have spoken.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְרוּ:	וַיֹּאמֶר יְיָ לִי אֶתְקִינוּ דְּמַלִּילִין:
18	I will raise them up a prophet from among their brethren, like unto thee; and I will put My words in his mouth, and he shall speak unto them all that I shall command him.	נָבִיא אֲקִים לָהֶם מִקִּרְבֵּי אֲחֵיהֶם כְּמוֹךָ וְנָתַתִּי דְּבָרֵי בִפְּוִי וּדְבַר אֲלֵיהֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶנּוּ:	נָבִיא אֲקִים לְהוֹן מִגֹּו אֲחֵיהוֹן כְּמוֹךָ וְאֶתִּין פִּתְגָמִי נְבוּאָתִי בְּפִּוְמִיהָ וְיִמְלִיל עִמָּהוֹן יְיָ כָּל דְּאֶפְקֹדְנִיהָ:
19	And it shall come to pass, that whosoever will not hearken unto My words which he shall speak in My name, I will require it of him.	וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יְדַבֵּר בִּשְׁמִי אֶנְכִּי אֶדְרֹשׁ מֵעַמּוֹ:	וְיְהִי גוֹבְרָא דְּלֹא יִקְבִּיל לְפִתְגָמִי דִּימְלִיל בִּשְׁמִי מִימְרֵי יְתַבַּע מִנִּיהָ:

- (12) כל עושה אלה. עושה כל אלה לא נאמר, אלא כל עושה אלה, אפילו אחת מהן (ספרי קעג):
 (13) תמים תהיה עם ה' אלהיך. הסהלך עמו צחמימות וחפפה לו, ולא תחקור אחר העמידות, אלא כל מה שיצוא עליך קבל צחמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו:
 (14) לא כן נתן לך ה' אלהיך. לשמוע אל מעוננים ואל קוסמים, שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים ותומים:
 (15) מקרבך מאחריך כמוני. כמו שאני מקרבך מאחריך, יקום לך תחת, וכן מנביא לנביא:

<p>20 But the prophet, that shall speak a word presumptuously in My name, which I have not commanded him to speak, or that shall speak in the name of other gods, that same prophet shall die.'</p>	<p>אֵךְ הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִזְדֹּךְ לְדַבֵּר דְּבַר בְּשִׁמִּי אֶת אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְמַת הַנְּבִיא הַהוּא:</p>	<p>20 אך הנביא אשר יזדך לדבר דבר בשמי את אשר לא צויתיו לדבר ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא:</p>
<p>21 And if thou say in thy heart: 'How shall we know the word which the LORD hath not spoken?'</p>	<p>וְאִרִּי תִימַר בְּלִבִּי אֵיכָדִין נֵדַע אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה:</p>	<p>21 וכי תאמר בלבבך איכה נדע את הדבר אשר לא דברו יהוה:</p>
<p>22 When a prophet speaketh in the name of the LORD, if the thing follow not, nor come to pass, that is the thing which the LORD hath not spoken; the prophet hath spoken it presumptuously, thou shalt not be afraid of him.</p>	<p>וְיִמְלִיל נְבִיא בְּשֵׁם דְּיִי וְלֹא יְהִי פִתְגָמָא וְלֹא יִתְקַיֵּם הוּא פִתְגָמָא דְּלֹא מִלְּיָהּ יִי בְּרִשָׁע מִלְּיָהּ נְבִיא לֹא תִדְחַלּוּן מִנִּיהּ:</p>	<p>22 אשר ידבר הנביא בשם יהוה ולא יהיה הדבר ולא יבא הוא הדבר אשר לא דברו יהוה בזדון דברו הנביא לא תגור ממנו: (ס)</p>
<p>XIX When the LORD thy God shall cut off the nations, whose land the LORD thy God giveth thee, and thou dost succeed them, and dwell in their cities, and in their houses;</p>	<p>אֲרִי יֹשִׁיבִי יִי אֶלְהֵךְ יִי עִמָּמִיא דְּיִי אֶלְהֵךְ יְהִיב לִךְ יִי אֶרְעָהוֹן וְתִירְתֶּמּוֹן וְתִשְׁבֹּת בְּעָרֵיהֶם וּבְבֵתֵיהֶם:</p>	<p>XIX כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת־אֲרָצָם וִירְשָׁתָם וַיִּשְׁבֹּת בְּעָרֵיהֶם וּבְבֵתֵיהֶם:</p>
<p>2 thou shalt separate three cities for thee in the midst of thy land, which the LORD thy GOD giveth thee to possess it.</p>	<p>תִּלַּת קְרוּיִן תַּפְרִישׁ לְךָ בְּגוֹ אֶרֶץ דְּיִי אֶלְהֵךְ יְהִיב לִךְ לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>2 שְׁלוֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לְךָ בְּתוֹךְ אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ:</p>
<p>3 Thou shalt prepare thee the way, and divide the borders of thy land, which the LORD thy God causeth thee to inherit, into three parts, that every manslayer may flee thither.</p>	<p>תַּתְּקִין לְךָ אוֹרְחָא וְתַתְּלִית יִי תַחֲוִים אֶרֶץ דְּיִי חֲסִנְךָ יִי אֶלְהֵךְ וְיְהִי לְמַעַרְק לְתַמָּן כָּל קַטּוֹל:</p>	<p>3 תִּכְוֵן לְךָ דֶּה־רֶךְ וְשִׁלְשֶׁת אֶת־גְּבוּל אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְגוֹס שְׁמָה כָּל־רָצֹחַ:</p>

(20) אשר לא צויתיו לדבר. אבל צויתיו לחצירו (סנהדרין פט): ואשר ידבר בשם אלהים אחרים. אפילו כוון את ההלכה, לאסור את האסור ולהתיר את המותר: ומת. צחק, שלשה מיתתן בידי אדם, המתנבא מה שלא שמע, ומה שלא נאמר לו ונאמר לחצירו, והמתנבא בשם עבודת אלילים. אבל הכוזב את נבואתו, והעובר על דברי נביא, והעובר על דברי עזמו, מיתתן בידי שמים, שנאמר אנכי אדרוש מעמו (סנהדרין פט. ספרי קעג):

(21) וכי תאמר בלבבך. עתידין אחס לומר, כשיבא חניניה בן עזר ומתנבא, הנה כלי צית ה' מושבים מִבְּצֵלָה עֶשֶׂה מִהָרָה (ירמיה כז, כז), וירמיהו עומד וטווח אל העמדים ועל הים, ועל יַמֶּר הַפְּלִים (שם יט) שלא גלו עם יכניה, בְּצֵלָה יִבְצָאוּ (שם כב) עם גלות נדקיהו:

(22) אשר ידבר הנביא. ויאמר דבר זה עתיד לצא עליכם (ספרי קעח), ותראו שלא יבא. הוא הדבר אשר לא דברו ה'. והרוג אותו. ואם תאמר, וזו מתנבא על העמידות, הרי שצא ואמר עשו כך וכך ומפי הקב"ה אני אומר, כבר נאטוו, שאם בא להדיחך מאחזת מכל המצות לא תשמע לו (לעיל פרשה יג), אלא"כ מומחה הוא לך שהוא צדיק גמור, כגון אליהו צהר הכרמל, שהקריב צבחה אסור הצמות כדי לגדור את ישראל, הכל לפי צורך שעה וסייג הפרשה. לכן נאמר אליו תשמעון: לא תגור ממנו. לא תמנע עצמך מללמד עליו חובה (ספרי שם), ולא תירא ליענש עליו:

4	<p>And this is the case of the manslayer, that shall flee thither and live: whoso killeth his neighbour unawares, and hated him not in time past;</p>	<p>וְזֶה דְּבַר הַרְצַח אֲשֶׁר-יָנוּס שָׁמָּה וְחֵי אֲשֶׁר יִכָּה אֶת-רֵעֵהוּ בְּבִלְי-דַעַת וְהוּא לֹא-שָׂנֵא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:</p> <p>וְדִין פְּתָגָם קְטוֹלָא דִּיעֲרוֹק לְתַמָּן וְיִתְקַיֵּים דִּיקְטוֹל יֵת חֲבֵרִיה בְּלֹא מַדְעִיה וְהוּא לֹא שְׂנִי לִיה מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקֻמוּהִי:</p>	4
5	<p>as when a man goeth into the forest with his neighbour to hew wood, and his hand fetcheth a stroke with the axe to cut down the tree, and the head slippeth from the helve, and lighteth upon his neighbour, that he die; he shall flee unto one of these cities and live;</p>	<p>וְאֲשֶׁר יָבֹא אֶת-רֵעֵהוּ בַּעֲרֹ לְחַטֵּב עֵצִים וְנִדְּחָה יָדוֹ בַּגִּרְזָן לִכְרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבְּרוֹזֶל מִן-הָעֵץ וּמָצָא אֶת-רֵעֵהוּ וּמָת הוּא יָנוּס אֶל-אַחַת הָעָרִים-הָאֵלֶּה וְחֵי:</p> <p>וְדִיעֲוֹל עִם חֲבֵרִיה בְּחוּרְשָׁא לְמַשֵּׁן אָעִין וְתַתְּמָרִיג יָדִיה בְּבִרוֹלָא לְמַקְצִיה אָעִא וְיִשְׁתַּלִּיף בְּרוֹזָל מִן אָעִא וְיִשְׁכַּח יֵת חֲבֵרִיה וְיָמוּת הוּא יֵעֲרוֹק לְחֲדָא מִן קְרוּיָא הָאֵלִין וְיִתְקַיֵּים:</p>	5
6	<p>lest the avenger of blood pursue the manslayer, while his heart is hot, and overtake him, because the way is long, and smite him mortally; whereas he was not deserving of death, inasmuch as he hated him not in time past.</p>	<p>פֶּן-יִרְדֹּף גָּאֵל הַדָּם אַחֲרֵי הַרְצָח כִּי-יִחַם לִקְבוֹ וְהִשְׁיגוּ כִּי-יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ וְהִכְהוּ נַפְשׁ וְלֹא אֵין מִשְׁפַּט-מוֹת כִּי לֹא שָׂנֵא הוּא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשׁוֹם:</p> <p>דְּלִמָּא יִרְדֹּף גָּאֵל דְּמָא בְּתַר קְטוֹלָא אַרִי יִיחַם לְבִיה וְיִדְּבַקֵּיה אַרִי יִסְגִי אוֹרְחָא וְיִקְטְלֵיה נַפְשׁ וְלִיה לִית חֻבַּת דִּין דְּקְטוֹל אַרִי לֹא שְׂנִי הוּא לִיה מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקֻמוּהִי:</p>	6
7	<p>Wherefore I command thee, saying: 'Thou shalt separate three cities for thee.'</p>	<p>עַל-כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ לֵאמֹר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ:</p> <p>עַל כֵּן אֲנָא מְפָקִיד לָךְ לְמִימַר תִּלָּת קְרוּיִן תִּפְרִישׁ לָךְ:</p>	7
8	<p>And if the LORD thy God enlarge thy border, as He hath sworn unto thy fathers, and give thee all the land which He promised to give unto thy fathers—</p>	<p>וְאִם-יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ וְנָתַן לָךְ אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לְאֲבֹתֶיךָ:</p> <p>וְאִם יִפְתִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יֵת תְּחוּמֶיךָ כְּמָא דְּקִיָּים לְאֲבֹתֶיךָ וְיִתֵּן לָךְ יֵת כָּל אֶרְעָא דְּמִלִּיל לְמִתֵּן לְאֲבֹתֶיךָ:</p>	8

(3) תבין לך הדרך. מקלט, מקלט, היה כחוצ על פרשת דרכים (מכות י:). ושלשת את גבול ארצך. שיהא מחלחל הגבול, עד העיר הראשונה של עיר מקלט, כשיעור מהלך שיש ממנה עד השנייה, וכן משנייה לשלישית, וכן מן השלישית עד הגבול השני של ארץ ישראל:

(5) ונדחה ידו. כשצא להפיל הגרון על העץ, ומרגומו ותקמריג ידיה, לשון ונשמטה ידו להפיל מכת הגרון על העץ, כי שָׁמַטוּ הַבָּקָר (שמואל א' 1, 1) מרגס יונתן אַרְי מְרַגֵּה פוֹרְקָא: ונשל הברזל מן העץ. יש מרבותינו אומרים נשמט הברזל מקפו, ויש מהם אומרים שישל הברזל לחתיכה מן העץ המתבקע, והיא נזזה והרגה (מכות ז:):

(6) פן ירדף גאל הדם. לכן אני אומר להכין לך הדרך ועיר מקלט רבים:

(8) ואם ירחיב. כאשר נשבע לתת לך ארץ קני וקנוי וקדמוני:

<p>9 if thou shalt keep all this commandment to do it, which I command thee this day, to love the LORD thy God, and to walk ever in His ways—then shalt thou add three cities more for thee, beside these three;</p>	<p>אֲרִי תִטֵּר יֵת כָּל תִּפְקִידָתָא הָדָא לְמַעַבְדָּה דְּאַנָּא מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יֵת יי אַלְהֵךְ וְלִמְהֵךְ בְּאַזְרָחָן דְּתַקְנָן קְדָמוּהִי כָּל יוֹמֵיָא וְתוֹסִיף לָךְ עוֹד תְּלַת קְרוּיָן עַל תְּלַת אֵלִין:</p>	<p>כִּי־תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם לֹא־הִבֵּה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלָכֶת בְּדַרְכָּיו כָּל־ הַיָּמִים וְיִסְפַּתְּ לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה:</p>
<p>10 that innocent blood be not shed in the midst of thy land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and so blood be upon thee.</p>	<p>וְלֹא יִשְׁפֹּךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: (פ)</p>	<p>וְלֹא יִשְׁפֹּךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: (פ)</p>
<p>11 But if any man hate his neighbour, and lie in wait for him, and rise up against him, and smite him mortally that he die; and he flee into one of these cities;</p>	<p>וְאִרִי יְהִי גִבֵּר שְׁנֵי לַחֲבֵרִיהָ וַיִּכְמוֹן לִיהָ וַיָּקוּם עָלֹוּהִי וַיִּקְטְלֵהָ נֶפֶשׁ וַיָּמוּת וַיַּעְרוֹק לַחֲדָא מִן קְרוּיָא הָאֵלִין:</p>	<p>וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ וַאֲרֹב לוֹ וְקָם עָלָיו וַהֲבֵהוּ נֶפֶשׁ וַיָּמָת וְנָס אֶל־אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה:</p>
<p>12 then the elders of his city shall send and fetch him thence, and deliver him into the hand of the avenger of blood, that he may die.</p>	<p>וַיִּשְׁלַחוּן סְבִי קְרִיתִיה וַיִּדְּבִרוּן יְתִיָּה מִתַּמָּן וַיִּמְסְרוּן יְתִיָּה בְּיַד גֹּאֵל דָּמָא וַיָּמוּת:</p>	<p>וַיִּשְׁלַחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וַלְקָחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ בְּיַד הַגֹּאֵל הַדָּם וַיָּמָת:</p>
<p>13 Thine eye shall not pity him, but thou shalt put away the blood of the innocent from Israel, that it may go well with thee.</p>	<p>לֹא תַחֲסוּס עֵינְךָ עָלֹוּהִי וְתַפְּלִי אֲשֶׁדִי דָם זָכָא מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּיטָב לָךְ:</p>	<p>לֹא־תַחֲסוּס עֵינְךָ עָלָיו וּבַעֲרַתָּ דָּם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ: (ס)</p>
<p>14 Thou shalt not remove thy neighbour's landmark, which they of old time have set, in thine inheritance which thou shalt inherit, in the land that the LORD thy God giveth thee to possess it.</p>	<p>לֹא תִשְׁנִי תְּחִימָא דְּחִבְרָךְ דְּתַחֲמִימוּ קְדָמָאִי בְּאַחֲסִנְתָּךְ דְּתַחֲסִין בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֵךְ יְהִיב לָךְ לְמִירְתָּה:</p>	<p>לֹא תַסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רֵאשִׁימִים בְּנַחֲלֶתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ: (ס)</p>

(9) ויספת לך עוד שלש. הרי תשע, ג' שצעבר הירדן, וג' שצבראן כנען, וג' לעמיד לבא:
(11) וכי יהיה איש שנא לרעהו. ע"י שנאחו הוא צא לידי וארצ לו, מכאן אמרו, עבר אדם על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה, לפי שצבר על לא תסג (ויקרא יט, ז), סופו לצא לידי שפיכות דמים, לכך נאמר וכי יהיה איש שונא לרעהו וגו', שהיה לו לכחצו וכי יקום איש וארצ לרעהו והכהו נפש:
(13) לא תחוס עינך עליו. שלא תאמר, הראשון כבר נהרג, למה אנו הורגים את זה ונמצאו שני ישראלים הרוגים (ספרי קפז):
(14) לא תסיג גבול. לשון נסגו אחור (ישעיה מז, יז), שמחזיר סימן חלוקת הקרקע לאחור, לתוך שדה חבירו, למען הרחיב את שלו, והלא כבר נאמר לא תגזול, מה תלמוד לומר לא תסיג, למד על העוקר תחום חבירו שעובר בשני לאוין, יכול אף בחוץ לארץ, תלמוד לומר בנחלתך אשר תנחל וגו', בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוץ לארץ אינו עובר אלא משום לא תגזול:

15	One witness shall not rise up against a man for any iniquity, or for any sin, in any sin that he sinneth; at the mouth of two witnesses, or at the mouth of three witnesses, shall a matter be establishment	לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־ עוֹן וְלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חֹטֵא אֲשֶׁר יַחַטֵּא עַל־פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דְּבַר:	לֹא יָקוּם סֹהֵד חֵד בְּגִבֹּר לְכָל עוֹיִן וְלְכָל חוֹבִין בְּכָל חֲטָא דִּיחֲטִי עַל מִימַר תְּרִין סֹהֲדִין אוֹ עַל מִימַר תְּלָתָא סֹהֲדִין יִתְקַיֵּם פְּתִיגָמָא:
16	If an unrighteous witness rise up against any man to bear perverted witness against him;	כִּי־יָקוּם עַד־חָמָס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרְחָה:	אֲרִי יָקוּם סֹהֵד שֶׁקֶר בְּגִבֹּר לְאַסְהֵדָא בֵּיה סִטְיָא:
17	then both the men, between whom the controversy is, shall stand before the LORD, before the priests and the judges that shall be in those days.	וְעָמְדוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם:	וְיָקוּמוּן תְּרִין גּוֹבְרִינָא דִּילְהוֹן דִּינָא קָדָם יְיָ קָדָם כְּהֲנִינָא וְדִינָא דִּיהוֹן בִּיּוֹמֵינָא הָאֲמֹן:
18	And the judges shall inquire diligently; and, behold, if the witness be a false witness, and hath testified falsely against his brother;	וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטִב וְהַנָּה עַד־שֶׁקֶר הָעֵד שֶׁקֶר עָנָה בְּאָחִיו:	וְיִתְבַּעֲנוּ דִּינָיָא יָאוֹת וְהָא סֹהֵד שֶׁקֶרָא סֹהֲדָא שֶׁקֶרָא אַסְהֵד בְּאָחוּהִי:
19	then shall ye do unto him, as he had purposed to do unto his brother; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבַעֲרַת הָרָע מִקִּרְבְּךָ:	וְתַעֲבֹדוּן לִיה כְּמָא דְחָשִׁיב לְמַעַבַּד לְאַחוּהִי וְתַפְלִי עָבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ:
20	And those that remain shall hear, and fear, and shall henceforth commit no more any such evil in the midst of thee.	וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא־ יִסְּפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כְּדִבְרֵי הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ:	וְדִישְׁתַּאֲרוּן יִשְׁמְעוּן וְיִדְחִלוּן וְלֹא יִסְּפוּן לְמַעַבַּד עוֹד כְּפַתְגָמָא בִּישָׁא דִּדִּין בִּינְךָ:

(15) עד אחד. זה צנה אז, כל עד שצמורה שנים, אלא אם כן פרט לך צו אחד (סוטה ז:): לכל עון ולכל חטאת. להיות חצירו נענש על עדותו, לא עונש גוף ולא עונש ממון, אבל קס הוא לשבועה (ספרי קפח), אמר לחצירו תן לי מנה שהלוייתך, אי"ל אין לך זידי כלום, ועד אחד מעידו שיש לו, חייב להשבע לו: על פי שני עדים. ולא שיכתצו עדותם באגרת וישלחו לב"ד, ולא שיעמוד תורגמן בין העדים ובין הדיינים (שם):

(16) לענות בו סרה. דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת, כי"ד, שאמרו להם והלא עמנו הייתם צאתו היום במקום פלוני (מכות ה. ספרי קפט):

(17) ועמדו שני האנשים. צעדים הכחוצ מדבר, ולמד שאין עדות צנשים, ולמד שצריכין להעיד עדותן מעומד (שבועות ל:). אשר להם הריב. אלו צעלי הדין: לפני ה'. יהיה דומה להם כאלו עומדין לפני המקום, שנאמר צָקָרָב צָלָהִים יִשְׁפֹּט (תהלים פז, א:). אשר יהיו בימים ההם. יפתח דדורו כשמואל דדורו (ראש השנה כה:), צריך אתה לנהוג צו כבוד: (18) ודרשו השופטים היטב. על פי המזימין אותם, שבדקים וחוקרים את הצאים להזימם בדרישה ובחקירה: והנה עד שקר. כל מקום שנאמר עד, צנשים הכחוצ מדבר:

(19) כאשר זמם. ולא כאשר עשה, מכאן אמרו, הרגו אין נהרגין (מכות ה:): לעשות לאחיו. מה תלמוד לומר לאחיו, למד על זוממי צח כהן נשואה שאינם צשריפה, אלא צמיסת הצועל שהוא צחנק, שנאמר צָאשׁ תִּשְׁרָף (ויקרא כא, ט), היא ולא צועלה, לכך נאמר כאן לאחיו, כאשר זמם לעשות לאחיו, ולא כאשר זמם לעשות לאחיותו, אבל בכל שאר מיתות השוה הכחוצ אשה לאיש, וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידוה שהרגה את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין צמיסתה, שלא מיעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים צהן הזמה כמיתת הצועל:

(20) ישמעו ויראו. מכאן שצריכין הכרזה, איש פלוני ופלוני נהרגין על שהזמו צב"ד:

21

21

XX

XX

2

2

3

3

4

4

(21) עיין בעיני. ממון, וכן שן צשן וגו':

(1) כי תצא למלחמה. סמך הכתוב יציאת מלחמה לכאן, לומר לך, שאין מחוסר דבר יוצא למלחמה. דבר אחר, לומר לך, אחת מוציאה שם תצא למלחמה אחת נוצה, וכן דוד הוא אומר, עשיתי מעשך ונָדָק בל פניחני לְעֶשְׂקִי (תהלים קיט, קכא): על אריבך. יהיו צעניך כאויבים, אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך: סוס ורכב. צעני כולם בכסוס אחד, וכן הוא אומר והפית את מדין פִּאֵשׁ אֶסֶד (שופטים ו, טז), וכן הוא אומר פִּי צֶאֱסִים פָּקְעָה (שמות טו, יט): עם רב ממך. צעניך הוא רב, אבל צעניי אינו רב:

(2) כקרבכם אל המלחמה. סמוך לזאתכם מן הספר מגזול ארצכם: ונגש הכהן. המשותף לך, והוא הנקרא משוח מלחמה (סוטה מז.): ודבר אל העם. כלשון הקודש (שם):

(3) שמע ישראל. (שם) אפילו אין זכס זכות אלא קריאת שמע זכזכד, כדאי אתם שיושיע אתכם (שם): על אויביכם. אין זלו אחיכם, שאם תפלו זידס אינס מרחמים עליכם, אין זו כמלחמת יהודה עם ישראל, שנאמר ויקמו העמים אשר יקבו בשמות ויחזיקו בשבדיה וכל מערמיהם הלבישו מן השלל ויזבחו וינעלו ויחללו ויסקו ויבכו וינהלו צממרים לכל כושל ויזיחו ירחו עיר הקמרים אלל חמיה ויזבחו שמרון (דברי הימים-ז כח, טו), אלא על אויביכם אתם הולכים, לפיכך התחזקו למלחמה: אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו. ארבע אזהרות, כנגד ארבעה דברים שמלכי האומות עושים, מגיפים בחריקיהם כדי להקישן זה לזה, כדי להשמיע קול שיחפזו אלו שכנגדם וינסו, ורומסים בסוקיהם ומזהילין אותם, להשמיע קול שעתם פרסות סוסיהם, וזוחין בקולם ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול (סוטה שם): אל ירך לבבכם. מזהלת סוסים: אל תיראו. מהגפת המריסין: ואל תחפזו. קול הקרנות: ואל תערצו. מקול הנוחיה:

(4) כי ה' אלהיכם וגו'. הם צאים צנחוננו של צער ודם ואתם צאים צנחוננו של מקום, פלשתים צאו צנחוננו של גלית, מה

<p>And the officers shall speak unto the people, saying: 'What man is there that hath built a new house, and hath not dedicated it? let him go and return to his house, lest he die in the battle, and another man dedicate it.</p>	<p>וַדְּבָרוּ הַשְּׂטָרִים אֶל-הָעָם לֵאמֹר מִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית-חֵדֶשׁ וְלֹא חָנְכוֹ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יַחְנֹכֶנּוּ:</p>	<p>5</p>
<p>And what man is there that hath planted a vineyard, and hath not used the fruit thereof? let him go and return unto his house, lest he die in the battle, and another man use the fruit thereof.</p>	<p>וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוֹ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יַחְלִלֶנּוּ:</p>	<p>6</p>
<p>And what man is there that hath betrothed a wife, and hath not taken her? let him go and return unto his house, lest he die in the battle, and another man take her.'</p>	<p>וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקָחָהּ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִקְחֶנָּה:</p>	<p>7</p>
<p>And the officers shall speak further unto the people, and they shall say: 'What man is there that is fearful and faint-hearted? let him go and return unto his house, lest his brethren's heart melt as his heart.'</p>	<p>וַיִּסְפּוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וַאֲמָרוּ מִי-הָאִישׁ הַיָּרָא וְרֵךְ הַלֵּב יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמָּס אֶת-לֵבָב אָחִיו כְּלָבָבוֹ:</p>	<p>8</p>
<p>And it shall be, when the officers have made an end of speaking unto the people, that captains of hosts shall be appointed at the head of the people.</p>	<p>וְהָיָה כְּכֹלֵת הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וּפָקְדֵי שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: (ס)</p>	<p>9</p>
<p>When thou drawest nigh unto a city to fight against it, then proclaim peace unto it.</p>	<p>כִּי-תִקְרַב אֶל-עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וּקְרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם:</p>	<p>שזיני טו</p>

היה סופו, נפל ונפלו עמו (סוטה מז.): ההולך עמכם. זה מחנה הארון:

(5) ולא חנכו. לא דר צו, חנוך לשון החמלה: ואיש אחר יחנכנו. ודבר של עגמת נפש הוא זה:

(6) ולא חללו. לא פדאו בשנה הרביעית, שהפירות טעונים לאכלן צירושלים, או לחללן בדמים ולאכול הדמים צירושלים:

(7) פן ימות במלחמה. ישוב פן ימות, שאם לא ישמע לדברי הכהן, כדאי הוא שימות:

(8) ויספו השוטרים. למה נאמר כאן ויספו, מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן מדבר ומשמיע מן שמע ישראל עד להושיע אתכם, ומי האיש ושני ושלישי כהן מדבר ושוטר משמיע, וזה שוטר מדבר ושוטר משמיע (סוטה מג.): הירא ורך הלבב. רצי עקיבא אומר, כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה, רצי יוסי הגלילי אומר, הירא מעצירות שזידו, ולכן חלתה לו תורה לחזור על בית וכרס ואשה, לכסות על החוזרים בשביל עצירות שזידם, שלא יצינו שהם בעלי עזירה, והרואה חוזר אומר, שמא בנה בית או נטע כרם או ארס אשה (סוטה מד.):

(9) שרי צבאות. שמעמידין וקפין מלפניהם ומאחריהם וכשילים של צרזל צדיהם, וכל מי שרואה לחזור, הרשות זידו לקפח את שוקיו. וקפין, בני אדם עומדים בקצה המערכה לזקוף את הנופלים ולחזקם בדברים, שזו אל המלחמה ולא תנוסו, שחמלת נפילה ניסה (שם):

88

11	And it shall be, if it make thee answer of peace, and open unto thee, then it shall be, that all the people that are found therein shall become tributary unto thee, and shall serve thee.	וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפָתַח לְךָ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנִּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לְךָ לְמַסַּ וְעַבְדֶּיךָ:	וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפָתַח לְךָ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנִּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לְךָ לְמַסַּ וְעַבְדֶּיךָ:
12	And if it will make no peace with thee, but will make war against thee, then thou shalt besiege it.	וְאִם־לֹא תִשָּׁלֵם עִמָּךְ וְעָשְׂתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרָתָ עָלֶיךָ:	וְאִם־לֹא תִשָּׁלֵם עִמָּךְ וְעָשְׂתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרָתָ עָלֶיךָ:
13	And when the LORD thy God delivereth it into thy hand, thou shalt smite every male thereof with the edge of the sword;	וּנְתַנָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָכִיתָ אֶת־כָּל־זָכוּרָה לְפִי־חֶרֶב:	וּנְתַנָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָכִיתָ אֶת־כָּל־זָכוּרָה לְפִי־חֶרֶב:
14	but the women, and the little ones, and the cattle, and all that is in the city, even all the spoil thereof, shalt thou take for a prey unto thyself; and thou shalt eat the spoil of thine enemies, which the LORD thy God hath given thee.	רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כָּל־שְׁלָלָהּ תִּבְזוּ לְךָ וְאָכַלְתָּ אֶת־שְׁלָל אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ:	רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כָּל־שְׁלָלָהּ תִּבְזוּ לְךָ וְאָכַלְתָּ אֶת־שְׁלָל אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ:
15	Thus shalt thou do unto all the cities which are very far off from thee, which are not of the cities of these nations.	כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הַרְחֹקֹת מִמָּוֶד מֵאֲדָר אֲשֶׁר לֹא־מִעָרֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הֵנָּה:	כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הַרְחֹקֹת מִמָּוֶד מֵאֲדָר אֲשֶׁר לֹא־מִעָרֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הֵנָּה:
16	Howbeit of the cities of these peoples, that the LORD thy God giveth thee for an inheritance, thou shalt save alive nothing that breatheth,	רַק מִעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶה כָּל־נִשְׁמָה:	רַק מִעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶה כָּל־נִשְׁמָה:
17	but thou shalt utterly destroy them: the Hittite, and the Amorite, the Canaanite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite; as the LORD thy God hath commanded thee;	כִּי־תַחַרְבֵם תַּחְרִימֵם הַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי כְּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	כִּי־תַחַרְבֵם תַּחְרִימֵם הַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי כְּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

- (10) כי תקרב אל עיר. במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בענין, כן שפעה לכל הערים הרחוקות וגו':
- (11) כל העם הנמצא בה. אפילו אתה מוצא זה משצעה אומות שננטויות להחרימם, אתה ראוי לקיימם (ספרי ר):
- למס ועבדוך. עד שיקבלו עליהם מסים ושעבוד (שם):
- (12) ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה. הכתוב מצטרף, שאם לא תשלים עמך, סופה להלחם כך אם תניחנה ותלך: וצרת עליה. אף להרעינה ולהזמינה ולהמיתה מיתת תחולאים:
- (13) ונתנה ה' אלהיך בידך. אם עשית כל האמור בענין, סוף שה' נותנה בידך:
- (14) והטף. אף טף של זכרים, ומה אני מקיים והכית את כל זכורה, בגדולים:
- (17) כאשר צוך. לרצות את הגרגשי:

18	that they teach you not to do after all their abominations, which they have done unto their gods, and so ye sin against the LORD your God.	לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכָל תּוֹעֵבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֹא־לֵהִיָּהֶם וְחֲטֹאתֵם לִיהְיֹה אֱלֹהֵיכֶם: (ס)	18
19	When thou shalt besiege a city a long time, in making war against it to take it, thou shalt not destroy the trees thereof by wielding an axe against them; for thou mayest eat of them, but thou shalt not cut them down; for is the tree of the field man, that it should be besieged of thee?	כִּי־תִצּוֹר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֲצֶיהָ לְנֹדֶת עָלֶיהָ גֵּרֹן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לֵבָא מִפְּגִיךָ בַּמָּצוֹר:	19
20	Only the trees of which thou knowest that they are not trees for food, them thou mayest destroy and cut down, that thou mayest build bulwarks against the city that maketh war with thee, until it fall.	רַק עֵץ אֲשֶׁר־תֵּדַע כִּי־לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֹתוֹ תִשְׁחִית וְכָרַתְּ וּבְנִיתָ מָצוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: (פ)	20
XXI	If one be found slain in the land which the LORD thy God giveth thee to possess it, lying in the field, and it be not known who hath smitten him;	כִּי־יִמָּצֵא חָלָל בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נָפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נֹדֵעַ מִי הִכָּהוּ:	XXI
2	then thy elders and thy judges shall come forth, and they shall measure unto the cities which are round about him that is slain.	וַיֵּצְאוּ זִקְנֶיךָ וּשְׁפֹטֶיךָ וּמַדְדוּ אֶל־הָעִירִים אֲשֶׁר סְבִיבֹת הַחָלָל:	2
3	And it shall be, that the city which is nearest unto the slain man, even the elders of that city shall take a heifer of the herd, which hath not been wrought with, and which hath not drawn in the yoke.	וְהָיָה הָעִיר הַקְּרִיבָה אֶל־הַחָלָל וּלְקַחְהוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֹגֶלֶת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מְשָׁכָה בְּעֹל:	3

(18) למען אשר לא ילמדו. האם עשו תשובה והתגיירו, אהם ראוי לקבלם:
 (19) ימים. שנים: רבים. שלשה, מכאן ואילך, אין צריך על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת (ספרי רג).
 ולמד, שפוחם בשלוש שנים או ג' ימים, וכן הוא אומר, וַיֵּשֶׁב צוּר צִקְלָג יָמִים שְׁנָיִם (שמואל א' א, ח), וזמלמות הרשות הכתוב מדבר (ספרי שם): כי האדם עץ השדה. הרי כי משמש בשלוש דלמא, שמה האדם עץ השדה להכנס צמח המזרז מפניך להתיסר ציטורי רעב וזמא כאנשי העיר, למה תשחיתנו:
 (20) עד רדתה. לשון רדוי, שמהא כפופה לך:
 (2) ויצאו זקניך. מיוחדים שצוקיך (סוטה מד), אלו סנהדרי גדולה: ומדדו. ממקום שהחלל שוכן: אל הערים אשר סביבות החלל. לכל נד, לידע איזו קרובה:

- 4 And the elders of that city shall bring down the heifer unto a rough valley, which may neither be plowed nor sown, and shall break the heifer's neck there in the valley.
- 4 וְהוֹרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא אֶת־הָעֵגְלָה אֶל־גֶּחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעָרְפוּ שָׁם אֶת־הָעֵגְלָה בִּגְחַל:
- 5 And the priests the sons of Levi shall come near—for them the LORD thy God hath chosen to minister unto Him, and to bless in the name of the LORD; and according to their word shall every controversy and every stroke be.
- 5 וּנְגִשּׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֶךְ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל־רִיב וְכָל־נֹגַע:
- 6 And all the elders of that city, who are nearest unto the slain man, shall wash their hands over the heifer whose neck was broken in the valley.
- 6 וְכָל זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא הַקְרִבִּים אֶל־הַגֶּחַל יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הָעֵגְלָה הָעָרוּפָה בִּגְחַל:
- 7 And they shall speak and say: 'Our hands have not shed this blood, neither have our eyes seen it.
- 7 וְעָנוּ וַאֲמָרוּ יָדֵינוּ לֹא (כ') שִׁפְכָהוּ | ק' שִׁפְכוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ:
- 8 Forgive, O LORD, Thy people Israel, whom Thou hast redeemed, and suffer not innocent blood to remain in the midst of Thy people Israel.' And the blood shall be forgiven them.
- 8 כִּפֹּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאֶל־תֵּתֶן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם:
- 9 So shalt thou put away the innocent blood from the midst of thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.
- 9 וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבְּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)

The Haftara is Isaiah 51:12 – 52:12 on page 169.

- 10 When thou goest forth to battle against thine enemies, and the LORD thy God delivereth them into thy hands, and thou carriest them away captive,
- 10 כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל־אִיְבֹיךָ אַרְי תִּפּוֹק לְאַגְחָא קֶרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְבִדְךָ וְיִמְסְרֵנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּידְךָ וְתִשְׁבִּי שְׁבִיהוֹן:

- (4) אל נחל איתן. קשה, שלא נעצד (סוטה מה). וערפו. קוץ ערפה צקופין, אמר הקד"ה תצא עגלה צת שנתה שלא עשתה פירות, ומערף צמקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פירות (שם מו).
 (7) ידינו לא שפכו. וכי עלתה על לב שזקני צית דין שופכי דמים הם, אלל לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לויא (שם מה). והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל:
 (8) ונכפר להם הדם. הכתוב מצטרף, שמשעשו כן יכופר להם העון (שם מו).
 (9) ואתה תבער. מגיד, שאם נמלא ההורג אחר שנתערפה העגלה, הרי זה יהרג (כתובות לו:), והוא הישר בעיני ה'.

11	and seest among the captives a woman of goodly form, and thou hast a desire unto her, and wouldest take her to thee to wife;	וְרָאִיתָ בַּשְּׁבִיָּה אִשֶּׁת יִפְתָּתָאֵר וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ וּלְקַחְתָּ לָךְ לְאִשָּׁה: וְתָחִי בַשְּׁבִיָּה אֶתְּאָתָא שְׂפִירָה רִיו וְתִתְרַעֵי בָּהּ וְתִסְבֶּה לָךְ לְאִתּוֹ:
12	then thou shalt bring her home to thy house; and she shall shave her head, and pare her nails;	וְהִבֵּאתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְחָהּ אֶת־רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת־צִפְרָנֶיהָ: וְתַעֲלֶנָּה לְגוֹ בֵּיתְךָ וְתִגְלַח יָת רִישָׁהּ וְתִרְבִּי יָת טוֹפְרָהָ:
13	and she shall put the raiment of her captivity from off her, and shall remain in thy house, and bewail her father and her mother a full month; and after that thou mayest go in unto her, and be her husband, and she shall be thy wife.	וְהִסִּירָהּ אֶת־שְׂמֹלֶת שְׁבִיָּהּ מֵעַלֶיהָ וַיֵּשְׁבָהּ בְּבֵיתְךָ וּבְכִתָּהּ אֶת־אָבִיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֵר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבִעֻלָּתָהּ וְהָיְתָה לָךְ לְאִשָּׁה:
14	And it shall be, if thou have no delight in her, then thou shalt let her go whither she will; but thou shalt not sell her at all for money, thou shalt not deal with her as a slave, because thou hast humbled her.	וְהָיָה אִם־לֹא חָפְצָת בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לֹא־תִמְכְּרָנָהּ בְּכֶסֶף לֹא־תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עָנִיתָהּ: (ס) וְיִהְיֶה אִם לֹא תִתְרַעֵי בָּהּ וְתִפְטְרָנָהּ לְנַפְשָׁהּ וְזָבָנָא לֹא תִמְכְּרָנָהּ בְּכֶסֶף לֹא תִתְגַּר בָּהּ חֶלֶף דְּעָנִיתָהּ:
15	If a man have two wives, the one beloved, and the other hated, and they have borne him children, both the beloved and the hated; and if the first-born son be hers that was hated;	כִּי־תִהְיֶיןָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה וְהָאֶחָת שְׂנוֹאָה וַיֵּלְדוּ־לּוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוֹאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לְשְׂנוֹאָה:
16	then it shall be, in the day that he causeth his sons to inherit that which he hath, that he may not make the son of the beloved the first-born before the son of the hated, who is the first-born;	וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת־בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר־יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת־בֶּן־הָאֲהוּבָה עַל־פְּנֵי בֶן־הַשְּׂנוֹאָה הַבְּכֹר:

(10) כי תצא למלחמה. צמלחמת הרשות הכתוב מדבר, שצמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושצית שציו, שהרי כבר נאמר לא תסיעה קל קשמה (לעיל כ, טז): ושבת שבי. לרבות כנענים שצמחה, ואע"פ שהן משצעה אומות: (11) ולקחת לך לאשה. לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקדוש ברוך הוא ממירה, ישאנה צאיסור, אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה, שנאמר אחריו כי תהיין לאיש וגו', וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכך נסמכו פרשיות הללו: אשת. אפילו אשת איש (קידושין כא): (12) ועשתה את צפרניה. תגדלס כדי שחטוול: (13) והסירה את שמלת שביה. לפי שהם נאים, שהנכרים צוניהם מתקשטות צמלחמה, בשציל להזנות אחרים עמהם: וישבה בביתך. צצית שמשחמש צו, נכנס ונתקל צה, יוצא ונתקל צה, רואה צצכייתה, רואה צנוולה, כדי שחחגנה עליו: ובכתה את אביה. כל כך למה, כדי שמהא צה ישראל שמה וזו עזבה, צה ישראל מתקשטת וזו מתנוולת: (14) והיה אם לא חפצת בה. הכתוב מְצַדֵּק שסופך לשנאותה: לא תתעמר בה. לא תשחמש צה, צלשון פרסי קורין לעצדות ושימוש, עימראה, מיסודו של רבי משה הדורשן למדתי כן:

17	but he shall acknowledge the first-born, the son of the hated, by giving him a double portion of all that he hath; for he is the first-fruits of his strength, the right of the first-born is his.	כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוּאָה יִפְּרֹד לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ כִּי־הוּא רִאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפָּט הַבְּכֹרָה: (ס)	אֲרִי יֵת בּוֹכְרָא בֶר שְׂנוּאָתָא יִפְרִישׁ לְמִתָּן לִיה תְּרִין חוּלְקִין בְּכָל דִּישְׁתַּכַּח לִיה אֲרִי הוּא רִישׁ תּוֹקֶפִיָּה לִיה חֲזִיָּא בְּכִירוּתָא:
18	If a man have a stubborn and rebellious son, that will not hearken to the voice of his father, or the voice of his mother, and though they chasten him, will not hearken unto them;	כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרּוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:	אֲרִי יֵהי לְגִבֵּר בֶּר סְטִי וּמְרֹד לִיתְהוּי מִקְבִּיל לְמִימַר אָבִיוִּהּ וּלְמִימַר אִמּוּיָּהּ וּמִלְפִּין יִתִּיה וְלֹא מִקְבִּיל מִנְהוֹן:
19	then shall his father and his mother lay hold on him, and bring him out unto the elders of his city, and unto the gate of his place;	וְתַפְּשׁוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מִקְדָּמוֹ:	וַיִּתְּדוּן בֵּית אָבִיוִּהּ וְאִמּוּיָּהּ וַיִּפְקֹן יִתִּיה לְקֶדֶם סְבִי קִרְתִּיה וּלְתַרְע בֵּית דִּין אֶתְרִיה:
20	and they shall say unto the elders of his city: 'This our son is stubborn and rebellious, he doth not hearken to our voice; he is a glutton, and a drunkard.'	וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹלֵנוּ זֹלָל וְסָבָא:	וַיִּמְרוּן לְסְבִי קִרְתִּיה בְּרֵנָא דִּין סְטִי וּמְרֹד לִיתְהוּי מִקְבִּיל לְמִימַרְנָא זָלִיל בָּשָׂר וְסָבִי חֲמַר:
21	And all the men of his city shall stone him with stones, that he die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee; and all Israel shall hear, and fear.	וְרָגְמֻהוּ כָל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וּמָת וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבְּךָ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ: (ס)	וַיִּרְגְּמוּנִיה כָּל אָנְשֵׁי קִרְתִּיה בְּאֲבָנִיָּא וַיָּמוּת וּתְפִלִּי עָבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּן וַיִּדְחִלוּן:
22	And if a man have committed a sin worthy of death, and he be put to death, and thou hang him on a tree;	וְכִי־יִהְיֶה בְּאִישׁ חַטָּא מִשְׁפָּט־מוֹת וְהוֹמָת וְתִלִּית אֹתוֹ עַל־עֵץ:	וְאֲרִי יֵהי בְּגִבֵּר חוֹבֵת דִּין דְּקָטוּל וְיִתְקַטִּיל וְתִצְלוּב יִתִּיה עַל צְלִיבָא:

(17) פי שנים. כנגד שני אחים (צא צתרא קכז): בכל אשר ימצא לו. מכאן שאין הצכור נוטל פי שנים, צראוי לצא לאחר מיתת האב, כצמוחזק:

(18) סורר. סרמן הדרכ; ומורה. מסרצ צדצרי אציו, לשון ממרים: ויסרו אותו. מתרין צו צפני שלשה ומלקין אותו (סנהדרין עא). בן סורר ומורה אינו חייב עד שיגנוז ויאכל תרטימר צשר וישתה חצי לוג יין, שנאמר וזלל וסוצא, ונאמר אל פהי צסצאי יין צזללי צצצר למו (משלי כג, כ), וצן סורר ומורה נהרג על שם סופו (סנהדרין עב). הגיעה תורה לסוף דעמו, סוף שמכלה ממנו אציו ומצקש לימודו ואינו מואל, ועומד צצקצשת דרכים ומלסטים את הצריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב:

(21) וכל ישראל ישמעו ויראו. מכאן שנריך הכרזה צצד, פלוני נסקל על שהיה צן סורר ומורה (עיין סנהדרין סט). (22) וכי יהיה באיש חטא משפט מות. סמיכות הפרסיות מגיד, שאם חסים עליו אציו ואמו, סוף שיצא לתרצות רעה ויעצור עצירות ויתחייב מיתה צצית דין: ותלית אותו על עץ. רצותינו אמרו (סנהדרין מה): כל הנסקלין נתלין, שנאמר כי קללת אלהים תלו, והמצרך ה' צסקילה:

23	his body shall not remain all night upon the tree, but thou shalt surely bury him the same day; for he that is hanged is a reproach unto God; that thou defile not thy land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.	לֹא תִהְיֶה גְבוּלָתוֹ עַל-הָעֵץ כִּי-קָבֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַיּוֹם הַהוּא כִּי-קָלָלָת אֱלֹהִים תִּלְוֶי וְלֹא תִטְמָא אֶת-אֲדָמָתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה יְהוּדָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (ס)	23
XXII	Thou shalt not see thy brother's ox or his sheep driven away, and hide thyself from them; thou shalt surely bring them back unto thy brother.	לֹא תַחֲזִי יֵת תּוֹרָא דְאַחוּךְ אוֹ יֵת אִמְרִיהָ דְטָעֵן וְתִכְבּוֹשׁ מִנְהוֹן אֶתְבָּא וְתִיבְנוֹן לְאַחוּךְ:	XXII
2	And if thy brother be not nigh unto thee, and thou know him not, then thou shalt bring it home to thy house, and it shall be with thee until thy brother require it, and thou shalt restore it to him.	וְאִם לֹא קָרִיב אַחוּךְ לְוֹתֶךָ וְלֹא יָדַעְתָּ לִיהָ וְתִכְנָשְׁנֶיהָ לְגוֹ בֵּיתְךָ וְיָהִי עִמָּךְ עַד דְּיִתְבַּע אַחוּךְ יָתִיהָ וְתִתְיבְנֶיהָ לִיהָ:	2
3	And so shalt thou do with his ass; and so shalt thou do with his garment; and so shalt thou do with every lost thing of thy brother's, which he hath lost, and thou hast found; thou mayest not hide thyself.	וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֵדֹת אַחֶיךָ אֲשֶׁר-תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ וּמִצֵּאתָהּ לֹא תוֹכֵל לְהַתְעֵלֶם: (ס)	3
4	Thou shalt not see thy brother's ass or his ox fallen down by the way, and hide thyself from them; thou shalt surely help him to lift them up again.	לֹא תַחֲזִי יֵת חֲמֹרָא דְאַחוּךְ אוֹ תּוֹרִיהָ רִמֹּן בְּאוֹרְחָא וְתִכְבּוֹשׁ מִנְהוֹן אֶקְמָא תְּקִים עִמֶּיהָ:	4
5	A woman shall not wear that which pertaineth unto a man, neither shall a man put on a woman's garment; for whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD thy God.	לֹא יִהְיֶה כְּלִי-גִבּוֹר עַל-אִשָּׁה וְלֹא-יִלְבַּשׁ גִּבּוֹר שִׁמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבָת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל-עֹשֶׂה אֵלֶּה: (פ)	5

(23) כי קללת אלהים תלוי. זלזולו של מלך הוא, שאדם עשוי צדמות דיוקנו, וישראל הם צניו, משל לשני אחים תאומים, שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי. כל קללה שצמקרא לשון הקל זלזול, כמו והוא קללני קללה נמקצת (מלכים-א 3, ח):

(1) והתעלמת. כונש עין כאילו אינו רואהו: לא תראה והתעלמת. לא תראה אותו שתעלם ממנו, זה פשוטו. ורבותינו אמרו, (צבא מניעא ל.) פעמים שאתה מתעלם וכו':

(2) עד דרש אחיך. וכי תעלה בלצנן שימנהו לו קודם שידרשהו, אלא דרשהו שלא יהא רמאי (שם כח.): והשבותו לו. שתהא בו השגה, שלא יאכל צניתך כדי דמיו ותחזעם ממנו, מכאן אמרו כל דצר שושה ואוכל ישעה ויאכל, ושאינו עושה ואוכל ימכר (שם):

(3) לא תוכל להתעלם. לכונש עיניו כאילו אינו רואה אותו:

(4) הקם תקים. זו טעניה (צבא מניעא ל.), להטעין משאוי שנפל מעליו: עמו. עם בעליו, אבל אם הלך וישב לו, ואמר לו הואיל ועליך מזה, אם רנית לטעון, טעון, פטור (צבא מניעא שם):

<p>6 If a bird's nest chance to be before thee in the way, in any tree or on the ground, with young ones or eggs, and the dam sitting upon the young, or upon the eggs, thou shalt not take the dam with the young;</p>	<p>אָרִי תִּעָרֶע קִנָּא דְּצִפְּרָא קִדְמָךְ בְּאוֹרְחָא בְּכָל אֵילָן אוֹ עַל אֶרֶצָא אֶפְרוּחִין אוֹ בִיעִין וְאִמָּא רְבִיעָא עַל אֶפְרוּחִין אוֹ עַל בִּיעִין לֹא תִסָּב אִמָּא עַל בְּנֵיהָ:</p>	<p>כִּי יִקְרָא (בספרי תימן קן בְּקוֹרֶף גְּדוּלָה) קִנְצִפּוֹר לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל-עֵץ אוֹ עַל-הָאָרֶץ אֶפְרוּחִים אוֹ בִּיעִים וְהָאִם רְבִיעָתָה עַל-הָאֶפְרוּחִים אוֹ עַל-הַבִּיעִים לֹא-תִקַּח הָאִם עַל-הַבָּנִים:</p>	<p>י</p>
<p>7 thou shalt in any wise let the dam go, but the young thou mayest take unto thyself; that it may be well with thee, and that thou mayest prolong thy days.</p>	<p>שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת-הָאִם וְאֶת- הַבָּנִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֵאָרַכְתָּ יָמִים: (ס)</p>	<p>שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת-הָאִם וְאֶת- הַבָּנִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֵאָרַכְתָּ יָמִים: (ס)</p>	<p>7</p>
<p>8 When thou buildest a new house, then thou shalt make a parapet for thy roof, that thou bring not blood upon thy house, if any man fall from thence.</p>	<p>אָרִי תִבְנִי בֵיתָא חֲדָשָׁא וְתַעֲבִיד תִּיקָא לְאַגְרָךְ וְלֹא תִשְׁנִי חוֹבֶתָ קַטוּל בְּבֵיתְךָ אָרִי יַפּוּל דְּנַפִּיל מִנִּיהָ:</p>	<p>כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגִגְתְּךָ וְלֹא-תִשִּׁים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי-יַפּוּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ:</p>	<p>שלישי</p>
<p>9 Thou shalt not sow thy vineyard with two kinds of seed; lest the fulness of the seed which thou hast sown be forfeited together with the increase of the vineyard.</p>	<p>לֹא תִזְרַע כְּרָמְךָ עִירּוּבִין דְּלִמָּא תִסְתָּאֵב דְּמַעַת זֶרְעָא דְּתִזְרַע וְעַלְלַת כְּרָמָא:</p>	<p>לֹא-תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלָאִים פֶּן- תִּקְדַּשׁ הַמְּלָאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתִבּוֹאֵת הַפֶּרֶם: (ס)</p>	<p>9</p>
<p>10 Thou shalt not plow with an ox and an ass together.</p>	<p>לֹא תִרְדִּי בַתּוֹרָא וּבַחֲמֹרָא כֶּחָדָא:</p>	<p>לֹא-תִתְחַרֵּשׁ בַּשּׁוֹר-וּבַחֲמֹר יַחְדָּו:</p>	<p>10</p>
<p>11 Thou shalt not wear a mingled stuff, wool and linen together.</p>	<p>לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּנוֹ עִמָּר וּכְתָן מַחוּבָּר כֶּחָדָא:</p>	<p>לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּנוֹ צִמְרִם וּפְשָׁתִים יַחְדָּו: (ס)</p>	<p>11</p>

(5) לא יהיה כלי גבר על אשה. שמהא דומה לאיש כדי שחלך בין האנשים (ספרי רכוזי נט.), שאין זו אלא לשם ניאוף: ולא ילבש גבר שמלת אשה. לילך לישב בין הנשים. דבר אחר, שלא יסיר שער הערוה ושער של צית השחי: כי תועבת. לא אסרה תורה אלא לזו המציא לידי תועבה:

(6) כי יקרא. פרט למזומן: לא תקח האם. צעודה על צניה (חולין קמ:):

(7) למען ייטב לך וגו'. אם מצוה קלה שאין צה חסרון כיס, אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, קל וחומר למתן שכון של מצוה חמורות (חולין קמב:):

(8) כי תבנה בית חדש. אם קיימת מצוה שלום הקן, סופך לצנות צית חדש ותיקיים מצוה מעקה, שמהא גוררת מצוה, ותגיע לכרס ושה ולגדים נאים, לכך נסמכו פרשיות הללו: מעקה. גדר סביב לגג, ואונקלוס תרגם תִּיקָא, כגון תיק שמשמר מה שצמחו: כי יפול הנפול. ראוי זה ליפול, ואף עפ"כ לא תתגלגל מיתחו על ירך, שמגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב:

(9) כלאים. חטא ושעורה וחרצן צמפולת יד (קידושין לט. חולין פג:): פן תקדש. כתרומתו תסתאב, כל דבר הנחשב על האדם, צין לשבח כגון הקדש צין לגנאי כגון איסור, נופל צו לשון קדש, כמו אל תגש צי כי קדש תיך (ישעיה סה, ה): המלאה. זה מילוי ותוספת שהזרע מוסיף:

(10) לא תחרוש בשור ובחמור. הוא הדין לכל שני מינים שבעולם, (צבא קמא נד:) והוא הדין להנהיגם יחד קשורים וזגים בהולכת שום משא:

(11) שעטנז. לשון עירוב, ורבותינו פירשו שוע טווי וגו':

12 Thou shalt make thee twisted cords upon the four corners of thy covering, wherewith thou coverest thyself.	גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה-לָּךְ עַל-אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶהָ בָּהֶם: (ס)	12 גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה-לָּךְ עַל-אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶהָ בָּהֶם: (ס)
13 If any man take a wife, and go in unto her, and hate her,	כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁנָאָהּ: אֲרִי יֹסֵב גֹּבֵר אֶתְתָּא וַיִּיעוֹל לְוָתָהּ וַיִּשְׁנֶנָּהּ:	13 כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁנָאָהּ: אֲרִי יֹסֵב גֹּבֵר אֶתְתָּא וַיִּיעוֹל לְוָתָהּ וַיִּשְׁנֶנָּהּ:
14 and lay wanton charges against her, and bring up an evil name upon her, and say: 'I took this woman, and when I came nigh to her, I found not in her the tokens of virginity';	וְשֵׁם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאָקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא-מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים: וַיִּשְׁנֶה לָהּ תִּסְקוּפֵי מָלִין וַיַּפִּיק עָלֶיהָ שׁוֹם בִּישׁ וַיִּימַר יָת אֶתְתָּא הַדָּא נָסִיבִית וְעִלִּית לְוָתָהּ וְלֹא אִשְׁכַּחִית לָהּ בְּתוּלִין:	14 וְשֵׁם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאָקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא-מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים:
15 then shall the father of the damsel, and her mother, take and bring forth the tokens of the damsel's virginity unto the elders of the city in the gate.	וַיִּסֹּב אָבוּהָא דְּעוֹלִימָתָא וְאִמָּהּ וַיִּפְקֹן יָת בְּתוּלֵי עוֹלִימָתָא לְקִדְּם סְבִי קִרְתָּא וְלִתְרַע בֵּית דִּין אֶתְרָא:	15 וַלְקַח אָבִי הַנַּעֲרָ וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת-בְּתוּלֵי הַנַּעֲרָ אֶל-זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׁעֵרָה:
16 And the damsel's father shall say unto the elders: 'I gave my daughter unto this man to wife, and he hateth her;	וַיִּימַר אָבוּהָא דְּעוֹלִימָתָא אֶת-בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה וְלֹא-אִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָהּ: לְקִדְּם סְבִי קִרְתָּא וְלִתְרַע בֵּית דִּין אֶתְרָא:	16 וַאֲמַר אָבִי הַנַּעֲרָ אֶל-הַזִּקְנִים אֶת-בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה וְלֹא-אִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָהּ:
17 and, lo, he hath laid wanton charges, saying: I found not in thy daughter the tokens of virginity; and yet these are the tokens of my daughter's virginity.' And they shall spread the garment before the elders of the city.	וְהָא הוּא שֵׁם עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר לֹא-מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים וְאַלֶּה בְּתוּלֵי בְתִי וַיִּפְרְשׁוּ הַשְּׂמֹלָה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר: וְהָא הוּא שֵׁם עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר לֹא-מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים וְאַלֶּה בְּתוּלֵי בְתִי וַיִּפְרְשׁוּ הַשְּׂמֹלָה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר:	17 וְהָא הוּא שֵׁם עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר לֹא-מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים וְאַלֶּה בְּתוּלֵי בְתִי וַיִּפְרְשׁוּ הַשְּׂמֹלָה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר:
18 And the elders of that city shall take the man and chastise him.	וַיִּדְּבֹרִין סְבִי קִרְתָּא הַהִיא יָת גֹּבֵרָא וַיִּלְקֹן יָתִיהּ:	18 וַלְקַחוּ זִקְנֵי הָעִיר-הַהִיא אֶת-הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ:
19 And they shall fine him a hundred shekels of silver, and give them unto the father of the damsel, because he hath brought up an evil name upon a virgin of Israel; and she shall be his wife; he may not put her away all his days.	וַיִּגְבוּן מִנִּיהּ מֵאָה סֶלְעִין דְּכֶסֶף וַיִּתְּנוּ לְאָבוּהָא דְּעוֹלִימָתָא אֲרִי אִפִּיק שׁוֹם בִּישׁ עַל בְּתוּלָתָא בֵּת יִשְׂרָאֵל וְלִיהּ תְּהִי לְאִתּוֹ לִית לִיהּ רֶשֶׁן לְמַפְטָרָה כָּל יוֹמוֹהִי:	19 וְעָנְשׁוּ אוֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא-תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא-יִוָּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל-יָמֶיהָ: (ס)

(12) גדילים תעשה לך. אף מן הכלאים, לכך סמכן הכתוב (יצמות 7. ספרי רלג).
(13) ובא אליה ושנאה. סופו:

(14) ושם לה עלילת דברים. עזירה גוררת עזירה, עזר על לא תשגא (ויקרא יט, יז) סופו לזכר לידי לשון הרע: את האשה הזאת. מכאן שאין אומר דבר אלא בפני בעל דין (ספרי רלז):

(15) אבי הנערה ואמה. מי שגדלו גדולים הרעים, יתנזו עליה (שם רלה):

(16) ואמר אבי הנערה. מלמד שאין רשות לאשה לדבר בפני האיש (שם):

(17) ופרשו השמלה. הרי זה משל, מחורין הדברים כשמלה (שם רלז):

(18) ויסרו אותו. מלקות:

20	But if this thing be true, that the tokens of virginity were not found in the damsel;	וְאִם קוֹשֵׁטָא הָיָה פְּתוּגָא הָדִין לָא אֲשַׁתְּכֶחוּ בְּתוּלִין לְעוֹלִימָתָא:	וְאִם-אִמֶּת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא- נִמְצְאוּ בְּתוּלִים לַנֶּעֶר:	20
21	then they shall bring out the damsel to the door of her father's house, and the men of her city shall stone her with stones that she die; because she hath wrought a wanton deed in Israel, to play the harlot in her father's house; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	וַיִּפְקֹן יָת עוֹלִימָתָא לְתַרְע בֵּית אָבוּהָ וּבְרִגְמוּנָהּ אֲנָשֵׁי קְרָתָהּ בְּאֲבָנִיָּא וּתְמוֹת אַרְי עֲבַדַּת קְלָנָא בִּישְׂרָאֵל לְזִנְאָה בֵּית אָבוּהָ וּתְפִלִּי עָבִיד דְּבִיש מִבִּינָךְ:	וְהוֹצִיאוּ אֶת-הַנֶּעֶר אֶל-פֶּתַח בֵּית-אָבִיהָ וּסְקִלוּהָ אֲנָשֵׁי עִירָהּ בְּאֲבָנִים וּמָתָה כִּי-עָשְׂתָה נְבִלָה בִּישְׂרָאֵל לְזִנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבְּךָ: (ס)	21
22	If a man be found lying with a woman married to a husband, then they shall both of them die, the man that lay with the woman, and the woman; so shalt thou put away the evil from Israel.	אַרְי יִשְׁתַּכַּח גִּבֵּר שָׁכִיב עִם אִתְתָּא אִתְּהּ גִּבֵּר וַיִּתְקַטְּלוּן אַף תְּרוּיָהוֹן גּוּבְרָא דְשָׁכִיב עִם אִתְתָּא וְאִתְתָּא וּתְפִלִּי עָבִיד דְּבִיש מִיִּשְׂרָאֵל:	כִּי-יִמָּצָא אִישׁ שֹׁכֵב עִם- אִשָּׁה בְּעֻלַּת-כָּעַל וּמָתוּ גַם- שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם- הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: (ס)	22
23	If there be a damsel that is a virgin betrothed unto a man, and a man find her in the city, and lie with her;	אַרְי תְּהִי עוֹלִימָתָא בְּתוּלָתָא דְּמִאֲרָסָא לְגִבֵּר וַיִּשְׁכַּחנָהּ גּוּבְרָא בְּקִרְתָּא וַיִּשְׁכּוּב עִמָּה:	כִּי יִהְיֶה נֶעֶר בְּתוּלָה מֵאֲרָשָׁה לְאִישׁ וּמִצָּאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה:	23
24	then ye shall bring them both out unto the gate of that city, and ye shall stone them with stones that they die: the damsel, because she cried not, being in the city; and the man, because he hath humbled his neighbour's wife; so thou shalt put away the evil from the midst of thee.	וּתְפִקּוּן יָת תְּרוּיָהוֹן לְתַרְע קְרָתָא תְּהִיָּא וּתְרִגְמוּן יָתְהוֹן בְּאֲבָנִיָּא וַיְמוֹתוּן יָת עוֹלִימָתָא עַל עֵיסַק דְּלֹא צִוַּחַת בְּקִרְתָּא וַיָּת גּוּבְרָא עַל עֵיסַק דְּעֵנִי יָת אִתְתָּת חֲבֵרִיהּ וּתְפִלִּי עָבִיד דְּבִיש מִבִּינָךְ:	וְהוֹצֵאתֶם אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶל-שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וּסְקִלְתֶּם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת-הַנֶּעֶר עַל- דְּבַר אֲשֶׁר לֹא-צָעָקָה בָּעִיר וְאֶת-הָאִישׁ עַל-דְּבַר אֲשֶׁר-עָנָה אֶת-אִשְׁתּוֹ רָעוּהוּ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבְּךָ: (ס)	24
25	But if the man find the damsel that is betrothed in the field, and the man take hold of her, and lie with her; then the man only that lay with her shall die.	וְאִם בְּחֻקְלָא יִשְׁכַּח גּוּבְרָא יָת עוֹלִימָתָא דְּמִאֲרָסָא וַיִּתְקַיֵּף בָּהּ גּוּבְרָא וַיִּשְׁכּוּב עִמָּה וַיִּתְקַטֵּל גּוּבְרָא דְשָׁכִיב עִמָּה בְּלַחֲדוּתָהּ:	וְאִם-בְּשָׂדֵה יִמָּצָא הָאִישׁ אֶת- הַנֶּעֶר הַמֵּאֲרָשָׁה וַיַּחְזִיק-בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּה וּמָת הָאִישׁ אֲשֶׁר-שָׁכַב עִמָּה לְבִדּוֹ:	25

- (20) ואם אמת היה הדבר. צעדים והתראה, שזנתה לאחר אירוסין (כמוצות מד):
- (21) אל פתח בית אביה. ראו גידולים שגדלסת (שס מה). וסקלוה אנשי עירה. צמעמד כל אנשי עירה (ספרי רמ): לזנות בית אביה. כמו צצית אציה:
- (22) ומתו גם שניהם. להוציא מעשה חדודים (ספרי רמא) שאין האשה נהנית מהם: גם. לרצות הצאים אחריהם (ס"א מאחוריהם). דבר אחר גם שניהם, לרצות את הולד, שאם הייתה מעוברת אין ממתינין לה עד שחלד (ערכין ז).
- (23) ומצאה איש בעיר. לפיכך שכב עמה, פרצה קוראה לגנב, הא אלו ישנה צציתה לא אירע לה (ספרי רמז):

26	But unto the damsel thou shalt do nothing; there is in the damsel no sin worthy of death; for as when a man riseth against his neighbour, and slayeth him, even so is this matter.	וְלַנְעָרָה לֹא-תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין לַנְעָרָה חַטָּאת מוֹת כִּי כַאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל-רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נָפֶשׁ בֶּן הַדָּבָר הַזֶּה:	26
27	For he found her in the field; the betrothed damsel cried, and there was none to save her.	כִּי בַשָּׂדֶה מָצְאָה צַעֲקָה הַנְּעָרָה הַמְאֻרְשָׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ: (ס)	27
28	If a man find a damsel that is a virgin, that is not betrothed, and lay hold on her, and lie with her, and they be found;	כִּי-יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָה בְתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אִרְשָׁה וַתִּפְשָׁה וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצְאוּ:	28
29	then the man that lay with her shall give unto the damsel's father fifty shekels of silver, and she shall be his wife, because he hath humbled her; he may not put her away all his days.	וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי הַנְּעָרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ-תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא יוּכַל שְׁלַחָהּ כָּל-יָמָיו: (ס)	29
XXIII	A man shall not take his father's wife, and shall not uncover his father's skirt.	לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יְגַלֶּה כִנּוֹף אָבִיו: (ס)	XXIII
2	He that is crushed or maimed in his privy parts shall not enter into the assembly of the LORD.	לֹא-יָבֹא פְצוּע־דָּכָא (ברוב ספרי אשכנז דברה) וְכָרוֹת שְׁפָכָה בִקְהָל יְהוָה: (ס)	2
3	A bastard shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of his enter into the assembly of the LORD.	לֹא-יָבֹא מִמּוֹזֵר בִּקְהָל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא-יָבֹא לוֹ בִּקְהָל יְהוָה: (ס)	3

- (26) כי כאשר יקום וגו'. לפי פשוטו זהו משמעו, כי אנוסה היא ונחזקה עמד עליה, כאדם העומד על חזירו להרגו. ורבותיו דרשו זו, (סנהדרין עג. פסחים כה:) הרי זה זא ללמד ונמלא למד וכו':
- (1) לא יקח. אין לו זה לקוחין ואין קדושין תופסין זה (קידושין סז:). ולא יגלה כנף אביו. שומרת יבם של אביו הראויה לאביו, והרי כבר מזהר עליה משום ערוה ואפי' אביה (ויקרא יח, יד), אלא לעזור על זו בשני לאוין, ולסמוך לה לא יבא ממזר, ללמד שאין ממזר אלא מחייבי כריתות, וק"ו מחייבי מיתות ז"ד, שאין צעירות מיתת ז"ד שאין זה כרת:
- (2) פצוע דכה. שנפצעו או נדכאו ציגים שלו (יצמות עה:). וכרות שפכה. שנכרת הגיד, ושז אינו יורה קילוח זרע, אלא שופן ושומת (שם) ואינו מוליד:
- (3) לא יבא ממזר בקהל ד'. לא יבא ישראלית:

<p>4 An Ammonite or a Moabite shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of them enter into the assembly of the LORD for ever;</p>	<p>לֹא יִדְבֹן עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי לְמִיעַל בִּקְהָלָא דִּי אִף דָּרָא עֲשִׂירָאָה לֹא יִדְבִי לְהוֹן לְמִיעַל בִּקְהָלָא דִּי עַד עֲלָמָא:</p>	<p>4 לֹא־יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהָל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא לָהֶם בִּקְהָל יְהוָה עַד־עוֹלָם:</p>
<p>5 because they met you not with bread and with water in the way, when ye came forth out of Egypt; and because they hired against thee Balaam the son of Beor from Pethor of Aram-naharaim, to curse thee.</p>	<p>עַל עֵסֶק דָּלָא עָרְעוּ יִתְכוֹן בְּלֶחֱמָא וּבִמְיָא בְּאוֹרְחָא בְּמִפְקֹן מִמְצָרִים וּדְאָגַר עֲלֵךְ יִת בְּלַעַם בֶּר בַּעוֹר מִפְתּוֹר אַרֶם דְּעַל פֶּתַר לְלִטְוִיתְךָ:</p>	<p>5 עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־קִדְּמוּ אֹתְכֶם בֶּלֶחֶם וּבִמְיָם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת־בְּלַעַם בֶּן־בַּעוֹר מִפְתּוֹר אַרֶם נִחְרִים לְקַלְלֶךָ:</p>
<p>6 Nevertheless the LORD thy God would not hearken unto Balaam; but the LORD thy God turned the curse into a blessing unto thee, because the LORD thy God loved thee.</p>	<p>וְלֹא אָבֹא יִי אֱלֹהֶךָ לְסַבְּלָא מִן בְּלַעַם וְנִפְדָּךְ יִי אֱלֹהֶךָ לָךְ יִת לְוִטִין לְבָרְכֵן אֲרִי רִיתְמֶךָ יִי אֱלֹהֶךָ:</p>	<p>6 וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמַע אֶל־בְּלַעַם וַיִּהְפֹּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת־הַקְּלָלָה לְבִרְכָּה כִּי אֲהַבָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>7 Thou shalt not seek their peace nor their prosperity all thy days for ever.</p>	<p>לֹא תִתְבַּע שְׁלָמָהוֹן וְשִׁבְתָּהוֹן כָּל יוֹמֶךָ לְעֹלָם:</p>	<p>7 לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וְשִׁבְתָּם כָּל־יְמֶיךָ לְעוֹלָם: (ס)</p>
<p>8 Thou shalt not abhor an Edomite, for he is thy brother; thou shalt not abhor an Egyptian, because thou wast a stranger in his land.</p>	<p>לֹא תִרְחִיק אֲדוֹמִיָּה אֲרִי אַחֻדָּה הוּא לֹא תִרְחִיק מִצְרָאִי אֲרִי דִּיִּיר הוּיָתָא בְּאַרְעֵיהּ:</p>	<p>רביעי 8 לֹא־תִתְעַב אֲדָמִי כִּי אֹחִיָּהּ הוּא לֹא־תִתְעַב מִצְרִי כִּי־גֵר הָיִיתָ בְּאַרְצוֹ:</p>
<p>9 The children of the third generation that are born unto them may enter into the assembly of the LORD.</p>	<p>בְּנֵין דִּיתְנִלְדוּן לְהוֹן דָּרָא תְּלִיתָאָה יִדְבִי לְהוֹן לְמִיעַל בִּקְהָלָא דִּי:</p>	<p>9 בְּנִים אֲשֶׁר־יִנְלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בִּקְהָל יְהוָה: (ס)</p>
<p>10 When thou goest forth in camp against thine enemies, then thou shalt keep thee from every evil thing.</p>	<p>אֲרִי תַפּוֹק מִשְׁרִיתָא עַל בַּעֲלֵי דְבָבְךָ וְתִסְתַּמֵּר מִכָּל מַדְעָם בִּישׁ:</p>	<p>יח 10 כִּי־תֵצֵא מַחֲנֶה עַל־אִיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע:</p>

- (4) לא יבא עמוני. לא יבא ישראלית:
 (5) על דבר. על העצה (ספרי רנ) שיעשו אחתם להחטיא אתם: בדרך. כשהייתם צטירוף:
 (7) לא תדרש שלום. מכלל שנאמר עמך יש צקצק צד (פסוק יז), יכול אף זה כן, תלמוד לומר לא תדרש שלום (שם רנא):
 (8) לא תתעב אדמי. לגמרי, אע"פ שראוי לך לתעבו שניא צחצח לקראתך: לא תתעב מצרי. מכל וכל, אע"פ שזרקו וזוריקם ליאור, מה טעם, שהיו לכם חכסניא בשעת הדחק. לפיכך:
 (9) בנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו'. ושאר האומות מותרין מיד, הא למדת, שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו הורגו בעולם הזה, והמחטיאו מוילאו מן העולם הזה ומן העולם הבא, לפיכך אדום שקדמם צחצח לא נמעב, וכן מצרים שטבעו, ואלו שהמחטיאו נמעבו:
 (10) כי תצא וגו' ונשמרת. שהשטן מקטרג בשעת הסכנה:

<p>11 If there be among you any man, that is not clean by reason of that which chanceth him by night, then shall he go abroad out of the camp, he shall not come within the camp.</p>	<p>אִרִי יְהִי בֶקֶד גִּבֹר דָּלָא יְהִי דְכִי מְקַרִי לִילְיָא וַיִּפּוֹק לְמַבְרָא לְמִשְׁרִיתָא לָא יִיעוּל לְגוּ מִשְׁרִיתָא:</p>	<p>11 כִּי־יְהִיֶּה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יְהִיֶּה טָהוֹר מִקֶּרֶת־לַיְלָה וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:</p>
<p>12 But it shall be, when evening cometh on, he shall bathe himself in water; and when the sun is down, he may come within the camp.</p>	<p>וְיְהִי לְמַפְנֵי רִמְשָׁא יִסְחִי בְמֵיָא וּכְמִיעַל שְׁמֵשׁ יִיעוּל לְגוּ מִשְׁרִיתָא:</p>	<p>12 וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב יִרְחֹץ בַּמַּיִם וּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:</p>
<p>13 Thou shalt have a place also without the camp, whither thou shalt go forth abroad.</p>	<p>וְאַתָּה מְתוּקֵן יְהִי לְךָ מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא וְתַפּוֹק תִּמְן לְבָרָא:</p>	<p>13 וְיָדָה תִּהְיֶה לְךָ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ:</p>
<p>14 And thou shalt have a paddle among thy weapons; and it shall be, when thou sittest down abroad, thou shalt dig therewith, and shalt turn back and cover that which cometh from thee.</p>	<p>וּסְפָתָא תְּהִי לְךָ עַל זִינְךָ וְיְהִי בְּמַתְּכֶךָ בְּבָרָא וְתַחְפֹּר בָּהּ וְתַחֲבֹב וְתַכְסִּי יָת מִפְּקִתְךָ:</p>	<p>14 וַיְתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל־אֲזִנְךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְתַחְפֹּרְתָהּ בָּהּ וּשְׁבַתְּ וְכָסִיתָ אֶת־צִאֲתָהּ:</p>
<p>15 For the LORD thy God walketh in the midst of thy camp, to deliver thee, and to give up thine enemies before thee; therefore shall thy camp be holy; that He see no unseemly thing in thee, and turn away from thee.</p>	<p>אִרִי יִי אֱלֹהֶךָ שְׂכִינִתִּיהּ מְחַלְכָא בְּגוּ מִשְׁרִיתְךָ לְשִׁיבֹתֶךָ וּלְמַמְסַר שְׂנְאֶיְךָ קִדְמָךָ וְתִהִי מִשְׁרִיתְךָ קִדִּישָׁא וְלֹא יִתְחַזֵּי בְךָ עֲבִירַת פְּתוּגָם וַיִּתּוֹב מִימְרֵיהּ מְלֹאִיטְבָא לְךָ:</p>	<p>15 כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מֵתֵת־לְךָ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וּלְתֵת אִיְבֹיְךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קִדֹּשׁ וְלֹא־יֵרָאֶה בְךָ עֲרֹנַת דְּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: (ס)</p>
<p>16 Thou shalt not deliver unto his master a bondman that is escaped from his master unto thee;</p>	<p>לֹא תִמְסַר עֶבֶד עַמּוּיָן לֵיד רַבּוּיָהּ דִּישְׁתִּיב לְוַתְּךָ מִן קִדָּם רַבּוּיָהּ:</p>	<p>16 לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־נִצָּל אֵלָיְךָ מֵעַם אֲדֹנָיו:</p>
<p>17 he shall dwell with thee, in the midst of thee, in the place which he shall choose within one of thy gates, where it liketh him best; thou shalt not wrong him.</p>	<p>עַמּוּיָא יִשֵּׁב בְּקֶרְבְּךָ בְּמִקְוָם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ בְּטוֹב לֹא תוֹנְנֵהּ:</p>	<p>17 עַמּוּיָא יִשֵּׁב בְּקֶרְבְּךָ בְּמִקְוָם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ בְּטוֹב לֹא תוֹנְנֵהּ: (ס)</p>
<p>18 There shall be no harlot of the daughters of Israel, neither shall there be a sodomite of the sons of Israel.</p>	<p>לֹא תְהִי אֶתְתָא מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְגִבֹר עֶבֶד וְלֹא יִסֵּב גּוֹבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶתָּא אָמָא:</p>	<p>18 לֹא־תִהְיֶה קְדִשָּׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יְהִיֶּה קְדֹשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>

- (11) מקרה לילה. דיצר הכמוצ צהווה: ויצא אל מחוץ למחנה. זו מלוא עשה: לא יבא אל תוך המחנה. זו מלוא לא תעשה, ואסור להכנס למחנה לויה וכל שכן למחנה שכינה (פסחים סח).
 (12) והיה לפנות ערב. סמוך להערצ שמשו יטבול, שאינו טהור צל הערצ השמש:
 (13) ויד תהיה לך. כתרוממו, כמו אִישׁ על יָדוֹ (צמדז ב, יז): מחוץ למחנה. חוץ לעני:
 (14) על אונן. לצד משאך כלי תשמישך: אונן. כמו כלי זיינך:
 (15) ולא יראה בך. הקצ"ה, ערות דבר:
 (16) לא תסגיר עבד. כתרוממו. דבר אחר, אפילו עבד כנעני של ישראל שצרח מחוץ לארץ לארץ ישראל (גיטין מה):

19	Thou shalt not bring the hire of a harlot, or the price of a dog, into the house of the LORD thy God for any vow; for even both these are an abomination unto the LORD thy God.	לֹא־תָבִיא אֶתְנֵן זִזְנָה וּמִתְחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־נֶדֶר כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׁנֵיהֶם: (ס)	לֹא תַעֲלֵל אֶגֶר וְנִיתָא וְחִילָפִין כָּלֵבָא לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי אֱלֹהִיךָ לְכָל נֶדֶר אֲרִי מִרְחַק קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אִף תְּרוֹוִיהוֹן:
20	Thou shalt not lend upon interest to thy brother: interest of money, interest of victuals, interest of any thing that is lent upon interest.	לֹא־תַשִּׁיף לְאֶחָיִךָ גֶּשֶׁף כֶּסֶף גֶּשֶׁף אֲכָל גֶּשֶׁף כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁף:	לֹא תַרְבִּי לְאֶחָוִיךָ רַבִּית כֶּסֶף רַבִּית עֲבוּר רַבִּית כָּל מַדְעָם דְּמִתְרַבִּי:
21	Unto a foreigner thou mayest lend upon interest; but unto thy brother thou shalt not lend upon interest; that the LORD thy God may bless thee in all that thou puttest thy hand unto, in the land whither thou goest in to possess it.	לְנִכְרִי תַשִּׁיף וּלְאֶחָיִךָ לֹא תַשִּׁיף לְמַעַן יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (ס)	לְבֵר עַמּוּמִין תַרְבִּי וּלְאֶחָוִיךָ לֹא תַרְבִּי בְדִיל דִּיבְרַכְנָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ עַל אֶרֶצָא דְאַתָּה עָלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:
22	When thou shalt vow a vow unto the LORD thy God, thou shalt not be slack to pay it; for the LORD thy God will surely require it of thee; and it will be sin in thee.	כִּי־תִדָּר נֶדֶר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי־דָרֵשׁ יְדָרְשֵׁנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעַמְּךָ וְהָיָה בְךָ חַטָּא:	אֲרִי תִדָּר נֶדֶר קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשַׁלְּמוֹתֶיהָ אֲרִי מִתְבַּע וְתִבְעֶיהָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִנְּךָ וַיְהִי בְךָ חוֹבָא:
23	But if thou shalt forbear to vow, it shall be no sin in thee.	וְכִי תַחֲזִיל לִנְדָּר לֹא־יְהִי בְךָ חַטָּא:	וְאֲרִי תִתְמַנַּע מִלְמַדָּר לֹא יְהִי בְךָ חוֹבָא:
24	That which is gone out of thy lips thou shalt observe and do; according as thou hast vowed freely unto the LORD thy God, even that which thou hast promised with thy mouth.	מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִשְׁמֹר וַעֲשֵׂת כַּאֲשֶׁר נִדְרָתָ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: (ס)	אִפְקוֹת שְׁפּוֹתֶיךָ תִּטַּר וְתַעֲבִיד כִּמְא דְנִדְרָתָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ נִדְבָתָא דְמִלִּילָתָא בְּפּוּמֶיךָ:
25	When thou comest into thy neighbour's vineyard, then thou mayest eat grapes until thou have enough at thine own pleasure; but thou shalt not put any in thy vessel.	כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כִּנְפֹשֶׁף שְׁבַעַךָ וְאֵל־כְּלִיךָ לֹא תִתֵּן: (ס)	אֲרִי תִתְגַּר בְּכֶרְמָא דְרֵיבְרֶיךָ וְתִיכּוֹל עֲנָבִין כִּנְפֹשֶׁף שְׁבַעַךָ וּלְמִנְךָ לֹא תִתֵּן:

- (18) לא תהיה קדשה. מופקרת, מקודשת ומזומנת לזנות: ולא יהיה קדש. מזומן למשכב זכור (סנהדרין נד:), ואונקלוס תרגם לא תהא אחתא מצנת ישראל לגבר עצדא, שאף זו מופקרת לצעילת זנות היא, מאחר שאין קדושין תופסין לו זה, שהרי הוקשו לחמור, שנאמר שבו לכם פה עם החמור (בראשית כב, ה), עם הדומה לחמור. ולא יסב גברא מצני ישראל אחתא אלא, שאף הוא נעשה קדש על ידה, שכל צעילותיו בעילות זנות, שאין קדושין תופסין לו זה:
- (19) אתנן זונה. נתן לה טלה צאתגנה פסול להקרבה: ומחזיר כלב. החליף שה צלצ: גם שניהם. לרבות שנוייהם (צא קמא סה:), כגון חטים ועשאן סלת:
- (20) לא תשיך. אזהרה ללווה שלא יתן רבית ללווה (צא מניעא עה:), ואח"כ אזהרה ללווה, אף כסף לא תתן לו בנשך (ויקרא כה, לו ספרי רסב):
- (21) לנכרי תשיך. ולא לאחיך (צא מניעא ע:), לאו הצא מכלל עשה, עשה, לעבור עליו בשני לאוין ועשה:
- (22) לא תאחר לשלמו. שלשה רגלים, ולמדוהו רבותינו מן המקרא (ראש השנה ד:):
- (24) מוצא שפתיך תשמור. ליתן עשה על לא תעשה (שם ו:).

26	When thou comest into thy neighbour's standing corn, then thou mayest pluck ears with thy hand; but thou shalt not move a sickle unto thy neighbour's standing corn.	כִּי תִבֹא בְקִמַּת רֶעֶךָ וְקִטַּפְתָּ מִלֵּילִת בִּידְךָ וְחָרְמַשׁ לֹא תָנִיף עַל קִמַּת רֶעֶךָ: (ס)	26
XXIV	When a man taketh a wife, and marieth her, then it cometh to pass, if she find no favour in his eyes, because he hath found some unseemly thing in her, that he writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house,	כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבִעֻלָּהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־תָן בְּעֵינָיו כִּי־מִצָּא בָּהּ עֲרֹנֹת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ:	XXIV
2	and she departeth out of his house, and goeth and becometh another man's wife,	וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלָּכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר:	2
3	and the latter husband hateth her, and writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house; or if the latter husband die, who took her to be his wife;	וְשִׁנְאוֹהָ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אֹ כִי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה:	3
4	her former husband, who sent her away, may not take her again to be his wife, after that she is defiled; for that is abomination before the LORD; and thou shalt not cause the land to sin, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.	לֹא־יִוָּכַל בְּעֻלָּהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שָׁלְחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהָיִית לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיאוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (ס)	4
5	When a man taketh a new wife, he shall not go out in the host, neither shall he be charged with any business; he shall be free for his house one year, and shall cheer his wife whom he hath taken.	כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצֹּמָא וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דָּבָר גָּזִי וְהָיָה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אַחַת וְשִׂמְחָה אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח:	ששי

- (25) כי תבא בכרם רעך. צפועל הכמוצ מדצר (צצא מניעה פז): כנפשך. כמה שמרנה: שבעך. ולא אכילה גסה (שס): ואל כליך לא תתן. מכאן שלא דברה חורה אלא בשעת הצורך, בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית (שס), אבל אם צא לעדור ולקשקש, אינו אוכל (שס פט):
- (26) כי תבא בקמת רעך. אף זו צפועל הכמוצ מדצר (צ"מ פז):
- (1) כי מצא בה ערונות דבר. מזה עלי לגרשה, שלא תמלא חן צעיניו (ס"א מזה שלא תמלא חן צעיניו):
- (2) לאיש אחר. אין זה צן וזגו של ראשון, הוא הוציא רשעה מתוך ביתו, וזה הכניסה (גיטין נ:):
- (3) ושנאה האיש האחרון. הכמוצ מצטער שסופו לשנאותה, ואם לאו, קוצרצו, שנאמר או כי ימות:
- (4) אחרי אשר הטמאה. לרצות קוטה שנקמרה (יצמות יא):

6	No man shall take the mill or the upper millstone to pledge; for he taketh a man's life to pledge.	לֹא יִתְּחַבֵּל רַחִים וְרֹכֵב כִּי־נֶפֶשׁ הוא חֵבֵל: (ס)	לֹא תִסֵּב מִשְׁכּוֹנָא רַחִיָּא וְרֹכְבִיָּה אֲרִי כְּהוֹן מִתַּעֲבִיד מִזֶּן לְכָל נֶפֶשׁ:
7	If a man be found stealing any of his brethren of the children of Israel, and he deal with him as a slave, and sell him; then that thief shall die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ גֵּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְר־בּוֹ וּמָכְרוֹ וּמֵת הַגֵּנֵב הֵהוּא וּבַעֲרָתָהּ הָרָע מִקֶּרְבְּךָ: (ס)	אֲרִי יִשְׁתַּכַּח גֵּבֵר גֵּנֵיב נֶפֶשָּׁא מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִתְּגַר בֵּיהּ וַיִּזְבְּנֶיהָ וְיִתְקַטֵּיל גֵּנְבָא הֵהוּא וְתַפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ:
8	Take heed in the plague of leprosy, that thou observe diligently, and do according to all that the priests the Levites shall teach you, as I commanded them, so ye shall observe to do.	הַשֹּׁמֵר בְּנִגְעַ־הַצֹּרְעַת לְשֹׁמֵר מֵאֵד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יֹרֶוּ אֹתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת:	אִסְתַּמַּר בְּמִכְתָּשׁ סִגִּירוֹ לְמִטַּר לְחָדָא וּלְמַעֲבַד כְּכֹל דִּילְפֹּן יִתְּכוּן כְּהֵנִיא לִיּוֹאֵי כְּמֵא דְּפִקִּידְתִּינוּן תִּשְׁרוּן לְמַעֲבַד:
9	Remember what the LORD thy God did unto Miriam, by the way as ye came forth out of Egypt.	זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֶלְהֵיךָ לְמִרְיָם בְּדַרְךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: (ס)	הוּי דְּכִיר יֵת דְּעִבַּד יְיָ אֶלְהֵךָ לְמִרְיָם בְּאוֹרְחָא בְּמִפְקֹון מִמִּצְרָיִם:
10	When thou dost lend thy neighbour any manner of loan, thou shalt not go into his house to fetch his pledge.	כִּי־תִשָּׂה בְרֵעֶךָ מִשְׁאֵת מְאוֹמָה לֹא־תִבָּא אֶל־בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבָטוֹ:	אֲרִי תִרְשִׁי בְּחִבְרָךְ רִשּׁוֹת מִדָּעַם לֹא תִיעוֹל לְבֵיתָהּ לְמִסֵּב מִשְׁכּוֹנֶיהָ:
11	Thou shalt stand without, and the man to whom thou dost lend shall bring forth the pledge without unto thee.	בְּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֵתָּה נִשָּׂה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת־ הָעֲבֹט הַחוּצָה:	בְּבָרָא תִקּוּם וּגּוֹבְרָא דְּאֵתָּה רִשִׁי בֵּיהּ יִפִּיק לְךָ יֵת מִשְׁכּוֹנָא לְבָרָא:
12	And if he be a poor man, thou shalt not sleep with his pledge;	וְאִם־אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בְּעֲבָטוֹ:	וְאִם גֵּבֵר מְסָפִין הוּא לֹא תִשְׁכּוּב בְּמִשְׁכּוֹנֶיהָ:

(5) אשה חדשה. שהיא חדשה לו, ואפילו אלמנה, פרט למחזיר גרושתו (סוטה מד): ולא יעבור עליו. דבר הנצא: לכל דבר. הוא צורך הנצא, לא לספק מים ומזון ולא לתקן דרכים, אצל החוזרים מעורכי המלחמה ע"פ כהן, כגון צנה צית ולא חנוכו, או ארס אשה ולא לקחה, מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים (ספרי רעא סוטה מד): יהיה לביתו. אף בשביל ציתו, אם צנה צית וחנוכו, ואם נטע כרם וחללו, אינו זו מציתו בשביל צרכי המלחמה: לביתו. זה ציתו (ספרי שם): יהיה. לרבות את כרמו: ושמה. ישמח את אשתו, ותרגומו יִסְקִי יֵת אִתָּהּ, והמתרגם יִסְקִי עִם אִתָּהּ, טועה הוא, שאין זה תרגום של וְשָׂמַח אִלָּא של וְשָׂמַח:

(6) לא יחבול. אם צא למשכנו על חובו צ"ד, לא ימשכנו בדברים שעושים צהן אוכל נפש (צבא מזיעא קיג): רחים. היא התחתונה: ורכב. היא העליונה:

(7) כי ימצא. צעדים (ספרי רעג) והתראה, וכן כל ימצא שצתורה: והתעמר בו. אינו חייב עד שישתמש בו:

(8) השומר בנגע הצרעת. שלא תתלוש סימני טומאה ולא תקוץ את הצהרת (מכות כז): ככל אשר יורו אתכם. אם להסגיר, אם להחליט, אם לטרה:

(9) זכור את אשר עשה ה' אליך למרים. אם צאת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע, זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקחה צננים (ספרי רעה):

(10) כי תשה ברעך. תחזק צחצריך: משאת מאומה. חוז של כלום:

(12) לא תשכב בעבטו. לא תשכב בעבטו של אלוך:

13	thou shalt surely restore to him the pledge when the sun goeth down, that he may sleep in his garment, and bless thee; and it shall be righteousness unto thee before the LORD thy God.	השֹׁבֵב תְּשִׁיב לוֹ אֶת־הַעֲבוֹט כִּבּוּא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבֵרַכְךָ וְלֹא תִהְיֶה צָדֶקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)	אֶתְבָּא תְּחִיב לִיהָ ית מִשְׁכּוֹנָא כְּמִיעַל שְׁמַשׁ וְיִשְׁכּוֹב בְּכִסּוּתִיהָ וּבִבְרַכְךָ וְלֹא תְהִי זְכוּ קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:
14	Thou shalt not oppress a hired servant that is poor and needy, whether he be of thy brethren, or of thy strangers that are in thy land within thy gates.	לֹא־תַעֲשֶׂק שֹׁכֵר עֲנִי וְאַבְיוֹן מֵאַחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בְּשַׁעְרֶיךָ:	לֹא תַעֲשׂוֹק אַגְרָא עֲנִיָּה וּמִסְכֵּינָא מֵאַחַד אוֹ מִגֵּיּוֹרְךָ דְּבִאֲרַעָךְ בְּקִרְיָךְ:
15	In the same day thou shalt give him his hire, neither shall the sun go down upon it; for he is poor, and setteth his heart upon it: lest he cry against thee unto the LORD and it be sin in thee.	בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׁכָרוֹ וְלֹא־תִבּוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עֲנִי הוּא וְאַלְיוֹ הוּא נָשָׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חֵטָא: (ס)	בְּיוֹמִיהָ תִּתֵּן תְּפִין אַגְרִיהָ וְלֹא תִיעוֹל עֲלוּהִי שְׁמַשׁ אֲרִי עֲנִיָּה הוּא וְלִיהָ הוּא מָסַר ית נַפְשִׁיהָ וְלֹא יִקְרִי עָלֶיךָ קָדָם יי וְיִהִי בְךָ חוֹבָא:
16	The fathers shall not be put to death for the children, neither shall the children be put to death for the fathers; every man shall be put to death for his own sin.	לֹא־יּוֹמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יּוֹמְתוּ עַל־אָבוֹת אִישׁ בְּחַטָּאוֹ יּוֹמְתוֹ: (ס)	לֹא יּוֹמּוּתוּן אַבְהוֹן עַל פּוֹם בְּנִין וּבְנִין לֹא יּוֹמּוּתוּן עַל פּוֹם אַבְהוֹן אִנְשׁ בְּחַוְבִּיהָ יּוֹמּוּתוּן:
17	Thou shalt not pervert the justice due to the stranger, or to the fatherless; nor take the widow's raiment to pledge.	לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם וְלֹא תַחֲבֹל בְּגַד אִלְמָנָה:	לֹא תַצְלִי דִין גֵּיּוֹר יִיתָם וְלֹא תִסַּב מִשְׁכּוֹנָא כְּסוּת אִרְמְלָא:
18	But thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt, and the LORD thy God redeemed thee thence; therefore I command thee to do this thing.	וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־כֵּן אֶנְכִּי מִצְוֶה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)	וְתִדְכַּר אֲרִי עֶבְדָּא הָיִיתָא בְּמִצְרַיִם וּפְרִקְךָ יי אֱלֹהֶיךָ מִתַּמָּן עַל כֵּן אֲנִי מַפְסִיד לְךָ לְמַעַבְד ית פְּתִגְמָא הָדִין:

(13) כבוא השמש. אם כמות לילה הוא, ואם כמות יום החזירהו צדקה, וכבר כתוב בואלה המשפטים עד זא השמש תשיצנו לו (שמות כב, כה), כל היום תשיצנו לו, וכבא השמש תקחנו (צבא מניעא קיד): וברכך. ואם אינו מזכרך, מכל מקום ולן מהיה נדקה:

(14) לא תעשוק שכיר. והלא כבר כתוב, אלא לעבור על האציון בשני לאוין, לא תעשוק שכר שכיר שהוא עני ואציון, ועל העשיר כבר הוזכר לא תעשוק את רעך (ויקרא יט, יג): אביון. התאז לכל דבר (ויקרא כב, לד, ו): מוגרד. זה גר נדק: בשעריך. זה גר חושש האוכל נצילות: אשר בארצך. לרבות שכר זהמה וכלים:

(15) ואליו הוא נושא את נפשו. אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה בכבש ונחלה צאילן (צבא מניעא קיב): והיה בך חטא. מכל מקום, אלא שממהרין ליפרע ע"י הקורא (ספרי רעט):

(16) לא יומתו אבות על בנים. עדות בנים, ואם תאמר צעון בנים, כבר נאמר איש בחטאו יומתו, אבל מי שאינו איש, מת צעון אציו, והקטנים מתים צעון אבותם בידי שמים:

(17) לא תטה משפט גר יתום. ועל העשיר כבר הוזכר, לא תטה משפט (לעיל טז, יט), ושנה צעני לעבור עליו בשני לאוין, לפי שנקל להטות משפט עני יותר משל עשיר, לכך הזהיר ושנה עליו: ולא תחבול. שלא בשעת הלואה:

(18) וזכרת. על מנת כן פדיתך, לשמור חוקתי אפילו יס חסרון כיס בדבר:

19	When thou reapest thy harvest in thy field, and hast forgot a sheaf in the field, thou shalt not go back to fetch it; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hands.	כִּי תִקְצֹר קִצִּירְךָ בַשָּׂדֶה וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב לִקְחָתוֹ לַגֵּר לִיתֹם וְלֹאֲלִמְנָה יִהְיֶה לָמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: (ס)	אֲרִי תִחְצוֹד חֲצֹדְךָ בַּחֲקֹלְךָ וְתִתְנָשִׁי עֹמֶרָא בַּחֲקֹלָא לֹא תָשׁוּב לִמְסָבִיָּה לְגִיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹאֲרַמְלָתָא יְהִי בְדִיל דִּיבְרַכְכֵּךְ יְיָ אֱלֹהֶךָ בְּכָל עֹבְדֵי יָדְךָ:
20	When thou beatest thine olive-tree, thou shalt not go over the boughs again; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תַחֲבֹט זֵיתָךְ לֹא תִפְלִי אַחֲרָיִךְ לַגֵּר לִיתֹם וְלֹאֲלִמְנָה יִהְיֶה:	אֲרִי תַחֲבֹט זֵיתָךְ לֹא תִפְלִי בַתְרֵךְ לְגִיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹאֲרַמְלָתָא יְהִי:
21	When thou gatherest the grapes of thy vineyard, thou shalt not glean it after thee; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תִבְצֹר פְּרֻמְךָ לֹא תַעֲזוֹלֵל אַחֲרָיִךְ לַגֵּר לִיתֹם וְלֹאֲלִמְנָה יִהְיֶה:	אֲרִי תִקְטוֹף פְּרֻמְךָ לֹא תַעֲזוֹלֵל בַּתְרֵךְ לְגִיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹאֲרַמְלָתָא יְהִי:
22	And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt; therefore I command thee to do this thing.	וְזָכַרְתָּ כִּי-עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-כֵּן אֲנֹכִי מֻצְוֶךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)	וְתִדְכַּר אֲרִי עֶבְדָּא הָוִיתָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל כֵּן אֲנָא מְפָקִיד לָךְ לַמַּעֲבָד יַת פְּתִיגָמָא הַדִּין:
XXV	If there be a controversy between men, and they come unto judgment, and the judges judge them, by justifying the righteous, and condemning the wicked,	כִּי-יִהְיֶה רִיב בֵּין אַנְשִׁים וְנִגְשׁוּ אֶל-הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהִצְדִּיקוּ אֶת-הַצָּדִיק וְהָרְשָׁעוּ אֶת-הָרָשָׁע:	אֲרִי יְהִי דִין בֵּין גּוֹבְרָיָא וְיִתְקַבְּלוּ לְדִינָא וְיִדְיִנְנוּן וְיִזְכְּרוּ יַת זָכָא וְיִתְּיָבוּן יַת חֵיבָא:
2	then it shall be, if the wicked man deserve to be beaten, that the judge shall cause him to lie down, and to be beaten before his face, according to the measure of his wickedness, by number.	וְהָיָה אִם-בֶּן הַפֹּת הָרָשָׁע וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהַכֹּהֵן לִפְנֵי כִדֵּי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר:	וְיְהִי אִם בֶּר חֵיב לְאַלְקָאָה חֵיבָא וְיִרְמִינִיָּה דִּינָא וְיִלְקִינִיָּה קְדֻמוֹהִי כְּמִסַּת חֹבְתִיָּה בְּמִנְיֹן:

(19) ושכחת עומר. ולא גדיש, מכאן אמרו (פאה פ"ו מ"ו), עומר שיש בו סאתים ושכחו, אינו שכחה: בשדה. לרבות שכחת קמה, ששכח מקצתה מלקצור: לא תשוב לקחתו. מכאן אמרו, (שם פ"ו מ"ד) שלאחריו שכחה, שלפניו אינו שכחה, שאינו צלל תשוב: למען יברכך. ואע"פ שצאת לידו שלא צמחין, ק"ו לעושה צמחין, אמור מעתה, נפלה סלע מידו ומנא עני ונחפרנס זה, הרי הוא מתצרך עליה (ספרי רפג):

(20) לא תפאר. לא תטול תפארתו ממנו (חולין קלא:), מכאן שמניחין פאה לאילן: אחריו. זו שכחה (שם):

(21) לא תעזולל. אם מנא זה עוללות לא תקמנה. ואיזו היא עוללות, כל שאין לה לא כתף ולא נטף, יש לה אחד מהם, הרי הוא לצעל הצית (פאה פ"ו מ"ד). וראיתי בגמרא ירושלמית (פאה פ"ו ה"ג), איזו היא כתף, פסיגין זה על גב זה, נטף, אלו התלויות בשדרה ויורדות:

(1) כי יהיה ריב. סופם להיות נגשים אל המשפט, אמור מעתה, אין שלום יוצא מתוך מריבה, מי גרם ללוט לפרוש מן הצדיק, הוי אמור זו מריבה (ספרי רפז): והרשיעו את הרשע. יכול כל המתחייבין צדין לוקין, תלמוד לומר והיה אם בן הכות הרשע, פעמים לוקה פעמים אינו לוקה, ומי הוא הלוקה, למוד מן הענין, לא תחסום שור בדישו, לאו שלא נתק לעשה (מכות יג):

(2) והפילו השופט. מלמד, שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב, אלא מוטה (מכות כז): לפניו כדי רשעתו. ולאחריו

<p>Forty stripes he may give him, he shall not exceed; lest, if he should exceed, and beat him above these with many stripes, then thy brother should be dishonoured before thine eyes.</p>	<p>אַרְבָּעִין יִלְקִינֶיהָ לֹא יוֹסִיף דִּלְמָא יוֹסִיף לְאַלְקִינֶיהָ עַל אַלִּין מִחָא רַבָּא וַיִּקַּל אַחֲוָהּ לְעֵינֶיהָ:</p>	<p>אַרְבָּעִים יִכְנוּ לֹא יוֹסִיף פֶּן־יֹסִיף לְהַכּוֹתוֹ עַל־אֱלֹה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִיד לְעֵינָיו:</p>
<p>Thou shalt not muzzle the ox when he treadeth out the corn.</p>	<p>לֹא תִיחָוֵד פֹּהם תוֹרָא בְּדִישׁוֹ:</p>	<p>לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: (ס)</p>
<p>If brethren dwell together, and one of them die, and have no child, the wife of the dead shall not be married abroad unto one not of his kin; her husband's brother shall go in unto her, and take her to him to wife, and perform the duty of a husband's brother unto her.</p>	<p>אֲרִי יִתְּבוּן אַחִין כְּחָדָא וְיָמוּת חַד מִנְהוֹן וְכֵר לִית לִיה לֹא תְהִי אֶתָּת מוֹתְנָא לְבָרָא לְגַבֵּר אַחֲרָן וְכָמָה יִיעוֹל עָלֶיהָ וְיִסְבֶּה לִיה לְאִתּוֹ וְיִבְמַנָּה:</p>	<p>כִּי־יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וּמָת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין־לּוֹ לֹא־תִהְיֶה אֲשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָה יָבֵא עָלֶיהָ וּלְקַחְתָּהּ לּוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְמַנָּה:</p>
<p>And it shall be, that the first-born that she beareth shall succeed in the name of his brother that is dead, that his name be not blotted out of Israel.</p>	<p>וְיִהְיֶה בּוֹכֵרָא דְתִלִּיד יְקוּם עַל שְׁמָא דְאַחֲוָהּ מוֹתְנָא וְלֹא יִתְמַחֵי שְׁמִיה מִיִּשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יִקְוֹם עַל־שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחַח שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:</p>
<p>And if the man like not to take his brother's wife, then his brother's wife shall go up to the gate unto the elders, and say: 'My husband's brother refuseth to raise up unto his brother a name in Israel; he will not perform the duty of a husband's brother unto me.'</p>	<p>וְאִם לֹא יֵצְבִי גּוֹבֵרָא לְמַסָּב יָת יְבָמָתִיה וְתַסֵּק יְבָמָתִיה לְתַרְע בֵּית דִּינָא לְקַדָּם סְבִינָא וְתִימַר לֹא צָבִי יְבָמִי לְאַקְמָא לְאַחֲוָהּ שְׁמָא בִּישְׂרָאֵל לֹא אָבֵא לְיִבְמוּתִי:</p>	<p>וְאִם־לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחְתָּ אֶת־יְבָמָתּוֹ וְעָלָתָהּ יְבָמָתּוֹ הַשְּׁעָרָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָהּ מֵאֵן יְבָמִי לְהִלָּם לְאָחִיו שֵׁם בִּישְׂרָאֵל לֹא אָבֵה יְבָמִי:</p>
<p>Then the elders of his city shall call him, and speak unto him; and if he stand, and say: 'I like not to take her';</p>	<p>וְיִקְרֹון לִיה סְבֵי קְרִיתִיה וְיִמְלְלוּן עָמִיה וְיִימַר לֹא רָעִינָא לְמַסָּבִיהָ:</p>	<p>וְקִרְאוּ־לּוֹ זִקְנֵי־עִירוֹ וְדַבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפְצָתִי לְקַחְתָּהּ:</p>

כדי שמים, מכאן אמרו, מלקין אותו שתי ידות מלאחריו ושליש מלפניו (שס): במספר. ואינו נקוד צמקקר, למד שהוא דבוק לומר במספר ארבעים, ולא ארבעים שלמים (שס), אלא מנין שהוא סוכס ומשלים לארבעים, והן ארבעים חסר אחת: (3) לא יוסיף. מכאן אזכרה למכה את חזירו (סנהדרין פה): ונקלה אחיד. כל היום קוראו רשע, ומשלקה קראו אחיד: (4) לא תחסום שור בדישו. דבר הכתוב צהוה, והוא הדין לכל צהמה חיה ועוף העושים במלאכה שהיא צדצר מאכל (צצא מניעא פט), איכ למא נאמר שור, להוציא את האדם: בדישו. יכול יחסמו מצחון, תלמוד לומר לא תחסום שור מכל מקום (עיין שם י:), ולמה נאמר דיש, לומר לך, מה דיש מיוחד דצר שלא נגמרה מלאכתו (למעשה ולחלה), וגדולו מן הארץ, אף כל כיוצא בו, יאל החולב והמגבן והמחצץ, שאין גדולו מן הארץ, יאל הלש והמקטף, שנגמרה מלאכתו לחלה, יאל הצודל צתמרים וצגרוגרות, שנגמרה מלאכתן למעשה (שס פט): (5) כי ישבו אחים יחדו. שהיתה להם ישיבה אחת צעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה צעולמו (יצמות יז): יחדו. המיוחדים צנחלה, פרט לאחיו מן האם (שס): ובן אין לו. עיין עליו (צצא מניעא כז:), בן או צת, או בן הבן, או צת הבן, (או בן הצת), או צת הצת: (6) והיה הבכור. גדול האחים הוא מייצג אותה: אשר תלד. פרט לאילונית שאינה יולדת (צצא מניעא כד:). יקום על שם אחיו. זה שייצג את אשתו, יטול נחלת המת צנכסי אציו: ולא ימחה שמו. פרט לאשת סרים, ששמו מחוי (שס): (7) השערה. כתרגומו לתרגום צית דינא:

9	then shall his brother's wife draw nigh unto him in the presence of the elders, and loose his shoe from off his foot, and spit in his face; and she shall answer and say: 'So shall it be done unto the man that doth not build up his brother's house.'	וַנִּגָּשָׁה וּבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעִינֵי הַזְקֵנִים וַחֲלָצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וּיִרְקָה בַּפִּנּוּי וְעָנְתָה וְאָמְרָה כֹּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו:
10	And his name shall be called in Israel The house of him that had his shoe loosed.	וַיִּתְקַרֵּב שְׁמִיה בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית הַנָּעֹל: (ס)
11	When men strive together one with another, and the wife of the one draweth near to deliver her husband out of the hand of him that smiteth him, and putteth forth her hand, and taketh him by the secrets;	כִּי־יִנָּצוּ אַנְשִׁים יַחְדּוֹ אִישׁ וְאָחִיו וַקָּרְבָה אִשְׁתׁ הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת־אִישָׁהּ מִיַּד מַכְהוֹ וְשָׁלְתָה יָדָהּ וַהֲחִזִּיקָה בַּמָּבָשִׁי:
12	then thou shalt cut off her hand, thine eye shall have no pity.	וְקָצַצְתָּ אֶת־כַּפָּהּ לֹא תַחֲסֹס עֵינְךָ:
13	Thou shalt not have in thy bag diverse weights, a great and a small.	לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בַּכִּסֵּה אֶבֶן וְאֶבֶן גְּדוֹלָה וּקְטָנָה:
14	Thou shalt not have in thy house diverse measures, a great and a small.	לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בַּבֵּיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וּקְטָנָה:
15	A perfect and just weight shalt thou have; a perfect and just measure shalt thou have; that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	אֶבֶן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ אֵיפָה שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ:
16	For all that do such things, even all that do unrighteously, are an abomination unto the LORD thy God.	כִּי תוֹעֲבֹת יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֹשֶׂה אֱלֹהֶם כָּל עֹשֶׂה עָוֹל: (פ)

- (8) ועמד. צעמידה: ואמר. כלשון הקודש, ואף היא דצריה כלשון הקודש (שם קל):
 (9) וירקה בפניו. על גבי קרקע (שם): אשר לא יבנה. מכאן למי שחלץ שלא יחזור וייצם, דלא כחיצ אשר לא צנה אלא אשר לא יצנה, כיון שלא צנה שוב לא יצנה (שם י):
 (10) ונקרא שמו וגו'. מלוא על כל העומדים שם לומר חלוצ הנעל (שם קו):
 (11) כי ינצו אנשים. סופן לצא לידי מכות, כמו שנאמר מיד מכה, אין שלום יוצא מחור ידי מצות (ספרי רצב):
 (12) וקצתה את כפה. ממון דמי צמח, הכל לפי המציא והמתצייש, או אינו אלא ידה ממש, נאמר כאן לא תחוס ונאמר להלן צעדים זוממין לא תחוס (לעיל יט, יג), מה להלן ממון אף כאן ממון:
 (13) אבן ואבן. משקלות: גדולה וקטנה. גדולה כשמכששת את הקטנה, שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה (ספרי רצד):
 (14) לא יהיה לך. אם עשית כן, לא יהיה לך כלום:
 (15) אבן שלמה וצדק יהיה לך. אם עשית כן, יהיה לך הרצה:

17	Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;	זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עַמְלֶק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם:	הָיוּ דְּכִיר יֵת דְּעֵבֵד לְךָ עַמְלֶק בְּאוֹרְחָא בְּמַפְקְכוֹן מִמִּצְרַיִם:
18	how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.	אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל-הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאִתָּה עֵינָּה וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:	דְּעֶרְעָךְ בְּאוֹרְחָא וְקָטִיל בְּךָ כָּל דְּהוּוּ מִתְאַחֲרִין בְּתֶרְךָ וְאַתָּה מְשֻׁלָּה וְלֹא דְחִיל מִן קָדָם יי:
19	Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.	וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל-אֹיְבֶיךָ מִסְבִּיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת-זֵכֶר עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ)	וְהָיָה כִּד פִּד נִיחַ יי אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל בְּעָלֵי דְבִבְךָ מִסְחוּר סְחוּר בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ אַחֲסָנָא לְמִירְתָּהּ תִּמְחִי יֵת דִּיכְרֵינִיה דְּעַמְלֶק מִתַּחַת שָׁמַיָא לֹא תִתְנָשִׁי:

מפטיר פסוקים קי

The Haftara is Isaiah 54:1 – 54:10 on page 171. If the Haftara from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftara. It is on page 167.

XXVI	And it shall be, when thou art come in unto the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and dost possess it, and dwell therein;	וְהָיָה כִּי-תָבֹוא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וַיִּרְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבֹּתָ בָּהּ:	וְהָיָה אֲרִי תִיעוֹל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ אַחֲסָנָא וְתִירְשָׁתָהּ וְתִתִּיב בָּהּ:
2	that thou shalt take of the first of all the fruit of the ground, which thou shalt bring in from thy land that the LORD thy God giveth thee; and thou shalt put it in a basket and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.	וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁיתוֹ כָּל-פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאֲרָצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וְשָׂמְתָּ בַטֵּנָא וְהִלַּכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:	וְתִסַּב מֵרִישׁ כָּל אֲבָא דְאַרְעָא דְתַעִיל מֵאַרְעָךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ וְתִשְׁוִי בַסֵּלָא וְתִתְּךָ לְאַתְרָא דִּיתְרַעֲי יי אֱלֹהֶיךָ לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינִיתִיה תִּמְן:

כי תבוא כא

(17) זכור את אשר עשה לך. אם שקרת צמדות וצמשקלות, הוי דואג מגרוי האויז, שנאמר מאנזי מקמה תועצת ה' (משלי יא, א), וכתיב צמריה צא ודון וצא קלון (שם ז):

(18) אשר קרך בדרך. לשון מקרה. דבר אחר, לשון קרי וטומאה, שהיה מטמאן במשכב זכור. דבר אחר, לשון קור וחוס, נגנז והפשיך מרתיחתך, שהיו האומות יראים להלחם בכם, וצא זה והתחיל והראה מקום לאחרים, משל לאמצטי רותחת שאין כל צריה יכולה לירד בתוכה, צא בן צליעל אחד קפץ וירד לתוכה, אף על פי שנכוה, הקרה אותה צפני אחרים: ויזנב בך. מכת זנב, חותך מילות וזורק כלפי מעלה: כל הנחשלים אחריך. חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן: ואתה עיך ויגע. עיך צלמא, דכתיב ויזמא שם דעס למיס (שמות יז, ג), וכתיב אחריי, ויצא עמלק (שם ח): ויגע. דדרך: ולא ירא. עמלק אלהים, מלהרע לך:

(19) תמחה את זכר עמלק. מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שׂה (שמואל א טו, ג) שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הצהמה, לומר בהמה זו משל עמלק הייתה:

(1) והיה כי תבוא. וירשתה וישבת בה. מגיד שלא נמחיו ציכורים, עד שכבשו את הארץ וחלקו (קידושין לז:):
(2) מראשית. ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבין ציכורים אלא שבעת המינין בלבד, נאמר כאן ארץ ונאמר להלן ארץ

<p>3 And thou shalt come unto the priest that shall be in those days, and say unto him: 'I profess this day unto the LORD thy God, that I am come unto the land which the LORD swore unto our fathers to give us.'</p>	<p>וּבֹאֵת אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאבֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ:</p>	<p>3</p>
<p>4 And the priest shall take the basket out of thy hand, and set it down before the altar of the LORD thy God.</p>	<p>וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֵּנָא מִיָּדְךָ וַיִּתְּנֶהּ מִזִּבְחַיְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>לוי</p>
<p>5 And thou shalt speak and say before the LORD thy God: 'A wandering Aramean was my father, and he went down into Egypt, and sojourned there, few in number; and he became there a nation, great, mighty, and populous.</p>	<p>וְעֵנִית וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִםהוּא וְיָגֵר שָׁם בְּמִתֵּי מֶעֱט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וְרַב:</p>	<p>5</p>
<p>6 And the Egyptians dealt ill with us, and afflicted us, and laid upon us hard bondage.</p>	<p>וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה:</p>	<p>6</p>
<p>7 And we cried unto the LORD, the God of our fathers, and the LORD heard our voice, and saw our affliction, and our toil, and our oppression.</p>	<p>וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוּ וַיַּרְא אֶת־עֲנִיָּנוּ וְאֶת־עֲמָלָנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ:</p>	<p>7</p>
<p>8 And the LORD brought us forth out of Egypt with a mighty hand, and with an outstretched arm, and with great terribleness, and with signs, and with wonders.</p>	<p>וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים:</p>	<p>8</p>
<p>9 And He hath brought us into this place, and hath given us this land, a land flowing with milk and honey.</p>	<p>וַיְבִיאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>	<p>9</p>

חֲסֵה וּשְׁעָרָה וגו' (לעיל ח, ט), מה להלן משצעת המינין שנשחצחה בהם ארץ ישראל, אף כאן שצח ארץ ישראל, שהן שצעה מינין (ממחות פד): זית שמן. זית אגורי, ששמנו אגור צמוכו (צרכות לט). ודבש. הוא דבש תמרים: מוראשית. אדם יורד לחן שדהו ורואה תאנה שצכרה, כורך עליה גמי לסימן, ואומר הרי אלו ציכורים (צכורים פ"ג מ"א):

(3) אשר יהיה בימים ההם. אין לך אלא כהן שצימין כמו שהוא: ואמרת אליו. שאיך כפוי טובה (ספרי רט): הגדתי היום. פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים (שם):

(4) ולקח הכהן הטנא מידך. להניף אותו (ספרי ש), כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף (סוכה מז):

(5) וענית. לשון הרמת קול: ארמי אובד אבי. מזכיר חסדי המקום, ארמי אובד אבי, לכן צקש לעקור את הכל כשרדף אחר יעקב, ונשזיל שחשז לעשות, חשזלו המקום כאילו עשה, שאומות העולם עובדי אלילים חושז להם הקצ"ה מחשזה כמעשה: וירד מצרימה. ועוד אחרים באו עלינו לכלותנו, שאחרי זאת ירד יעקב למצרים: במתי מעט. שצעים נפש:

<p>10 And now, behold, I have brought the first of the fruit of the land, which Thou, O LORD, hast given me.' And thou shalt set it down before the LORD thy God, and worship before the LORD thy God.</p>	<p>10 וְעַתָּה הִנֵּה הֵבִיתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִי יְהוָה וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>11 And thou shalt rejoice in all the good which the LORD thy God hath given unto thee, and unto thy house, thou, and the Levite, and the stranger that is in the midst of thee.</p>	<p>11 וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֶתְּךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: (ס)</p>
<p>12 When thou hast made an end of tithing all the tithe of thine increase in the third year, which is the year of tithing, and hast given it unto the Levite, to the stranger, to the fatherless, and to the widow, that they may eat within thy gates, and be satisfied,</p>	<p>12 כִּי תִכְלֶה לְעֹשֶׂר אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שָׁנַת הַמַּעֲשֶׂר וְנָתַתָּה לְלוֹוִי לַגֵּר לַיְתוֹם וּלְאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבְעוּ:</p>
<p>13 then thou shalt say before the LORD thy God: 'I have put away the hallowed things out of my house, and also have given them unto the Levite, and unto the stranger, to the fatherless, and to the widow, according to all Thy commandment which Thou hast commanded me; I have not transgressed any of Thy commandments, neither have I forgotten them.</p>	<p>13 וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעֵרַתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם נָתַתִּיו לְלוֹוִי וְלַגֵּר לַיְתוֹם וּלְאַלְמָנָה כְּכָל־מִצְוַתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא־עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי:</p>

(9) אל המקום הזה. זה בית המקדש: ויתן לנו את הארץ. כמשמעו:
 (10) והנחתו. מגיד שנוטלו אחר הנפת (ס"א הנחת) הכהן, ואוחזו בידו כשהוא קורא, וחוזר ומניף (ספרי שא):
 (11) ושמחת בכל הטוב. מכאן אמרו, אין קורין מקרא צבורים אלא בזמן שמחה, מעצרת ועד החג, שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמנו, אבל מהחג ואילן, מביא ואינו קורא (צבורים פ"א מ"ו): אתה והלוי. אף הלוי חייב ציבורים אם נטעו צמח עריסה: והגר אשר בקרבך. מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר לאבותיו (שם מ"ד):
 (12) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמור להפריש מעשרות של שנה השלישית, קצו זמן הדיעור והידוי צער הפסח של שנה הרביעית, שנאמר מִקֵּץ שָׁלֹשׁ שָׁנִים תֹּאכְלוּ אוֹ (לעיל יד, כח), נאמר כאן מקץ, ונאמר להלן מקץ שָׁבַע שָׁנִים (שם לא, י) לענין הקהל, מה להלן רגל אף כאן רגל, אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות, תלמוד לומר כי תכלה לעשר, מעשרות של שנה השלישית רגל שהמעשרות כלין צו, וזהו פסח, שהרבה חילנות יש שנלקטין אחר הסוכות, נמצאו מעשרות של שלישית כלין צפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו, הנריכו הכחצו לצערו מן הבית: שנת המעשר. שנה שאין נוהג זה אלא מעשר אחד (ראש השנה יב): משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, שנה ראשונה ושניה של שמיטה נוהג בהן מעשר ראשון, כמו שנאמר כִּי תִקְחוּ מִמֶּנּוּ זֶיט וְשֶׂמֶלֶךְ אֶת הַמַּעֲשֶׂר (צמד צר יח, כו), ומעשר שני, שנאמר וְאָכְלֹם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֶׂר דָּגָןךָ תִּירָשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ (לעיל יד, כג), הרי שתי מעשרות, וזא ולמדך כאן בשנה השלישית, שאין נוהג מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואיזה, זה מעשר ראשון, ותחת מעשר שני יתן מעשר עני, שנאמר כאן. ונתתה ללוי. את אשר לו הרי מעשר ראשון. לגר ליתום ולא למנה. זה מעשר עני: ואכלו בשעריך ושבעו. תן להם כדי שבעו, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן פחות מחצי קב חטים וכו' (פאה פ"ח מ"ה ספרי שג):

14 I have not eaten thereof in my mourning, neither have I put away thereof, being unclean, nor given thereof for the dead; I have hearkened to the voice of the LORD my God, I have done according to all that Thou hast commanded me.

לֹא־אֲכַלְתִּי בְּאֵלֵי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בְעֵרְתִי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי:

14

15 Look forth from Thy holy habitation, from heaven, and bless Thy people Israel, and the land which Thou hast given us, as Thou didst swear unto our fathers, a land flowing with milk and honey.

הִשְׁקִיפָה מִמַּעֲוֹן קִדְשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבִרְךְ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָּנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתֵּינוּ אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ: (ס)

ע"כ צחול

16 This day the LORD thy God commandeth thee to do these statutes and ordinances; thou shalt therefore observe and do them with all thy heart, and with all thy soul.

הַיּוֹם הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרָתָם וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:

שלישי

17 Thou hast avouched the LORD this day to be thy God, and that thou wouldest walk in His ways, and keep His statutes, and His commandments, and His ordinances, and hearken unto His voice.

אֲתִּיְהוָה הָאֵמַרְתָּ הַיּוֹם לֵהיוֹת לִי לֵאלֹהִים וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשָׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ:

17

(13) ואמרת לפני ה' אלהיך. התורה שנתת מעשרותיך: בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני ונטע רצעי (ספרי שג), ולמדך, שאם שהה מעשרותיו של שתי שנים ולא העלם לירושלים, שנריך להעלותם עכשיו: וגם נתתיו ללוי. זה מעשר ראשון. וגם, לרצות תרומה (מעשר שני פ"ה מ"י) וזכורים: ולגר ליתום ולא אלמנה. זה מעשר עני: ככל מצותך. נחמס כסדרן, לא הקדמתי תרומה לזכורים, ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה ראשית, שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתיב מִלֶּאֱתָךְ וְדִמְעָךָ לֹא תִסַּחַר (שמות כז, כח), לא תשנה את הסדר: לא עברתי ממצותיך. לא הפרשתי ממין על שאינו מינו, ומן החדש על הישן (ולא מן התלוש על המחוזר ולא מן המחוזר על התלוש): ולא שכחתי. מלצרכך על הפרשת מעשרות:

(14) לא אכלתי באני ממנו. מכאן שאסור לאונן: ולא בערתי ממנו בטמא. זין שאני טמא, זין שאני טהור והוא טמא, והיכן הוזהר על כך, לא תוכל ללכלל צִשְׁעָרֶיךָ (דברים יב, יז) זו אכילת טומאה, כמ"ש צפסולי המוקדשים צִשְׁעָרֶיךָ תִּאֲכְלֶנּוּ הַטְּהוֹר וְגו' (שם טו, כז), אבל זה לא תוכל לאכול דרך אכילת שריך האמור במקום אחר (יצמות עג: מכות יט:). ולא נתתי ממנו למת. לעשות לו ארון ומכריכין (מעשר שני פ"ה מ"ב): שמעתי בקול ה' אלהי. הציאותיו לזית הצחירה (שם): עשיתי ככל אשר צויתני. שְׁמַעְתִּי וְשָׁמַעְתִּי צו (שם):

(15) השקיפה ממועון קדשך. עשינו מה שגזרת עלינו, עָשָׂה אֵת־מָה שֶׁעֲלֶיךָ לַעֲשׂוֹת (שם מ"ג), שאמרת אִם צִשְׁעָרֶיךָ תִּלְכוּ וְגו' וְנִשְׁמַעְתִּי גִשְׁמִיקָם צִשְׁעָם (ויקרא כו, ג'ד): אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו. למת לנו, וקיימת ארץ זבת חלב ודבש:

(16) היום הזה ה' אלהיך מצוך. בכל יום יהיו צענין חדשים, כאילו צו ציוס נטויות עליהם: ושמרת ועשית אותם. נת קול מצרכם, הצאת זכורים היום תִּשְׁקֶנָה לַשָּׁנָה הַזֶּה:

18	And the LORD hath avouched thee this day to be His own treasure, as He hath promised thee, and that thou shouldest keep all His commandments;	וַיְהִי הַיּוֹם הַזֶּה לְהָיוֹת לְךָ לְעַם סֻגְלָה כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לְךָ יְיָ וְלִשְׁמֹר כָּל-מִצְוֹתָיו:	18
19	and to make thee high above all nations that He hath made, in praise, and in name, and in glory; and that thou mayest be a holy people unto the LORD thy God, as He hath spoken.	וְלִתְתֶנָּה עָלְיוֹן עַל כָּל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וְלִשְׁמֹה וְלִתְפָּאֶרֶת וְלִהְיוֹתָ עִם-קָדֹשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר: (פ)	19
XXVII	And Moses and the elders of Israel commanded the people, saying: 'Keep all the commandment which I command you this day.	וַיֹּצֵא מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הָעָם לְאֹמֹר שָׁמַר אֶת-כָּל-הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר אֲנִי מֻצְוֶה אֲתֶכֶם הַיּוֹם:	רביעי
2	And it shall be on the day when ye shall pass over the Jordan unto the land which the LORD thy God giveth thee, that thou shalt set thee up great stones, and plaster them with plaster.	וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבְרוּ אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ וְהִקְמַתָּ לָּךְ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשִׁדַּתְתָּ אֹתָם בְּשִׂיד:	2
3	And thou shalt write upon them all the words of this law, when thou art passed over; that thou mayest go in unto the land which the LORD thy God giveth thee, a land flowing with milk and honey, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised thee.	וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעֵבֶרְךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְאֵהוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבֶּשׁ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי-אַבְרָהָם לְךָ:	3
4	And it shall be when ye are passed over the Jordan, that ye shall set up these stones, which I command you this day, in mount Ebal, and thou shalt plaster them with plaster.	וְהָיָה בְּעָבְרְכֶם אֶת-הַיַּרְדֵּן תִּקְיְמוּ יְתֵאֲבְנֵי הָאֵלֵּין דְּאֵנָּה מִפְּסִיד יִתְּכוּן יוֹמָא דִּין בְּשׂוּרָא דְעֵיבַל וְתִסּוּד יִתְּהוּן בְּסִידָא:	4

(17) האמרת האמירך. אין להם עד מוכיח במקרא, ולי נראה שהוא לשון הפרשה והבדלה, הבדלתו לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה, ומנאמי להם עד, והוא לשון תפארת, כמו יתאמרו כל פעלי און (תהלים 75, 7):

(18) כאשר דבר לך. והייסס לי סגלה (שמות יט, ה):

(19) ולהיותך עם קדוש כאשר דבר. והייסס לי קדשים (ויקרא כ, כו):

(1) שמור את כל המצוה. לשון הווה, גרדניט צלע"ו:

(2) והקמות לך. צירדן, ואחר כך תוציאו משם אחרות ותבנו מהן מזבח צהר עיזל, נמצאת אתה אומר שלשה מיני אבנים היו, שנים עשר צירדן, וכנגדן צלגל, וכנגדן צהר עיזל, כדאיחא במסכת סוטה (דף לה:):

5	And there shalt thou build an altar unto the LORD thy God, an altar of stones; thou shalt lift up no iron tool upon them.	וּבְנִיתָ שֵׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא־תִנֶּיף עֲלֵיהֶם בְּרֹזֶל:
6	Thou shalt build the altar of the LORD thy God of unhewn stones; and thou shalt offer burnt-offerings thereon unto the LORD thy God.	אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:
7	And thou shalt sacrifice peace-offerings, and shalt eat there; and thou shalt rejoice before the LORD thy God.	וּבָחַתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָׁם וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
8	And thou shalt write upon the stones all the words of this law very plainly.	וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־ דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיָּשָׁב: (ס)
9	And Moses and the priests the Levites spoke unto all Israel, saying: 'Keep silence, and hear, O Israel; this day thou art become a people unto the LORD thy God.	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִסָּכֶת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה גִּתִּינִת לָעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:
10	Thou shalt therefore hearken to the voice of the LORD thy God, and do His commandments and His statutes, which I command thee this day.	וּשְׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם: (ס)
11	And Moses charged the people the same day, saying:	וַיִּצַּו מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:
12	‘These shall stand upon mount Gerizim to bless the people, when ye are passed over the Jordan: Simeon, and Levi, and Judah, and Issachar, and Joseph, and Benjamin;	אֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם עַל־הַר גְּרִזִּים בְּעָבְרְכֶם אֶת־ הַיַּרְדֵּן שְׂמֹעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וַיִּשָּׁשָׁר וַיִּוסֵּף וּבִנְיָמִן:

(8) באר היטב. נשענים לשון (שס לז).

(9) הסכת. כמרגומי: היום הזה נהיית לעם. כלל יוס יהיו צעניך כאילו היום זאת עמו בצרית:

(12) לברך את העם. כדאיחא צמסכת סוטה (דף לז), ששה שצטים עלו לראש הר גרזים וששה לראש הר עיבל, והכהנים והלוים והארוז למטה צאמנע, הפכו לויס פניהם כלפי הר גרזים ופתחו צרכה, צרוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו', ואלו ואלו עונין אמן, חזרו והפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו צקללה, ואומרים ארור האיש אשר יעשה פסל וגו', וכן כולם עד ארור אשר לא יקיים:

13	and these shall stand upon mount Ebal for the curse: Reuben, Gad, and Asher, and Zebulun, Dan, and Naphtali.	וְאֵלֶּה יַעֲמִדוּ עַל־הַקְּלָלָהּ בְּתֹרַיִם עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאַשֶׁר וְזִבְּלוּן דָּן וְנַפְתָּלִי:
14	And the Levites shall speak, and say unto all the men of Israel with a loud voice:	וְעָנּוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם: (ס)
15	Cursed be the man that maketh a graven or molten image, an abomination unto the LORD, the work of the hands of the craftsman, and setteth it up in secret. And all the people shall answer and say: Amen.	אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה תּוֹעֵבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יָדָיו חֹרֵשׁ וְשֵׁם בְּסֻתָּר וְעָנּוּ כָל־הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן: (ס)
16	Cursed be he that dishonoureth his father or his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַקְלֵה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
17	Cursed be he that removeth his neighbour's landmark. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מְסִיג גְּבוּל רֵעֵהוּ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
18	Cursed be he that maketh the blind to go astray in the way. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַשְׁגֵּה עֵינַי בְּדֶרֶךְ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
19	Cursed be he that perverteth the justice due to the stranger, fatherless, and widow. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַטֵּה מִשְׁפָּט גֵּר־יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ספּק פּרשׁה סתומה בכתר ארם צובה)
20	Cursed be he that lieth with his father's wife; because he hath uncovered his father's skirt. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתּוֹ אָבִיו כִּי גִלָּה כְּנָפֵי אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
21	Cursed be he that lieth with any manner of beast. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
22	Cursed be he that lieth with his sister, the daughter of his father, or the daughter of his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אֲחֻתּוֹ בֶּת־אָבִיו אוֹ בֶּת־אִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)

(16) מקלה אביו. מזלזל, לשון ונקלה חסיף (לעיל כה, ג):

(17) מסיג גבול. מחזירו לאחוריו וגונז את הקרקע, לשון והסג אחור (ישעיה נט, יד):

(18) משגה עור. הסומא צדק, ומשיליו ענה רעה:

XXVIII

23	Cursed be he that lieth with his mother-in-law. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֶׁכֵּב עִם־חַתָּנָתּוֹ וְאָמַר לֵיט דִּישְׁכּוֹב עִם חַמָּתִיהָ כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
24	Cursed be he that smiteth his neighbour in secret. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מַכֵּה רֵעֵהוּ בְּסֵתֶר וְאָמַר לֵיט דִּימַחֵי חֲבֵרִיהָ בְּסֵתֶרָא כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
25	Cursed be he that taketh a bribe to slay an innocent person. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר לֹקֵחַ שֹׁחַד לְהַכּוֹת נַפֶּשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
26	Cursed be he that confirmeth not the words of this law to do them. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר אֲשֶׁר לֹא־יִקְיָם אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (פ)
	And it shall come to pass, if thou shalt hearken diligently unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments which I command thee this day, that the LORD thy God will set thee on high above all the nations of the earth.	וְהָיָה אִם־שָׁמָעַתְּ שְׁמַע בְּקוֹלִי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּנְךָ הַיּוֹם וּנְתַנֶּנְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עָלִיוֹן עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ:
2	And all these blessings shall come upon thee, and overtake thee, if thou shalt hearken unto the voice of the LORD thy God.	וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת וַיִּתְּנוּ עָלֶיךָ כָּל בְּרָכָתָא הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגָה כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
3	Blessed shalt thou be in the city, and blessed shalt thou be in the field.	בָּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר וּבְרֹדֶף אַתָּה בְּשָׂדֶה: בָּרוּךְ אַתָּה בְּרֹדֶף וּבְרֹדֶף אַתָּה בְּחַקְלָא:
4	Blessed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, and the fruit of thy cattle, the increase of thy kine, and the young of thy flock.	בָּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתְּךָ שֹׁגֵר אֶלֶפֶיךָ וְעֶשְׂתֵּרוֹת צֹאנֶיךָ: בָּרוּךְ וּלְדָא דְּמַעַד וְאִבָּא דְּאֶרְעָךָ וּלְדָא דְּבִעִירְךָ בְּקִרֵּי תוֹרְךָ וְעֶדְרֵי עֶגְדָּךָ:
5	Blessed shall be thy basket and thy kneading-trough.	בָּרוּךְ טַנְאָךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ: בָּרוּךְ סֹלֶךְ וְאַצִּוְתְךָ:
6	Blessed shalt thou be when thou comest in, and blessed shalt thou be when thou goest out.	בָּרוּךְ אַתָּה בְּבָאָךָ וּבְרֹדֶף אַתָּה בְּצֵאתְךָ: בָּרוּךְ אַתָּה בְּמֵיְעָלְךָ וּבְרֹדֶף אַתָּה בְּמַפְקְךָ:

(24) מכה רעהו בסתר. על לשון הרע הוא אומר. ראיתי ציטודו של רבי משה הדרשן, "א ארורים יש כאן כנגד י"א שבטים, וכנגד שמעון לא כח ארור, לפי שלא היה צלצו לצרכו לפני מותו כשצריך שחר השבטים, לכן לא רצה לקללו:
 (26) אשר לא יקים. אן כלל את כל התורה כולה, וקצלה עליהם צאלה וצשזעה:
 (4) שגר אלפיד. ולדות צקרך, שהצהמה משגרת ממעה: ועשתרות צאנך. כמרגומו, ורבותינו אמרו (חולין פד): למה נקרא שם עשתרות, שמעשירות את בעליהן ומחזיקות אותם, כעשתרות הללו שהן סלעים חזקים:
 (5) ברוך שנאך. פירותיך. דבר אחר טנאך, דבר לח שאתה מסנן בסלים: ומשאריתך. דבר יבש, שנאשר בכלי ואינו ז:

7	The LORD will cause thine enemies that rise up against thee to be smitten before thee; they shall come out against thee one way, and shall flee before thee seven ways.	יִתֵּן יְהוָה אֶת־אֹיְבֶיךָ הַקָּטָנִים עָלֶיךָ נֹגְפִים לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׁבָעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ: וְיָתֵן יְהוָה יִתֵּן יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ תְּבִירִיו קִדְמָךְ בְּאוֹרְחָא חֲדָא וּפְקִינֵךְ לְוַתְּךָ וּבִשְׁבַע אוֹרְחֵן יַעֲרִקוּן מִן קִדְמָךְ: שסי
8	The LORD will command the blessing with thee in thy barns, and in all that thou puttest thy hand unto; and He will bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee.	יֵצֵאוּ יְהוָה אֶתְּךָ אֶת־הַבְּרָכָה בְּאֶסְמֶיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ וּבְרָכְךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: וּפְקִיד יְיָ לָךְ יֵת בְּרָכָן בְּאוֹצְרֶךָ וּבְכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ וּבְרָכְנֶךָ בְּאֶרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יְחִיב לָךְ: 8
9	The LORD will establish thee for a holy people unto Himself, as He hath sworn unto thee; if thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, and walk in His ways.	יְקִימֶךָ יְהוָה לֹא לְעַם קָדוֹשׁ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לָךְ כִּי תִשְׁמָר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו: וְיִקְמֶנֶךָ יְיָ קִדְמוֹהֵי לְעַם קָדִישׁ כְּמָא דְקִינִים לָךְ אֲרִי תִטֵּר יֵת פְּקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֶךָ וְתִתְּךָ בְּאוֹרְחֵן דְּתַקֵּן קִדְמוֹהֵי: 9
10	And all the peoples of the earth shall see that the name of the LORD is called upon thee; and they shall be afraid of thee.	וְרָאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ וְיִרְאוּ מִמֶּךָ: וְיַחֲזִיזוּ כָּל עַמְמֵי אֶרֶעָ אֲרִי שְׂמָא דִּי אֶתְקִרִי עָלֶיךָ וְיִדְחִלוּן מִנֶּךָ: 10
11	And the LORD will make thee over-abundant for good, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, in the land which the LORD swore unto thy fathers to give thee.	וְהוֹתִתֶךָ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפָרִי בְטָנְךָ וּבְפָרִי בְהֶמְתֶּךָ וּבְפָרִי אֲדָמָתְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאבֹתֶיךָ לָתֵת לָךְ: וְיִוְתַרְנֶךָ יְיָ לְטָבָא בְּוֹלְדָא דְמַעַךְ וּבְוֹלְדָא דְבְשִׁירְךָ וּבְאֵבָא דְאֶרְעֶךָ עַל אֶרֶעָ דְקִינִים יְיָ לְאֲבֹהֶתְךָ לְמִתֵּן לָךְ: 11
12	The LORD will open unto thee His good treasure the heaven to give the rain of thy land in its season, and to bless all the work of thy hand; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow.	וּפָתַח יְהוָה לָךְ אֶת־אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לָתֵת מָטָר אֲרֻצֶּךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֶךְ אֶת כָּל־מַעֲשֶׂה יָדְךָ וְהִלִּיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה: וּפָתַח יְיָ לָךְ יֵת אוֹצְרֵיהּ טָבָא יֵת שְׂמָיָא לְמִתֵּן מָטָר אֶרְעֶךָ בְּעִדְנֵיהּ וּלְבָרְכָא יֵת כָּל עוֹבְדֵי יָדְךָ וְתוֹזִיף לְעַמְמִין סְגִיאיִן וְאַתָּה לֹא תוֹזִיף: 12
13	And the LORD will make thee the head, and not the tail; and thou shalt be above only, and thou shalt not be beneath; if thou shalt hearken unto the commandments of the LORD thy God, which I command thee this day, to observe and to do them;	וְנָתַתְךָ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהִיִּיתָ רֶק לְמַעְלָה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמָע אֶל־מִצְוֹתָיִךָ אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה הַיּוֹם לְשָׁמֵר וּלַעֲשׂוֹת: וְיִתְנַנֶּךָ יְיָ תִקְיָף וְלֹא חֲלָשׁ וְתִהְיֶה בְרֵם לְעִילָא וְלֹא תִהְיֶה לְתַחְתָּא אֲרִי תִקְבִּיל לְפְקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֶךָ דְאֵנָא מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמִטָּר וּלְמַעֲבָד: 13

(6) ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך. שמהא יציאתך מן העולם זלא חטא כזיאתך לעולם (זכא מניעא קז).
(7) ובשבעה דרכים ינוסו לפניך. כן דרך הגנהלים לזרות, להיות מתפורין לכל זד:

14	and shalt not turn aside from any of the words which I command you this day, to the right hand, or to the left, to go after other gods to serve them.	וְלֹא תִסּוּר מִכָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם יְמִין וּשְׂמָאוֹל לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעַבְדָּם: (פ)	וְלֹא תִסּוּר מִכָּל הַתְּסֻנוֹת מִכָּל פְּתֻמָּיָא דְּאַנָּא מִפְּקִיד יִתְכּוֹן יוֹמָא דִּין לְיָמִינָא וּלְשְׂמָאֵלָא לְמַהֲדָּא בְּתַר טַעוֹת עַמּוּמָיָא לְמַפְלַחְהוֹן:
15	But it shall come to pass, if thou wilt not hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments and His statutes which I command thee this day; that all these curses shall come upon thee, and overtake thee.	וְהָיָה אִם-לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל-חֲקָלֹת הָאֲלֵה וְהַשִּׁיגוּךְ:	וְהָיָה אִם לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל פְּקוּדוֹתַי וְקִנְיָנוֹתַי דְּאַנָּא מִפְּקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין וְיִיתְּנוּ עָלֶיךָ כָּל לְוִטִיָּא הָאֵלִין וְיִדְבְּקוּנֶךָ:
16	Cursed shalt thou be in the city, and cursed shalt thou be in the field.	אָרוּר אַתָּה בְּעִיר וְאָרוּר אַתָּה בְּשָׂדֶה:	לִיט אַתָּה בְּקִרְתָּא וְלִיט אַתָּה בְּחַקְלָא:
17	Cursed shall be thy basket and thy kneading-trough.	אָרוּר טַנְאָךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ:	לִיט סִלְךָ וְאַצְוֶתְךָ:
18	Cursed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, the increase of thy kine, and the young of thy flock.	אָרוּר פְּרִי-בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתֶּרֶת צֹאנְךָ:	לִיט וְלֵדָא דְּמַעֲדָא וְאַבָּא דְּאַרְעָךָ בְּקִרְי תוֹרְךָ וְעִדְרֵי עֲנָךָ:
19	Cursed shalt thou be when thou comest in, and cursed shalt thou be when thou goest out.	אָרוּר אַתָּה בְּבֹאֶךָ וְאָרוּר אַתָּה בְּצֵאתְךָ:	לִיט אַתָּה בְּמֵיעֲלֶךָ וְלִיט אַתָּה בְּמִפְקֶךָ:
20	The LORD will send upon thee cursing, discomfiture, and rebuke, in all that thou puttest thy hand unto to do, until thou be destroyed, and until thou perish quickly; because of the evil of thy doings, whereby thou hast forsaken Me.	יִשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת-הַמָּאָרָה אֶת-הַמְּהוּמָה וְאֶת-הַמִּגְעָרָת בְּכָל-מַשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְׁמָדָךָ וְעַד-אַבְדֶּךָ מִלִּחַ מִפְּנֵי רָע מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עָזַבְתָּנִי:	יִשְׁלַח יְיָ בְּךָ יָת מְאִירְתָּא יָת שְׁגוּשִׁיָּא וְיָת מְזוּפִיתָא בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ דְּתַעֲבִיד עַד דְּתַשְׁתַּיֵּץ וְעַד דְּתִיבִיד בְּפִרְיֵעַ מִן קֳדָם בִּישׁוֹת עוֹבְדֶךָ דְּשִׁבְקִיתָא דְּחִלְתִּי:
21	The LORD will make the pestilence cleave unto thee, until He have consumed thee from off the land, whither thou goest in to possess it.	יִדְבֶּק יְהוָה בְּךָ אֶת-הַדָּבָר עַד כָּלְתּוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	יִדְבִיק יְיָ בְּךָ יָת מוֹתָא עַד דְּיִשְׁחַץ יָתְךָ מֵעַל אֲרֶעָא דְּאַתָּה עָלִיל לְחֻמֵּן לְמִירְתָּהּ:
22	The LORD will smite thee with consumption, and with fever, and with inflammation, and with fiery heat, and with drought, and with blasting, and with mildew; and they shall pursue thee until thou perish.	יִכְבֶּה יְהוָה בְּשַׁחֲפַת וּבִקְדָחַת וּבִדְלִקָת וּבְחֻרְחַר וּבְחֻרְב וּבְשִׁדְפוֹן וּבִירְקוֹן וּרְדִפוֹךָ עַד אֲבָדְךָ:	וּמְחִינֶךָ יְיָ בְּשַׁחֲפָתָא וּבְקִדְחָתָא וּבְחֻרְחוּרָא וּבְחֻרְבָּא וּבְשִׁדְפָנָא וּבִירְקָנָא וּרְדִפוּנֶךָ עַד דְּתִיבִיד:

(20) המארה. מסרון, כמו זרעת ממארת (ויקרא יג, נא): המהומה. שגשג, קול צהלות:

23	And thy heaven that is over thy head shall be brass, and the earth that is under thee shall be iron.	וַיְהִי שָׁמַיִךְ אֲשֶׁר עַל-רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר-תַּחְתֶּיךָ בְּרֹזָל: וַיְהִי שָׁמַיִךְ דְּעֻלּוֹי רִישְׁךָ חֲסִינִין כְּנֹחֶשׂא מְלֹאחָתָא מְטָרָא וְאָרְעָא דִּתְחוּתְךָ תְּקִיפָא כְּבַרְזֵלָא מְלֻמְעָבֵד פִּירִין:	23
24	The LORD will make the rain of thy land powder and dust; from heaven shall it come down upon thee, until thou be destroyed.	יִתֵּן יְהוָה אֶת-מֶטֶר אֲרָצְךָ אֶבֶק וְעָפָר מִן-הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדֶךָ: וַיִּתֵּן יְיָ יַת מֶטֶר אֲרָעָךְ אֶבֶקָא וְעָפָרָא מִן שָׁמַיָא יִיחֹת עֲלֶיךָ עַד דִּתְשְׁתִּיבִי:	24
25	The LORD will cause thee to be smitten before thine enemies; thou shalt go out one way against them, and shalt flee seven ways before them; and thou shalt be a horror unto all the kingdoms of the earth.	וַיִּתְּנֶךָ יְהוָה נֶגֶף לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ בְּדַרְךָ אֶחָד תֵּצֵא אֵלֵיוּ וּבִשְׁבָעָה דְּרָכִים תָּנוּס לִפְנֵיו וְהָיִיתָ לְזִעְזֹעַ לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ: וַיִּתְּנֶךָ יְיָ תְּבִירָא קֳדָם שְׂנְאָךָ בְּאַוּרְחָא חָדָא תִּפּוֹק לְנִתְיָה וּבִשְׁבַע אוּרְחִין תַּעְרוֹק מִן קֳדָמוּהִי וְתִהְיִי לְזִיעַ לְכָל מַלְכוּת אֲרָעָא:	25
26	And thy carcasses shall be food unto all fowls of the air, and unto the beasts of the earth, and there shall be none to frighten them away.	וְהָיִיתָ נִבְלָתְךָ לְמֵאֲכָל לְכָל- עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֲמַת הָאָרֶץ וְאֵין מַחְרִיד: וְתִהְיִי נִבְלָתְךָ מְשׁוּגָרָא לְמִיכַל לְכָל עוֹפָא דְשָׁמַיָא וּלְבִיעִירָא דְּאֲרָעָא וְלִית דְּמַנִּיד:	26
27	The LORD will smite thee with the boil of Egypt, and with the emerods, and with the scab, and with the itch, whereof thou canst not be healed.	יַכְכָּה יְהוָה בְּשָׁחִין מִצָּרִים (כִּי וּבַעֲפָלִים) [ק' וּבִטְחָרִים] וּבִגְרָב וּבִחֲרָס אֲשֶׁר לֹא-תוּכַל לְהִרְפָּא: וַיַּחְיֶנְךָ יְיָ בְּשַׁחֲנָא דְּמִצְרַיִם וּבִטְחָרִין וּבִגְרָפָא וּבִחֲרָס וּבִישׁ דְּלֹא תִכּוּל לְאַתְסָאָה:	27
28	The LORD will smite thee with madness, and with blindness, and with astonishment of heart.	יַכְכָּה יְהוָה בְּשַׁעֲוֹן וּבְעֹרָוֹן וּבְתִמְהוֹן לִלְבָב: וַיַּחְיֶנְךָ יְיָ בְּטַפְשׁוּתָא וּבְשִׁעְמוּתָא וּבְשִׁעְמוּתָא לְבָא:	28

(22) בשחפת. שצטרו נשחף ונפוח: ובקדחת. לשון פי אש קדסה צאפי (דברים לב, כז), והוא אש של חולי מלווי צלע"ו שהיא חמה מאוד: ובדלקת. חמה יותר מקדחת, ומיני חלאים הם: ובחרחר. חולי המחממו תוך הגוף ואמא תמיד למים, וצלע"ו אשרינמנ"ט, לשון ועצמי קרה מני חרצ (איזו ל, ל), נסר מפח מאש (ירמיה ו, כט): ובחרב. יציא עליך גייסות: ובשדפון וברקון. מכות תצואה שצצדות. שדפון. רוח קדים אשילד"ה צלע"ו. ירקון. יוצש, ופני התצואה מכסיפין ונהפכין לירקון, קמ"א צלע"ו: עד אבדך. תרגום עד דסיצד, כלומר עד אבדך, שחלה מאליו: (23) והיו שמך אשר על ראשך נחשת. קללות הללו משה מפי עצמו אמרן, ושצהר סיני מפי הקב"ה אמרן כמשמעו, וכן נאמר ואם לא תשמעו לי (ויקרא כו, יד), ואם תלכו עמי קרי (שם כא), וכאן הוא אומר לקול ה' אלהיך, ידבק ה' בך, יככה ה'. הקל משה בקללותיו לאמרן צלשון יחיד, וגם כן בקללה זו הקל, שצראשונות הוא אומר את שמייכם בצרזל ואת ארצכם פנהשה (שם ט), שלא יהיו השמים מויעין כדרך שאין הצרול מויע, ומחוץ כך יהא חורב צעולם, והארץ תהא מויעה כדרך שהנחשת מויע והיא מרקבת פירותיה, וכאן הוא אומר שמך נחשת וארצך צרול, שיהיו שמים מויעין, אע"פ שלא יריקו מטר, מכל מקום לא יהיה חורב של אצדון צעולם, והארץ לא תהיה מויעה כדרך שאין הצרול מויע, ואין הפירות מרקבינן, ומכל מקום קללה היא, צין שהיא כנחששת צין שהיא צרול לא חוצא פירות, וכן השמים לא יריקו מטר: (24) מטר ארצך אבק ועפר. זיקא דצחר מטר (תענית ג:), מטר יורד ולא כל צרכו ואין צו כדי להרצין את העפר, והרוח צאה ומעלה את האבק, ומכסה את עשב הזרעים שהן לחים מן המים, ונדבק בהם ונעשה טיט, ומתייבש ומרקבינן: (25) לזעזע. לאימה ולזיע, שיזעו כל שומעי מכותיך ממך, ויאמרו אוי לנו שלא יצא עלינו כדרך שצא על אלו: (27) בשחין מצרים. רע היה מאד, לח מצפנים ויצש מצחון, כדאימא צצכורות (מא:). גרב. שחין לח: חרס. שחין יצש כחרס:

<p>29 And thou shalt grope at noonday, as the blind gropeth in darkness, and thou shalt not make thy ways prosperous; and thou shalt be only oppressed and robbed alway, and there shall be none to save thee.</p>	<p>וְהָיִיתָ מִמַּשֵּׁשׁ בַּצָּהָרִים כַּאֲשֶׁר יִמַּשֵּׁשׁ הָעוֹר בְּאֶפְלָה וְלֹא תִצְלִיחַ אֶת־דַּרְכֶּיךָ וְהָיִיתָ אֶדְעָשׂוֹק וְגִזּוֹל כָּל־הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ:</p>	<p>29 והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפלה ולא תצליח את־דרכיך והיית אדעשוק וגזול כל־הימים ואין מושיע:</p>
<p>30 Thou shalt betroth a wife, and another man shall lie with her; thou shalt build a house, and thou shalt not dwell therein; thou shalt plant a vineyard, and shalt not use the fruit thereof.</p>	<p>אִשָּׁה תֵּאָדָשׁ וְאִישׁ אַחֵר (כ') יִשְׁכְּבֶנָּה [ק'] יִשְׁכְּבֶנָּה בֵּית תִּבְנֶה וְלֹא־תֵשֵׁב בּוֹ כֶּרֶם תִּטַּע וְלֹא תַחֲלִלְנּוּ:</p>	<p>30 אשה תאדש ואיש אחר (כ') ישכבנה [ק'] ישכבנה בית תבנה ולא־תשב בו כרם תטע ולא תחללנו:</p>
<p>31 Thine ox shall be slain before thine eyes, and thou shalt not eat thereof; thine ass shall be violently taken away from before thy face, and shall not be restored to thee; thy sheep shall be given unto thine enemies; and thou shalt have none to save thee.</p>	<p>שׁוֹרְךָ טָבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֲמֹרְךָ גִּזּוֹל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ נִתְּנוֹת לְאֹיְבֶיךָ וְאֵין לָךְ מוֹשִׁיעַ:</p>	<p>31 שורך טבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֲמֹרְךָ גִּזּוֹל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ נִתְּנוֹת לְאֹיְבֶיךָ וְאֵין לָךְ מוֹשִׁיעַ:</p>
<p>32 Thy sons and thy daughters shall be given unto another people, and thine eyes shall look, and fail with longing for them all the day; and there shall be nought in the power of thy hand.</p>	<p>בָּנֶיךָ וּבָנֹתֶיךָ נִתְּנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוּת וּכְלוּת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאֵין לְאֵל יָדֶךָ:</p>	<p>32 בְּנֶיךָ וּבָנֹתֶיךָ נִתְּנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוּת וּכְלוּת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאֵין לְאֵל יָדֶךָ:</p>
<p>33 The fruit of thy land, and all thy labours, shall a nation which thou knowest not eat up; and thou shalt be only oppressed and crushed away:</p>	<p>אֲבָא דְאֶרֶעְךָ וְכָל לֵיאֻוֹתְךָ יִיכּוֹל עִם דְּלֹא יָדַעְתָּ וּתְהִי בְרָם עֹשִׂיק וְרָעִיעַ כָּל יוֹמָא:</p>	<p>33 פְּרִי אֲדָמָתְךָ וְכָל־יִגְיעֶךָ יֹאכַל עִם אֲשֶׁר לֹא־יָדָעְתָּ וְהָיִיתָ רַק עֹשִׂיק וְרָעוּץ כָּל־הַיָּמִים:</p>
<p>34 so that thou shalt be mad for the sight of thine eyes which thou shalt see.</p>	<p>וּתְהִי מִשְׁתַּטִּי מִחִיּוֹ עֵינֶךָ דְּתְהִי חֲזוֹ:</p>	<p>34 וְהָיִיתָ מִשְׁגָּע מִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:</p>
<p>35 The LORD will smite thee in the knees, and in the legs, with a sore boil, whereof thou canst not be healed, from the sole of thy foot unto the crown of thy head.</p>	<p>יִכְּכָה יְהוָה בְּשִׁתִּין רֶעַע עַל־רַגְלֶיךָ וְעַל־הַשְּׁקָמִים אֲשֶׁר לֹא־תִכַּל לְהַרְפָּא מִכָּף רִגְלְךָ וְעַד קֶדְדְּךָ:</p>	<p>35 יִכְּכָה יְהוָה בְּשִׁתִּין רֶעַע עַל־רַגְלֶיךָ וְעַל־הַשְּׁקָמִים אֲשֶׁר לֹא־תִכַּל לְהַרְפָּא מִכָּף רִגְלְךָ וְעַד קֶדְדְּךָ:</p>

(28) ובתמהון לבב. אטס הלז, אשטורדישן צלעז:

(29) עשוק. צכל מעשיך יהיה ערעור:

(30) ישגלנה. לשון שגל, פילגש, והכחז כינהו לשבח ישכבנה, (מגילה כה) ותקון סופרים הוא זה: תחללנו. צשנה הרביעית לאכול פרוי:

(32) וכלות אליהם. מנפות אליהם שישוצו ואינם שצים, כל תוחלת שאינה צאה קרויה כליון עינים:

36	The LORD will bring thee, and thy king whom thou shalt set over thee, unto a nation that thou hast not known, thou nor thy fathers; and there shalt thou serve other gods, wood and stone.	יֹלֶךְ יְהוָה אִתָּךְ וְאֶת־מֶלֶכְךָ יָגִיל יְיָ יִתֵּן וְיָתַד וְיָת מֶלֶכְךָ אֲשֶׁר תִּקֵּים עָלֶיךָ אֶל־גּוֹי וְתִקֵּים עָלֶיךָ לְעַם דָּלָא אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אֶתָּה וְאֲבֹתֶיךָ יָדַעְתָּ אֶת וְאֲבֹתֶיךָ וְתִפְלַח וְעַבַדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וְעֵבֶן וְאֶבֶן:	36
37	And thou shalt become an astonishment, a proverb, and a byword, among all the peoples whither the LORD shall lead thee away.	וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה לְמִשְׁלַל וּלְשִׁנְיָה בְּכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר־יִנְהַגְךָ יְהוָה לְתִמְן:	37
38	Thou shalt carry much seed out into the field, and shalt gather little in; for the locust shall consume it.	זָרַע רַב תּוֹצִיא תִשְׂדֶּה וּמַעַט תִּאָּסֵף כִּי יִחְסְלֶנּוּ הָאַרְבֵּה: בַּר זָרַע סָגִי תִפִּיק לְחֻקְלָא וְזָעִיר תִּכְנוֹשׁ אֲרִי יִחְסְלֶנּוּ גֹבָא:	38
39	Thou shalt plant vineyards and dress them, but thou shalt neither drink of the wine, nor gather the grapes; for the worm shall eat them.	כַּרְמִים תִּטָּע וְעַבַדְתָּ וַיֵּין לֹא תִשְׁתֶּה וְלֹא תִאָּגֵר כִּי תֹאכְלֶנּוּ הַתְּלָעַת: כַּרְמִין תַּצּוּב וְתִפְלַח וְחֹמֶר לֹא תִשְׁתִּי וְלֹא תִכְנוֹשׁ אֲרִי תִכְלֶנּוּ תוֹלְעָתָא:	39
40	Thou shalt have olive-trees throughout all thy borders, but thou shalt not anoint thyself with the oil; for thine olives shall drop off.	זֵיתִים יִהְיוּ לָךְ בְּכָל־גְּבוּלְךָ זֵיתִין יִהְיוּ לָךְ בְּכָל תְּחוּמֶיךָ וְשִׁמֶן לֹא תִסּוֹךְ כִּי יִשַׁל זֵיתְךָ: וּמִשְׁחָא לֹא תִסּוֹךְ אֲרִי יִתְרֵן זֵיתְךָ:	40
41	Thou shalt beget sons and daughters, but they shall not be thine; for they shall go into captivity.	בָּנִים וּבָנוֹת תוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ כִּי יִלְכוּ בַּשָּׁבִי: בָּנִין וּבָנִין תוֹלִיד וְלֹא יִהְיוּ לָךְ אֲרִי יִהְיוּ בַּשָּׁבִי:	41
42	All thy trees and the fruit of thy land shall the locust possess.	כָּל־עֵצֶיךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ יִירֶשׁ הַצִּלְצַל: כָּל אֵילָנְךָ וְאֶבָא דְּאַרְעֶךָ יִחְסְנֶנּוּ סָקָא:	42
43	The stranger that is in the midst of thee shall mount up above thee higher and higher; and thou shalt come down lower and lower.	הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מִמֶּלֶה מִמֶּלֶה וְאַתָּה תִרְדּוּ מִמֶּלֶה מִמֶּלֶה: תוֹתֵב עָרַל דְּבִינְךָ יְהִי סָלִיק עֵיל מִמֶּלֶה לְעֵילָא וְאַתָּה תִהְיִי נְחִית לְתַתָּא לְתַתָּא:	43
44	He shall lend to thee, and thou shalt not lend to him; he shall be the head, and thou shalt be the tail.	הוּא יִלְוֶךָ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִהְיֶה לְזָנָב: הוּא יוֹזַפְנֶךָ וְאַתָּה לֹא תוֹזַפְנֶהּ הוּא יְהִי תַקִּיף וְאַתָּה תִהְיֶה חַלְשׁ:	44

(37) לשמה. אש"ו אשטורדישו"ן כל הרואה אותך ישום עליך: למשל. כשתצא מכה רעה על אדם, יאמרו זו דומה למכת פלוני: ולשנינה. לשון וְשִׁנְיָה (דברים 1, 1), ידברו כך, וכן תרגומו וְלִשְׁוִעַ, לשון ספור, ואשטעי: (38) יחסלנו. יכלנו, ועל שם כך נקרא חסיל, שמכלה את הכל (ירושלמי תענית פ"ג ה"ו): (40) כי ישל. ישיר פירותיו, לשון וְשִׁל הַצִּרְעָל (שם יט, ה): (42) יירש הצלצל. יעשנו הארצה רש מן הפרי: יירש. יעני: הצלצל. מין ארצה. ואי אפשר לפרש יירש לשון ירושה, שא"כ היה לו לכתוב יירש, ולא לשון הוֹקְשָׁה וגרושין, שא"כ היה לו לכתוב יוריש:

45	And all these curses shall come upon thee, and shall pursue thee, and overtake thee, till thou be destroyed; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which He commanded thee.	וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל-תְּקָלֹת וַיִּתֶּן עֲלֶיךָ כָּל לִוְטֵיָהּ הָאֵלֶּין וַיִּרְדְּפוּנָךְ וַיִּדְבְּקוּנָךְ עַד הַשְׁמָדָךְ כִּי-לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו וּחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ:	45
46	And they shall be upon thee for a sign and for a wonder, and upon thy seed for ever;	וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזִרְעֶךָ עַד-עוֹלָם:	46
47	because thou didst not serve the LORD thy God with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things;	תַּחַת אֲשֶׁר לֹא-עֲבַדְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֹב כָּל:	47
48	therefore shalt thou serve thine enemy whom the LORD shall send against thee, in hunger, and in thirst, and in nakedness, and in want of all things; and he shall put a yoke of iron upon thy neck, until he have destroyed thee.	וְעֲבַדְתָּ אֶת-אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ יְהוָה בָּךְ בָּרָעַב וּבְצָמָא וּבְעִירָם וּבְחֶסֶר כָּל וְנָתַן עָלֶיךָ בְּרִזָּל עַל-צִנּוּאֶיךָ עַד הַשְׁמִידוֹ אֹתָךְ:	48
49	The LORD will bring a nation against thee from far, from the end of the earth, as the vulture swoopeth down; a nation whose tongue thou shalt not understand;	יֵשָׁא יְהוָה עָלֶיךָ גּוֹי מֵרָחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יֵדָא הַנָּשֹׂר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא-תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ:	49
50	a nation of fierce countenance, that shall not regard the person of the old, nor show favour to the young.	גּוֹי עַז פָּנִים אֲשֶׁר לֹא-יִשָּׂא פָנִים לְזָקֵן וְנָעַר לֹא יִחַן:	50
51	And he shall eat the fruit of thy cattle, and the fruit of thy ground, until thou be destroyed; that also shall not leave thee corn, wine, or oil, the increase of thy kine, or the young of thy flock, until he have caused thee to perish.	וְאָכַל פְּרִי בְהֶמְתָּךְ וּפְרִי-אֲדָמָתְךָ עַד הַשְׁמָדָךְ אֲשֶׁר לֹא-יִשְׁאִיר לָךְ דָּגָן תִּירוֹשׁ וַיִּצְהָר שֹׁגֵר אֶלְפִיד וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנֶךָ עַד הָאֲבִידוֹ אֹתָךְ:	51

(47) מרוב כל. צעוד שהיה לך כל טוב:
 (49) כאשר ידא הנשר. פחאוס, ודרך מזלחת ויקלו קוסיו: לא תשמע לשונו. לא תכיר לשונו, וכן תשמע פלזוס
 לפלר חמו (צראשית מא, טו), וכן פי שמע יוסף (שם מז, כג), אינטינדר"י צלע"ו:

<p>52 And he shall besiege thee in all thy gates, until thy high and fortified walls come down, wherein thou didst trust, throughout all thy land; and he shall besiege thee in all thy gates throughout all thy land, which the LORD thy God hath given thee.</p>	<p>והצר לך בכל־שעריך עד רדת חמתיך הגבוהות והבצורות אשר אתה בטח בהן בכל־ארצך והצר לך בכל־שעריך בכל־ארצך אשר נתן יהוה אלהיך לך:</p>
<p>53 And thou shalt eat the fruit of thine own body, the flesh of thy sons and of thy daughters whom the LORD thy God hath given thee; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemies shall straiten thee.</p>	<p>53 ואכלת פרי־בטנך בשר בניה ובנותיך אשר נתן־לך יהוה אלהיך במצור ובמצוק אשר יציק לך איבה:</p>
<p>54 The man that is tender among you, and very delicate, his eye shall be evil against his brother, and against the wife of his bosom, and against the remnant of his children whom he hath remaining;</p>	<p>54 האיש הרך בך והענג מאד תלע עינו באחיו ובאשת חיקו וביתר בניו אשר יותר:</p>
<p>55 so that he will not give to any of them of the flesh of his children whom he shall eat, because he hath nothing left him; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in all thy gates.</p>	<p>55 מתתו לאחד מהם מבשר בניו אשר יאכל מבלי השאיר־לו כל במצור ובמצוק אשר יציק לך איבה בכל־שעריך:</p>
<p>56 The tender and delicate woman among you, who would not adventure to set the sole of her foot upon the ground for delicateness and tenderness, her eye shall be evil against the husband of her bosom, and against her son, and against her daughter;</p>	<p>56 הרכה בך והענגה אשר לא־נסתה כר־רגלה הענג על־הארץ מהתענג ומרד תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה:</p>

(52) עד רדת חמתיך. לשון רדוי וכזוש:

(53) ואכלת פרי בטנך בשר בניך וגו' במצור. מחמת שיהיו צרים על העיר, ויהיה שם מזון עקת רעבון:
(54) הרך בך והענג. הוא הרך הוא הענוג, לשון פינוק, ומהתענג ומרד מוכיח עליהם שניהם אחד, אע"פ שהוא מפונק ודעתו קלה צדבר מאוס, ימתק לו לרעבונו צד בניו וצנותיו, עד כי תרע עינו צד בניו הנותרים מתת לאחד מהם מבשר בניו, אחיהם אשר יאכל. דבר אחר הרך בך, הרחמני ורך הלצב, מרוב רעצנות יתאכזרו, ולא יתנו מבשר בניהם השחוטים לצניהם הנותרים:

(56) תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה. הגדולים:

57	and against her afterbirth that cometh out from between her feet, and against her children whom she shall bear; for she shall eat them for want of all things secretly; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in thy gates.	וּבְשִׁלִּיתָהּ הַיּוֹצֵאתָ מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבִנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי־תֹאכְלֶם בַּחֶסֶר־כָּל בִּסְתָר בַּמָּצוֹר וּבַמָּצוֹק אֲשֶׁר יֵצִיךָ לָךְ אִיבָהּ בְּשַׁעְרֶיהָ:
58	If thou wilt not observe to do all the words of this law that are written in this book, that thou mayest fear this glorious and awful Name, the LORD thy God;	אִם־לֹא תִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת־ כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת־הַשֵּׁם הַנּוֹכָד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
59	then the LORD will make thy plagues wonderful, and the plagues of thy seed, even great plagues, and of long continuance, and sore sicknesses, and of long continuance.	וְהַפְּלֵא יְהוָה אֶת־מִכְתָּבְךָ וְאֵת מִכּוֹת זֶרְעֶךָ מִכּוֹת גְּדֹלָה וְנֹאמָנוֹת וְחֳלִים רָעִים וְנֹאמָנִים:
60	And He will bring back upon thee all the diseases of Egypt, which thou wast in dread of; and they shall cleave unto thee.	וְהָשִׁיב בְּךָ אֵת כָּל־מִדּוֹנָה מִצָּרִים אֲשֶׁר יִגְרֶת מִפְּנֵיהֶם וְדָבְקוּ בְּךָ:
61	Also every sickness, and every plague, which is not written in the book of this law, them will the LORD bring upon thee, until thou be destroyed.	גַּם כָּל־חֲלִי וְכָל־מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כְתוּב בַּסֵּפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה עָלֶיךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ:
62	And ye shall be left few in number, whereas ye were as the stars of heaven for multitude; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God.	וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתֵּי מִעוֹת תַּחַת אֲשֶׁר הָיִיתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

(57) ובשלייתה. צניה הקטנים, ככולן תהא עינה צרה כשתאכל את האחד, מליתן לאשר אכלה מן הבשר:

(59) והפלא ה' את מכתך. מופלאות ומוזדלות משאר מכות: ונאמנות. ליסרך לקיים שליחותך:

(60) אשר יגרת מפניהם. מפני המכות, כשהיו ישראל רואים מכות משונות הבאות על מצרים, היו יראים מהם שלא יבואו גם עליהם, מדע, שכן כתיב וְקִיָּה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָע וגו' כָּל הַמַּעֲלָה אֲשֶׁר שָׁמַעִי בְּמִצְרַיִם לֹא אֶשֶׁם עָלֶיךָ (שמות טו, כו),

אין מִצְרַאִין את האדם אלא בדבר שהוא יגור ממנו:

(61) יעלם. לשון עלייה:

(62) ונשאריתם במתי מעט תחת וגו'. מועטין חלוק מרובין:

- 63 And it shall come to pass, that as the LORD rejoiced over you to do you good, and to multiply you; so the LORD will rejoice over you to cause you to perish, and to destroy you; and ye shall be plucked from off the land whither thou goest in to possess it.
- וְהָיָה כַּאֲשֶׁר-שֵׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַיְטִיב אֹתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֹתְכֶם כֵּן יֵשִׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֹתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֹתְכֶם וּנְסַחֲתֶם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-אַתֶּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:
- 64 And the LORD shall scatter thee among all peoples, from the one end of the earth even unto the other end of the earth; and there thou shalt serve other gods, which thou hast not known, thou nor thy fathers, even wood and stone.
- וְהִפִּיצֶךָ יְהוָה בְּכָל-הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד-קְצֵה הָאָרֶץ וְעַבַּדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ עֵץ וָאֶבֶן:
- 65 And among these nations shalt thou have no repose, and there shall be no rest for the sole of thy foot; but the LORD shall give thee there a trembling heart, and failing of eyes, and languishing of soul.
- וּבְגוֹיִם הָהֵם לֹא תִרְגָּיעַ וְלֹא יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף-רַגְלְךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שֵׁם לֵב רָגֹז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדַאֲבוֹן נַפֶּשׁ:
- 66 And thy life shall hang in doubt before thee; and thou shalt fear night and day, and shalt have no assurance of thy life.
- וְחַיֵּי חַיִּיךָ תִּלָּאִים לְךָ מִנֶּגֶד וּפְתוּחַת לַיְלָה וַיּוֹמָם וְלֹא תֵאֱמִין בְּחַיִּיךָ:
- 67 In the morning thou shalt say: 'Would it were even!' and at even thou shalt say: 'Would it were morning!' for the fear of thy heart which thou shalt fear, and for the sight of thine eyes which thou shalt see.
- בִּבְקָר תֹּאמַר מִי־יִתֵּן עֶרֶב וּבְעֶרֶב תֹּאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר מִפְּחַד לִבְבְּךָ אֲשֶׁר תִּפְחַד וּמִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

(63) כן ישיש ד'. את אויביכם (מגילה י'): עליכם להאזיד וגו': ונסחתם. לשון עקירה, וכן צית גאים יפסח' (משלי טו, כה):

(64) ועבדת שם אלהים אחרים. כתרגמו, לא עבודת אלהות ממש, אלא מעלים מס וגולגוליות לכומרי עבודת אלילים: (65) לא תרגיע. לא תנוח, כמו וזאת המרגעה (ישעיה כה, יז): לב רגז. לב חרד, כתרגמו דחיל, כמו שאל מפסח רגזה לך (שם יד, ט), שגעו עמים ירגזון (שמות טו, יד), מוקדות השמים ירגזו (שמואל-ב כז, ח): וכליון עיניים. מפנה לישועה ולא תנח:

(66) חייך תלואים לך. על הספק. כל ספק קרוי תלוי, שמא אמות היום צחרצ הצאה עלינו. ורבותינו דרשו, (מנחות קג): זה הלוקח תצואה מן השוק: ולא תאמין בחייד. זה הסומך על הפלטר (שם):

(67) בבוקר תאמר מי יתן ערב. ויהיה הערצ של אמש (סוטה מט.). ובערב תאמר מי יתן בוקר. של שחרית, שהערצ מתחזקת ממיד, וכל שעה מרובה קללה משלפניה (שם):

68	And the LORD shall bring thee back into Egypt in ships, by the way whereof I said unto thee: 'Thou shalt see it no more again'; and there ye shall sell yourselves unto your enemies for bondmen and for bondwoman, and no man shall buy you.	וְהָשִׁיבְךָ יְהוָה מִצִּרִים בְּאֵינֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא-תִסִּיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכְרְתֶם שָׁם לְאִיבֵיהֶם לְעִבָדִים וּלְשִׁפְחוֹת וְאֵין קֹנֶה: (ס)	68
69	These are the words of the covenant which the LORD commanded Moses to make with the children of Israel in the land of Moab, beside the covenant which He made with them in Horeb.	אֵלֶּין פִּתְגָמֵי קִימָא דְּפָקִיד יְיָ ית מֹשֶׁה לְמִגְזֹר עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא דְּמוֹאָב בְּר מִקְיָמָא דְּגִזֹּר עִמָּהוֹן בְּחוֹרֵב: אֱלֹהֵי דְבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר- צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה לַכָּתוּב אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצָא מוֹאָב מִלְבַּד הַבְּרִית אֲשֶׁר-כָּתָה אִתָּם בְּחוֹרֵב: (פ)	69
XXIX	And Moses called unto all Israel, and said unto them: Ye have seen all that the LORD did before your eyes in the land of Egypt unto Pharaoh, and unto all his servants, and unto all his land;	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם בְּאַרְצָא מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל- עֲבָדָיו וּלְכָל-אַרְצוֹ: וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהוֹן אַתּוֹן חֲזִיתוֹן יֵת כָּל דְּעִבַּד יְיָ לְעֵינֵיכֶם בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל עֲבָדָיו וּלְכָל אֶרְשִׁיהֶם:	שביעי
2	the great trials which thine eyes saw, the signs and those great wonders;	נִסִּין רַבִּירְבֹן דְּחֻזָּא עֵינְךָ אַתִּיא וּמוֹפְתִיא רַבִּירְבִיא הָאֵלִין: הַמִּסּוֹת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ הָאֵלֶּת וְהַמּוֹפְתִים הַגְּדֹלִים הָהֵם:	2
3	but the LORD hath not given you a heart to know, and eyes to see, and ears to hear, unto this day.	וְלֹא יְהִיב יְיָ לָכֹון לְבָא לְמַדַּע וְעֵינִין לְמַחֲזִי וְאֹדְנִין לְמִשְׁמַע עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְלֹא-נָתַן יְהוָה לָכֶם לֵב לִדְעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאִזְנִים לִשְׁמָע עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	3
4	And I have led you forty years in the wilderness; your clothes are not waxen old upon you, and thy shoe is not waxen old upon thy foot.	וּדְבָרִית יִתְכּוֹן אַרְבַּעִין שָׁנִין בְּמִדְבָּרָא לֹא בְּלִיאַת פְּסוּתְכֹון מִנְכֹון וּמִסָּנֶךְ לֹא עָדוּ מַעַל רַגְלֶךָ: וְאוֹלֶךְ אַתְּכֶם אַרְבַּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לֹא-בָלוּ שְׁלֵמַתִּיכֶם מַעַלְיָכֶם וְנַעֲלֶךְ לֹא-בָלְתָה מַעַל רַגְלֶךָ:	4

(68) באניות. צספניות צשציה: והתמכרתם שם לאויביך. אתם מצקשים להיות נמכרים להם לעזדים ולשפחות: ואין קנה. כי יגזרו עליך הרג וכליון: והתמכרתם. צלע"ז איפירוונדרי"ץ ווי"ש. ולא יתכן לפרש והתמכרתם צלשון ונמכרתם ע"י מוכרים אחרים, מפני שנאמר אחריו ואין קונה:
(69) לברות את בני ישראל. שיקבלו עליהם את התורה צאלה וצשצועה: מלבד הברית. קללות שצמורת כהנים שנאמרו צסיני:

(3) ולא נתן ה' לכם לב לדעת. להכיר את חסדי הקצ"ה ולהדצק צו: עד היום הזה. שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לצני לוי, כמ"ש ויטקנה אל הפהנים צגני לוי (לקמן לא, ט), צאו כל ישראל לפני משה ואמרו לו, משה רבינו, אף אנו עמדנו צסיני וקצלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אתה משליט את צני שצטך עליה, ויאמרו לנו יום מחר, לא לכם נתנה, לנו נתנה, ושמת משה על הדצר, ועל זאת אמר להם, היום הָיָה נְהִיִּיתָ לְעָם וגו' (לעיל כז, ט), היום הזה הצנתי שאתם דצקים וחפלים צמקוס:

5	Ye have not eaten bread, neither have ye drunk wine or strong drink; that ye might know that I am the LORD your God.	לֶחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וְיַיִן וְשִׁכָּר לֹא שָׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	לֶחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וְיַיִן וְשִׁכָּר לֹא שָׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
6	And when ye came unto this place, Sihon the king of Heshbon, and Og the king of Bashan, came out against us unto battle, and we smote them.	וּתְבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ-חֶשְׁבֹן וְעוֹג מֶלֶךְ-בָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ לַמִּלְחָמָה וְנִכְסֵם:	וּתְבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ-חֶשְׁבֹן וְעוֹג מֶלֶךְ-בָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ לַמִּלְחָמָה וְנִכְסֵם:
7	And we took their land, and gave it for an inheritance unto the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of the Manassites.	וְנִקַּח אֶת-אַרְצָם וְנִתְּנָה לְנַחֲלָה לְרֵאוּבֵנִי וְלִגְדִי וּלְחֻצֵי שֵׁבֶט הַמְנַשִּׁי:	וְנִקַּח אֶת-אַרְצָם וְנִתְּנָה לְנַחֲלָה לְרֵאוּבֵנִי וְלִגְדִי וּלְחֻצֵי שֵׁבֶט הַמְנַשִּׁי:
8	Observe therefore the words of this covenant, and do them, that ye may make all that ye do to prosper.	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכִּילוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ:	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכִּילוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ:

The Haftara is Isaiah 60:1 – 60:22 on page 172.

9	Ye are standing this day all of you before the LORD your God: your heads, your tribes, your elders, and your officers, even all the men of Israel,	אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שְׂבִיטֵיכֶם וְקְנִיכֶם וְשָׂטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:	אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שְׂבִיטֵיכֶם וְקְנִיכֶם וְשָׂטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:
10	your little ones, your wives, and thy stranger that is in the midst of thy camp, from the hewer of thy wood unto the drawer of thy water;	טַפְּכֶם וְנִשְׁיֵיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מִחֹטֵב עֵצִיךָ עַד שֹׂאֵב מִמִּידָךְ:	טַפְּכֶם וְנִשְׁיֵיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מִחֹטֵב עֵצִיךָ עַד שֹׂאֵב מִמִּידָךְ:
11	that thou shouldest enter into the covenant of the LORD thy God—and into His oath—which the LORD thy God maketh with thee this day;	לְעִבְרְךָ בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאֻלָּתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:	לְעִבְרְךָ בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאֻלָּתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:

(6) ותבאו אל המקום הזה. עתה אתם רואים עצמכם בגדולה וכבוד, אל תזעטו צמקום ואל ירום לצדכם, ושמרתם את דברי הצרית הזאת. דבר אחר ולא נתן ה' לכם לצדעם, שאין אדם עומד על סוף דעתו של רצו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה (עבודה זרה ה:), ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד, ולפיכך: ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו':

(9) אתם נצבים. מלמד, שכינסם משה לפני הקצ"ה ציוס מותו להכניסם צרית: ראשיכם שבטיכם. ראשיכם לשבטיכם: זקניכם ושטריכם. החשוב חשוב קודם, ואחר כך כל איש ישראל:

(10) מחוטב עציך. מלמד שצאו כנענים להתגיר צימי משה כדרך שצאו גבעונים צימי יהושע, וזהו האמור בגבעונים, וישע"ג גם הקמה עקמה (יהושע ט, ד), ונתנם משה חוטבי עצים ושוואצי מים (תחומא נצבים פ"ב, יצמות עט):

<p>12 that He may establish thee this day unto Himself for a people, and that He may be unto thee a God, as He spoke unto thee, and as He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.</p>	<p>לִמְעַן הָקִים־אֹתְךָ הַיּוֹם ׀ לֹא לְעַם וְהוּא יִהְיֶה־לְךָ לֵאלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבַּר־לְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיֶּעֱקֹב:</p>	<p>שני</p>
<p>13 Neither with you only do I make this covenant and this oath;</p>	<p>וְלֹא עִמָּכֶם בְּלַחֲדֵיכֶם אֲנִי גֹזֵר יְת קִימָא הַדִּין וְיֵת מוֹמְתָא הַדָּא:</p>	<p>13 וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְכֶם אֲנִי פָרַת אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת־הָאֱלֹהִים הַזֹּאת:</p>
<p>14 but with him that standeth here with us this day before the LORD our God, and also with him that is not here with us this day—</p>	<p>אֲרִי יֵת מִן דְּאִיתוּהִי הֵכָא עִמָּנָא קָאִים יוֹמָא דִּין קָדָם יי אֱלֹהֵנָא וְיֵת מִן דְּלֹא אִיתוּהִי הֵכָא עִמָּנָא יוֹמָא דִּין:</p>	<p>14 כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה עִמָּנוּ עַמֻּד הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינָנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם:</p>
<p>15 for ye know how we dwelt in the land of Egypt; and how we came through the midst of the nations through which ye passed;</p>	<p>אֲרִי אֲתוֹן יִדְעָתוֹן יֵת דִּיתִיבְנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְיֵת דְּעִבְרָנָא בִּינֵי עַמֻּמֵּי דְּעִבְרָתוֹן:</p>	<p>שלישי</p>
<p>16 and ye have seen their detestable things, and their idols, wood and stone, silver and gold, which were with them—</p>	<p>וְחִזִּיתוֹן יֵת שְׁקוּצִיהוֹן וְיֵת טַעֲוִתְהוֹן אֲשָׁא וְאַבְנָא כְּסָפָא וְדָהָבָא דְּעִמָּהוֹן:</p>	<p>16 וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצִיהֶם וְאֵת גִּלְיֵיהֶם עֵץ וְאַבֶּן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם:</p>

(11) לעברך. להיות עוזר צדקתי. ולא יתכן לפרשו כמו להעזירך, אלא כמו לעֲשֶׂתְּךָס אֶתְּס (דברים ד, יד): לעברך בברית. דרך העברה, כך היו כורתי צדקות עושין, מחילה מכאן ומחילה מכאן ועוצרים בנתיים, כמו שנאמר הָעֵגֶל אֲשֶׁר קָרְתוּ לַשֵּׁנִים וַיַּעֲזְרוּ צִין בְּקָרְיוֹ (ירמיה לד, יח):

(12) למען הקים אותך היום לו לעם. כל כך הוא נכנס לטרוח, למען קיים אותך לפניו לעם: והוא יהיה לך לאלהים. לפי שדבר לך וגשע לא צדקתיך שלא להחליף את זרעם באומה אחרת, לכך הוא אוסר אתכם בשבועות הללו, שלא תקניטוהו, אחר שהוא אינו יכול להצדל מכם, עד כאן פירשתי לפי פשוטו של פרשה. ומדרש אגדה (תנחומא נצבים פ"א), למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבמסורת כהנים, הוריקו פניהם, ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתי למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו: היום. כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורין מקיימין אתכם ומצידין אתכם לפניו, ואף הפרשה שלמעלה מזו פיוסין הם, אתם ראייתם את כל וגו'. דבר אחר אתם נצבים, לפי שהיו ישראל יוצאין מפרנס לפרנס, ממשה ליהושע, לפיכך עשה אותם מנצה כדי לזרזם. וכן עשה יהושע, וכן שמואל הקטןִּבּוּ וְאַשְׁפֹּטָה אֶתְּכֶם (שמואל א יב, ז), כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאלו:

(14) ואת אשר איננו פה. ואף עם דורות העתידים להיות:

(15) כי אתם ידעתם וגו' ותראו את שקוציהם. לפי שראיתם האומות עוזדי אלילים, ושמא השיא לב אחד מכם אותם ללכת אחריהם:

(16) ותראו את שקוציהם. על שם שהם מאוסים כשקנים: גלוליהם. שמוסרחים ומאוסין כגלל: עץ ואבן. אותם של עמים ושל אנשים ראייתם בגלוי, לפי שאין העוזדי אלילים יראים שמא יגנבו, אצל של כסף וזהב עמהם בחדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמא יגנבו:

17	lest there should be among you man, or woman, or family, or tribe, whose heart turneth away this day from the LORD our God, to go to serve the gods of those nations; lest there should be among you a root that beareth gall and wormwood;	דְּלִמָּא אֵית בְּכוֹן גִּבְר אוֹ אִתָּא אוֹ זְרַעִי אוֹ שְׁבֵטָא דְּלִבְיָה פְּנִי יוֹמָא דִּין מִדְּחַלְתָּא דִּינִי אִלְתֵּנָא לְמַהֲדָּ לְמַפְלַח יֵת טַעוֹת עֲמֻמְיָא הָאֲנֹן דְּלִמָּא אֵית בְּכוֹן גִּבְר מְהֵרָהִיר חֲטִין אוֹ זָדוֹן:	פְּנִי־יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ-שְׁבֵט אֲשֶׁר לִבְבוֹ פָּנָה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְלַכֵּת לַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פְּנִי־יֵשׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פִּרְהָ רָאשׁ וְלַעֲנָה:
18	and it come to pass, when he heareth the words of this curse, that he bless himself in his heart, saying: 'I shall have peace, though I walk in the stubbornness of my heart—that the watered be swept away with the dry';	וַיְהִי בְּמִשְׁמְעִיהָ יֵת פְּתָנְמִי מוֹמְתָא הָדָא וַיַּחֲשִׁיב בְּלִבְיָה לְמִימַר שְׁלָמָא יְהִי לִי אֲרִי בְּהִרְהוּר לִבִּי אֲנָא אֲזִיל בְּדִיל לְאוֹסְפָא לִיהָ חֲטָאִי שְׁלוֹתָא עַל זֵידְנוּתָא:	וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וַיִּתְּבַרְךְ בְּלִבְבוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יִהְיֶה-לִּי כִּי בִשְׁרָרוֹת לִבִּי אֵלֶּךְ לִמְעַן סָפוֹת הָרֹוּהָ אֶת-הַצְּמָאָה:
19	the LORD will not be willing to pardon him, but then the anger of the LORD and His jealousy shall be kindled against that man, and all the curse that is written in this book shall lie upon him, and the LORD shall blot out his name from under heaven;	לֹא יִיבִי יְיָ לְמַשְׁפַּק לִיהָ אֲרִי בְּכוֹן יִתְסַף רִגְזָא דִּינִי וְחַמְתִּיהָ בְּגוֹבְרָא הַהוּא וַיִּדְבֹּקוֹן בִּיהָ כָּל לְוִטְיָא דְּכְתִיבִין בְּסִפְרָא הָדִין וַיִּמְחִי יְיָ יֵת שְׁמִיהָ מִתַּחַת שְׁמַיָּא:	לֹא-יֵאֱבֹהָ יְהוָה סִלַּח לוֹ כִּי אֲזִי יַעֲשֶׂן אַף-יִהְיֶה וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא וַיִּרְבֹּצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסִפְרֵי הָזֶה וַיִּמְחָה יְהוָה אֶת-שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:
20	and the LORD shall separate him unto evil out of all the tribes of Israel, according to all the curses of the covenant that is written in this book of the law.	וַיִּפְרֹשְׁנִיהָ יְיָ לְבִישָׂא מַכָּל שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל לְוִטְיָ קִנְיָא דְּכְתִיבִין בְּסִפְרֵי אוֹרִיתָא הָדִין:	וַיִּבְדִּילוֹ יְהוָה לְרַעָה מַכָּל שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲלֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסִפְרֵי הַתּוֹרָה הַזֶּה:

(17) פן יש בכם וגו'. לפיכך אני צריך להשזיעכם: פן יש בכם. שמה יש זכס, אשר לצדו פנה היום מלקצל עליו הצרית: שרש פרה ראש ולענה. שרש מנצל עשזמר כגידין שהם מרים, כלומר מפרה ומרצה רשע בקרצכס: (18) והתברך בלבבו. לשון זרכה, יחשוב לצדו זרכת שלום לעצמו לאמר, לא יבואוני קללות הללו, אך שלום יהיה לי: והתברך. כנדיר"א שו"א זלע"ז כמו והתפלל, והתפלל: בשרירות לבי אלך. כמראות לבי, כמו לשוקנו ולל קרוז (צמדזר כד, יז), כלומר מה שלצירואה לעשות: למען ספות הרודה. לפי שאוסיק ל פורענות עלמה שעשה עד הנה צשוגג, והייתי מעציר עליהם, וגורם עתה שאזרפס עם המזיד ואפרע ממנו הכל, וכן מרגס אונקלס צדיל לאוסקא ליה חטאי פלוקא על וקניקא, שאוסיק לו אני השגגות על הזדונות: הרודה. שוגג, שהוא עושה כאדם שפור, שעושה שלא מדעת: הצמאה. שהוא עושה מדעת וצמאה: (19) יעשן אף ה'. ע"י כעס הגוף מתחמם, והעשן יוצא מן האף, וכן עולה עשן צאפ (שמואל-צ כב, ט), ואע"פ שאין זו לפני המקום, הכחוז משמיע את האוזן כדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך הארץ: וקנאות. לשון חממה אנפרטמנ"ט אחיות לבישת נקמה, ואינו מעציר על המדה: (20) הכתובה בספר התורה הזוה. ולמעלה הוא אומר צספר המורה הזאת, גס כל קלי וכל מפה וגו' (לעיל כח, סא), הזאת לשון נקצה מוסב על התורה, הזה לשון זכר מוסב על הספר, וע"י פיסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות, צפרשת הקללות הטפחא נמונה חמת צספר, והתורה הזאת צדוקים זה לזה, לכך אמר הזאת, וכאן הטפחא נמונה חמת המורה, נמלא ספר המורה צדוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו, שהלשון נופל על הספר:

<p>21 And the generation to come, your children that shall rise up after you, and the foreigner that shall come from a far land, shall say, when they see the plagues of that land, and the sicknesses wherewith the LORD hath made it sick;</p>	<p>וַיֹּמֶר דָּרָא בְּתִרְאָה בְּנֵיכֹן דִּיקוּמוֹן מִבְּתִרְיֹכֹן וְכִר עֲמִיּוֹן דִּי־יִתִּי מֵאַרְעֵי רַחִיקָא וַיַּחֲזִין יֵת מַחֲתָה דְאַרְעָא הָהִיא וַיֵּת מַרְעָהָ דְאַמְרֵי יי בִּהּ:</p>	<p>21 וְאָמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנִּכְרִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאַרְץ רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת־מַכּוֹת הָאָרֶץ הַהִוא וְאֶת־ תַּחֲלָאֶיהָ אֲשֶׁר־חָלָה יְהוָה בָּהּ:</p>
<p>22 and that the whole land thereof is brimstone, and salt, and a burning, that it is not sown, nor beareth, nor any grass groweth therein, like the overthrow of Sodom and Gomorrah, Admah and Zeboiim, which the LORD overthrew in His anger, and in His wrath;</p>	<p>גּוֹפְרִיתָא וּמִלְחָא תְּהִי יִקְדָּא כָּל אֶרְעָה לֹא תִזְדַּרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא יִסַּק בָּהּ כָּל עֵשֶׂב כַּחֲפִיקְתָּא דְסֻדּוֹם וְעִמּוֹרָה אֲדָמָה וְצִבּוֹיִם דְּהִפְךָ יי בְּרוּגְזָהּ וּבְחִמָּתֶיהָ:</p>	<p>22 גִּפְרִית וּמֶלַח שָׂרָפָה כָּל־ אֲרָצָהּ לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא־יִעֲלֶה בָּהּ כָּל־עֵשֶׂב כַּמִּהְפֹּכֶת סֻדּוֹם וְעִמּוֹרָה אֲדָמָה וְצִבּוֹיִם אֲשֶׁר הִפְךָ יְהוָה בְּאַפּוֹ וּבְחִמָּתוֹ:</p>
<p>23 even all the nations shall say 'Wherefore hath the LORD done thus unto this land? what meaneth the heat of this great anger?'</p>	<p>וַיֹּמְרוּ כָּל עַמְּמֵינָא עַל מָא עֲבַד יי כִּדִּין לְאַרְעָא הָדָא מָא תְּקוּף רוּגְזָא רַבָּא הָדִין:</p>	<p>23 וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מַה עָשָׂה יְהוָה כֹּכָה לְאֶרֶץ הַזֹּאת מַה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:</p>
<p>24 then men shall say: 'Because they forsook the covenant of the LORD, the God of their fathers, which He made with them when He brought them forth out of the land of Egypt;</p>	<p>וַיֹּמְרוּ עַל דְּשִׁבְקוּ יֵת קִיּוּמָא דִּי אֱלֹהָא דְאַבְהֵתְהוֹן דִּגְזַר עִמָּהוֹן בְּאַפְקוּרֵיהֶּיּוּ יִתְהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>24 וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאָו אֹתָם מֵאַרְץ מִצְרַיִם:</p>
<p>25 and went and served other gods, and worshipped them, gods that they knew not, and that He had not allotted unto them;</p>	<p>וַאֲזָלוּ וַפְּלַחוּ לְטַעֲנֵת עַמְּמֵינָא וּסְגִידוּ לֵהוֹן דְּחִלְן דְּלֹא יַדְעוּיִן וְלֹא אוֹשִׁיבָא לֵהוֹן:</p>	<p>25 וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם:</p>
<p>26 therefore the anger of the LORD was kindled against this land, to bring upon it all the curse that is written in this book;</p>	<p>וּתְקִיף רוּגְזָא דִּי בְּאַרְעָא הָהִיא לְאַיְתָאָה עֲלֶיהָ יֵת כָּל לְוִשְׁתָּא דְכְּתִיבִין בְּסִפְרָא הָדִין:</p>	<p>26 וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּאַרְץ הַהִוא לְהָבִיא עָלֶיהָ אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר תּוֹרָה:</p>
<p>27 and the LORD rooted them out of their land in anger, and in wrath, and in great indignation, and cast them into another land, as it is this day'.</p>	<p>וּטְלִילֵינוּ יי מֵעַל אֶרְעָהוֹן בְּרִגְזוֹ וּבְחִמָּא וּבְתִקְוָה רַב וְאֶגְלִינוּ לְאַרְעֵי אוּחָרֵי כִּיּוּמָא הָדִין:</p>	<p>27 וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאַף וּבְחִמָּה וּבְקִצְף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכֵם אֶל־אֶרֶץ אַחֶרֶת כִּיּוֹם הַזֶּה:</p>

(25) לא ידעום. לא ידעו זהם גבורת אלהות: ולא חלק להם. לא נתנם לחלקם. ואונקלוס תרגם ולא אוטיבא להון,
לא המיבז להם שום טובה, ולשון לא חלק, אותו אלוה שצמחו להם, לא חלק להם שום נחלה ושום חלק:
(27) ויתשם ה'. כמרגומו וטלטלניו, וכן הקני נקשם מעל אדמקס (ירמיה יב, יד):

28	The secret things belong unto the LORD our God; but the things that are revealed belong unto us and to our children for ever, that we may do all the words of this law.	הַנְּסִתֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגִלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (ס)	ע"כ צחול
XXX	And it shall come to pass, when all these things are come upon thee, the blessing and the curse, which I have set before thee, and thou shalt bethink thyself among all the nations, whither the LORD thy God hath driven thee,	וְהָיָה כִּי-יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֶיךָ וְהִשְׁבַּתָּ אֶל-לִבְּךָ בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הָדִיתָ: יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שִׁמָּה:	רביעי (שני)
2	and shalt return unto the LORD thy God, and hearken to His voice according to all that I command thee this day, thou and thy children, with all thy heart, and with all thy soul;	וּשְׁבַתָּ עַד-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל פְּכָל אֲשֶׁר-אֶנְכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:	2
3	that then the LORD thy God will turn thy captivity, and have compassion upon thee, and will return and gather thee from all the peoples, whither the LORD thy God hath scattered thee.	וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצֶךָ מִכָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שִׁמָּה:	3
4	If any of thine that are dispersed be in the uttermost parts of heaven, from thence will the LORD thy God gather thee, and from thence will He fetch thee.	אִם-יִהְיֶה נִדְחָךָ בְּקִצְתַּי הַשָּׁמַיִם מִזֶּשֶׁם וְקִבְּצֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִזֶּשֶׁם יִקְחֶךָ:	4
5	And the LORD thy God will bring thee into the land which thy fathers possessed, and thou shalt possess it; and He will do thee good, and multiply thee above thy fathers.	וְהֵבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וְיִרְשָׁתָּהּ וְהִיטִבְךָ וְהָרַבְךָ מֵאֲבֹתֶיךָ:	5

(28) הנסתרות ל'ה' אלהינו. ואם תאמרו מה צדינו לעשות, אתה מעניש את הרבים על ההורי היחיד, שנאמר (לעיל כ"א) פן יש צדק איש וגו' ואח"כ וראו את מכות הארץ ההיא, והלא אין אדם יודע מטמונותיו של חצירו, אין אני מעניש אתכם על הנסתרות, שהן לה' אלהינו והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות לנו ולבנינו, לצער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין צדק, יענוש את הרבים. נקוד על לנו ולבנינו, לדרוש שאף על הנגלות לא ענוש את הרבים עד שעברו את הירדן (סנהדרין מג:), משקבלו עליהם את השבעה צהר גרזים וצהר עיזל, ונעשו ערבים זה לזה:

(3) ושב ה' אלהיך את שבותך. היה לו לכתוב והשיב את שבותך, רבותינו למדו מכאן (מגילה כט.), כזיכול שהשכינה שרויה עם ישראל צדקת גלותם, וכשנגאלין הקטיב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם. ועוד י"ל שגדול יום קצוץ גליות, וצוקשי, כאילו הוא עצמו צריך להיות אחוז צדיק ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר וְאִתְּךָ פְּלִקְטוּ לְאִשָּׁה אֶתְּךָ צָנִי יִשְׁרָאֵל (ישעיה כז, יב), ואף בגליות שאר האומות מצינו כן, וְשָׁמַעְתָּ אֶת עֲבוֹת מִזְרֵי: (יחזקאל כט, יד):

<p>6 And the LORD thy God will circumcise thy heart, and the heart of thy seed, to love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, that thou mayest live.</p>	<p>וּמַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-לִבְּךָ וְאֶת-לִבְּב זֶרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשֶׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:</p>	<p>6 וּמַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-לִבְּךָ וְאֶת-לִבְּב זֶרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשֶׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:</p>
<p>7 And the LORD thy God will put all these curses upon thine enemies, and on them that hate thee, that persecuted thee.</p>	<p>וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל-הָאֱלֹת הָאֵלֶּה עַל-אֹיְבֶיךָ וְעַל-שֹׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ:</p>	<p>חמישי (שלישי) 7 וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל-הָאֱלֹת הָאֵלֶּה עַל-אֹיְבֶיךָ וְעַל-שֹׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ:</p>
<p>8 And thou shalt return and hearken to the voice of the LORD, and do all His commandments which I command thee this day.</p>	<p>וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם:</p>	<p>8 וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם:</p>
<p>9 And the LORD thy God will make thee over-abundant in all the work of thy hand, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, for good; for the LORD will again rejoice over thee for good, as He rejoiced over thy fathers;</p>	<p>וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפִרְי בִטְנְךָ וּבְפִרְי בְהֶמְתָּךְ וּבְפִרְי אֲדָמָתְךָ לְטֹבָה כִּי יָשׁוּב יְהוָה לְשׂוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר-שָׂשׂ עַל-אֲבוֹתֶיךָ:</p>	<p>9 וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפִרְי בִטְנְךָ וּבְפִרְי בְהֶמְתָּךְ וּבְפִרְי אֲדָמָתְךָ לְטֹבָה כִּי יָשׁוּב יְהוָה לְשׂוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר-שָׂשׂ עַל-אֲבוֹתֶיךָ:</p>
<p>10 if thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which are written in this book of the law; if thou turn unto the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul.</p>	<p>כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבִים בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשֶׁךָ: (ס)</p>	<p>10 כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבִים בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשֶׁךָ: (ס)</p>
<p>11 For this commandment which I command thee this day, it is not too hard for thee, neither is it far off.</p>	<p>אֲרִי תִפְקִידָתָא הַדָּא דְאַנָּא מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לֹא מְפָרָשָׁא הִיא מִנָּךְ וְלֹא רְחִיקָא הִיא:</p>	<p>ששי כד 11 אֲרִי תִפְקִידָתָא הַדָּא דְאַנָּא מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לֹא מְפָרָשָׁא הִיא מִנָּךְ וְלֹא רְחִיקָא הִיא:</p>
<p>12 It is not in heaven, that thou shouldst say: 'Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'</p>	<p>לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא לְמִימַר מִן יַעֲלֶה-לָנוּ הַשְּׁמַיִמָּה וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:</p>	<p>12 לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא לְאמֹר מִי יַעֲלֶה-לָנוּ הַשְּׁמַיִמָּה וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:</p>

- (11) לא נפלאות היא ממך. לא מכוסה היא ממך, כמו שנאמר כי יפלא (דברים יז, ח), אֲרִי יִפְסִי, וְתָרַד פְּלִאִים (איכה א, ט), וְתָרַד צַמְמוֹנוֹת, מְכֹסָה, חֲזוּשָׁה צַמּוֹן:
(12) לא בשמים היא. שאלו הייתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה (עירובין נה.).

13	Neither is it beyond the sea, that thou shouldest say: 'Who shall go over the sea for us, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'	וְלֹא־מֵעֵבֶר לָיָם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר־לָנוּ אֶל־עֵבֶר הַיָּם וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂהָ:	וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הִיא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר מִן יַעֲבֹר לָנוּ לְעֵיבֶר יָמָא וְיִסְבֶּה לָנוּ וְיִשְׁמַעְנָא יִתֵּה וְנַעֲבֹדְנָה:
14	But the word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it.	כִּי־קְרוֹב אֵלַיִךְ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ: (ס)	אֲרִי קָרִיב לָךְ כְּתִנָּא לְחַדָּא בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לְמַעֲבֹדֶיהָ:
15	See, I have set before thee this day life and good, and death and evil,	רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע:	חַי וְיֵהֱבִית קְדָמָךְ יוֹמָא דִּין יֵת חַי וְיֵת טָבָא וְיֵת מוֹתָא וְיֵת בְּשָׂתָא:
16	in that I command thee this day to love the LORD thy God, to walk in His ways, and to keep His commandments and His ordinances; then thou shalt live and multiply, and the LORD thy God shall bless thee in the land whither thou goest in to possess it.	אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצִּוְיָהּ הַיּוֹם לֵאמֹר אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֵיית וּרְבִית וּבִרְכָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־אָתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	דָּאֲנָא מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יָת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמַהֲדָּא בְּאֻרְחָן דְּחֻקָּן קְדָמוֹהִי וּלְמַטָּר פְּקוּדוֹהִי וּקְיָמוֹהִי וְדִינָוְהִי וְתִיחִי וְתִסְגִּי וּיְבָרְכֶנְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַרְעָא דְּאֵת עָלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:
17	But if thy heart turn away, and thou wilt not hear, but shalt be drawn away, and worship other gods, and serve them;	וְאִם־יִפְגַּה לְבָבְךָ וְלֹא תִשְׁמַע וְנִדְחַת וְהִשְׁתַּחֲוִית לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם:	וְאִם יִתְפַּנִּי לְבָבְךָ וְלֹא תִקְבִּיל וְתַטְעִי וְתִסְגִּיד לְטַעֲוֹת עַמֻּמָּא וְתַפְלַחְנִין:
18	I declare unto you this day, that ye shall surely perish; ye shall not prolong your days upon the land, whither thou passest over the Jordan to go in to possess it.	הַגִּדַתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲבָד תֵּאבְדוּן לֹא־תֵאבְדוּן יָמִים עַל־הַאֲדָמָה אֲשֶׁר אָתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	חֵוִיתִי לָכֹן יוֹמָא דִּין אֲרִי מִיבֵד תִּיבְדוּן לֹא תִירְכּוּן יוֹמִין עַל אֲרַעָא דְּאֵת עֵבֶר יֵת יַרְדֵּנָא לְמִיעַל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:
19	I call heaven and earth to witness against you this day, that I have set before thee life and death, the blessing and the curse; therefore choose life, that thou mayest live, thou and thy seed;	הַעֲדַתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבִחַרְתָּ בַחַיִּים לְמַעַן תְּחִיה אֹתָהּ וְזַרְעָךָ:	אֶסְהִידִית בְּכֹן יוֹמָא דִּין יֵת שְׁמִיָּא וְיֵת אֲרַעָא חַי וּמוֹתָא יֵהֱבִית קְדָמָךְ בְּרָכָן וּלְוִשִׁין וְתִתְרַעֵי בְּחַיִּי בְּדִיל דְּתִיחִי אֵת וּבְנֶנְךָ:

- (14) כי קרוב אליך. המורה נמנה לכם צמתצ וצעל פה:
 (15) את החיים ואת הטוב. זה תלוי צוה, אם תעשה טוב הרי לך חיים ואם תעשה רע הרי לך המות, והכחצ מפרש והולך היאך:
 (16) אשר אנכי מצוך היום לאהבה. הרי המוצצ וצו תלוי: וחיית ורביית. הרי החיים:
 (17) ואם יפנה לבבך. הרי הרע:
 (18) כי אבד תאבדון. הרי המות:
 (19) העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ. שהם קיימים לעולם, וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני המריתי צכם צכל זאת. דבר אחר העידותי צכם היום את השמים וגו', אמר להם הקצ"ה לישראל, הסתכלו בשמים שצראתי

to love the LORD thy God, to
hearken to His voice, and to cleave
unto Him; for that is thy life, and
the length of thy days; that thou
mayest dwell in the land which the
LORD swore unto thy fathers, to
Abraham, to Isaac, and to Jacob, to
give them.

לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשָׁמֶעַ פְּקֻלּוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי
הוּא חַיִּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ
עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לָהֶם: (פ)
לְמַרְחֵם יָתִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְקַבֵּלָא
לְמִימְרֶיהָ וּלְאַתְקַרְבָּא
לְדַחֲלִיתָהּ אָרִי הוּא חַיִּיךָ
וְאַרְכּוֹת יוֹמְךָ לְמַתָּב עַל
אַרְעָא דְקַיִים יְיָ לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק לְיַעֲקֹב וּלְיַעֲקֹב
לְמַתָּב לְהוֹן:

לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשָׁמֶעַ פְּקֻלּוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי
הוּא חַיִּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ
עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לָהֶם: (פ)
לְמַרְחֵם יָתִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְקַבֵּלָא
לְמִימְרֶיהָ וּלְאַתְקַרְבָּא
לְדַחֲלִיתָהּ אָרִי הוּא חַיִּיךָ
וְאַרְכּוֹת יוֹמְךָ לְמַתָּב עַל
אַרְעָא דְקַיִים יְיָ לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק לְיַעֲקֹב וּלְיַעֲקֹב
לְמַתָּב לְהוֹן:

ל
פסוקים

The Haftara is Isaiah 61:10 – 63:9 on page 174. This Haftara is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

XXXI

And Moses went and spoke these
words unto all Israel.

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל:

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל:

וילך

And he said unto them: 'I am a
hundred and twenty years old this
day; I can no more go out and come
in; and the LORD hath said unto me:
Thou shalt not go over this Jordan.

וַיֹּאמֶר לְהוֹן בַּר מֵאָה וְעֶשְׂרִין
שָׁנִין אֲנִי יוֹמָא דִּין לִית אֲנִי
יָכִיל עוֹד לְמַפֵּק וּלְמִיעַל נִי
אָמַר לִי לֹא תַעֲבֹר יָת יַרְדֵּנָא
הַדִּין:

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים
שָׁנָה אֲנִכִּי הַיּוֹם לֹא־אוּכַל עוֹד
לְצֵאת וּלְבֹא וַיְהוֹה אָמַר אֵלַי
לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:

2

The LORD thy God, He will go over
before thee; He will destroy these
nations from before thee, and thou
shalt dispossess them; and Joshua,
he shall go over before thee, as the
LORD hath spoken.

יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר קִדְמָךְ הוּא
יֹשִׁיעֲךָ יָת עַמְּמֵיָא הָאֵלִין מִן
קִדְמָךְ וְתִירְתַּנּוּן יְהוֹשֻׁעַ הוּא
עֹבֵר קִדְמָךְ כְּמָא דְמַלְיִל יְיָ:

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ
הוּא־יִשְׁמִיד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה
מִלְּפָנֶיךָ וַיִּרְשָׁתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא
עֹבֵר לְפָנֶיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

3

And the LORD will do unto them as
He did to Sihon and to Og, the
kings of the Amorites, and unto
their land; whom He destroyed.

וַיַּעֲבִיד יְיָ לְהוֹן כְּמָא דְעַבַּד
לְסִיחוֹן וּלְעוֹג מַלְכֵי אַמּוֹרִיָּה
וּלְאַרְעֵהוֹן דְּשִׁיעִי יְתֵהוֹן:

וַיַּעֲשֵׂה יְהוָה לָהֶם כְּאֲשֶׁר עָשָׂה
לְסִיחוֹן וּלְעוֹג מַלְכֵי הָאֲמּוֹרִי
וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם:

שני

לשמש אחכס, שמש שני את מדחס, שמש לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר וְיָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וַיָּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ
(קהלת א, ה), הסתכלו בצרך שצראתי לשמש אחכס, שמש שנחה מדחה, שמש זרעתם אותה ולא זמחה, או שמש זרעתם חטים
והעלתה שעורים, ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד, אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאין אין מקבלין פורענות, לא שני
את מדחס, אחס, שאס זכיתם תקבלו שכר ואס חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה: ובחרת בחיים. אני מורה
לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי, ומעמידו על חלק היפה, ואומר לו את זה ברוך לך,
ועל זה נאמר ה' מִנְתָּ קֶלְכִּי וְכֹסִי אֶסֶה פֹמִיךָ גֹרְלִי (תהלים טז, ה), הנחת ידִי על גורל הטוב לומר את זה קח לך:
(2) וילך משה וגר אנכי היום. היום מלאו ימי ושנותי, ביום זה נולדתי וביום זה אמות (סוטה יג): וד' אמר אלי.
זה פירוש לא אוכל עוד ללכת ולצאת לפי שה' אמר אלי: לא אוכל עוד לצאת ולבוא. יכול שתשש כחו, תלמוד לומר לא
קָהַסָּה עֵינָיו וְלֹא נָס לָהֶם (דברים לד, ז), אלא מהו לא אוכל, איני ראוי, שנטלה ממני השרות ונתנה ליהושע. דבר אחר, ללכת
ולצאת בדברי תורה, מלמד שנשמתו ממנו מסורות ומעיונות החכמה (שם):

<p>5 And the LORD will deliver them up before you, and ye shall do unto them according unto all the commandment which I have commanded you.</p>	<p>וַיִּמְסְרוּנֵם לְיָדְכֶם וְעָשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתְכֶם: לְהוֹן כָּל תַּפְקִידָא</p>	<p>5 וַנִּתְּנֵם יְהוָה לְפָנֶיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתְכֶם:</p>
<p>6 Be strong and of good courage, fear not, nor be affrighted at them; for the LORD thy God, He it is that doth go with thee; He will not fail thee, nor forsake thee.</p>	<p>תִּקְפוּ וְעִילְמוּ לֹא תִדְחֲלוּ וְלֹא תִתְּבֹרֵן מִן קִדְמֵיהוֹן אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִימְרֵיהָ מְדַבֵּר קִדְמָךְ לֹא יִשְׁבַּקְךָ וְלֹא יִרְחַקְךָ:</p>	<p>6 חֲזָקוּ וְאַמְצוּ אֶל-תִּירְאוֹ וְאַל-תִּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ: (ס)</p>
<p>7 And Moses called unto Joshua, and said unto him in the sight of all Israel: 'Be strong and of good courage; for thou shalt go with this people into the land which the LORD hath sworn unto their fathers to give them; and thou shalt cause them to inherit it.</p>	<p>וַקָּרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַאֲמַר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל תִּקְרָא וְעִילְם אֲרִי אֶת תִּיעוּל עִם עָמָא הַדִּין לְאַרְעָא דְקַיִים יְיָ לְאַבְהֵתְהוֹן לְמִתֵּן לָהוֹן וְאַתָּה תִּחְסֶנְנָה לָהוֹן:</p>	<p>7 וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל חֲזָק וְאַמֵץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתֶּם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תִּנְחִילֵנָה אוֹתָם:</p>
<p>8 And the LORD, He it is that doth go before thee; He will be with thee, He will not fail thee, neither forsake thee; fear not, neither be dismayed.</p>	<p>יְיָ הוּא מְדַבֵּר קִדְמָךְ מִימְרֵיהָ יְהִי בְסַעֲדְךָ לֹא יִשְׁבַּקְךָ וְלֹא יִרְחַקְךָ לֹא תִדְחַל וְלֹא תִתְּבֹרֵן:</p>	<p>8 וַיְהִי יְהוָה הוּא הַהֹלֵךְ לְפָנֶיךָ הוּא יְהִיָּה עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תִחַת:</p>
<p>9 And Moses wrote this law, and delivered it unto the priests the sons of Levi, that bore the ark of the covenant of the LORD, and unto all the elders of Israel.</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׂאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>9 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׂאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>10 And Moses commanded them, saying: 'At the end of every seven years, in the set time of the year of release, in the feast of tabernacles,</p>	<p>וַפִּקֵּד מֹשֶׁה יְתָהוֹן לְמִימַר מִסּוּף שְׁבַע שָׁנִים בְּזִמַּן שְׁתָּא דְשִׁמְטָא בַּחֲגֹא דְמִטְלִיא:</p>	<p>10 וַיִּצְוֵם מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שְׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בַּחֲגֹ הַסִּכּוֹת:</p>
<p>11 when all Israel is come to appear before the LORD thy God in the place which He shall choose, thou shalt read this law before all Israel in their hearing.</p>	<p>בְּמִיתִי כָל יִשְׂרָאֵל לְאַתְחִזָּא קִדְם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרַעִי תִקְרִי יְתָ אֲוִרִיתָא הָדָא קִדְם כָּל יִשְׂרָאֵל וְתִשְׁמַעְנֹן:</p>	<p>11 בְּבוֹא כָל-יִשְׂרָאֵל לְרְאוֹת אֶת-פָּנַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּגֹד כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם:</p>

(6) לא ירפך. לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו:

(7) כי אתה תבוא את העם הזה. חֲרִי אִסְפָּא פְּעוּל עִם עָמָא דְדִין, מֹשֶׁה אָמַר לִיהוֹשֻׁעַ, זִקְנִים שְׂדוּר יִהְיוּ עִמָּךְ, הַכֹּל לְפִי דַעְתִּי וְעִנְיָנִי, אֲבָל הַקִּדְּוָה אָמַר לִיהוֹשֻׁעַ כִּי אִתָּה תָּבוֹא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲלֵךְ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם (לְקַח פְּסוּק כג), תִּבְרָא עַל כִּרְחֹם, הַכֹּל תִּלְוִי בְךָ, טוֹל מִקַּל וְהֵךְ עַל קִדְקִדָּן, דְּבָר אֶחָד לְדוּר וְלֹא שְׁנֵי דְבָרִים לְדוּר (סְנֵה דְרִין ח).

(9) ויכתוב משה וגר ויתנה. כְּשִׁנְגִּמְרָה כוֹלָה נִתְּנָה לְבִנֵי שְׁבַט:

(10) מקץ שבע שנים. בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל שְׁמִטָּה שֶׁהִיא שְׁנֵי שָׁמִיטָה, וְלִמָּחָד אֹתָהּ שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה, שְׁעִדִּין שְׂבִיעִית נוֹהֲגָה בָּהּ, בְּקִצְרֵי שֶׁל שְׂבִיעִית הַיּוֹלָא לְמוֹרָאֵי שְׂבִיעִית (רִאשׁ הַשָּׁנָה יב):

<p>12 Assemble the people, the men and the women and the little ones, and thy stranger that is within thy gates, that they may hear, and that they may learn, and fear the LORD your God, and observe to do all the words of this law;</p>	<p>הַקָּהָל אֶת־הָעָם הָאָנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ וִירְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:</p>	<p>12</p>
<p>13 and that their children, who have not known, may hear, and learn to fear the LORD your God, as long as ye live in the land whither ye go over the Jordan to possess it.'</p>	<p>וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־חַיְרֹגְךָ שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)</p>	<p>ע"כ כחול</p>
<p>14 And the LORD said unto Moses: 'Behold, thy days approach that thou must die; call Joshua, and present yourselves in the tent of meeting, that I may give him a charge.' And Moses and Joshua went, and presented themselves in the tent of meeting.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה תֵּן קָרְבִּי יְמֹיךָ לְמוֹת קְרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶצְוֶנּוּ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד:</p>	<p>חמישי (ששי) כה</p>
<p>15 And the LORD appeared in the Tent in a pillar of cloud; and the pillar of cloud stood over the door of the Tent.</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה בְּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד עַמּוּד הָעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל:</p>	<p>15</p>
<p>16 And the LORD said unto Moses: 'Behold, thou art about to sleep with thy fathers; and this people will rise up, and go astray after the foreign gods of the land, whither they go to be among them, and will forsake Me, and break My covenant which I have made with them.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה שָׁכַב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה וְאַחֲרָיו אֱלֹהֵי נֹכְרֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָא־שָׁמָּה בִּקְרָבִי וַעֲזָבֵנִי וְהִפְרָ אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ:</p>	<p>16</p>

(11) תקרא את התורה הזאת. המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים, כדאיחא במסכת סוטה (דף מא.), על צימה של עץ שהיו עושין בעזרה:

(12) האנשים. ללמוד: והנשים. לשמוע: והטף. למה באו, לתת שכר למציאיהם (חגיגה ג.).

(14) ואצונו. ואזונו:

(16) נכר הארץ. גויי הארץ:

<p>17 Then My anger shall be kindled against them in that day, and I will forsake them, and I will hide My face from them, and they shall be devoured, and many evils and troubles shall come upon them; so that they will say in that day: Are not these evils come upon us because our God is not among us?</p>	<p>וַיִּתְקַף רוּגְזִי בַּהֹן בְּעֵדְנָא הָהוּא וְאֶרְחִיקֶנּוּ וְאֶסְלִיק שְׂכִינָתִי מִנְּהוֹן וַיְהִיו לָמְבֹז וְעֶרְעָן וַתְּהִיוּ בִּישָׁן סִגְיָאן וְעֶקֶן וַיֵּימָר בְּעֵדְנָא הָהוּא הֲלֹא מִדְּלִית שְׂכִינַת אֱלֹהֵי בִינִי עָרַעֲנִי בִישָׁתָא הָאֵלִין:</p>	<p>17 וַחֲרָה אִפִּי בּוֹ בְיוֹם-הַהוּא וְעִזְבֹתֵיהֶם וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לְאֹכַל וּמִצָּאָהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי-אֵין אֱלֹהֵי בְקִרְבִּי מִצָּאוֹנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה:</p>
<p>18 And I will surely hide My face in that day for all the evil which they shall have wrought, in that they are turned unto other gods.</p>	<p>וְאֵנָּה סִלְקָא אֶסְלִיק שְׂכִינָתִי מִנְּהוֹן בְּעֵדְנָא הָהוּא עַל כָּל בִּישָׁתָא דְעִבְדוּ אֲרִי אֶתְפְּנִיאוּ בְּתַר טַעוֹת עַמִּמָּא:</p>	<p>18 וְאֲנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בְּיוֹם הַהוּא עַל כָּל-הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל-אֱלֹהִים אֲחֵרִים:</p>
<p>19 Now therefore write ye this song for you, and teach thou it the children of Israel; put it in their mouths, that this song may be a witness for Me against the children of Israel.</p>	<p>וְכַעַן פְּתוּבוּ לְכוֹן יֵת תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא וְאַלְפָּה לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל שׁוֹנִיָּה בְּפִומְהוֹן בְּדִיל דְּתַהֵי קִדְמֵי תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא לְסַהִיד בְּכִנֵּי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>19 וְעַתָּה כְּתֹבוּ לָכֶם אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שִׁמְרָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה-לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּכִנֵּי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>20 For when I shall have brought them into the land which I swore unto their fathers, flowing with milk and honey; and they shall have eaten their fill, and waxen fat; and turned unto other gods, and served them, and despised Me, and broken My covenant;</p>	<p>אֲרִי אֶעֱלֶנּוּן לְאַרְעָא דְקִנְיִמִית לְאַבְהִתְהוֹן עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבֶשׁ וַיִּכְלוּן וַיִּסְבְּעוּן וַיִּתְפַּנְקוּן וַיִּתְפַּנּוּן בְּתַר טַעוֹת עַמִּמָּא וַיִּפְלְחוּן לָהוֹן וַיִּרְגְּזוּן קִדְמֵי וַיִּשְׁנֹן יֵת קִימִי:</p>	<p>20 כִּי-אָבִיאֲנִי אֶל-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּיו זִבְתָּ חֶלֶב וְדָבֶשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשַׁן וּפְלָה אֶל-אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבָדוּם וַנִּאְצֹנִי וְהִפַּר אֶת-בְּרִיתִי:</p>
<p>21 then it shall come to pass, when many evils and troubles are come upon them, that this song shall testify before them as a witness; for it shall not be forgotten out of the mouths of their seed; for I know their imagination how they do even now, before I have brought them into the land which I swore.'</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי עֶרְעָן וַתְּהִיוּ בִּישָׁן סִגְיָאן וְעֶקֶן וַתְּהִיב תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא קִדְמוֹהִי לְסַהִיד אֲרִי לֹא תַחְנִשִׁי מִפֶּם בְּנִיחוֹן אֲרִי גְלִי קִדְמֵי יִצְרְהוֹן דְּאֵנּוּן עֲבָדִין יוֹמָא דִּין עַד לֹא אֶעֱלֶנּוּן לְאַרְעָא דְקִנְיִמִית:</p>	<p>21 וְהָיָה כִּי-תִמְצָאֵן אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעַתָּה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ כִּי יִדְעַתִּי אֶת-יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטָרִם אָבִיאֲנִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי:</p>
<p>22 So Moses wrote this song the same day, and taught it the children of Israel.</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה יֵת תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא בְּיוֹמָא הַהוּא וְאַלְפָּה לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>22 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>

ששי
(שציעי)

- (17) והסתרתי פני. כמו שאני רואה צרותם:
 (19) את השירה הזאת. האזינו השמים (לקמן לב, ח), עד וכפר אדמתו עמו (שם מג):
 (20) ונאצוני. והכעיסוני, וכן כל נאון לשון כעס:
 (21) וענתה השירה הזאת לפניו לעד. שהמרייתו צו צמחה על כל המולאות אותו: כי לא תשכח מפִּי זרעו. הרי זו הצמחה לישראל שאין תורה משתכחת מזרעם לגמרי (שבת קלח:):

<p>23 And he gave Joshua the son of Nun a charge, and said: 'Be strong and of good courage; for thou shalt bring the children of Israel into the land which I swore unto them; and I will be with thee.'</p>	<p>וַיִּצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאַמֵץ כִּי אֵתָהּ תָבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֵתָהּ עִמָּךְ׃</p>	<p>23 וַיִּצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאַמֵץ כִּי אֵתָהּ תָבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֵתָהּ עִמָּךְ׃</p>
<p>24 And it came to pass, when Moses had made an end of writing the words of this law in a book, until they were finished,</p>	<p>וַהֲנִיחַ כֹּד שִׁיעֵי מֹשֶׁה לְמִכְתָּב יֵת פְּתֻמֵּי אוֹרֵיתָא הָדָא עַל סִפְרָא עַד דְּשָׁלִימוּ׃</p>	<p>24 וַיְהִי כְכָלֹות מֹשֶׁה לְכַתֵּב אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עַד תִּמְּלֵם׃</p>
<p>25 that Moses commanded the Levites, that bore the ark of the covenant of the LORD, saying:</p>	<p>וּפָקִיד מֹשֶׁה יֵת לִיוָאִי נְטָלֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר׃</p>	<p>שְׂנֵיעִי וַיִּצֹו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נְשָׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר׃</p>
<p>26 'Take this book of the law, and put it by the side of the ark of the covenant of the LORD your God, that it may be there for a witness against thee.</p>	<p>סִבּוּ יֵת סִפְרָא דְאוֹרֵיתָא הָדִין וּתְשׁוּיִן יִתְיָה מְסִטֵּר אֲרוֹן קִימָא דִּי אֶלְהִכּוֹן וַיְהִי תִמְּן בְּדָ לְסַחִיד׃</p>	<p>26 לָקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וּשְׂמַתָּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־שָׁם בְּךָ לְעֵד׃</p>
<p>27 For I know thy rebellion, and thy stiff neck; behold, while I am yet alive with you this day, ye have been rebellious against the LORD; and how much more after my death?</p>	<p>אֲרִי אֲנִי יָדַעְנָא יֵת סְרְבִינְתָךְ וַיֵּת קִדְלָךְ קִשְׂיָא הָא עַד דְּאֲנִי קַיִים עִמָּכּוֹן יוֹמָא דִּין מְסִרְבִּין תְּוִיתּוֹן קָדָם יְיָ וְאִף בְּתַר דְּאַמּוּת׃</p>	<p>27 כִּי אֲנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת־מִרְיָךְ וְאֶת־עֲרֻפְךָ תִקְשָׁה תֵן בְּעוֹדִנִי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמָּרִים הָיִיתֶם עִם־יְהוָה וְאִף כִּי־אַחֲרַי מוֹתִי׃</p>
<p>28 Assemble unto me all the elders of your tribes, and your officers, that I may speak these words in their ears, and call heaven and earth to witness against them.</p>	<p>כְּנוּשׁוּ לְוִתִּי יֵת כָּל סְבִי שְׁבִטִיכּוֹן וְסִרְכִיכּוֹן וְאַמְלִיל קְדָמִיהוֹן יֵת פְּתֻמֵּי הָאֱלִין וְאַסְחִיד בְּהוֹן יֵת שְׁמִיָּא וַיֵּת אֲרַעָא׃</p>	<p>מַפְטִיעִי תִקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זְקֵנֵי שְׁבִטֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם וְאַדְבָּרְהָ בְּאָזְנוֹהֶם אֶת דְּבָרַיִם הָאֵלֶּה וְאַעֲדֵדָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ׃</p>

(23) ויצו את יהושע בן נון. מוסב למעלה כלפי שכינה, כמו שמפורש אל הארץ אשר נשבעתי להם: (26) לקוח. כמו זכור, שמור, הלוך: מצד ארון ברית ה'. נחלקו צו חכמי ישראל בצבא צתרא (יד); יש מהם אומרים דף היה בולט מן הארון מצחוץ ושם היה מונח, ויש אומרים מצד הלוחות היה מונח צחוץ הארון: (28) הקהילו אלי. ולא תקעו אותו היום צחצחות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר עֲשֵׂה לָךְ (צמדצרי י, ז), ולא השליט יהושע עליהם, ואף צחצחו נגדו קודם יום מותו (ס"א ציוס מותו), לקיים מה שנאמר, וְאִין שְׁלֵטוֹן צִיוֹס הַקְּנוֹת (קהלת ח, ח): ואעידה בם את השמים ואת הארץ. ואם חאמר הרי כבר העיד למעלה העידתי בְּקָם הַיּוֹם וגו' (לעיל ל, יט), התם לישראל אמר, אכל לשמים ולארץ לא אומר האזינו השמים וגו':

29 For I know that after my death ye will in any wise deal corruptly, and turn aside from the way which I have commanded you; and evil will befall you in the end of days; because ye will do that which is evil in the sight of the LORD, to provoke Him through the work of your hands.'

כִּי יָדַעְתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־
הִשְׁחַת תִּשְׁחַתּוּן וְסָרְתֶּם מִן־
הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם
וְקִלְאֵת אֶתְכֶם הָרַעָה בְּאַחֲרֵית
הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע
בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה
יָדֵיכֶם:

30 And Moses spoke in the ears of all the assembly of Israel the words of this song, until they were finished:

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָל־קְהָל
יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת עַד תָּמָם: (פ)

ק"ב
פסוקים

The Haftara is Isaiah 55:6 – 56:8 on page 176. This Haftara is read on Shabbat Shuva. On the Shabbat before Rosh HaShana, read the Haftara for Nitzavim on page 174.

For brevity, the layout of the Song of Moses is not noted here. For the proper formatting for this passage, see page 158.

XXXII Give ear, ye heavens, and I will speak; And let the earth hear the words of my mouth.

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה
וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי:
אֲזִיתִי שָׁמַיָא וְאֶמְלִיל וְתִשְׁמַע
אֶרְעָא מִיַּמְרֵי פִימִי:

האזינו
כו

2 My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the showers upon the herb.

יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחוֹי תִזְלַ
כַּטֹּל אִמְרָתִי כַשְׂעִירָם עָלַי־
דְּשָׂא וְכַרְבִּיבִים עָלַי־
עֲשָׂב:
יָבִסָם כַּמָּטָר אֹלְפָנִי וְתִקְבֹּל
כַּטֹּל מִיַּמְרֵי כְרוּחִי מִטָּרָא
דְּנִשְׁבִּין עַל דְּתֹאָה וְכַרְסִיסִי
מִלְקוּשָׂא דְעַל עֲשָׂבָא:

2

3 For I will proclaim the name of the LORD; Ascribe ye greatness unto our God.

כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבּוּ
גִדְל לְאֵלֵהֵינוּ:
אֲרִי בִשְׁמָא דִּי־אֲנָא מִצְלִי הָבּוּ
רְבוּתָא קֳדָם אֱלֹהֵנָא:

3

(29) אחרי מותי כי השחת תשחיתון. והרי כל ימות יהושע לא השחיתו, שנאמר וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ (יהושע כד, לא), מכאן שתלמידו של אדם חציב עליו כגופו, כל זמן שיהושע חי, היה נראה למשה כאילו הוא חי: (1) האזינו השמים. שאני מתרה בהם בישראל, ומהיו אתם עדים בדבר שכן אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן ותשמע הארץ. ולמה העיד בהם שמים וארץ, אמר משה, אני בשר ודם למחר אני מת, אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הברית מי בל ומכחישם, לפיכך העיד בהם שמים וארץ, עדים שהם קיימים לעולם, ועוד שאם יזכו יצואו העדים ויתנו שכרם, הַגָּפֶן תִּפְתֵּן פִּקְדֵיהָ וְהָאֶרֶץ תִּפְתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וְהַשָּׂמִים יִתְּנוּ טֶלֶם (זכריה ח, יז), ואם יתחייבו, תהיה בהם יד העדים תחלה, וְעֲזַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מְטָר וְהָאֶרֶץ לֹא תִפְתֵּן אֶת יְבוּלָהּ (דברים יא, יז), ואח"כ וַיִּצְדָּקְסָם מִהֲרָה (שם) על ידי האומות: (2) יערוף כמטר לקחי. זו היא העדות, שמעידו שאני אומר בפניכם תורה שנתי לישראל שהיא חיים לעולם, כמטר הזה שהוא חיים לעולם (ספרי שו) כאשר יערפו השמים טל ומטר: יערוף. לשון יטיף, וכן יַעֲרֹפֹן דָּשָׁן (תהלים סה, יז), יַעֲרֹפֹן טַל (לקמן לג, כח): תזל כטל. שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש בו עֲצִים לְצִדִּיקוֹת (ס"א יש עֲצִים בו), כגון הולכי דרכים ומי שהיה צורו מלא יין (ספרי שו): כשעירם. לשון רוח סערה, כתרומתו פְּרוּסִי מִטָּרָא, מה הרוחות הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן: וכרביבים. טיפי מטר, ונראה לי על שם שירה כח נקרא רביב, כמה דאם אמר לָכָה קָשָׁת (בראשית כא, כ): דשא. ארצרי"ץ. עטיפת הארץ מכוסה צירק: עשב. קלח אחד קרוי עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב:

<p>4 The Rock, His work is perfect; For all His ways are justice; A God of faithfulness and without iniquity, Just and right is He.</p>	<p>תְּקִיפָא דְשִׁלְמִין עֹבְדוּהִי אֲרִי כָּל אוֹרְחֵתֶיהָ דִּינָא אֱלֹהָא מִהִימָנָא דָּמֵן קְדֻמוּהִי עוֹלָא לֹא נָפִיק מִן קֶדֶם דְּזִכְרֵי וְקָשִׁיט הוּא:</p>	<p>לוי הַצּוּר תָּמִים פָּעָלוֹ כִּי כָל־דֶּרֶכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עוֹל צְדִיק וְיֹשֶׁר הוּא:</p>
<p>5 Is corruption His? No; His children's is the blemish; A generation crooked and perverse.</p>	<p>חֲבִילוֹ לָהוֹן לֹא לִיה בְּנֵינָא דְּפִלְחוּ לְטַעוּתָא דְרָא דְאִשְׁנִי עֹבְדוּהִי וְאִשְׁתַּנּוּ:</p>	<p>5 שָׁחַת לוֹ לֹא בָנָיו מוֹמָם דוֹר עָקֹשׁ וּפְתִלְתֵּל:</p>
<p>6 Do ye thus requite the LORD, O foolish people and unwise? Is not He thy father that hath gotten thee? Hath He not made thee, and established thee?</p>	<p>הָא קֶדֶם יִי אֶתוֹן גְּמִלִין דָּא עָמָא דְקָבִילוּ אוֹרִיתָא וְלֹא חֲכִימוּ הָלֹא הוּא אָבוּךְ אֶתְּ דִּילִיָּה הוּא עֲבָדְךָ וְאַתְקַנְךָ:</p>	<p>6 הָ לִיְהוָה (בספרי תימן) הָ לִיְהוָה בְּתִיבָה אַחַת) תִּגְמְלוּ־זֹאת עִם נָבֵל וְלֹא חָכָם הָלֹא־הוּא אָבִיךָ קִנְךָ הוּא עָשָׂךְ וַיְכַנְּנֶךָ:</p>
<p>7 Remember the days of old, Consider the years of many generations; Ask thy father, and he will declare unto thee, Thine elders, and they will tell thee.</p>	<p>אֲדַכֵּר יוֹמִין דָּמֵן עֲלֵמָא אֶסְתַּכַּל בְּשָׁנֵי דֶּר וְדֶר שְׂאֵל אָבוּךְ וַיְחַנֵּי לָךְ סִבְךָ וַיִּמְרִין לָךְ:</p>	<p>שני זְכַר יָמֹת עוֹלָם בֵּינוּ שָׁנוֹת דֶּר־ וְדֶר שְׂאֵל אָבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ זִקְנֶיךָ וַיֹּאמְרוּ לָךְ:</p>

- (3) כי שם ה' אקרא. הרי כי משמש בלשון כאשר, כמו פי קצאזא אֵל הַקֶּזֶךְ (ויקרא כג, י), כשאקרא ואזכיר שם ה', אתם הצו גדל לחלהינו וזכרכו שמו (יומא לז), מכאן אמרו, שעונין ברוך שם כבוד מלכותו אחר ברכה שבמקדש (תענית טז):
- (4) הצור תמים פעלו. אע"פ שהוא חזק, כשמציא פורענות על עוזרי רגונו, לא בשטף הוא מציא, כי אם בדין, כי תמים פעלו: אל אמונה. לשלם לנדיקים נדקתם לעולם הבא, ואע"פ שמאחר את תגמולם, סופו לאמן את דבריו: ואין עול. אף לרשעים משלם שכר נדקתם בעולם הזה: צדיק וישר הוא. הכל מנדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם, נדיק מפי הצריות, וישר הוא וראוי להנדיקו:
- (5) שחת לו וגר. כתרוממו וצילו להזין לא ליה: בניו מומם. בניו היו, והשחתה שהשחיתו היא מומם: בניו מומם. מומם של בניו היה, ולא מומם: דור עקש. עקום ומעוקל, כמו ואת פל הישקה יעקשו (מכה ג, ט), ובלשון משנה, חולדה ששיניה עקומות ועקושות: ופתלתל. אנטורטי"ליש כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל. פתלתל, מן המיצות הכפולות, כמו ירקרק, אדמדם, סחרחר, סגלגל:
- (6) ה' לה' תגמלו זאת. לשון תימה, וכי לפניו אתם מעציצין, שיש צידו להפרע מכם ושהיטיב לכם בכל הטובות: עם נבל. ששכחו את העשוי להם: ולא חכם. להצין את הנולדות שיש צידו להיטיב ולהרע: הלא הוא אביך קנך. שקנאך, שקנך צקן הסלעים וצארץ חזקה, שתקנך בכל מיני תקנה: הוא עשך. אומה באומות: ויכנך. אחרי כן בכל מיני בסיס ופן. מכם כהנים, מכם נביאים, ומכם מלכים, כרך שהכל חלוי בו:
- (7) זכור ימות עולם. מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו: בינו שנות דור ודור. דור אנוש שהציף עליהם מי אוקינוס, ודור המבול ששטפם. דבר אחר, לא נתחם לצבכם על שעבר, בינו שנות דור ודור, להכיר להבא, שיש צידו להיטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא: שאל אביך. אלו הנביאים שנקראים אבות, כמו שנאמר בצליהו אבי רבב ישראל (מלכים ב, יצ): זקניך. אלו החכמים: ויאמרו לך. הראשונות:

8	When the Most High gave to the nations their inheritance, when He separated the children of men, He set the borders of the peoples according to the number of the children of Israel.	בַּהֲנַחַל עַלְיוֹן גּוֹיִם בַּהֲפָרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצַּב גְּבֻלָּת עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	בְּאַחְסָנָא עֲלֵאָה עַמִּמָּי בְּפִרְשׁוֹתֶיהָ בְּנֵי אִנְשָׁא קַיִים תְּחוּמֵי עַמִּמָּי לְמִנְיֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
9	For the portion of the LORD is His people, Jacob the lot of His inheritance.	כִּי חֶלֶק יְהוָה עַמּוֹ חֶבֶל נַחֲלָתוֹ:	אֲרִי חוֹלָקָא דִּי עַמִּיהָ יַעֲקֹב עֲרַב אַחְסָנֶיהָ:
10	He found him in a desert land, and in the waste, a howling wilderness; He compassed him about, He cared for him, He kept him as the apple of His eye.	יִמְצָאֵהוּ בָּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתַהוֹ יִלָּל יִשְׁמֹן יִסְבְּבֵנָהוּ יְבֻנְנָהוּ יִצְרְנָהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו:	סוֹפִיק צִרְכֵּיהוֹן בָּאֶרֶע מִדְבָּרָא וּבֵית צִהוֹנָא אַתָּר דְּלִית מִיָּא אֲשֶׁרִינוֹן סְחוֹר סְחוֹר לְשִׁכְנִיתֶיהָ אֵלִיפָנוֹן פְּתִגְמֵי אוֹרִיתֶיהָ נִטְרָנוֹן כְּבִבְת עֵינָהוֹן:
11	As an eagle that stirreth up her nest, Hovereth over her young, Spreadeth abroad her wings, taketh them, Beareth them on her pinions—	כְּנִשְׂרָ יַעִיר קִנּוּ עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹף יִפְרֹשׁ כַּנְפָּיו יִקְחֵהוּ יִשְׂאֵהוּ עַל-אַבְרָתוֹ:	כְּנִשְׂרָא דְמַחֲיֵשׁ לְקִנְיָהּ עַל בְּנוֹתֶיהָ מִתְחַפֵּף פְּרִים גְּדֻפּוֹתֵי מִקְבִּילָהוֹן מְנַטִּילָהוֹן עַל תְּקוּף אֲבָרוֹתֶיהָ:

(8) בהנחל עליון גוים. כשהנחיל הקד"ה למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפס ושטפס: בהפרידו בני אדם. כשהפיץ דור הפלגה היה בידו להעבירם מן העולם, ולא עשה כן, אלא יצב גבולות עמים, קיימם ולא אבדם: למספר בני ישראל. כשציל מספר בני ישראל שעתידין לנאת מבני שם, ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציב גבולות עמים. שבעים לשון:

(9) כי חלק ה' עמו. למה כל זאת, לפי שהיה חלקו כבדש צנייהם, ועמיד לנאת, ומי הוא חלקו, עמו, ומי הוא עמו. יעקב חבל נחלתו. והוא השלישי בצבות, המשולש בשלש זכיות, זכות אבי אביו וזכותו, הרי ג', כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים, והוא וצניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם ולא עשו בנו של יצחק:

(10) ימצאהו בארץ מדבר. אותם מנא לו נאמנים בארץ המדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר וְיָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֶהָר פֶּאֶרְזָן (לקמן לג, ז): ובתהו ילל ישמון. ארץ ציה ושממה, מקום יללת חנינים וצנות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה היאך ננא למדברות מקום ציה ושממון, כענין שנאמר לְקַפֵּךְ אֲחִירִי צִמְדָּךְ (ירמיה ז, ז): יסבבנהו. שם סבבם והקיפם בענינים, וסבבם בדגלים לארבע רוחות, וסבבם בתחית ההר שכפהו עליהם כגיגית: יבוננהו. שם צמורה וצינה: יצרנהו. מנחש שרף ועקרב ומן האומות: כאישון עינו. הוא השחור שבעין שהמאור יואל הימנו, ואונקלוס תרגם ימצאהו, יספיקהו כל צרכו במדבר, כמו ומנא לָהֶם (במדבר יא, כז), לא ומנא לָנו הָהָר (יהושע יז, טז). יסבבנהו. אֲשֶׁרִינוֹן סְחוֹר סְחוֹר לְשִׁכְנֵיהָ, אוהל מועד באמצע וארבעה דגלים לארבע רוחות: (11) כנשר יעיר קנו. נהגם ברחמים ובחמלה, כנשר הזה, רחמני על בניו ואינו נכנס לקנו פתאום, עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו ככנפיו בין אילן לאילן, בין שוכה לחצרתה, כדי שיעורר בניו ויהא בהם כח לקבלו: יעיר קנו. יעורר בניו:

על גוזליו ירחף. אינו מכביד עצמו עליהם, אלא מחופף, נוגע ואינו נוגע, אף הקב"ה שדי לא מנאֵהוּ שְׁגִיָּא כח (איוב לז, כג), כשצא ליתן תורה לא נגלה עליהם מרוח אחת אלא מארבע רוחות, שנאמר ה' מְסִינִי צִאֲבוֹרָח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֶהָר פֶּאֶרְזָן וְאִתָּה מְרֻצָּת קִדָּשׁ (לקמן לג, ז), לָלוֹה מִסִּימָן צֹאֵא (חזקוני ג, א) וזו רוח רביעית: יפרוש כנפיו יקחהו. כשצא ליטלן ממקום למקום, אינו נוטלן ברגליו כשאר עופות, לפי ששאר עופות יראים מן הנשר, שהוא מגביה לעוף ופורח עליהם, לפיכך נושאן ברגליו מפני הנשר, אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ, לפיכך נושאן על כנפיו, אומר, מוטב שיכנס החץ בי ולא יכנס בבני, אף הקב"ה, וְאִשָּׁא אֲתָקֶם עַל פְּנֵי גִשְׁרִים (שמות יט, ד), כשנשעו מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וְהַשִּׁיגוּם (חננים) על הים, היו זורקים בהם חלים ואבני בליסטראות, מיד וישע מלֹאֶךְ הָאֱלֹהִים וגו' ויצא צִין מִתְּהָה מִצְרַיִם וגו' (שם יד, יט-כ):

12	The LORD alone did lead him, And there was no strange god with Him.	יְהוָה בַּדָּד יִנְחֵנוּ וְאֵין לְאֲשֵׁרֵיהֶון בְּעֶלְמָא דְהוּא עֲתִיד לְחַדְתָּא וְלֹא יִתְקַיֵּים קְדָמוּהִי פּוֹלְחַן טַעֲנוֹן:	יְהוָה בַּדָּד יִנְחֵנוּ עֲמֹז אֵל נֶכֶד:	ע"כ צחול
13	He made him ride on the high places of the earth, And he did eat the fruitage of the field; And He made him to suck honey out of the crag, And oil out of the flinty rock;	אֲשֵׁרֵינוּן עַל תּוֹקְפֵי אֲרֻעָא אוֹכִילֵנוּן בִּזְת שְׁנְאִיהֶון יִתֵּב לְהוֹן בִּזְת שְׁלִישִׁי קְרוּיִן וְנִכְסֵי יִתְבִּי פֶרְכִין תְּקִיפִין:	יִרְכַּבְהוּ עַל- (כ' במותי) [ק'] בְּמַתִּי אֶרֶץ וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שְׂדֵי וַיִּנְקְהוּ דְּבַשׁ מִסֵּלַע וְשֶׁמֶן מִחִלְמִישׁ צוּר:	שלישי
14	Curd of kine, and milk of sheep, With fat of lambs, And rams of the breed of Bashan, and he-goats, With the kidney-fat of wheat; And of the blood of the grape thou drankest foaming wine.	יִתֵּב לְהוֹן בִּזְת מִלְכִּיהֶון וְשְׁלִישִׁיהֶון עִם עוֹתָר רְכַרְבִּיהֶון וְתִקְיִיהֶון עִמָּא דְאַרְעֶהון אַחְסִנְתֶּהון עִם בִּזְת חִילִּיהֶון וּמִשְׁרִיתֶהון וְדָם גִּבְרִיהֶון אֲתֹאשֵׁר בְּמִיָּא:	חֲמַאת בָּקָר וַחֲלָב צֹאן עִם-חֲלָב כְּרִים וְאֵילִים בְּנִי- בָשָׁן וְעִתּוּדִים עִם-חֲלָב כִּלְיוֹת חֲטָה וְדָם-עֵגֶב תִּשְׁתֶּה- חֲמֹר:	14
15	But Jeshurun waxed fat, and kicked— Thou didst wax fat, thou didst grow thick, thou didst become gross— And he forsook God who made him, And contemned the Rock of his salvation.	עֲתֵר יִשְׂרָאֵל וּבָעֵט אֶצְלַח תְּקוּף קָנָא נִכְסִין שְׁבַק פּוֹלְחַן אֱלֹהָא דְעִבְדִּיהּ אֲרִיזִי קָדָם תְּקִיפָא פֶרְקִיָּה:	וַיִּשְׁמֵן יִשְׂרָוֶן וַיִּבְעֹט שְׁמֹנֶת עֲבִית פְּשִׁית וַיִּטַּשׁ אֱלֹהֶהּ עֲשָׂהוּ וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ:	15

(12) ד' בדד. ה' דדד וצטט נהגס צמדצר: ואין עמו אל נכר. לא היה כח צאחד מכל אלהי הגויים להראות כחו ולהלחם עמהם. ורצונו דרשוהו על העמיד (ספרי ט"ו), וכן תרגם אונקלוס. ואני אומר דברי תוכחה הם, להעיד השמים והארץ, ותהא השירה להם לעד, שסופן לצגוד ולא יזכרו הראשונות שעשה להם ולא הנולדות שהוא עמיד לעשות להם. לפיכך צריך ליישב הדבר לכאן ולכאן, וכל הענין מוסב על זכור ימות עולם כינו שנות דור ודור, כן עשה להם וכן עמיד לעשות, כל זה היה להם לזכור:

(13) ירכבהו על במותי ארץ. כל המקרא כתרוממו: ירכבהו וגו'. על שם שארץ ישראל גבוה מכל הארצות (ספרי ט"ז): ויאכל תנובת שדי. אלו פירות ארץ ישראל, שקלים לנוז ולהחצשל מכל פירות הארצות: וינקהו דבש מסלע. מעשה צאחד שאמר לצנו בסיכני, הצא לי קציעות מן החצית, הלך ומצא הדבש קץ על פיה, אמר לו זו של דבש הוא, אמר לו השקע ידך לתוכה ואתה מעלה קציעות מתוכה (ספרי ט"ז): במותי ארץ. לשון גובה: שדי. לשון שדה: חלמיש צור. תקפו וחזקו של סלע. כשאניו דבוק לתיצה שלאחריו נקוד פלמיש, וכשהוא דבוק נקוד פלמיש: ושמן מחלמיש צור. אלו זיתים של גוש חלב:

(14) חמאת בקר וחלב צאן. זה היה כימי שלמה, שנאמר עֲשֶׂה צֶקֶר צֶרְאִים וְעֲשֶׂרִים צֶקֶר רְעִי וּמִאֶה לָאן (מלכים"א ה, ג): עם חלב כרים. זה היה כימי עשרת השבטים, שנאמר וְאֶקְלִים קָרִים מֵאֵלָן (עמוס ו, ד): חלב כליות חטה. זה היה כימי שלמה, שנאמר וַיְהִי לָקֶס שְׁלֹמֹה וְגו' (מלכים"א ה, ז): ודם עגב תשתה חמר. כימי עשרת השבטים השִׁטִּים צִמְזִין וְקִין (עמוס ו, ו): חמאת בקר. הוא שומן הנקלט מעל גצי הקִלָּב: וחלב צאן. קִלָּב של צאן, וכשהוא דבוק נקוד קִלָּב, כמו פִּתְלָב אִמּוֹ: כרים. כבשים: ואילים. כמשמעו: בני בשן. שמיים היו: כליות חטה. חטים שמיים כחלב כליות וגמין ככוליא: ודם עגב. היה שומן יין טוֹב, וטעם יין חסוב: חמר. יין בלשון ארמי: חמר. אין זה שם דבר, אלא לשון משבח בטעם, ווינ"ש בלע"ז, ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרגום של אונקלוס, אֲשֵׁרֵינוּן עַל תְּקִיפֵי אֲרֻעָא וגו':

(15) עבית. לשון עובי: כשית. כמו קסיק, לשון פיקסא פִּתְלָב (איוב טו, כז), כאדם ששמן מצפנים וכסליו נכפלים מנחמן, וכן הוא אומר וַיַּעַשׂ פִּימָה עָלֵי קָסֶל (שם): כשית. יש לשון קל בלשון כסוי, כמו וְכִסָּה קָלוֹן עֵרוֹם (משלי יב, טז),

16	They roused Him to jealousy with strange gods, With abominations did they provoke Him.	יִקְנְאוּהוּ בְּזָרִים יִכְעִסוּהוּ: אֶקְנִיאוּ קְדְמוֹהִי בְּפִלְחָן טָעוֹן בְּתוֹעֵבָתָא אֲרָגִיזוּ קְדְמוֹהִי:	16
17	They sacrificed unto demons, no-gods, Gods that they knew not, New gods that came up of late, Which your fathers dreaded not.	יִזְבְּחוּ לַשְׂדִּים לֹא אֱלֹהִים אֱלֹהִים לֹא יָדְעוּם חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב בָּאוּ לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיכֶם: דְּבָחוּ לְשִׁידִין דְּלִית בְּהוֹן צְרוּף דְּחָלָן דְּלֹא יָדְעִינָן חֲדָתָן דְּמִקְרִיב אֲתַעְבִּידָא דְּלֹא אֲתַעְסְקוּ בְּהוֹן אֲבֹתְהוֹן:	17
18	Of the Rock that begot thee thou wast unmindful, And didst forget God that bore thee.	צוּר יְלֻדְךָ תִּשִּׁי וְתִשְ�כַּח אֵל מִחֻלְקְךָ: דְּחָלַת תִּקְיָפָא דִּי בְרָאךְ אֲתַנְשִׁיתָא שְׁבַקְתָּא פִּילְחָן אֱלֹהָא דְּעַבְדְּךָ:	18
19	And the LORD saw, and spurned, Because of the provoking of His sons and His daughters.	וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנְאֹץ מִפְּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו: וַיֵּרְא יְהוָה וַיִּתְקִיף רוּגְזָה מִדְּאֲרָגִיזוּ קְדְמוֹהִי בָנָיו וּבָנָיו:	רביעי
20	And He said: 'I will hide My face from them, I will see what their end shall be; For they are a very froward generation, Children in whom is no faithfulness.	וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֲרֹאָה מָה אַחֲרֵיהֶם כִּי דוֹר תִּהְיֶה כְּמֹה בָנִים לֹא-אֱמֹן בָּם: וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם וְגַלִּי קְדָמִי מָה יְהִי בְּסוֹפָהוֹן אֲרִי דְרָא דְאֲשֵׁנִי אֲמוֹן בְּנִיָּא דְּלִית בְּהוֹן חֵימְנוּ:	20
21	They have roused Me to jealousy with a no-god; They have provoked Me with their vanities; And I will rouse them to jealousy with a no-people; I will provoke them with a vile nation.	הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא-אֵל כְּעֶסְוִי בְּהַבְלִיָּהם אֶקְנִיָּאם בְּלֹא-עָם בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעִיסָם: אֲמוֹן אֶקְנִיאוּ קְדָמִי בְּלֹא דְחָלָא אֲרָגִיזוּ קְדָמִי בְּטַעוֹתְהוֹן וְאֲנִי אֶקְנִינִן בְּלֹא עָם כְּעַמָּא טַפְשָׁא אֲרָגִיזִנְיוּ:	21

ואם כתב פִּשְׁתִּיתָ דגוש היה נשמע פִּשְׁתִּיתָ את אחרים, כמו פִּי כֶּסֶף פִּנְיָ (איז טו, כז): וינבל צור ישועתו. גנהו וצוהו, כמו שנאמר וְאַחֲרֵיהֶם אֵל הֵיכַל ה' וגו' (יחזקאל ח, טז), אין נבול גדול מזה:

(16) יִקְנְאוּהוּ. הצעירו חמתו וקנאתו: בתועבות. צמעים תעוצים, כגון משכב זכור וכשפים שנאמר זהם תועבה: (17) לֹא אֱלֹהִים. כתרומתו דלית בהוֹן צְרוּף, אילו היה זהם צְרוּף לא היתה קנאה כפולה כמו עכשיו: חדשים מקרוב באו. אפילו האומות לא היו רגילים זהם (ספרי ש"ח), נכרי שהיה רואה אותם היה אומר, זה כלם יהודי: לא שערום אבתיכם. לא יראו מהם, לא עמדה שְׁעָרָם מפניהם, דרך שערות האדם לעמוד מחמת יראה, כך נדרש בספרי (שם). ויש לפרש עוד, שערום, לשון וְשָׁעִירִים וְקָדְדוּ שָׁם (ישעיה יג, כא). שעירים הם שדים, לא עשו אצותיכם שעירים הללו:

(18) תִּשִּׁי. תשכח. ורבותינו דרשו, כשצא להיטיב לכם, אתם מכעיסין לפניו ומחשיים כחו מלהיטיב לכם (ספרי ש"ט): אל מחוללך. מוֹזִיאֲךָ מרחם, לשון וְחֹלֵל אֵילָנוֹת (תהלים כט, ט), חיל פִּיזְלָה (שם מח, ז):

(20) מָה אַחֲרֵיהֶם. מה תעלה זהם בסופם: כי דור תהפוכות היתה. מהפכין רְגִזִּי לַעֲכָם: לא אֲמוֹן בָּם. אין גְּדֻלִּי נִקְרָאִים זהם, כי הוריתם דרך טובה וסרו ממנה: אֲמוֹן. לשון וַיְהִי אֱמֹן (אסתר ז, ז), נודריתור"ה בלע"ז. דבר אחר אֲמוֹן, לשון אמונה כתרומתו, אמרו צמקני נעשה ונשמע, ובשעה קלה צטלו הצטחתם ועשו העגל:

(21) קְנִיָּאִים. הצעירו חמתם: בלֹא אֵל. צדכר שאינו אלוה: בלֹא עָם. צאומה שאין לה שם, שנאמר הֵן אֶרֶץ פִּשְׁתִּים וְהָעָם לֹא הָיָה (ישעיה כג, יג), ובעשו הוא אומר צוֹי אֶסָּה מֵאֵל (עובדיה א, ז): בגוי נבל אכעיסם. אלו הכופרים, וכן הוא אומר אֲמַר נָבֵל וְנָבֵל אֵין אֱלֹהִים (תהלים יד, א):

<p>22 For a fire is kindled in My nostril, And burneth unto the depths of the nether-world, And devoureth the earth with her produce, And setteth ablaze the foundations of the mountains.</p>	<p>כִּי־אֵשׁ קִדְחָהּ בְּאַפִּי וַתִּיקַד עַד־שְׁאוֹל תַּחְתִּית וַתֹּאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה וַתִּלְחַט מִזִּסְדֵּי הָהָרִים:</p>	<p>22 כִּי־אֵשׁ קִדְחָהּ בְּאַפִּי וַתִּיקַד עַד־שְׁאוֹל תַּחְתִּית וַתֹּאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה וַתִּלְחַט מִזִּסְדֵּי הָהָרִים:</p>
<p>23 I will heap evils upon them; I will spend Mine arrows upon them;</p>	<p>אֶסְפֶּה עֲלֵימוֹ רָעוֹת חֲצִי אֶשְׁיִצִּי בָהוֹן:</p>	<p>23 אֶסְפֶּה עֲלֵימוֹ רָעוֹת חֲצִי אֶשְׁיִצִּי בָהוֹן:</p>
<p>24 The wasting of hunger, and the devouring of the fiery bolt, And bitter destruction; And the teeth of beasts will I send upon them, With the venom of crawling things of the dust.</p>	<p>מִזֵּי רָעָב וּלְחָמִי רֶשֶׁף וְקָטָב מִדִּירִי וְשֹׁן־בְּהֵמָה אֶשְׁלַח־בָּם עִם־חֲמַת זֶחְלִי עֶפֶר:</p>	<p>24 מִזֵּי רָעָב וּלְחָמִי רֶשֶׁף וְקָטָב מִדִּירִי וְשֹׁן־בְּהֵמָה אֶשְׁלַח־בָּם עִם־חֲמַת זֶחְלִי עֶפֶר:</p>
<p>25 Without shall the sword bereave, And in the chambers terror; Slaying both young man and virgin, The suckling with the man of gray hairs.</p>	<p>מִחוּץ תִּשְׁכַּל־חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אִימָה גַם־בְּחוּרִי גַם־בְּתוּלָה יִנָּק עִם־אִישׁ שִׁיבָה:</p>	<p>25 מִחוּץ תִּשְׁכַּל־חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אִימָה גַם־בְּחוּרִי גַם־בְּתוּלָה יִנָּק עִם־אִישׁ שִׁיבָה:</p>
<p>26 I thought I would make an end of them, I would make their memory cease from among men;</p>	<p>אֲמַרְתִּי אֶפְאַיֵּהֶם אֲשַׁבֵּיתָהּ מֵאֲנוּשׁ וְזָכָרָם: וְאֲשִׁיצִינֵם אֲבִטִּיל מִן בְּנֵי אָנָּשׁ דּוֹכְרֵהוֹן:</p>	<p>26 אֲמַרְתִּי אֶפְאַיֵּהֶם אֲשַׁבֵּיתָהּ מֵאֲנוּשׁ וְזָכָרָם: וְאֲשִׁיצִינֵם אֲבִטִּיל מִן בְּנֵי אָנָּשׁ דּוֹכְרֵהוֹן:</p>

(22) קדחה. צערה: ותיקד. זכס עד היסוד: ותאכל ארץ ויבולה. ארנכס ויצולה: ירושלים המיוסדת על ההרים, שנאמר יְרוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב לָהּ (שם קכה, ז):

(23) אספה עלימו רעות. אחזיר רעה על רעה, לשון ספוי שָׁנָה על שָׁנָה (ישעיה כט, א), ספוט הָרָוָה (לעיל כט, יח), עלותיקס ספוי על וְזָכָרָם (ירמיה ז, כא). דבר אחר, אספה, אכלה, כמו פֶּן תִּסְפָּקָה (צראשית יט, טו): חצי אכלה בם. כל חצי אשלים זהם, וקללה זו לפי הפורענות לצרכה היא, חצי פֶּלִים והם אינם פֶּלִים:

(24) מזי רעב. אונקלוס תרגם נְפִיחִי קָפֶן, ואין לי עד מוכיח עליו, ומשמו של רבי משה הדרשן מטולושא שמעתי, שעירי רעב, אדם כחוש מגדל שער על צפרו: מזי. לשון ארמי שער מִנְיָא, דהוה מהפך צְמִינָא (מגילה יח): ולחומי רשף. השדים נלחמו זהם, שנאמר וְגַי רֶשֶׁף יִגְדִּיָהוּ עוֹף (איוב ה, ז), והם שדים: וקטב מִדִּירִי. וכריתות שד ששמו מִדִּירִי (פסחים קיא:). קטב. כריתה, כמו הָהִי קָטַץ שָׁאוֹל (הושע יג, ד): ושון בהמות. מעשה היה, והיו הרחלים נושכין וממיתין (ספרי שחא): חמת וזחלי עפר. ארס נחשים, המהלכים על גחונם על העפר כמים הזוחלים על הארץ. זחילה, לשון מרוצת המים על העפר, וכן כל מרוצת דבר המשפף על העפר והולך:

(25) מחוץ תשכל חרב. מחוץ לעיר תשכל חרב גייסות: ומחדרים אימה. כשצורח ונמלט מן החרב, חדרי לצו נוקפים עליו מחמת אימה, והוא מת והולך זה. דבר אחר, ומחדרים אימה, שצבית תהיה אימת דָּבָר, כמו שנאמר פִּי עָלָה מִן חַת צְחֻלִינִי (ירמיה ט, כ), וכן תרגם אונקלוס. דבר אחר מחוץ תשכל חרב, על מה שעשו בצורות, שנאמר ומקפח רָחוֹת יְרוּשָׁלַם שְׁמָתָם מִזְּחֻת לְצִדָּת (שם יא, יג ספרי שם): ומחדרים אימה. על מה שעשו בחדרי חדרים, שנאמר אֲשֶׁר יִקְנִי בַּיִת יִשְׂרָאֵל עֲשִׂים בְּחֶשֶׁךְ אֵיִשׁ בְּחֶדְרֵי מַשְׁפִּיתוֹ (יחזקאל ח, יג):

(26) אמרתי אפאיהם. אמרתי בלצי אפאה אותם, ויש לפרש אפאיהם אשיתם פאה, להשליכם מעלי הפקר, ודוגמתו מִזֵּינוּ בעזרא, וַתִּסְתָּן לָהֶם מִמְּלִכּוֹת וַעֲמָמִים וַתִּסְתָּן לָהֶם לְפָאָה (נחמיה ט, כב), להפקר, וכן חזרו מנחם. ויש פותרים אותו כמרגומו, יחול רוגזי עליהן, ולא יתכן, שאם כן היה לו לכחוצ אפאיהם, אחת לשמוש ואחת ליסוד, כמו אֶלְאִיָּךְ (ישעיה מה, ה), אֶלְאִיָּךְס צְמִינָא פִּי (איוב מז, ה), והאל"ף התיכונה אינה ראויה צו כלל, ואונקלוס תרגם אחר לשון הצריימא השנויה בספרי (שכז), החולקת תיבה זו לשלשה תיבות, אמרתי אף אי הם, אמרתי באפי אֶתְנָם כאילו אינם, שיאמרו רואיהם עליהם איה הם:

27	Were it not that I dreaded the enemy's provocation, Lest their adversaries should misdeem, Lest they should say: Our hand is exalted, And not the LORD hath wrought all this.	לולי כעס אויב אגור פון רימזא דשנאה ינברו צרימו פן יאמרו ידנו רמה ולא יהיה פעל כל זאת:	אלו לא פון רימזא דשנאה פניש דלמא יתרחב בעיל דבבא דלמא יימרו ידנא תקיפת לנא ולא מן קדם יי הות כל דא:
28	For they are a nation void of counsel, And there is no understanding in them.	כיינו אבד עצות המה ואין בהם תבונה:	ארי עם מאבדי עיצה אנון ולית בהון סוכלתנו:
29	If they were wise, they would understand this, They would discern their latter end.	לוי חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריהם:	אלו חכמו אסתכלו בדא סברו מא ייה בסופהון:
30	How should one chase a thousand, And two put ten thousand to flight, Except their Rock had given them over And the LORD had delivered them up?	איכה ירדף אחד אלף ושנים יניסו רבבה אם לא כיצורם מכרם ויהיה הסגירם:	איכדין ירדוף חד לאלפא ותרין יערקון לרבותא אלהין תקיפהון מסרנון ניי אשלימנון:
31	For their rock is not as our Rock, Even our enemies themselves being judges.	כי לא כצורנו צורם ואיבינו פלילים:	ארי לא כתוקפנא תוקפהון ובעלי דבבנא הוו דייננא:
32	For their vine is of the vine of Sodom, And of the fields of Gomorrah; Their grapes are grapes of gall, Their clusters are bitter;	כיימגפן סדם גפנם ומשדמת עמרה ענבמו ענבי רוש אשכלת מדרת למו:	ארי כפורענות עמא דסדום כס פורענותהון ולקותהון כעם עמורה מחתהון בישן פרישי חיון ותושלמת עובדיהון כמדרותהון:
33	Their wine is the venom of serpents, And the cruel poison of asps.	חמת תנינם יינם וראש פתנים אכזר:	הא כמרת תנינא כס פורענותהון וכריש פתני חיון אכזראין:

(27) לולי כעס אויב אגור. אם לא שכעס אויב כנוס עליהם להשחית, ואם יוכל להם וישחיתם, יתלה הגדלה זו וצאלהיו ולא יתלה הגדלה זו, וזה שנאמר פן ינברו צרימו, ינברו הדבר למלות גבורתם כנכרי שאין הגדולה שלו. פן ינברו צרימו. ינברו הדבר למלות גבורתם כנכרי שאין הגדולה שלו.

(28) פן יאמרו ידנו רמה וגו'. כי אותם גוי אויב עזות המה. ואין זהם תבונה. שאלו היו חכמים, ישכילו זאת איכה ירדוף וגו'.

(29) יבינו לאחריהם. יתנו לב להתבונן לסוף פורענותם של ישראל:

(30) איכה ירדוף אחד. ממנו אלף משראל: אם לא כי צורם מכרם וד' הסגירם. מכרם ומסרם צידנו דילצר"ר בלעז:

(31) כי לא כצורנו צורם. כל זה היה להם לאויבים להצין, שהשם הסגירם ולא להם ולא להיהם הנחמן, שהרי עד הנה לא יכלו כלום אלהיהם כנגד צורנו, כי לא פלענו סלקם, כל צור שמקרא לשון סלע: ואויבינו פלילים. ועכשו אויבינו שופטים אותנו, שהרי צורנו מכרנו להם. (ס"א הרי שצורנו מכרנו להם):

(32) כי מגפן סדום גפנם. מוסב למעלה, אמרתי בלבי אפאיהם ואשצית זכרם, לפי שמעשיהם מעשה סדום ועמורה: שדמות. שדה תבואה, כמו ויפדמות לא עשה אכל (חצקוק ג, יז), צשדמות קדרון (מלכים-ב כג, ד): ענבי רוש. עשב מר: אשכלות מדרות למו. משקה מר ראוי להם, לפי מעשיהם פורענותם, וכן מרגס אונקלס וסלמט עוצדיהון קמרוסהון:

(33) חמת תנינם יינם. כמרגמו הא קמרת פנינא כס פורענותהון, הנה כמריירות נחשים כוס משחה פורענותם: וראש

34	'Is not this laid up in store with Me, Sealed up in My treasuries?	הֲלֹא־הוּא כִּמְסַ עִמָּדִי חֲתוּם בְּאֻצְרֹתַי: הֲלֹא כָל עֹבְדֵיהֶון גִּלּוֹן קִדְמִי גִּנְיִזִּין לַיּוֹם דִּינָא בְּאֻצְרֵי:	34
35	Vengeance is Mine, and recompense, Against the time when their foot shall slip; For the day of their calamity is at hand, And the things that are to come upon them shall make haste.	לִי נִקְמָ וּשְׁלָם לְעֵת תְּמוּט רִגְלָם כִּי קָרוֹב יוֹם אִידֵם וְחֹשׁ עֲתִידָת לָמוֹ: קִדְמִי פּוֹרְעֲנוּתָא וְנִקְמָ אֲשֵׁלִים לְעֵדָן דִּיגִלּוֹן מֵאַרְעֵהֶון אֲרִי קָרִיב יוֹם תִּבְרָהֶון וּמִבַּע דְּעֲתִיד לָהֶון:	35
36	For the LORD will judge His people, And repent Himself for His servants; When He seeth that their stay is gone, And there is none remaining, shut up or left at large.	כִּי־יִדְּיוֹן יִהְיֶה עִמּוֹ וְעַל־ עֲבָדָיו יִתְנַחֵם כִּי יֵרָאֶה כִּי־אַזְלַת יָד וְאַפָּס עֲצוּר וְעֻזּוֹ: אֲרִי יִדְּיוֹן יֵי דִינָא דְּעַמִּיהָ וּפּוֹרְעֲנוּת עֲבָדוּהִי צְדִיקָא יִתְפָּרַע אֲרִי גְלִי קִדְמוּהִי דְּבַעְדָּן דְּתַתְּקַף עֲלֵיהֶון מַחַת שְׁנֵאָה יִהּוֹן מְטוּלְטָלִין וְשִׁבְקִין:	36
37	And it is said: Where are their gods, The rock in whom they trusted;	וְאָמַר אִי אֱלֹהֵיהֶמוּ צוּר חֲסִיו בּוֹ: וַיִּמָּר אֲן דְּחַלְתָּהֶון תְּקִיפָא דְּהֶון רְחִיצִין בֵּיהּ:	37
38	Who did eat the fat of their sacrifices, and drank the wine of their drink-offering? Let him rise up and help you, Let him be your protection.	אֲשֶׁר חִלֵּב זִבְחֵיהֶמוּ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכָם יְקוּמוּ וַיַּעֲזְרָכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה: דְּתִרְב נִכְסֵיהֶון הוּוּ אֲכָלִין שִׁתָּן חֲמֵר נִסְפִיהֶון יְקוּמוּן כְּעַן וַיַּעֲזְרוּנְכוּן יִהּוֹן עֲלֵיכוּן לְמַגִּין:	38

פתנים. כוס, שהוא אכזר לנשך, אויב אכזרי יבא ויפרע מהם:

(34) הלא הוא כמוס עמדי. כתרגומו, כסדורים הם ששכחתי מעשיהם, כולם גזוזים ושמורים לפני: הלא הוא. פרי גפנם ותצואת שדמותם כמוס עמדי:

(35) לי נקם ושלם. עמי נכון ומזומן פורענות נקם, וישלם להם כמעשיהם, הנקם ישלם להם גמולם. ויש מפרשים ושלם, שם דבר, כמו ושלם, והוא מגזרת וְהִצֵּר אֵין צָהָם (ירמיה ה, יג), כמו וְהִצֵּר. ואימתי אשלם להם: לעת תמוט רגלם. כְּשֶׁתִּפָּס זכות אבותם שהם סמוכין עליו: כי קרוב יום אידם. כשארצה להציא עליהם יום אידם, קרוב ומזומן לפני להציא על ידי שלוחים הרבה: וחש עתדות למו. ומהר יבאו העמידות להם: וחש. כמו ומהר יחיש (ישעיה ה, יט). עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה, להיות השירה הזאת לעד, כשתבא עליהם הפורענות ידעו שאני הודעתים מראש, מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיבאו עליהם ככלות הפורענות, ככל אשר אמר למעלה, וְהָיָה כִּי יִצְאוּ עֲלֵיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַדְּבָרִים וְהִקְלָה וְגו' (לעיל ל, ה) וְעַתָּה ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת צְדוֹתָךְ וְגו' (שם ג):

(36) כי ידין ה' עמו. כשישפוט אותם ציטורין הללו האמורים עליהם, כמו פי צם קדין עמים (איוב לו, לא), כי זה אינו משמש בלשון דהא, לתת טעם לדברים של מעלה, אלא לשון תחלת דבור, כמו פי תצאו אל הַקָּרָן (ויקרא כה, ז), כשיבאו עליהם משפטים הללו, ויתנחם הקב"ה על עצדיו לשוץ ולרחם עליהם: יתנחם. לשון הפך מחשבה, להיטיב או להרע: כי יראה כי אזלת יד. כשיראה כי יד האויב הולכת וחוזקת מאד עליהם, ואפס בהם עזר ועזוב: עצור. נוסע ע"י עוזר ומושל שיעזור בהם: עזוב. ע"י עוזב. הוא המושל העוזר בעם שלא ילכו מפוזרים בנחתם לצבא על האויב, בלשון לע"ז מיינטינדור. עזר, הוא הנושע במעורר המושל. עזוב, מחזק, כמו וַיַּעֲזֹב יְרוּשָׁלַם עַד הַחֹמָה (נחמיה ג, ח), אֵיךְ לֹא תִּעָזָה עִיר תְּהִלָּה (ירמיה מט, כה). עזר, מייטונדי"ר. עזוב, אינפורצי"ר:

(37) ואמר. הקב"ה עליהם: אי אלהימו. עזודת אלילים שעזדו: צור חסיו בו. הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והאנה, כלומר שהיו בטוחין בו להגן עליהם מן הרעה:

(38) אשר חלב זבחימו. היו אותן אלהות אוכלים, שהיו מקריצין לפנייהם ושומין יין נסיכס: יהי עליכם סתרה. אותו הנזר יהיה לכם מחסה ומסתור:

39	See now that I, even I, am He, And there is no god with Me; I kill, and I make alive; I have wounded, and I heal; And there is none that can deliver out of My hand.	רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי מְחַיֶּה וְאֹחֲיָה מְחַצְתִּי וְאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדַי מַצִּיל׃	חַזוּ כֵּעַן דְּאֵנָּה אֵנָּה הוּא וְלִית אֱלֹהַ בְּרַ מִנִּי אֵנָּה מְמִית וּמְחִי מְחִינָא וְאַף מְסִינָא וְלִית מִן יָדִי מְשִׁיב׃
40	For I lift up My hand to heaven, And say: As I live for ever,	כִּי־אֶשָּׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי וְאֹמַרְתִּי חֵי אֲנֹכִי לְעֹלָם׃	אֲרִי אֲתַקִּינִית בְּשָׁמַיָא בֵּית שְׁכִינָתִי וְאֹמַרִית קָיָם אֵנָּה לְעֹלָמִין׃
41	If I whet My glittering sword, And My hand take hold on judgment; I will render vengeance to Mine adversaries, And will recompense them that hate Me.	אִם־שְׁנוּתִי בִּרְקָב חֲרָבִי וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי אָשִׁיב נָקָם לְצָרָי וּלְמִשְׁנְאֵי אֲשֵׁלָם׃	אִם עַל חַד תִּרְיִן כְּחִיזוּ בִּרְקָב מִסּוּף שְׁמַיָא וְעַד סוּף שְׁמַיָא תִּתְּגִלִי חֲרָבִי וְתִתְּקַף בְּדִינָא יָדִי אֲתִיב פּוֹרְעָנוּתָא לְשִׁנְאֵי וּלְבַעֲלֵי דְבָבִי אֲשֵׁלָם׃
42	I will make Mine arrows drunk with blood, And My sword shall devour flesh; With the blood of the slain and the captives, From the long-haired heads of the enemy.'	אֲשַׁכִּיר חֲצִי מַדָּם וְחֲרָבִי תֹאכַל בָּשָׂר מַדָּם חֲלָלִי וְשִׁבְיָה מִרָאשׁ פְּרָעוֹת אוֹיֵב׃	אֲרִי גִרְרִי מִדָּמָא וְחֲרָבִי תִשְׁטִיל בְּעַמְמֵיָא מַדָּם קְטִילִין וְשִׁבּוֹן לְאַעֲדָאָה כְּתָרִין מִרִישׁ שְׁנָאָה וּבָעִיל דְּבָבָא׃
43	Sing aloud, O ye nations, of His people; For He doth avenge the blood of His servants, And doth render vengeance to His adversaries, And doth make expiation for the land of His people.	הֲרִנְנוּ גּוֹיִם עַמּוֹ כִּי דָם־עַבְדָּיו יִקּוּם וְנָקָם יֵשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֹּר אֲדָמָתוֹ עַמּוֹ׃ (פ)	שִׁבְּחוּ עַמְמֵיָא עַמִּיָּה אֲרִי פּוֹרְעָנוּת עַבְדֹּהִי צְדִיקָיָא יִתְּפָרַע וּפּוֹרְעָנוּתָא יִתִּיב לְשִׁנְאוֹהִי וּכְפָר עַל אֲרַעִיהָ וְעַל עַמִּיָּה׃

(39) ראו עתה. הצינו מן הפורענות שהבאתי עליכם ואין לכם מושיע, ומן התשועה שאושיעכם ואין מוחה בידי: אני אני הוא. אני להשפיל ואני להרים: ואין אלהים עמדי. עומד כנגדי למחות: עמדי. דוגמתי וכמוני: ואין מידי מציל. הפושעים צי:

(40) כי אשא אל שמים ידי. כי צחרון אפי אשא ידי אל עצמי בשזועה: ואמרתי חי אנכי. לשון שזועה הוא, [כמו סי אני נאם ה' אם לא פֹאָשֶׁר דְּצִרְקָסָא צִלְזִין] (במדבר יד, כח), אף כאן] אני נשבע חי אנכי:

(41) אם שנותי ברק חרבי. אם אשנ את להצחרצי, כמו לַמְעַן יִהְיֶה לָהּ צָרָק (יחזקאל כא, טו) פלגדו"ר: ותאחז במשפט ידי. להניח מדת רחמים באויבי שהרעו לכם, הִשָּׁר הָאֵל קִצְפִּי מִטַּעַן וְהָמָּה עָזְרוּ לָרָעָה (זכריה א, טו). ד"א, ותאחז ידי את מדת המשפט, להחזיק זה ולנקום נקם: אשיב נקם וגו'. למדו רבותינו באגדה מתוך לשון המקרא שאמר ותאחז במשפט ידי, לא כמדת זשור דם מדת הקצ"ה, מדת זשור דם זורק חץ ואינו יכול להשיבו, והקצ"ה זורק חציו ויש צידו להשיבו כאילו אחוזן צידו, שהרי צרק הוא חלו, שנאמר כאן צרק חרצי ותאחז במשפט ידי, והמשפט הזה לשון פורענות הוא בלע"ז יושטיאל"ה:

(42) אשכיר חצי מדם. האויב: וחרבי תאכל בשר. זשור: מדם חלל ושביה. זאת תהיה להם מעון דם חללי (ס"א חללי דם) ישראל ושזיה ששזו מהם: מראש פרעות אויב. מפשע תחלת פרוצות האויב, כי כשהקצ"ה נפרע מן האומות, פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם, מראשית פרוצת שפרצו בישראל:

(43) הרנינו גוים עמו. לאותו הזמן ישצחו האומות את ישראל, ראו מה שצחה של אומה זו, שדבקו בהקצ"ה בכל התלחות שעצרו עליהם ולא עזבוהו, יודעים היו צטוצו וצשצחו: כי דם עבדיו יקום. שפיכות דמיהם כמשמעו: ונקם ישיב לצריו. על הגזל ועל החמס, כענין שנאמר מִקְרִים לְשִׁמְמָה תִּהְיֶה וְאֵדוֹם לְמַדְצָר שִׁמְמָה תִּהְיֶה מִמָּמָס צְנִי יְהוּדָה (יואל ד, יט), ואומר מִמָּמָס אֲסִיף יַעֲקֹב וגו' (עוזיה א, י): וכפר אדמתו עמו. ויפייס אדמתו ועמו על הצרות שעצרו עליהם ושעשה להם האויב: וכפר. לשון רצו ופיוס, כמו הִכְפִּיקָה קִנְיָו (צראשית לג, כא), אֲנִיקִינָה לְרוּגְזָהּ: וכפר אדמתו. ומה היא אדמתו, עמו, כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת, וכן הוא אומר קִרְיָהּ ה' אֶרְצָךְ (תהלים פה, ז), במה רצית ארצך, שָׁצַף

44	And Moses came and spoke all the words of this song in the ears of the people, he, and Hoshea the son of Nun.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נֹון׃	סביעי
45	And when Moses made an end of speaking all these words to all Israel,	וַיִּכַּל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל׃	45
46	he said unto them: 'Set your heart unto all the words wherewith I testify against you this day; that ye may charge your children therewith to observe to do all the words of this law.	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁמּוּ לִבְכֶּם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־אֲנִי מַעֲיִד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוֶם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת׃	46

שְׂכִית יַעֲקֹב (שם). צפנים אחרים היא נדרשת בספרי (שכו), ונחלקו זה רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה דורש כולה כנגד ישראל ורבי נחמיה דורש כולה כנגד האומות, רבי יהודה דורש כלפי ישראל, אמרתי אפאיהם כמו שפירשתי עד ולא ה' פעל כל זאת. כי גוי אוצד עזות המה, אצדו תורתי שהיא להם עצה נכונה. ואין זהם תצונה, להצבונן איכה ירדוף אחד מן האומות אלף מהם, אם לא כי צורם מכרם. כי לא כצורנו צורם, הכל כמו שפירשתי עד תכליתו. ורבי נחמיה דורש כלפי האומות עובדי אלילים, כי גוי אוצד עזות המה, כמו שפירשתי תחלה עד ואויבינו פלילים: כי מגפן סדום גפנם. של אומות עובדי אלילים: ומשדמות עמורה וגו'. ולא ישימו לבם לתלות הגדולה צי: ענבמו ענבי רוש. הוא שאמר לו לי כעס אויב אגור על ישראל, להרעילם ולהמריסם, לפיכך אשכלות מרורות למו, להלעיט אותם על מה שעשו לְנִי: חממת תנינים יינם. מוכן להשקותם על מה שעושין להם: כמדם עמדי. אותם הכוס שנאמר כי כוס צייד ה' וגו' (תהלים עה, ט): לעת תמוט רגלם. כענין שנאמר תִּקְמָקְנָה רָגְלָי (ישעיה כו, ו): כי ידין ה' עמו. בלשון זה משמש כי ידין בלשון דהא, ואין ידין לשון יסורין, אלא כמו כי יריצ את ריבם מיד עושקיהם, כי יראה כי אזלת יד וגו': ואמר אי אלהימו. האויב יאמר אי אלהימו של ישראל, כמו שאמר טיטוס הרשע כשגידר את הפרוכת (גיטין נו:), כענין שנאמר וְתָרָא אֵיבָתִי וְתִכְסְּךָ בּוֹשָׁה הָאֻמָּה אֵלֵי אֵיזֵה' אֶלְהִיךָ (מכה ז, י): ראו עתה כי אני וגו'. אז יגלה הקצ"ה ישועתו ויאמר, ראו עתה כי אני אני הוא, מאתי זאת עליהם הרעה, ומאתי תבא עליהם הטובה: ואין מיד מצייל. מי שיניל אתכם מן הרעה אשר אביא עליכם: כי אשא אל שמים ידי. כמו כי נשאתי, תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים, כהרגומו, אפילו חלש למעלה וגבור למטה, אימת העליון על התחתון, וכל שכן שגבור מלמעלה וחלש למטה: ידי. מקום שכינתי, כמו איש על דף (במדבר כז, יז), והיה צידי להפרע מכס, אבל אמרתי שחי אנכי לעולם, איני ממנהר לפרוע לפי שיש לי שהות בדבר, כי אני חי לעולם, ובדורות אחרונים אני נפרע מהם, והיכולת צידי להפרע מן המתים ומן החיים, מלך בשר ודם שהוא הולך למות ממנהר נקמתו להפרע בחייו, כי שמא ימות הוא או אויבו, ונמנא שלא ראה נקמתו ממנו, אבל אני חי לעולם, ואם ימותו הם ואיני נפרע בחייהם, אפרע במותם: אם שנותי ברכ חרבי. הרבה אם יש שאינם תלויין, כשאשקן צרק חרבי ותאחזו במשפט ידי וכו', כמו שפירשתי למעלה: (44) הוא והושע בן נון. שבת של דיון היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה (סוטה יג:). העמיד לו משה מתורגמן ליהושע שיהא דורש בחייו, כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא היה לך להרים ראש, ולמה קוראך כאן הושע, לומר שלא זכה דעתו עליו, שאע"פ שניתנה לו גְּדֻלָּה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו (ספרי שלד): (46) שימו לבבכם. צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים לדברי תורה, וכן הוא אומר בן אָדָם לֹאֶה צְעִינִי וְצִוְּנִי שָׁמַע וְשִׁים לְפָנָי וְגו' (יחזקאל מ, ד). הרי דברים קל וחומר, ומה תצנית הבית שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה, צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים להצין, דברי תורה שהן כהררין התלויין בשערה על אחת כמה וכמה:

47	For it is no vain thing for you; because it is your life, and through this thing ye shall prolong your days upon the land, whither ye go over the Jordan to possess it. ⁷	כִּי לֹא-דִבָּר רֶק הוּא מִכֶּם כִּי-הוּא חַיֵּיכֶם וּבִדְבַר הַזֶּה תִּאָרְכוּ יָמִים עַל-הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)	47
48	And the LORD spoke unto Moses that selfsame day, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּכָרֶן יוֹמָא הַדִּין לְמִימַר:	מפטיר
49	'Get thee up into this mountain of Abarim, unto mount Nebo, which is in the land of Moab, that is over against Jericho; and behold the land of Canaan, which I give unto the children of Israel for a possession;	עֲלֵה אֶל-הָרֹם הָעֵבְרִים הַזֶּה הַר-נֶבֹו אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יַרְחוֹ וּרְאֵה אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחְזָה:	49
50	and die in the mount whither thou goest up, and be gathered unto thy people; as Aaron thy brother died in mount Hor, and was gathered unto his people.	וּמָוֶת בְּהָרֹם אֲשֶׁר עֲלִיָּה שָׁמָּה וַהֲאִסַּף אֶל-עַמּוּיָךְ כְּאִשְׁר־מָוֶת אַהֲרֹן אֶחָיֶךָ בְּהָרֹם הַהוּא וַיֵּאָסֶף אֶל-עַמּוּיוֹ:	50
51	Because ye trespassed against Me in the midst of the children of Israel at the waters of Meribath-kadesh, in the wilderness of Zin; because ye sanctified Me not in the midst of the children of Israel.	עַל דְּשִׁקְרָתוֹן בְּמִימָרִי בְּגֹו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מַצּוֹת רָקִם מִדְּבַר צִין עַל דִּלָּא קִדְשָׁתִּי אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	51

(47) כי לא דבר רק הוא מכם. לא לחנם אתם יגיעים צה, כי הרצה שכר תלוי צה, כי היא חייכם. דבר אחר, אין לך דבר ריקן צתורה שאם תדרשנו שאין צו מתן שכר, תדע לך שכן אמרו וְאֶחָוֶת לֹא טָוֶן תִּמְנָע (צראשית לו, כב), וְתִמְנָע הַיָּתֶה פִּילָגֶשׁ וגו' (שם יב), לפי שאמרה איני כדאי להיות לו לאשה, הלוואי ואהיה פילגשו, וכל כך למה, להודיע שצחו של אצרהם שהיו שלטונים ומלכים מתאזים לידצק בזרעו:

(48) וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה. צשלושה מקומות נאמר צעצם היום הזה, נאמר צנח צעצם היום הזה צא נח וגו' (שם יג, יג), צמרצית אורו של יום, לפי שהיו צני דורו אומרים, צכך וכך אס אנו מרגישין צו אין אנו מניחין אורו ליכנס צתיצה, ולא עוד, אלא אנו נוטלין צשילין וקרדומות ומצקעין את התיצה, אמר הקצ"ה, הריני מכניסו צחצי היום וכל מי שיש צידו כח למחות יצא וימחה, צמרצים נאמר צעצם היום הזה הוציא ה' (שמות יב, נא), לפי שהיו מצרים אומרים, צכך וכך אס אנו מרגישין צהם אין אנו מניחין אורו לנצח, ולא עוד, אלא אנו נוטלין סייפות וכלי זיין והורגין צהם, אמר הקצ"ה, הריני מוציאן צחצי היום, וכל מי שיש צו כח למחות יצא וימחה, אף כאן צמיתחו של משה נאמר צעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים, צכך וכך אס אנו מרגישין צו אין אנו מניחין אורו, אדם שהוציאנו ממצרים, וקרע לנו את הים, והוריד לנו את המן, והגזין לנו את השליו, והעלה לנו את הבאר, ונתן לנו את התורה, אין אנו מניחין אורו, אמר הקצ"ה, הריני מכניסו צחצי היום וכו':

(50) כאשר מות אהרן אחיך. צאותה מיתה שראית וחמדת אורו, שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר וכן שני וכן שלישי, וראה צנו צכצדו, א"ל משה, אהרן אחי, עָלָה לַמִּטָּה, ועלה, פשוט ידך, ופשט, פשוט רגליך, ופשט, עזום עיניך, וענש, קמוץ פיך, וקמץ והלך לו, אמר משה אשרי מי שמת צמיתה זו:

52 For thou shalt see the land afar off;
but thou shalt not go thither into
the land which I give the children of
Israel.'

כִּי מִנִּגַּד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ
וְשִׁמְחָה לֹא תָבֹא אֵלֶי-
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל: (פ)

נב
פסוקים

The Haftara is II Samuel 22:1 – 22:51 on page 177. This Haftara is read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one. If it is the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur, read the Haftara on page 176.

XXXIII

And this is the blessing wherewith
Moses the man of God blessed the
children of Israel before his death.

וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה
אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לִפְנֵי מוֹתוֹ:

וזאת
הברכה
כו

And he said: The LORD came from
Sinai, And rose from Seir unto
them; He shined forth from mount
Paran, And He came from the
myriads holy, At His right hand was
a fiery law unto them.

וַיֹּאמֶר יְהוָה מְסִינִי בָּא וְזָרַח
מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מִזֶּהר פָּאֵרָן
וְאַתָּה מִרְבֵּבֶת קָדֵשׁ מִיְמִינוֹ (כ)
אֲשֶׁר־[ק' אֵשׁ דָּת] לָמוֹ:
וַיֹּאמֶר יְהוָה יְהִי לָנוּ:

2

Yea, He loveth the peoples, All His
holy ones—they are in Thy hand;
And they sit down at Thy feet,
Receiving of Thy words.

אֵף חֲבֵב עַמִּים כָּל־קְדֻשָּׁיו
בְּיָדְךָ וְהֵם תָּכֹן לְרִגְלֶךָ יֵשָׁא
מִדְּבַר־תִּיךָ:
אֵף חֲבִיבֵנוֹן לְשִׁבְטֵי כָל
קְדֻשְׁוֹתֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָא
אֲפִיק מִמְצָדִים וְאֲנוֹן מִדְּבָרִין
תַּחֲוֹת עֲנֻדָּה נְטֻלִין עַל מִימְרֶךָ:

3

(51) על אשר מעלתם בי. גרמתם למעול בני. על אשר לא קדשתם אותי. גרמתם לי שלא אתקדש, אמרתי לכם ודצקסם קל הסלע (במדבר כ, ח), והם הכוהו, והוצרכו להכותו פעמים, ואלו דצרו עמו ונתן מימיו בלא הכאה, היה מתקדש שם שמים, שהיו ישראל אומרים, ומה הסלע הזה שאינו לשכר ולא לפורענות, אם זכה אין לו מתן שכר, ואם חטא אינו לוקה, כך מקיים מצות דוראו, אנו לא כל שכן:

(52) כי מנגד. מרחוק: תראה וגו'. כי אם לא תראנה עכשיו לא תראנה עוד צחיך: ושמה לא תבוא. וידעתי כי חציצה היא לך, על כן אני אומר לך עלה וראה:

(1) וזאת הברכה. לפני מותו. סמוך למיתתו (ספרי שמג), שאם לא עכשיו אימת: (2) ויאמר ה' מסיני בא. פתח תחלה בשבחו של מקום ואחר כך פתח בצרכיהם של ישראל (ספרי שמג) ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל, וכל זה דרך רצוי הוא, כלומר, כדאי הם אלו שחול עליהם ברכה: מסיני בא. יאל לקראתם כשבאו להתיצב במחמת ההר, כחתן היוצא להקציל פני כלה, שנאמר לקראת ה'להים (שמות יט, יז) למדנו שיש כנגד: וזרח משעיר למו. שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא ראו (ספרי שמג): הופיע. להם: מזהר פארן. שהלך שם ופתח לבני ישמעאל שיקבלו ולא ראו (שם): ואתה. לישראל: מרבבות קדש. ועמו מקצת רבבות מלאכי קדש, ולא כולם ולא רובם, ולא כדרך צמר ודם שמראה כל כבוד עשרו ותפארתו ציוס חופתו: אש דת. שהיתה כחוצה מאז לפניו באש שמורה על גבי אש לבנה, נתן להם בלחות כחצו יד ימינו. דבר אחר, אש דת, כתרנו, שנחנה להם מתוך האש:

(3) אף חובב עמים. גם חבה יתירה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי עם, שהרי בנימין לבדו היה עמיד להוולד כשאמר הקב"ה ליעקב גוי וקהל גוים יקרה ממך (בראשית לה, יא): כל קדשיו בידך. נפשות הנדיקים גנוזות אחר, כענין שנאמר, וקרה נפש פלגני צרורה צרורה ה' יקרה ממך (שמואל"א כה, כט): והם חבו לרגלך. והם ראויים לך, שהרי חבו עמך לתוך מחמת ההר לרגלך צמיני, חבו לשון פועלו, והתאופו לתוך מרגלותיך: ישא מודברתיך. נשאו עליהם עול תורתך: מודברתיך. המ"ם בו קרוב ליסוד, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ז, פט), ואשמע את מדבר

4	Moses commanded us a law, An inheritance of the congregation of Jacob.	תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:	אוריתא יתב לנא משה מסרה ירותא לכנשת יעקב:
5	And there was a king in Jeshurun, When the heads of the people were gathered, All the tribes of Israel together.	ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל:	והנה בישראל מלך באתכנשות רישי עמא כחדא שבטיא דישראל:
6	Let Reuben live, and not die In that his men become few.	יחי ראובן ואל ימת ויהי מתיו מספר: (ס)	יחי ראובן בחי עלמא ומותא תנינא לא ימות ויקבלון בנוהי אחסנתהון במנינהון:
7	And this for Judah, and he said: Hear, LORD, the voice of Judah, And bring him in unto his people; His hands shall contend for him, And Thou shalt be a help against his adversaries.	וזאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה ואל עמו תביאנו ידי רב לו ועזר מצריו תהיה: (פ)	ודא ליהודה ואמר קביל יי צלותיה דיהודה במפקיה לקרבא ולעמיה תתיבניה בשלם ידוהי יעבדון ליה פורענותא משנאוהי וסעיד מבטיל דבבא הוי ליה:
8	And of Levi he said: Thy Thummim and Thy Urim be with Thy holy one, Whom Thou didst prove at Massah, With whom Thou didst strive at the waters of Meribah;	שני ויללני אמר תמיד ואוריה לאיש חסידך אשר נסיתו במסה תריבהו על מי מריבה:	וללוי אמר תומיא ואוריא אלבישתא לגבר דאשתבח חסיד קדמך דנסייתהי בנסייתא ונהי שלים בחנתהי על מי מצותא ואשתבח מהימן:

אלי (יחזקאל ז, ז), כמו מתדבר אלי, אף זה מדברותיך, מה שהיית מדבר להשמיעי לאמר להם טישפורפלידור"ש זלע"ז, ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דבריך, והמ"ס צו שמוש משמשת לשון מן. דבר אחר, אף חזב עמים, אף בשעת חזתן של אומות העולם, שהראית להם פנים שוחקות ומסרת את ישראל בידם: כל קדושי בידך. כל נדיקיהם וטוביהם דקון בך ולא משו מאחרריך, ואחת שומרים: והם חבו לרגלך. והם מתמנעים ומתכנסים לחתת לך: ישא מדברותיך. מקבלין גורותיך ודמותיך בשמחה. ואלה דבריהם:

(4) תורה. אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזנוה ולא נעזבנה: (5) ויהי. הקצ"ה: בישרון מלך. תמיד עול מלכותו עליהם: בהתאסף. ככל התאסף ראשי חשבון אסיפתם: ראשי. כמו פי תשא את ראש (שמות ל, יז), ראיון אלו שאצרכם. דבר אחר, בהתאסף. בהתאסף יחד באגודה אחת ושלום ביניהם, הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם:

(6) יחי ראובן. צעולם הזה: ואל ימות. שלא יזכר לו מעשה בזה: ויהי מתיו מספר. נמנין במנין שאר אחיו, דוגמא היא זו, כענין שנאמר וישפז את בלעה, ויהיו בני יעקב שנים עשר (בראשית לה, כז), שלא ילא מן המנין:

(7) וזאת ליהודה. סמך יהודה לראובן, מפני שניהם הודו על קלקול שזידם שנאמר אשך תכמים יגידו וגו' (איוב טו, יח) להם לצדקם וגו' ולא עבר זר פתוקס (שם יט) ועוד פירשו רבותינו, (מכות יא: צבא קמא כז) שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה מתגלגלין בארון, מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר וקטאתי לאבי כל הימים (בראשית מד, כז), אמר משה, מי גרם לראובן שידה, יהודה וכו': שמע ה' קול יהודה. תפלת דוד ושלמה ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים וחזקיה מפני סנחריב: ואל עמו תביאנו. לשלום מפני המלחמה (ס"א מן המלחמה): ידי רב לו. יריבו ריבו וינקמו נקמתו: ועזר מצריו תהיה. על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד וינעק יהושפט וה' עזרו (דברי הימים ב יח, לא). דבר אחר, שמע ה' קול יהודה, כאן רמו צרכה לשמעון מתוך צרכותיו של יהודה (ספרי שמח), ואף כשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר מקבל בני יהודה נתלת בני שמעון (יהושע יט, ט) (ומפני מה לא יחד לו צרכה בפני עצמו, שהיה בלבו עליו על מה שעשה בשמים, כ"כ באגדת תהלים (מדרש תהלים ז, ג)):

<p>9 Who said of his father, and of his mother: 'I have not seen him'; Neither did he acknowledge his brethren, Nor knew he his own children; For they have observed Thy word, And keep Thy covenant.</p>	<p>דָּעַל אָבוֹהֵי וְעַל אִמּוֹהָ לֹא רָחִים כִּד חֲבוּ מִן דִּינָא וְאִפִּי אַחוּהֵי וּבְנוֹהֵי לֹא נָסִיב אַרְי נִטְרוּ מִטַּרְת מִימְרָךְ וּקִימָךְ לֹא אֲשַׁנְאוּ:</p>	<p>הָאֱמֹר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֶת־אֲחָיו לֹא הִפִּיר וְאֶת־בָּנָיו לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֹתֶיךָ וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ:</p>	<p>9</p>
<p>10 They shall teach Jacob Thine ordinances, And Israel Thy law; They shall put incense before Thee, And whole burnt-offering upon Thine altar.</p>	<p>כְּשִׁרְיוֹ אֵלָיו דִּילְפֹּון דִּינָךְ לִיעֲקֹב וְאֶרְיִתֶךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁוֹן קִטְרֶת בּוֹסְמִין קִדְמָךְ וּגְמִיר לְרַעְיָא עַל מִדְבַּחֶךָ:</p>	<p>יִורֻ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב וְתוֹרֶתֶךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁמֻ קִטּוֹרֶה בְּאַפֶּךָ וְכָלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ:</p>	<p>10</p>
<p>11 Bless, LORD, his substance, And accept the work of his hands; Smite through the loins of them that rise up against him, And of them that hate him, that they rise not again.</p>	<p>בְּרִיךְ יי נִכְסוּהֵי וְקוֹרְבָן יְדוּהֵי קַבִּיל בְּרַעְיָא תִּבְרַח חֲרָצָא דְשִׁנְאוּהֵי וְדִבְעָלֵי דְבָבוּהֵי דִלֹא יִקוּמוּן:</p>	<p>בְּרִיךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפְעָל יָדָיו תִּרְצֶה מִחֵץ מִתְנַיִם קִמְיוֹ וּמִשְׁנָאֵיו מִן־יְקוּמוּן: (ס)</p>	<p>11</p>
<p>12 Of Benjamin he said: The beloved of the LORD shall dwell in safety by Him; He covereth him all the day, And He dwelleth between his shoulders.</p>	<p>לְבִנְיָמִן אָמַר רַחֲמָא דִּי יִשְׂרִי לְרוּחָצֵן עֲלוּהֵי יְהִי מְגִין עֲלוּהֵי כָּל יוֹמָא וּבְאַרְעִיהָ תִּשְׁרִי שְׂכִינְתָּא:</p>	<p>לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֹּן לְבִטָּח עָלָיו חֲפָף עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כַּתְּפָיו שָׁכֵן: (ס)</p>	<p>12</p>
<p>13 And of Joseph he said: Blessed of the LORD be his land; For the precious things of heaven, for the dew, And for the deep that coucheth beneath,</p>	<p>וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרַכָא מִן קִדָּם יי אֲרַעִיהָ עֲבָדָא מְגִדְנִין מִטְּלָא דְשָׁמַיָא מְלַעִילָא וּמִמַּבּוּעֵי עֵינָוֹן וּתְהוֹמִין דְּנִגְדִין מִמַּעַמְקֵי אֲרַעָא מְלַרַע:</p>	<p>וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרַכָת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמְּגֵד שָׁמַיִם מִטָּל וּמִתְהוֹם רַבְּצַת תַּחַת:</p>	<p>שלישי</p>

(8) וללוי אמר. ועל לוי אמר: תומיך ואוריך. כלפי שכינה הוא מדבר: אשר נסיתו במסדה. שלא נתלוננו עם שאר המלינים: תריבהו וגו'. כתרוממו. דבר אחר תריבהו על מי מריבה, נקסם נקסם לו לצוא בעליה, אם משה אמר שָׁמְעוּ נָא הַמַּלְאִים (צמד צ, י) אהרן ומרים מה עשו:

(9) האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו. כשחטאו צעגל ואמרתי מִי לֵה' אֵלֵי (שמות לז, כו), נאספו אלי כל בני לוי, וזויתים להרוג את אביאמו והוא מִיִּשְׂרָאֵל, או את אחיו מאמו או בן צתו וכן עשו, ואי אפשר לפרש אצוי ממש ואחיו מאביו וכן בניו ממש, שהרי לויים הם, ומשצט לוי לא חטא אחד מהם, שנאמר קָל צָנִי לֵוי (סס): כי שמרו אמרתך. לא יהיה לך אלהים אחרים: ובריתך ינצורו. צרית מילה, שאותם שגולדו צמד צ, של ישראל לא מלו את צניהם, והם היו מולין ומלין את צניהם, (ס"א) אותם שגולדו צמד צ, שישראל לא מלו את צניהם והם היו מולין):

(10) יורו משפטיך. ראויין אלו לכך. וכליל. עולה (יומא כו):

(11) מחץ מתננים קמיו. מחץ קמיו מכת מתנים, כענין שנאמר וּמִתְנִיָּהֶם שְׁמִיד הַמַּעַד (תהלים סט, כד), ועל המעוררין על הכהונה אמר כן. דבר אחר, ראה שעתידין חשמונאי וצניו להלחם עם היונים, והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רצבות, לכך נאמר צרך ה' חילו ופועל ידיו תרצה: וּמִשְׁנָאֵיו מִן יְקוּמוּן. מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה:

(12) לבנימין אמר. לפי שצרכת לוי בעצודת הקרצנות, ושל בנימין צננין בית המקדש בחלקו, סמכן זה לזה, וסמך יוסף אחריו, שאף הוא משכן שילה היה בנוי בחלקו, שנאמר וַיִּמָּאֵס בְּאֶחָל יוֹסֵף וגו' (שם עח, סז), ולפי שצית עולמים חצי משילה, לכך הקדים בנימין ליוסף: חופף עליו. מכסה אותו ומגין עליו: כל היום. לעולם, משנצורה ירושלים לא שרתה שכינה במקום אחר: ובין כתפיו שכן. צגוצה ארצו היה בית המקדש בנוי, אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטם (יומא לא), ושם היה דעמו של דוד לצנותו, כדאימא בשחטיט קדשים (זבחים נד), אמרי נחתי ציה פורתא משום דכתיב וצין כתפיו שכן, אין לך נאה צשור יותר מכתפיו:

14	And for the precious things of the fruits of the sun, And for the precious things of the yield of the moons,	וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שֶׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יִרְחִים:	עֲבָדָא מִגְדָּנִין וְעַלְלָן מִיְבּוּל שֶׁמֶשׁא עֲבָדָא מִגְדָּנִין מִרִישׁ יֶרֶחַ בִּירְחָ:
15	And for the tops of the ancient mountains, And for the precious things of the everlasting hills,	וּמִרֹאשׁ הַרְרֵי־קָדֶם וּמִמֶּגֶד גִּבְעוֹת עוֹלָם:	וּמִרִישׁ טוֹרֵיָא בִּפְרִיָא וּמִטּוֹב רָמָן דְּלֹא פִסְקָן:
16	And for the precious things of the earth and the fulness thereof, And the good will of Him that dwelt in the bush; Let the blessing come upon the head of Joseph, And upon the crown of the head of him that is prince among his brethren.	וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמְלֵאָה וּרְצוֹן שִׁכְנֵי סִנֵּה תְבוּאֹתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקֶדֶד נָזִיר אֶחָיו:	וּמִטּוֹב אֶרְעָא וּמְלֵאָה רְעִי לֵיהּ דְּשִׁכְנִיתִיהּ בְּשִׁמְיָא וְעַל מִשְׁה אֲתַגְלִי בְּאַסְנָא יִיתָן כָּל אֱלִין לְרִישָׁא דְיוֹסֵף גּוֹבְרָא פְּרִישָׁא דְאַחוּהִי:
17	His firstling bullock, majesty is his; And his horns are the horns of the wild-ox; With them he shall gore the peoples all of them, even the ends of the earth; And they are the ten thousands of Ephraim, And they are the thousands of Manasseh.	בְּכוֹר שׁוֹרׇוֹ הַדֶּר לוֹ וְקַרְנֵי רֹאם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִנְגַּח יַחְדָּו אֲפַס־אֶרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֲפָרִים וְהֵם אֲלֵפֵי מְנַשֶּׁה: (ס)	רַבָּא דְּבִנְהוּי זִינָא לֵיהּ וּגְבוּרָן אֲתַעְבִּידָא לֵיהּ מִן קָדָם דְּתוֹקְפָא וְרוּמָא דִּילֵיהּ בְּגִבּוּרְתִּיהּ עֲמִמָּא יִקְטִיל כַּחֲדָא עַד סִפֵּי אֶרְעָא וְאַנְוִין רַבּוּתָא דְּבֵית אֲפָרַיִם וְאַנְוִין אֲלֵפִיא דְּבֵית מְנַשֶּׁה:
18	And of Zebulun he said: Rejoice, Zebulun, in thy going out, And, Issachar, in thy tents.	וּלְזִבּוּלָן אָמַר שִׂמְחָ וּזְבוּלָן בְּצֵאתָהּ וּיִשָּׁשְׁכֶר בְּאֹהֲלֶיהָ:	וּלְזִבּוּלָן אָמַר חֲדֵי זְבוּלָן בְּמִפְקָדָא לְאַנְחָא קֶדְבָּא עַל בְּעָלֵי דְבִבְךָ וּיִשָּׁשְׁכֶר בְּמִחְקָךָ לְמַעַבְד זִמְנֵי מוֹעֲדֵיא בִירוּשָׁלַם:

(13) מברכת ה' ארצו. שלא היתה נחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף: ממגד. לשון עדנים ומִתְקָן: שהתהום עולה ומלחלת אותה מלמטה. אתה מוצא בכל השבטים ברכתו של משה מעין ברכתו של יעקב: (14) וממגד תבוואות שמש. שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפירות: גרש ירחים. יש פירות שהלצנה מבשלמן, ואלו הן קשואין ודלועין. דבר אחר, גרש ירחים, שהארץ מגרשת ומוציאה מחודש לחודש: (15) ומראש הררי קדם. ומזכרת מראשית ציטול הפירות, שהרריה מקדימין לצכר ציטול פירותיהם. דבר אחר, מגיד שקדמה צריאתן לשאר הרים: גבעות עולם. גבעות העושות פירות לעולם ואינן פוסקות מעורר הגשמים: (16) ורצון שוכני סנה. כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מזכרת מרצונו ונחת רוחו של הקד"ה, הנגלה עליה תחלה בסנה: רצון. נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון שצמקרא: תבוואתה. ברכה זו לראש יוסף: נזיר אחיו. שהופרש מאחיו במכירתו: (17) בכור שורו. יש בכור שהוא לשון גדולה ומלכות, שנאמר אף אֶנִי בְכוֹר אֶתְגַּהֵו (תהלים פט, כח), וכן אֶנִי בְכוֹרִי יִשְׂרָאֵל (שמות 7, כג): בכור. מלך היוצא ממנו, והוא יהושע: שורו. שכוו קשה כשור לכבוש כמה מלכים: הדר לו. נתון לו, שנאמר וְנָסַח מִיְדֶךָ עָלָיו (צמדצ כז, כ): וקרני ראם קרניו. שור כמו קשה ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כמו קשה, נתן ליהושע כמו של שור ויופי קרני ראם: אפסי ארץ. שלשים ואחד מלכים, אפשר שכולם מארץ ישראל היו, אלא אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחוזו בארץ ישראל, שחשבה לכולם היא, שנאמר נָתַתָּ לָנוּ גְדָלוֹת גּוֹיִם (ירמיה ג, יט): והם רבבות אפרים. אותם המנוגחים הם הרבבות שהרג יהושע שצא מאפרים: והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון צמדין, שנאמר וְצָמַח וְצָמַח עַד בְּקֶדֶר וְגו' (שופטים ח, י): (18) ולזבולן אמר. אלו חמשה שבטים שצרך באחרונה, וזבולן גד דן נפתלי ואשר, כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל השבטים, הם הם שהולין יוסף לפני פרעה, שנאמר וּמְקַנְהָ אֶתְּחִי לָקַח תַּמְשָׁה אֶתְּנֶנִּי (בראשית מז, כ), לפי

<p>19 They shall call peoples unto the mountain; There shall they offer sacrifices of righteousness; For they shall suck the abundance of the seas, And the hidden treasures of the sand.</p>	<p>שְׁבִטֵי־יִשְׂרָאֵל לְטוֹר בֵּית מִקְדָּשָׁא וּתְפַנְשׁוּן תַּמָּן יִכְסֹון נִכְסֵת קוֹדֶשִׁין לְרַעְנָא אַרְי נִכְסֵי עַמְמֵיָא יִיכָלוּן וְסִימָן דְּמִטְמָרָן בְּחֵלָא מִתְגַּלְיָן לְהוֹן:</p>	<p>עַמִּים הֶרֶם יִקְרְאוּ שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי צֶדֶק כִּי שֹׁפַע יָמִים יִינָקוּ וּשְׁפָנֵי טְמוּנֵי חוֹל: (ס)</p>
<p>20 And of Gad he said: Blessed be He that enlargeth Gad; He dwelleth as a lioness, And teareth the arm, yea, the crown of the head.</p>	<p>וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ מִרְחִיב גֹּד כְּלָבִיא שָׁכֵן וְטָרַף זְרוּעַ אֶף־ קֶדְקֵד: עִם מַלְכִּין:</p>	<p>וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ מִרְחִיב גֹּד כְּלָבִיא שָׁכֵן וְטָרַף זְרוּעַ אֶף־ קֶדְקֵד:</p>
<p>21 And he chose a first part for himself, For there a portion of a ruler was reserved; And there came the heads of the people, He executed the righteousness of the LORD, And His ordinances with Israel.</p>	<p>וְאֶתְקַבַּל בְּקֶדְמִיתָא דִּילִיה אַרְי תַּמָּן בְּאַחְסִנְתִּיה מִשָּׁה סִפְרָא רִבָּא דִּישְׂרָאֵל קָבִיר הוּא נָפַק וְעָאֵל בְּרִישׁ עָמָא זִכְוֹן גְּדָם יִי עֲבַד וְדִינוּהִי עִם יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיֵּרָא רֵאשִׁית לוֹ כִּי־שָׁם חִלְקֶת מִחֶקֶק סִפּוֹן וַיֵּתֵאֵל רֵאשִׁי עִם צִדְקַת יְהוָה עֲשֶׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם־יִשְׂרָאֵל: (ס)</p>
<p>22 And of Dan he said: Dan is a lion's whelp, That leapeth forth from Bashan.</p>	<p>וּלְדָן אָמַר דָּן תִּקְיֹף כְּגוֹר אַרְיִין אֶרְעִיהָ שְׁתִּיָּא מִן נַחְלִיָּא דִּנְגַדִּין מִן מִתְנָן:</p>	<p>וּלְדָן אָמַר דָּן גִּיּוֹר אֶרְיָהּ יִנָּק מִן־הַבָּשָׁן:</p>

שנאים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו: שמח זבולן בצאתך ויששכר באהלך. זבולן ויששכר עשו שותפות, זבולן לחוף ימים ישכון ויואל לפרקמטיא בספינות, ומשתכר ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולן ליששכר, שתורתו של יששכר על ידי זבולן היתה: שמח זבולן בצאתך. הללל בנאתך לסחורה: ויששכר. הללל בשיצת אהלך לתורה לישב ולעזר שנים ולקצוע חדשים כמו שנאמר ומִצְנֵי יִשְׁשַׁכָּר יוֹדְעֵי צִיָּה לַעֲתִים לַעֲשִׂיהָם מְאִתִּים (דברי הימים א יב, לג), ראשי סנהדרות היו עוסקים בכך. ועל פי קציעות עתהים ועזריהם: (19) עמים. של שבטי ישראל: הר יקראו. להר המוריה יאספו, כל אסיפה ע"י קריאה היא, ושם יזבחו צִדְקִים וצִדְקִים: כי שפע ימים יינקו. יששכר וזבולן, ויהא להם פנאי לעסוק בתורה: ושפני טמוני חול. כסויי טמוני חול, טְרִית וחלזון וחוכית לצנה היואלים מן הים ומן החול, ובחלקו של יששכר וזבולן היה, כמ"ש במסכת מגילה (ו), זבולן עם חָרָף נִפְשׁוֹ לְמוֹת (שופטים ה, יח), משום דנִפְסָלֵי עַל מְרוֹמֵי שְׂדֵה (שם), שהיה מתרעס זבולן על חלקו, לאחי נחת שדות וכרמים וכו': ושפני. לשון כסוי, כמו שנאמר וַיִּסְפֹּן אֶת הַצִּית (מלכים א ו, ט), וַיִּסְפֹּן צִבְאָרָא (שם ז, ג), ותרגומו ומטלל בכיורי (ס"א בכסוי) ארזא. דבר אחר, עמים הר יקראו, ע"י פרקמטיא של זבולן, חגרי אומות העולם באים אל ארצו, והוא עומד על הַסֶּפֶר, והם אומרים, הואיל ונִטְעַרְנוּ עַד כֵּאֵן, נלך עד ירושלים ונראה מה יראתה של אומה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עוזדים לאלוה אחד ואוכלים מאכל אחד, לפי שהעכו"ם אלוהות של זה לא כאלוהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים, אין אומה כשרה כזו ומתגייירין שם, שנאמר שם יזבחו וצחי צדק: כי שפע ימים יינקו. זבולן ויששכר, הים נותן להם ממון בשפע:

(20) ברוך מרחיב גוד. מלמד, שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח: כלביא שכן. לפי שהיה סמוך לַסֶּפֶר, לפיכך נמשל כאריות, שכל הסמוכים לַסֶּפֶר צריכים להיות גזורים: וטרף זרוע אף קדקד. הרוגיהם היו ניכרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת:

(21) וירא ראשית לו. ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ: כי שם חלקת מחקק. כי ידע אשר שם צנחלתו חלקת שדה קצורת מחוקק, והוא משה: ספון. אותה חלקה, ספונה וטמונה מכל צריה, שנאמר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קֶדְקֶתוֹ (לקמן לד, ו): ויתא. גד: ראשי עם. הם היו הולכים לפני החלוצ צבצוש הארץ לפי שהיו גזורים, וכן הוא אומר וְאֶתְּסַע עֲבָדָיו מִלְּפָנֵי אֲחִיקֶם וְגו' (לעיל ג, יח): צדקת ד' עשה. שהאמינו דצריהם, ושמרו בצמחם לעבור את הירדן עד שכבשו וחלקו. דבר אחר, ויתא משה, ראשי עם. צדקת ה' עשה. על משה אמר:

23	And of Naphtali he said: O Naphtali, satisfied with favour, And full with the blessing of the LORD: Possess thou the sea and the south.	וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שְׁבַע רְצוֹן וּמִלָּא בִּרְכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה: (ס)	וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שְׁבַע רְצוֹן וּמִלָּא בִּרְכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה: (ס)
24	And of Asher he said: Blessed be Asher above sons; Let him be the favoured of his brethren, And let him dip his foot in oil.	וּלְאָשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנֵי אֲשֶׁר יְהִי רְצוֹן אָחָיו וְטָבַל בַּשֶּׁמֶן וַיִּתְּרָבָּא בַּתַּפְנוּגִי מִלְכִּין:	וּלְאָשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנֵי אֲשֶׁר יְהִי רְצוֹן אָחָיו וְטָבַל בַּשֶּׁמֶן וַיִּתְּרָבָּא בַּתַּפְנוּגִי מִלְכִּין:
25	Iron and brass shall be thy bars; And as thy days, so shall thy strength be.	בְּרִזָּל וּנְחָשֶׁת מְנַעֲלָה וְכִימִיךָ דְּבָאָה: תְּקִיף כְּבָרִזָּלָא וְכִנְחָשָׁא בֵּית מוֹתְבָךְ וְכִיּוֹמֵי עוֹלָמּוֹתְךָ תִּמְקֶכֶּה:	בְּרִזָּל וּנְחָשֶׁת מְנַעֲלָה וְכִימִיךָ דְּבָאָה: תְּקִיף כְּבָרִזָּלָא וְכִנְחָשָׁא בֵּית מוֹתְבָךְ וְכִיּוֹמֵי עוֹלָמּוֹתְךָ תִּמְקֶכֶּה:
26	There is none like unto God, O Jeshurun, Who rideth upon the heaven as thy help, And in His excellency on the skies.	אֵין כָּאֵל יִשְׁרוּן רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֻזָּךְ וּבְגָאוֹתָו שְׁחָקִים: לֵית אֱלֹהִים אֱלֹהֵי דִּישְׂרָאֵל דְּשִׁכְנִיתִיה בְּשָׁמַיָא בְּסַעֲדָךְ וְתִמְקִיפִיה בְּשָׁמַיָא שְׁמַיָא:	אֵין כָּאֵל יִשְׁרוּן רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֻזָּךְ וּבְגָאוֹתָו שְׁחָקִים: לֵית אֱלֹהִים אֱלֹהֵי דִּישְׂרָאֵל דְּשִׁכְנִיתִיה בְּשָׁמַיָא בְּסַעֲדָךְ וְתִמְקִיפִיה בְּשָׁמַיָא שְׁמַיָא:
27	The eternal God is a dwelling-place, And underneath are the everlasting arms; And He thrust out the enemy from before thee, And said: 'Destroy.'	מְעִנָּה אֱלֹהֵי קֹדֶם וּמִתְחַת זְרַעַת עוֹלָם וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשָּׁמַד: מְדוּרָא אֱלֹהֵי דְּמִלְכָּדְמִין דְּבִמְיִמְרִיהּ אֲתַעֲבִיד עֲלֵמָא וְתִרְיֹךְ מִן קֳדָמְךָ שְׁנָאָה וַאֲמַר שִׁיבִי:	מְעִנָּה אֱלֹהֵי קֹדֶם וּמִתְחַת זְרַעַת עוֹלָם וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשָּׁמַד: מְדוּרָא אֱלֹהֵי דְּמִלְכָּדְמִין דְּבִמְיִמְרִיהּ אֲתַעֲבִיד עֲלֵמָא וְתִרְיֹךְ מִן קֳדָמְךָ שְׁנָאָה וַאֲמַר שִׁיבִי:

(22) דין גור אריה. אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך מושלו כאריות: "זנק מן הבשן. כתרגמו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמייאס והיא לשם, שהיא בחלקו של דן, שנאמר ויקראו ללשם דן (יהושע יט, מז), וזינוקו וקילוחו מן הבשן. דבר אחר, מה זינוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שצטו של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונית מערבית עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, ובאו ונלחמו עם לשם שהיא פמייאס, והיא בצפונית מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמייאס, והוא במזרחה של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום ופלה בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפורש בספר יהושע, והוא שנאמר ויאלץ גבול דני דן מהם ויעלו דני דן וילחמו עם לשם וגו' (שם), יאלץ גבולם מכל אמות הרוח שהתחילו לנחול בו:

(23) שבע רצון. שהיתה ארצו שצעה כל רצון יושביה: ים ודרום ירשה. ים כנרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל תקס בדרומה (צ"ק פא): לפרוש חרמים ומכמורות: ירשה. לשון זיוו, כמו עלה רש (לעיל א, כא), והטעם שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו רש, דע, לקח, שמע, כשמוסיף בו ה"א יהיה הטעם למעלה, שמעיה, דעיה, סלסה, לקסה, אף כאן ירשה לשון זיוו, ובמסורת הגדולה מצינו באלפא ביתא לשון זיוו דטעמיהון מלעיל:

(24) ברוך מבנים אשר. ראיתי בספרי (שנה) אין לך בכל השבטים שנתצרך בצנים כאשר, ואיני יודע כיצד: יהי רצוני אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקינו וצקפלאות, והם מרצין לו בתצואה. דבר אחר, יהי רצוני אחיו, שהיו צנותיו נאות, והוא שנאמר בדברי הימים (ח"א ז, לא) הוא חצי ברוך, שהיו צנותיו נשואות לכהנים גדולים הנמשחים בשמן זית: וטובל בשמן רגלו. שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין, ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן, מנו להם פולמוסקטוס אחד וכו' (ספרי שנה), כדאיתא במנחות (פה):

(25) ברזל ונחשת מנעליך. עכשיו הוא מדבר נגד כל ישראל, שהיו גבורים יושבים צערי הספר, ונועלים אותה שלא יוכלו האויבים ליכנס בה כאלו היא סגורה במנעולים וצריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר, ברזל ונחשת מנעליך, ארצכם נעולה בהרים שחוצצין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל: וכימך דבאך. וכימך שהם טובים לך, שהן ימי תחלתך ימי נעורך, כך יהיו ימי זקנתך, שהם דואצים וזים ומתמוטטים. דבר אחר, וכימך דבאך, וכימך שהם טובים לך כמנין ימך, כל הימים אשר אחס עושים רצונו של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות דובאות כסף והבז לארץ ישראל, שתהא מצורכת בפירות וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם, אשקולנ"ט, הכסף והזהב קלה מהם שהם מציבות אותם לארצכם:

(26) אין כאל ישרון. דע לך ישרון, שאין כאל בכל אלהי העמים, ולא כנורך נורם: רוכב שמים. הוא אותו אלוה שצערך, ובגאותו הוא רוכב שחקים:

And Israel dwelleth in safety, The fountain of Jacob alone, In a land of corn and wine; Yea, his heavens drop down dew.

וַיִּשְׁכֶּן יִשְׂרָאֵל בְּטָח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אֶף-שָׁמָיו יַעֲרֹפוּ טָל:
וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכָּן בְּטָח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אֶף-שָׁמָיו יַעֲרֹפוּ טָל:
בְּטָח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אֶף-שָׁמָיו יַעֲרֹפוּ טָל:
בְּטָח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אֶף-שָׁמָיו יַעֲרֹפוּ טָל:

Happy art thou, O Israel, who is like unto thee? A people saved by the LORD, The shield of thy help, And that is the sword of thy excellency! And thine enemies shall dwindle away before thee; And thou shalt tread upon their high places.

אַשְׁרִיךָ (בספרי תימן אֲשֶׁרִיךָ באל"ף גדולה) יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשֵׁעַ בִּיהוָה מִגֵּן עֶזְרֶךָ וְאַשְׁר־חֲרֵב גְּאוֹתֶיךָ וַיִּכְחָשׁוּ אִיבֶיךָ לְךָ וְאַתָּה עַל-בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ: (ס)
טוֹבְךָ יִשְׂרָאֵל לִית דְּכוּתְךָ עִמָּא דְּפוֹרְקָנִיה מִן קֳדָם יי תְּקוּף בְּסַעֲדֶךָ וּדְמִן קְדְמוֹתֵי נִצְחִן גְּבֻרָתְךָ וַיִּתְּכֶדְבוּן סְנָאֶךָ לְךָ וְאַתָּה עַל פְּרֻקַּת צוּרֵי מַלְכֵיהוֹן תִּדְרֹךְ:

And Moses went up from the plains of Moab unto mount Nebo, to the top of Pisgah, that is over against Jericho. And the LORD showed him all the land, even Gilead as far as Dan;

וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֵרְבַת מוֹאָב אֶל-הָר נָבוֹ רֹאשׁ הַפְּסָגָה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרִיחוֹ וַיִּרְאֵהוּ יְהוָה אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֶת-הַגִּלְעָד עַד-דָּן:

and all Naphtali, and the land of Ephraim and Manasseh, and all the land of Judah as far as the hinder sea;

וְאֵת כָּל-נַפְתָּלִי וְאֶת-אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל-אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרִין:

(27) מעונה אלהי קדם. למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וזירר לו שחקים לשבתו ומעונותו, ומתחת מעונותו כל בעלי זרוע שוכנים: זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו וגזרתו של עולם, לפיכך על כרחם יחדו ויזעו וכחם חלש מפניו, לעולם אימת הגזרה על הנמוך, והוא שהכח והגזרה שלו בעזרך: ויגרש מפניך אויב. ויאמר לך השמד אותם: מענה. כל מיצה שזריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א צסופה (יצמות יג):

(28) בטח בדד. כל יחיד ויחיד, איש תחת גפנו ותחת תאנתו מפוזרין, ואין זריכין להתאסף ולישז יחד מפני האויב: עין יעקב. כמו וְעֵינוֹ עֵין הַדָּלָה (במדבר יא, ז), כעין הזכרה שזכרם יעקב, לא כדד שאמר ירמיה דָּד יִשְׁבְּתִי (ירמיה טו, ז), אלא כעין הצטחה שהצטיחם יעקב, והיה אלהים עִמָּם והשיב אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ חַבְתִּיכֶם (צראשית מח, כא): יערפו. יטיפו:

אף שמי יערפו טל. אף זכרתו של יחזק נוספת על זכרתו של יעקב, וְיִשְׁקֶן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וגו' (שם כז, כח): (29) אשריך ישראל. לאחר שפרט להם הזכרות, אמר להם מה לי לפרוט לכם, קָלָל דָּבָר הַכֵּל שְׁלָכֶם: אשריך ישראל מי כמוך. תשועתך זה אשר הוא מגן עזרך (ואשר הוא) חרב גאותך: ויכחשו איביך לך. כגון הגזעונים שאמרו מִקָּרָן רְחוּקָה מֵאֵד צָאוּ עֲדִיקָה וגו' (יהושע ט, ט). ואתה על במוותימו תדרוך. כענין שנאמר שִׁמּוֹת אֶת רַגְלֶיכֶם עַל לְאֻגֵּי הַמַּלְכִּים הָאֵלֶּה (שם י, כד):

(1) מערבות מואב אל הר נבו. כמה מעלות היו, ופסען משה בפסיעה אחת (סוטה יג): את כל הארץ. הראהו את כל ארץ ישראל בְּשִׁלְטָה, והמציקין העמידים להיות מציקין לה: עד דן. הראהו בני דן עוזדים עבודה זרה שנאמר ויקימו להם בני דן את הפסל (שופטים יח, ל), והראהו שמשון שעמיד לנחת ממנו למושיע:

(2) ואת כל נפתלי. הראהו ארצו בשלומה וחורבנה, והראהו דבורה וצרק מקדש נפתלי, נלחמים עם סיסרא וחיילותיו: ואת ארץ אפרים ומנשה. הראהו ארצם בשלומה וחורבנה, והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען שצא מאפרים, וגדעון שצא ממנשה נלחם עם מדין ועמלק: ואת כל ארץ יהודה. בשלומה וחורבנה, והראהו מלכות דוד ונחשונים: עד הים האחרון. ארץ המערב בשלומה וחורבנה. דבר אחר אל תקרי הים האחרון אלא היום האחרון הראהו הקב"ה כל המאורעות שעתידין ליארע לישראל עד שיחיו המתים:

3	and the South, and the Plain, even the valley of Jericho the city of palm-trees, as far as Zoar.	וְיַתְּחוּ עֵיר הַתְּמָרִים עַד-צֹעַר: וְיַתְּחוּ דְרֹמָא וְיַת מִישָׁרָא בְקַעַת יְרִיחוֹ קִרְיַת דְּקִלְיָא עַד צֹעַר:	וְיַתְּחוּ עֵיר הַתְּמָרִים עַד-צֹעַר: וְיַתְּחוּ דְרֹמָא וְיַת מִישָׁרָא בְקַעַת יְרִיחוֹ קִרְיַת דְּקִלְיָא עַד צֹעַר:	3
4	And the LORD said unto him: "This is the land which I swore unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, saying: I will give it unto thy seed; I have caused thee to see it with thine eyes, but thou shalt not go over thither."	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנָּה הִרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנָּה הִרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר:	4
5	So Moses the servant of the LORD died there in the land of Moab, according to the word of the LORD.	וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד-יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל-פִּי יְהוָה:	וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד-יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל-פִּי יְהוָה:	5
6	And he was buried in the valley in the land of Moab over against Beth-peor; and no man knoweth of his sepulchre unto this day.	וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעֹר וְלֹא-יָדַע אִישׁ אֶת-קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעֹר וְלֹא-יָדַע אִישׁ אֶת-קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	6
7	And Moses was a hundred and twenty years old when he died: his eye was not dim, nor his natural force abated.	וּמֹשֶׁה בֶּן-מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא-כָהָתָה עֵינָיו וְלֹא-גָס לָחָה:	וּמֹשֶׁה בֶּן-מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא-כָהָתָה עֵינָיו וְלֹא-גָס לָחָה:	7
8	And the children of Israel wept for Moses in the plains of Moab thirty days; so the days of weeping in the mourning for Moses were ended.	וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמֻוּ יְמֵי בְּכִי אֲבֵל מֹשֶׁה:	וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמֻוּ יְמֵי בְּכִי אֲבֵל מֹשֶׁה:	8

- (3) ואת הנגב. ארץ הדרום. דבר אחר, מערת המכפלה, שנאמר ויעלו צנגב ויצא עד קצרון (צמדבר יג, כה): ואת הכבר. הראהו שלמה יואב כלי בית המקדש, שנאמר צכפר הירצון ינקם המלך צמעצה האדמה (מלכים-א ז, מו):
- (4) לאמר לזרעך אתננה הראיתך. כדי שחלך ותאמר לאברהם ליצחק וליעקב, שזוהי שנסבע לכם הקצ"ה קיימה, וזהו לאמר, לכן הראיתיה לך, אבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבור, שאלולי כך, הייתי מקיימך עד שתראה אותם נטועים וקבועים זה, וחלך ותגיד להם:
- (5) וימת שם משה. אפשר משה מת וכתב וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע. רבי מאיר אומר אפשר ספר התורה חסר כלום, והוא אומר לקוח את ספר התורה הזה (לעיל לא, כו), אלא הקצ"ה אומר, ומשה כותב צדמע (צבא צמרא טו.): על פי ד'. צנשיקה (שס יז.):
- (6) ויקבור אותו. הקצ"ה צכודו (סוטה יד.). רבי ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו, וזה הוא אחד משלשה אחין שהיה רבי ישמעאל דורש כן, וכיוצא בו ציוס מלאת ימי נזרו יצא אחר (צמדבר ו, יג), הוא מביא את עצמו, כיוצא בו והשיאו אוקס עון אשמה (ויקרא כז, טו), וכי אחרים משיאים אותם, אלא הם משיאים את עצמם: מול בית פעור. קברו היה מוכן שם משת ימי צראשית לכפר על מעשה פעור (שס), וזה אחד מן הדברים שנצטוו צערב צין השמשות (אבות פ"ה מ"א):
- (7) לא בהתה עינו. אף משמת: ולא נס לחה. לחלוטית שבו, לא שלט צו רקצון ולא נהפך תואר פניו:
- (8) בני ישראל. הזכרים, אבל צאהרן, מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום צין איש לרעהו וצין אשה לבעלה, נאמר כל צית יצאל (צמדבר כ, כט), זכרים ונקבות:

<p>9 And Joshua the son of Nun was full of the spirit of wisdom; for Moses had laid his hands upon him; and the children of Israel hearkened unto him, and did as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיְהִי־שֹׁשֶׁן בֶּן־נֹון מְלֵא רֹוחַ חָכְמָה אֲרִי סִמְךָ מֹשֶׁה יָתִידוֹהִי עֲלוֹהִי וְקִבְּלוּ מִיָּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַעֲבָדוּ כְּמֹא דְפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>9 וַיְהִי־שֹׁשֶׁן בֶּן־נֹון מְלֵא רֹוחַ חָכְמָה כִּי־סִמְךָ מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:</p>
<p>10 And there hath not arisen a prophet since in Israel like unto Moses, whom the LORD knew face to face;</p>	<p>וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים:</p>	<p>10 וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים:</p>
<p>11 in all the signs and the wonders, which the LORD sent him to do in the land of Egypt, to Pharaoh, and to all his servants, and to all his land;</p>	<p>לְכָל־הָאֹתוֹת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שָׁלַחוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדֹּהִי וּלְכָל אֶרְצָהּ:</p>	<p>11 לְכָל־הָאֹתוֹת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שָׁלַחוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדָּיו וּלְכָל־אֶרְצוֹ:</p>
<p>12 and in all the mighty hand, and in all the great terror, which Moses wrought in the sight of all Israel.</p>	<p>וּלְכָל יָדָא תְּקִיפָתָא וּלְכָל חֲזוֹנָא רַבָּא דְעַבְדֵּי מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>מא פסוקים וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמֹּרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל:</p>

The Haftara is Joshua 1:1 – 1:18 on page 181. Sepharadim read Joshua 1:1 – 1:9.

חזק חזק ונתחזק

(10) אשר ידעו ה' פנים אל פנים. שהיה לצו גס צו ומדצר אליו בכל עת שרועה, כענין שנאמר וְעָשָׂה אֵלָה אֵל ה' (שמות לז, ל), עָמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה מִה' וְנֹה ה' לָכֵס (צמדצר ט, ח):
(12) ולכל היד החזקה. שקבל את המורה כלומות צידיו: ולכל המורא הגדול. נסים וגבורות שצמדצר הגדול והנורא: לעיני כל ישראל. שנשאו לצו לשזור הלומות לעיניהם, שנאמר וְאֶשְׁצָרֵם לְעֵינֵיכֶם (דברים ט, יז), והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר אֲשֶׁר שָׁצַרְפָּ (שמות לד, א), יישר כחך ששצרת (שבת פז):

עשרת הדברות והאזינו

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים
אַחֲרָיִם עַל-פְּנֵי לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבְאֶרֶץ מִתְחַת
וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתְחַת לָאָרֶץ לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל
קָדָם פֶּקֶד עֵינֵי אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשָׁנָאִי וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֵלִפִּים לְאֹהֲבֵי
וּלְשֹׂמְרֵי (כ' מִצְוֹתוֹ) [ק' מִצְוֹתַי]: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנְקָה יְהוָה
אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוּא: שְׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כְּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שֵׁשֶׁת
יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלָאכָתְךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה
אֹתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן
יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ כָּמוֹךָ וְזָכַרְתָּ כִּי-עַבֵּד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה עַל-כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס) כִּבְדֹּךָ
אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְּךָ כְּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וְלִמְעַן יֵיטִב לְךָ עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס) לֹא תִרְצָח: (ס) וְלֹא תִנָּאֵף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס)
וְלֹא-תַעֲנֶה בְּרֵעֶךָ עֵד שׁוּא: וְלֹא תַחֲמֹד אִשֶּׁת רֵעֶךָ (ס) וְלֹא תִתְּאוּף בֵּית רֵעֶךָ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ
וְאִמָּתוֹ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (ס)

האזינו

Ha'azinu is printed here in the 70-line layout found in Ashkenazic and Sephardic Sifrei Torah. Yemenite Sifrei Torah and the Aleppo Codex have a 67-line layout.

וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי-פִי:
תִּזְלַל כְּטַל אִמְרָתִי
וּכְרִבִּיּוֹת עַל-יַעֲשֹׁב:
הִבּוּ גִדְל לֹאֲלֵהֵינוּ:
כִּי כָל-דֹּרְכָיו מִשְׁפָּט
צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא:
דֹּר עֲקָשׁ וּפְתִלְתֵּל:

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה
יַעֲרֹף כְּמָטָר לִקְחֵי
כְּשֹׁעִירָם עַל-יְדֵשָׁא
כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא
הַצִּוֹר תָּמִים פִּעֲלֹ
אֵל אֲמוֹנָה וְאֵין עֹול
שַׁחַת לוֹ לֹא בָּנִיו מוֹמָם

ה לִיהְיֶה תִגְמְלוּ-זֹאת
 הָלוֹא-הוּא אָבִיךָ קִנְיָה
 זְכֹר יָמוֹת עוֹלָם
 שָׁאֵל אָבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ
 בְּהִנָּחֵל עֲלִיוֹן גּוֹיִם
 יִצְבַּב גְּבֻלַּת עַמִּים
 כִּי חֶלֶק יִהְיֶה עִמּוֹ
 יִמְצָאֵהוּ בָּאָרֶץ מִדְבָּר
 יִסְבְּכֶנּוּהוּ יִבּוֹנְנֶהוּ
 כְּנֹשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ
 יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ
 יִהְיֶה בְּדָד יִנְחֶנּוּ
 יִרְכְּבֵהוּ עַל- (כ' במוֹת) [ק' בְּמָתִי] אֶרֶץ
 וַיִּנָּקֵהוּ דָּבֶשׁ מִסְּלַע
 חֲמָאֵת בָּקָר וַחֲלָב צֹאן
 וְאֵילִים בְּנִי-בָשָׁן וְעֵתוּדִים
 וְדָם-עֵגֶב תִּשְׁתַּה-חֲמֹר:
 שְׂמֵנֶת עֲבִית כִּשְׂיֹת
 וַיִּנָּבֵל צֹרֶר יִשְׁעָתוּ:
 בְּתוֹעֵבָת יִכְעִסָּהוּ:
 אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּם
 לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיכֶם:
 וַתִּשְׁכַּח אֵל מַחֲלָלָה:
 מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו:
 אֶרְאֶה מָה אַחֲרֵיתָם
 בָּנִים לֹא-אֲמֵן בָּם:
 כַּעֲסוֹנִי בַּהֲבִלֵיהֶם
 בָּגוּי נָבֵל אֲכַעִסֶם:
 וַתִּיקַד עַד-שָׂאוֹל תַּחֲתֵית
 וַתִּלְהֹט מוֹסְדֵי הָרִים:
 חֲצִי אֲכַלֶּה-בָּם:
 וְקָטַב מִדִּירֵי
 עַם-חֲמַת זֹחֲלֵי עֶפְרַי:

עִם נָבֵל וְלֹא חֲכָם
 הוּא עֹשֶׂה וַיִּכְנַנְךָ:
 בֵּינוּ שָׁנוֹת דֹּר-דֹּר
 זִמְנִיךָ וַיֹּאמְרוּ לָךְ:
 בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם
 לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 יַעֲקֹב חֶבֶל נִחֲלָתוֹ:
 וּבִתּוֹ יִלָּל יִשְׁמֹן
 יִצְרָנָהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו:
 עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹק
 יִשְׁאַחֵהוּ עַל-אֲבֹתָיו:
 וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֶכֶד:
 וַיֹּאכַל תְּנוּבָת שָׂדֵי
 וַיִּשְׁמֵן מִחֲלָמִישׁ צֹרֶר:
 עַם-חֲלָב כָּרִים
 עַם-חֲלָב כְּלִיֹּת חֲטָה
 וַיִּשְׁמֵן יִשְׂרָאוֹן וַיִּבְעֹט
 וַיִּטַּשׁ אֱלֹהֵי עֲשָׂהוּ
 יִקְנָאֵהוּ בְּזָרִים
 יִזְבַּחַו לִשְׂדִים לֹא אֱלֹהִי
 חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב בָּאוּ
 צֹרֶר יִלְדֶּךָ תִּשִּׁי
 וַיִּרְא יְהוָה וַיִּנְאֹץ
 וַיֹּאמֶר אֲסִתִּירָה פָנַי מֵהֶם
 כִּי דֹר תַּחֲפֹכֶת הִמָּה
 הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא-אֵל
 וְאֲנִי אֲקִנְיָאֵם בְּלֹא-עֵם
 כִּי-אֵשׁ קִדְחָה בְּאִפִּי
 וַתֹּאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה
 אֲסִפָּה עֲלִימוֹ רַעוֹת
 מִזֵּי רָעַב וּלְחָמִי רִשָּׁף
 וְשֹׁן-בְּהֵמַת אֲשַׁלַּח-בָּם
 מִחוּץ תִּשְׁכַּל-חֶרֶב

וּמַחְדָּרִים אִמָּה
 יוֹנֵק עִם-אִשׁ שִׁיבָה:
 אֲשֶׁר־יִתֶּה מֵאֲנוּשׁ זָכָרָם:
 פֶּן-יִנָּכְרוּ צָרֵימוֹ
 וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל-זֹאת:
 וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה:
 יִבְיִנוּ לְאַחֲרֵיתָם:
 וּשְׁנַיִם יִנָּסוּ רִבְכָּה
 וַיִּהְיֶה הַסְּגִירָם:
 וְאִבְיָנוּ פְּלִילִים:
 וּמִשְׁדַּמַּת עֲמֶרְהָ
 אֲשֶׁכֶּלֶת מִרְרַת לָמוֹ:
 וְרֹאשׁ פִּתְּנִים אֲכֹזֶר:
 חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתַי:
 לַעֲתַת תָּמוּשׁ רִגְלָם
 וְחֹשׁ עֲתֶדֶת לָמוֹ:
 וְעַל-עֲבָדָיו יִתְּנָחֵם
 וְאַפֶּס עֲצוֹר וְעֶזֶב:
 צוֹר חֲסִיו בּוֹ:
 יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכָם
 יִהְיֶה עֲלֵיכֶם סִתְרָה:
 וְאִין אֱלֹהִים עֲמָדִי
 מִחֲצֵתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא
 כִּי-אֲשֶׁא אֶל-שָׁמַיִם יָדִי
 אִם-שְׁנוּתִי בִּרְקַח חֲרָבִי
 אֲשִׁיב נָקֵם לְצָרִי
 אֲשֶׁפִיר חֲצִי מִדָּם
 מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה
 תִּרְגְּנוּ גוֹיִם עִמּוֹ
 וְנָקֵם יִשִּׁיב לְצָרָיו

גַּם-בְּחֹר' גַּם-בְּתוּלָה
 אֲמַרְתִּי אֶפְאִיָּהֶם
 לְוִלִי כַּעַס אוֹיֵב אֲגֹזֶר
 פֶּן-יִאֲמְרוּ יִדְּנוּ רָמָה
 כִּי-גֹזֵר אֲבָד עֲצוֹת הַמָּה
 לֹו חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת
 אִיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף
 אִם-לֹא כִי-צוּרָם מְכָרָם
 כִּי לֹא כְצוּרָנוּ צוּרָם
 כִּי-מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנָם
 עֲנִבְמוּ עֲנִב־רוּשׁ
 חֲמַת תַּנִּינִם יִינָם
 הֲלֹא-הוּא כָּמֶס עֲמָדִי
 לִי נָקֵם וְשָׁלֵם
 כִּי קְרוֹב יוֹם אִידָם
 כִּי-יִדִּין יִהְיֶה עִמּוֹ
 כִּי יִרְאֶה כִּי-אֲזִלַּת יָד
 וְאֲמַר אִי אֶלְהִימוֹ
 אֲשֶׁר חֲלָב זִבְחִימוֹ יֹאכְלוּ
 יִקְוִמוּ וַיַּעֲזְרָכֶם
 רָצוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא
 אֲנִי אֲמִית וְאַחִיָּה
 וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל:
 וְאֲמַרְתִּי חִי אֲנֹכִי לְעֹלָם:
 וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי
 וְלִמְשָׁנָאִי אֲשָׁלֵם:
 וְחֲרָבִי תֹאכַל בָּשָׂר
 מִרֹאשׁ פִּרְעוֹת אוֹיֵב:
 כִּי דָם-עֲבָדָיו יִקְוִם
 וְכִפֹּר אֲדַמְתּוֹ עִמּוֹ:

הפטרות

הפטרת דברים

The Haftara is Isaiah 1:1 – 1:27.

חֲזוֹן יִשְׁעִיָּהוּ בֶן-אֲמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל-
יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּיָמֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אָחָז
יְחִזְקִיָּהוּ מְלָכֵי יְהוּדָה:

1:1 The Vision of Isaiah the son of Amoz, which he saw concerning Judah and Jerusalem, in the days of Uzziah, Jotham, Ahaz, and Hezekiah, kings of Judah.

שָׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהֶאֱזִינִי אֶרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֶּר
בָּנִים גִּדְּלָתִי וְרוֹמַמְתִּי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי:

2 Hear, O heavens, and give ear, O earth, For the LORD hath spoken: Children I have reared, and brought up, And they have rebelled against Me.

יָדַע שׁוֹר קִנְיָהוּ וַחֲמֹר אֲבוֹס בְּעֻלְיוֹ
יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עָמִי לֹא הִתְבּוֹנֵן:

3 The ox knoweth his owner, And the ass his master's crib; But Israel doth not know, My people doth not consider.

הָיוּ גֹי חַטָּא עִם כְּבֹד עֶזְרָא זָרַע מְרֵעִים
בָּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזָבוּ אֶת-יְהוָה נֹאצָּו אֶת-
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזְרוּ אַחֲוָר:

4 Ah sinful nation, A people laden with iniquity, A seed of evil-doers, Children that deal corruptly; They have forsaken the LORD, They have contemned the Holy One of Israel, They are turned away backward.

עַל מָה תִּכּוּ עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרָה כָּל-רֹאשׁ
לְחָלִי וְכָל-לֵבָב דָּוִי:

5 On what part will ye yet be stricken, Seeing ye stray away more and more? The whole head is sick, And the whole heart faint;

מִכַּף-רֶגֶל וְעַד-רֹאשׁ אֵין-בּוֹ מָתָם פָּצַע
וַחֲבוּרָה וּמָכָה טָרִיָּה לֹא-זָרוּ וְלֹא חִפְּשׁוּ
וְלֹא רִפְּקָה בַשֶּׁמֶן:

6 From the sole of the foot even unto the head There is no soundness in it; But wounds, and bruises, and festering sores: They have not been pressed, neither bound up, Neither mollified with oil.

אַרְצְכֶם שְׁמָמָה עָרֵיכֶם שָׂרָפוֹת אֵשׁ
אֲדַמְתֶּכֶם לְנֹגְדֵיכֶם זָרִים אֲכָלִים אֹתָהּ
וּשְׁמָמָה כְּמַהֲפַכֶּת זָרִים:

7 Your country is desolate; Your cities are burned with fire; Your land, strangers devour it in your presence, And it is desolate, as overthrown by floods.

וְנוֹתָרָה בַת-צִיּוֹן כְּסֻכָּה בְּכָרֶם כְּמִלּוּנָה
בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה:

8 And the daughter of Zion is left As a booth in a vineyard, As a lodge in a garden of cucumbers, As a besieged city.

לִוְלִי יְהוָה צָבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד
כְּמַעֲט כְּסֹדֶם הָיִינוּ לַעֲמָרָה דְּמִינוּ: (פ)

9 Except the LORD of hosts Had left unto us a very small remnant, We should have been as Sodom, We should have been like unto Gomorrah.

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה קִצְיָנֵי סֹדֶם הֶאֱזִינוּ
תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עַמָּרָה:

10 Hear the word of the LORD, Ye rulers of Sodom; Give ear unto the law of our God, Ye people of Gomorrah.

לְמַה-לִּי רַב-זִבְחֵיכֶם יֹאמַר יְהוָה שְׁבַעֲתִי
עֹלֹת אֵילִים וַחֲלֵב מְרִיאִים וְדָם פָּרִים
וּכְבָּשִׁים וְעִתּוּדִים לֹא חִפְּצָתִי:

11 To what purpose is the multitude of your sacrifices unto Me? Saith the LORD; I am full of the burnt-offerings of rams, And the fat of fed beasts; And I delight not in the blood Of bullocks, or of lambs, or of he-goats.

כִּי תָבֹאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִי־בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם
רָמַס חֲצָרַי:

12 When ye come to appear before Me, Who hath required this at your hand, To trample My courts?

לֹא תוֹסִיפוּ הָבִיא מִנְחַת־שָׁוָא קִטְרַת
תוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וּשְׁבַת קָרָא מִקְרָא
לֹא־אוּכַל אֲנִי וְעֲצֻרָה:

13 Bring no more vain oblations; It is an offering of abomination unto Me; New moon and sabbath, the holding of convocations— I cannot endure iniquity along with the solemn assembly.

חֲדָשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׁנָא נַפְשִׁי הֵיוּ עָלַי
לְטָרַח נִלְאִיתִי נֶשֶׂא:

14 Your new moons and your appointed seasons My soul hateth; They are a burden unto Me; I am weary to bear them.

וּבִפְרֹשְׁכֶם כַּפֵּיכֶם אֶעֱלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם
כִּי־תִרְבּוּ תַפְלָה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דָּמִים
מִלֵּאוּ:

15 And when ye spread forth your hands, I will hide Mine eyes from you; Yea, when ye make many prayers, I will not hear; Your hands are full of blood.

רַחֲצוּ הַנְּפוֹ הִסִּירוּ רָע מֵעַלְלֵיכֶם מִנְגַּד
עֵינַי חֲדָלוּ הָרָע:

16 Wash you, make you clean, Put away the evil of your doings From before Mine eyes, Cease to do evil;

לִמְדוּ הֵיטֵב דַּרְשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוֹ חֲמוּץ
שִׁפְטוֹ יָתוֹם רִיבוֹ אֶלְמָנָה: (ס)

17 Learn to do well; Seek justice, relieve the oppressed, Judge the fatherless, plead for the widow.

לְכוּ־נָא וְנִדְבָחָה יֹאמַר יְהוָה אִם־יִהְיוּ
חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כְּשֶׁלֶג וְלִבֵּינוֹ אִם־יֵאָדִימוּ
כְּתוֹלָע כְּצֶמֶר יִהְיוּ:

18 Come now, and let us reason together, Saith the LORD; Though your sins be as scarlet, They shall be as white as snow; Though they be red like crimson, They shall be as wool.

אִם־תֵּאָבֱדוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ:

19 If ye be willing and obedient, Ye shall eat the good of the land;

וְאִם־תִּמָּאֲנוּ וּמָרִיתֶם חֶרֶב תֹּאכְלוּ כִּי פִי
יְהוָה דִּבֶּר: (פ)

20 But if ye refuse and rebel, Ye shall be devoured with the sword; For the mouth of the LORD hath spoken.

אֵיכָה הִיְתָה לְזוֹנָה קִרְיָה נְאֻמָּנָה מִלְּאֲתֵי
מִשְׁפָּט צָדֵק יָלִין בָּהּ וְעֵתָה מִרְצָחִים:

21 How is the faithful city Become a harlot! She that was full of justice, Righteousness lodged in her, But now murderers.

כֶּסֶף הָיָה לְסִיגִים סָבָא מְהוּל בָּמִים:

22 Thy silver is become dross, Thy wine mixed with water.

שָׂרֵיךָ סוֹרְרִים וְחֲבָרִי גִנְבִים כָּלֹא אֶתְבּ
שָׁחַד וְרֹדֵף שְׁלֵמָנִים יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ
וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא־יָבֹא אֲלֵיהֶם: (ס)

23 Thy princes are rebellious, And companions of thieves; Every one loveth bribes, And followeth after rewards; They judge not the fatherless, Neither doth the cause of the widow come unto them.

לָכֵן נֹאֵם הָאֱדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת אֱבִיר
יִשְׂרָאֵל הוּא אֶנְחֶם מִצָּרַי וְאֶנְקָמָה מֵאוֹיְבָי:

24 Therefore saith the Lord, the LORD of hosts, The Mighty One of Israel: Ah, I will ease Me of Mine adversaries, And avenge Me of Mine enemies;

וְאֶשִׁיבָה יָדִי עָלֶיךָ וְאַצְרֹף כֶּבֶר סִיגֶיךָ
וְאַסִּירָה כָּל־בְּדִילֶיךָ:

25 And I will turn My hand upon thee, And purge away thy dross as with lye, And will take away all thine alloy;

וְאֶשְׁיבָהּ שְׁפִטֶיהָ כְּבִרְאשֻׁנָּה וְיַעֲצִינָהּ
כְּבִתְחִלָּה אַחֲרֵי־כֵן יִקְרָא לָהּ עִיר
הַצֶּדֶק קִרְיָה נְאֻמָּנָה:

26

And I will restore thy judges as at the first, And thy counsellors as at the beginning; Afterward thou shalt be called The city of righteousness, The faithful city.

צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה וְשׁוֹבֶיהָ בְּצֶדֶקָה:

27

Zion shall be redeemed with justice, And they that return of her with righteousness.

הפסרת ואתחנן

The Haftara is Isaiah 40:1 – 40:26.

נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמֶר אֱלֹהֵיכֶם:

XL:1

Comfort ye, comfort ye My people, saith your God.

דַּבְּרוּ עַל־לֵב יְרוּשָׁלַם וּקְרָאוּ אֵלֶיהָ כִּי
מָלְאָה צִבְאוֹתָהּ כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לָקַחְתָּ
מִיָּד יְהוָה כַּפָּלִים בְּכָל־חַטֹּאתֶיהָ: (ס)

2

Bid Jerusalem take heart, and proclaim unto her, that her time of service is accomplished, that her guilt is paid off; that she hath received of the LORD's hand double for all her sins.

קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר פָּנוּ דֶּרֶךְ יְהוָה יִשְׁרוּ
בְּעֶרְבָה מִסְלָה לֹאלֹהֵינוּ:

3

Hark! one calleth: 'Clear ye in the wilderness the way of the LORD, make plain in the desert a highway for our God.

כָּל־גֵּיא יִנָּשָׂא וְכָל־הָר וְגִבְעָה יִשְׁפָּלוּ
וְהָיָה הָעֻקֵּב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה:

4

Every valley shall be lifted up, and every mountain and hill shall be made low; and the rugged shall be made level, and the rough places a plain;

וְנִגְלָה כְבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי
כִּי יְהוָה דִּבֶּר: (פ)

5

And the glory of the LORD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the LORD hath spoken it.'

קוֹל אֹמֵר קוֹרֵא וְאֹמֵר מֶה אֶקְרָא כָל־
הַבָּשָׂר חֲצִיר וְכָל־חֲסִדּוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה:

6

Hark! one saith: 'Proclaim!' And he saith: 'What shall I proclaim?' 'All flesh is grass, And all the goodness thereof is as the flower of the field;

יִבֶּשׂ חֲצִיר נָבֵל צִיץ כִּי רִיחַ יְהוָה נִשְׁבָּה
כִּי אֶכֶן חֲצִיר הָעֵם:

7

The grass withereth, the flower fadeth; Because the breath of the LORD bloweth upon it— Surely the people is grass.

יִבֶּשׂ חֲצִיר נָבֵל צִיץ וְדִבְר־אֱלֹהֵינוּ יָקוּם
לְעוֹלָם: (ס)

8

The grass withereth, the flower fadeth; But the word of our God shall stand for ever.'

עַל הַר־גִּבְעָה עָלִי־לָךְ מִבְּשֻׁרַת צִיּוֹן
הָרִימִי בְּכַח קוֹלְךָ מִבְּשֻׁרַת יְרוּשָׁלַם
הָרִימִי אֶל־תִּירָאִי אֹמְרִי לְעָרֵי יְהוּדָה
הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם:

9

O thou that tellest good tidings to Zion, Get thee up into the high mountain; O thou that tellest good tidings to Jerusalem, Lift up thy voice with strength; Lift it up, be not afraid; Say unto the cities of Judah: 'Behold your God!'

הִנֵּה אֲדֹנֵי יְהוָה בְּחֹזֶק יָבוֹא וְזִרְעוֹ מִשְׁלָה
לּוֹ הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו:

10

Behold, the Lord GOD will come as a Mighty One, And His arm will rule for Him; Behold, His reward is with Him, And His recompense before Him.

כִּרְעָה עֲדָרוֹ יִרְעֶה בְּזֶרְעוֹ יִקְבֹּץ טְלָאִים
וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא עֲלוֹת יְנֵהָל: (ס)

11 Even as a shepherd that feedeth his flock, That gathereth the lambs in his arm, And carrieth them in his bosom, And gently leadeth those that give suck.

מִי־מָדַד בְּשַׁעֲלוֹ מַיִם וְשָׁמַיִם בְּזֶרֶת תִּכְּנֹן
וְכָל בְּשָׁלֹשׁ עֶפְרָה הָאָרֶץ וְשָׁקֵל בַּפֶּלֶס
הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֵאזְנִים:

12 Who hath measured the waters in the hollow of his hand, And meted out heaven with the span, And comprehended the dust of the earth in a measure, And weighed the mountains in scales, And the hills in a balance?

מִי־תִכְּנֹן אֶת־רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ
יִוְדִיעֵנִי:

13 Who hath meted out the spirit of the LORD? Or who was His counsellor that he might instruct Him?

אֶת־מִי נִוְעֵץ וַיְבִינֵהוּ וַיְלַמְּדֵהוּ בְּאֶרֶח
מִשְׁפָּט וַיְלַמְּדֵהוּ דַּעַת וַיְדַרְךְ תְּבוּנוֹת
יִוְדִיעֵנִי:

14 With whom took He counsel, and who instructed Him, And taught Him in the path of right, And taught Him knowledge, And made Him to know the way of discernment?

הֵן גּוֹיִם כְּמַר מִדְּלִי וּכְשֹׁחַק מֵאֲזִנִּים
נִחְשְׁבוּ הֵן אֵיִים כְּדָק יִשּׁוּל:

15 Behold, the nations are as a drop of a bucket, And are counted as the small dust of the balance; Behold the isles are as a mote in weight.

וּלְכִבְנוֹן אֵין דֵּי בָעֵר וְחִיתוֹ אֵין דֵּי
עוֹלָה: (פ)

16 And Lebanon is not sufficient fuel, Nor the beasts thereof sufficient for burnt-offerings.

כָּל־הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדּוֹ מֵאַפָּס וְתֵהוּ נִחְשְׁבוּ־
לֹו:

17 All the nations are as nothing before Him; They are accounted by Him as things of nought, and vanity.

וְאֶל־מִי תִדְמִינוּן אֵל וּמַה־דְּמוּת תַּעֲרֹכוּ
לֹו:

18 To whom then will ye liken God? Or what likeness will ye compare unto Him?

הַפֶּסֶל נִסָּךְ חָרָשׁ וְצֹרֵף בְּזִתָּב יִרְקַעֵנִי
וְרִתְקוֹת כֶּסֶף צוּרָף:

19 The image perchance, which the craftsman hath melted, And the goldsmith spread over with gold, The silversmith casting silver chains?

הַמִּסְכָּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא־יִרְקַב יִבְחָר
חָרָשׁ חָכֵם יִבְקֹשׁ־לֹו לְהַכִּין פֶּסֶל לֹא
יָמוּט: (ס)

20 A holm-oak is set apart, He chooseth a tree that will not rot; He seeketh unto him a cunning craftsman To set up an image, that shall not be moved.

הֲלֹוא תִדְעוּ הֲלֹוא תִשְׁמְעוּ הֲלֹוא הִגִּד
מֶרֶאשׁ לָכֶם הֲלֹוא הִבִּינוּתָם מוֹסְדוֹת
הָאָרֶץ:

21 Know ye not? hear ye not? Hath it not been told you from the beginning? Have ye not understood the foundations of the earth?

הַיֹּשֵׁב עַל־חֻג הָאָרֶץ וַיִּשְׁבִּיהָ כַּחֲגָבִים
הַנוֹטֶה כְּדֹק שָׁמַיִם וַיִּמְתָּחם כְּאַהֲל
לִשְׁבֶּת:

22 It is He that sitteth above the circle of the earth, And the inhabitants thereof are as grasshoppers; That stretcheth out the heavens as a curtain, And spreadeth them out as a tent to dwell in;

הַנוֹתֵן רוֹזְנִים לְאֵין שְׁפָטִי אֶרֶץ כְּתֵהוּ
עֲשָׂה:

23 That bringeth princes to nothing; He maketh the judges of the earth as a thing of nought.

אֶף בַּל־נִטְעוּ אֶף בַּל־זָרְעוּ אֶף בַּל־שָׂרַשׁ
בָּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם־נִשָּׁף בָּהֶם וַיִּכְשׁוּ וַיִּסְעֲרָה
בִּקְשׁ תִּשָּׂאֵם: (ס)

וְאַל־מִי תִדְמִינִי וְאַשׁוּהָ יֹאמֶר קְדוֹשׁ:

שְׂאוּ־מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי־בָרָא אֱלֹהִים
הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֹל־שֵׁם
יִקְרָא מְרֹב אוֹנִים וְאַמִּיץ כַּח אִישׁ לֹא
נִפְעָר: (ס)

24 Scarce are they planted, Scarce are they sown, Scarce
hath their stock taken root in the earth; When He
bloweth upon them, they wither, And the whirlwind
taketh them away as stubble.

25 To whom then will ye liken Me, that I should be
equal? Saith the Holy One.

26 Lift up your eyes on high, And see: who hath created
these? He that bringeth out their host by number, He
calleth them all by name; By the greatness of His
might, and for that He is strong in power, Not one
faileth.

הפטרות עקב

The Haftara is Isaiah 49:14 – 51:3.

וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזַבְנִי יְהוָה וְאֵדְנִי שְׁכַחְנִי:

XLIX:14 But Zion said: 'The LORD hath forsaken me, And the
Lord hath forgotten me.'

הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָה מִרְחֹם בֶּן־בִּטְנָהּ גַּם־
אֱלֹהִים תִּשְׁכַּחְנָה וְאֵנֹכִי לֹא אֲשַׁכַּח:

15 Can a woman forget her sucking child, That she
should not have compassion on the son of her womb?
Yea, these may forget, Yet will not I forget thee.

הֵן עַל־כַּפַּיִם חֲקַתִּיךָ חוֹמֹתֶיךָ נִגְדִי תָמִיד:

16 Behold, I have graven thee upon the palms of My
hands; Thy walls are continually before Me.

מִהָרִי בְנִיךָ מִהָרְסִיךָ וּמִחֲרִיבֶיךָ מִמָּוֶה
יֵצְאוּ:

17 Thy children make haste; Thy destroyers and they that
made thee waste shall go forth from thee.

שְׂאִי־סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאִי כָל־שֵׁם נִקְבְּצוּ בְּאוֹר־
לֵךְ חֵי־אֲנִי נֹאֵם־יְהוָה כִּי כָל־שֵׁם כְּעַדִּי
תִּלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כַּפְלָה:

18 Lift up thine eyes round about, and behold: All these
gather themselves together, and come to thee. As I live,
saith the LORD, Thou shalt surely clothe thee with
them all as with an ornament, And gird thyself with
them, like a bride.

כִּי חֲרִבְתִּיךָ וְשִׁמְמֹתֶיךָ וְאֶרֶץ הָרְסָתְךָ כִּי
עָתָה תִּצְרִי מִיּוֹשֵׁב וְרִחְקוֹ מִבְּלָעֶיךָ:

19 For thy waste and thy desolate places And thy land
that hath been destroyed— Surely now shalt thou be
too strait for the inhabitants, And they that swallowed
thee up shall be far away.

עוֹד יֹאמְרוּ בְּאֶזְנוֹךָ בְּנֵי שְׂכָלֶיךָ צֹר־לִי
הַמָּקוֹם גֹּשֶׁה־לִּי וְאַשְׁבָּה:

20 The children of thy bereavement Shall yet say in thine
ears: 'The place is too strait for me; Give place to me
that I may dwell.'

וְאָמַרְתָּ בְּלִבְךָ מִי גִלְד־לִי אֶת־אֱלֹהִים וְאֲנִי
שְׂכוּלָה וְגִלְמוּדָה גְּלוּהָ וְסוֹרָה וְאַלֹהִים מִי
גִדֵּל הֵן אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבַדִּי אֱלֹהִים אִיפֹה
הֵם: (פ)

21 Then shalt thou say in thy heart: 'Who hath begotten
me these, Seeing I have been bereaved of my children,
and am solitary, An exile, and wandering to and fro?
And who hath brought up these? Behold, I was left
alone; These, where were they?'

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה הִנֵּה אֲשָׂא אֶל-גּוֹיִם
יָדַי וְאֶל-עַמִּים אֲרִים נָסִי וְהִבִּיאוּ בְנֵיךָ
בְּחֶצֶן וּבִנְתִיךָ עַל-כַּתֶּף תִּנְשָׂאנָה:

וְהָיוּ מְלָכִים אֲמִנִּיךָ וְשָׂרוּתֵיהֶם מִיְּנִיקֶיךָ
אֲפִים אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ וְעַפְר רַגְלֶיךָ
יִלְחֲכוּ וַיִּדְעֵתָ כִּי-אֲנִי יְהוֹה אֲשֶׁר לֹא-יִבָּשׁוּ
קִיָּי: (ס)

הִיָּקַח מִגְבוּר מַלְקוֹת וְאִם-שָׁבִי צָדִיק
יִמָּלֵט: (ס)

כִּי-כֵהוּ אָמַר יְהוֹה גַּם-שָׁבִי גִבּוֹר יִקָּח
וּמַלְקוֹת עָרִיץ יִמָּלֵט וְאֶת-יְרִיבֶךָ אֲנִכִּי
אֲרִיב וְאֶת-בְּנֵיךָ אֲנִכִּי אוֹשִׁיעַ:

וְהֵאכְלֵתִי אֶת-מוֹנֵיךָ אֶת-בָּשָׂרָם וְכַעֲסִים
דָּמָם יִשְׁכָּרוּן וַיִּדְעוּ כָּל-בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוֹה
מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב: (ס)

כֵּהוּ אָמַר יְהוֹה אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת
אֲמַכֶּם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיהָ אוֹ מִי מְנוּשֵׁי אֲשֶׁר-
מָכַרְתִּי אֶתְכֶם לוֹ הֵן בַּעֲוֹנוֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם
וּבַפִּשְׁעֵיכֶם שְׁלַחָה אֲמַכֶּם:

מִדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עֹנֶה
הִקְצֹר קִצְרָה יָדַי מִפְּדוּת וְאִם-אֵין-כִּי
כָח לְהַצִּיל הֵן בְּגַעַרְתִּי אֲחֲרִיב יָם אֲשִׁים
נְהָרוֹת מִדְּבַר תִּבְאֵשׁ דִּגְתָּם מֵאֵין מִים
וְתָמַת בַּצָּמָא:

אֶלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוֹת וְשֶׁק אֲשִׁים
פְּסוּתָם: (פ)

אֲדַנִּי יְהוֹה נָתַן לִי לְשׁוֹן לְמוֹדִים לְדַעַת
לְעוֹת אֶת-יַעַף דְּבַר יַעִיר בִּבְקָר בִּבְקָר
יַעִיר לִי אֲזֵן לִשְׁמַע פִּלְמוּדִים:

אֲדַנִּי יְהוֹה פָּתַח-לִי אָזֶן וְאֲנִכִּי לֹא מָרִיתִי
אֲחֹר לֹא נִסּוּגְתִּי:

22 Thus saith the Lord GOD: Behold, I will lift up My hand to the nations, And set up Mine ensign to the peoples, And they shall bring thy sons in their bosom, And thy daughters shall be carried upon their shoulders.

23 And kings shall be thy foster-fathers, And their queens thy nursing mothers; They shall bow down to thee with their face to the earth, And lick the dust of thy feet; And thou shalt know that I am the LORD, For they shall not be ashamed that wait for Me.

24 Shall the prey be taken from the mighty, Or the captives of the victorious be delivered?

25 But thus saith the LORD: Even the captives of the mighty shall be taken away, And the prey of the terrible shall be delivered; And I will contend with him that contendeth with thee, And I will save thy children.

26 And I will feed them that oppress thee with their own flesh; And they shall be drunken with their own blood, as with sweet wine; And all flesh shall know that I the LORD am thy Saviour, And thy Redeemer, the Mighty One of Jacob.

L:1 Thus saith the LORD: Where is the bill of your mother's divorcement, Wherewith I have put her away? Or which of My creditors is it To whom I have sold you? Behold, for your iniquities were ye sold, And for your transgressions was your mother put away.

2 Wherefore, when I came, was there no man? When I called, was there none to answer? Is My hand shortened at all, that it cannot redeem? Or have I no power to deliver? Behold, at My rebuke I dry up the sea, I make the rivers a wilderness; Their fish become foul, because there is no water, And die for thirst.

3 I clothe the heavens with blackness, And I make sackcloth their covering.

4 The Lord GOD hath given me The tongue of them that are taught, That I should know how to sustain with words him that is weary; He wakeneth morning by morning, He wakeneth mine ear To hear as they that are taught.

5 The Lord GOD hath opened mine ear, And I was not rebellious, Neither turned away backward.

גוֹי נָתַתִּי לַמַּכִּים וּלְחַנִּי לַמַּרְטִים פָּנַי לֹא
הִסְתַּרְתִּי מִכָּל־מֹוֹת וְרָק:

6 I gave my back to the smiters, And my checks to them
that plucked off the hair; I hid not my face from
shame and spitting.

וְאֲדֹנִי יְהוָה יִעֲזֹר־לִי עַל־כֵּן לֹא נִכְלַמְתִּי
עַל־כֵּן שָׁמַתִּי פָנַי כַּחֲלָמִישׁ וְאָדַע כִּי־לֹא
אֲבוֹשׁ:

7 For the Lord GOD will help me; Therefore have I not
been confounded; Therefore have I set my face like a
flint, And I know that I shall not be ashamed.

קָרוֹב מִצַּדִּיקִי מִי־יָרִיב אֹתִי נִעֲמָדָה יַחַד
מִי־בָעַל מִשְׁפָּטַי יִגֹּשׁ אֵלַי:

8 He is near that justifieth me; Who will contend with
me? let us stand up together; Who is mine adversary?
let him come near to me.

הֵן אֲדֹנִי יְהוָה יִעֲזֹר־לִי מִי־הוּא יִרְשִׁיעֵנִי
הֵן כָּל־כַּפְּגַד יִבְלֹוּ עָשׂ יֵאָכְלֻם: (ס)

9 Behold, the Lord GOD will help me; Who is he that
shall condemn me? Behold, they all shall wax old as a
garment, The moth shall eat them up.

מִי בָכֶם יִרְאֵה יְהוָה שְׁמַע בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר
הִלְךְ חֹשְׁכִים וְאֵין נֹהָר לֹו יִבְטַח בְּשֵׁם
יְהוָה וְיִשָּׁעַן בְּאֱלֹהָיו: (ס)

10 Who is among you that feareth the LORD, That
obeyeth the voice of His servant? Though he walketh
in darkness, And hath no light, Let him trust in the
name of the LORD, And stay upon his God.

הֵן כָּל־כֶּם קִדְחִי אֵשׁ מֵאֲזֵרִי זִיקוֹת
לָכוּ בְּאוּר אֲשֶׁכֶם וּבְזִיקוֹת בַּעֲרֹתֶם
מִיָּדִי הִיתָה־נָּאֹת לָכֶם לְמַעַצְבָּה
תִּשְׁכְּבוּן: (ס)

11 Behold, all ye that kindle a fire, That gird yourselves
with firebrands, Begone in the flame of your fire, And
among the brands that ye have kindled. This shall ye
have of My hand; Ye shall lie down in sorrow.

שְׁמַעוּ אֵלַי רְדָפִי צֶדֶק מִבִּקְשֵׁי יְהוָה
הַבִּיטוּ אֶל־צִוֵּר חֲצִבְתֶּם וְאֶל־מַקְבַּת בּוֹר
נִקְרְתֶּם:

LI:1 Hearken to Me, ye that follow after righteousness, Ye
that seek the LORD; Look unto the rock whence ye
were hewn, And to the hole of the pit whence ye were
dugged.

הַבִּיטוּ אֶל־אַבְרָהָם אָבִיכֶם וְאֶל־שָׂרָה
תַּחוּלְלֶכֶם כִּי־אַחַד קָרָאתִיו וְאַבְרָהָמוֹ
וְאַרְבֵּהוּ:

2 Look unto Abraham your father, And unto Sarah that
bore you; For when he was but one I called him, And I
blessed him, and made him many.

כִּי־נָחַם יְהוָה צִיּוֹן נָחַם כָּל־חֲרֻבֶיהָ
וַיִּשְׁם מִדְבָּרָהּ כְּעֵדֶן וְעֲרֻבָתָהּ כִּגְן־יְהוָה
שִׁשׁוֹן וְשִׁמְחָהּ יִמְצָא כָּה תוֹדָה וְקוֹל
זִמְרָה: (ס)

3 For the LORD hath comforted Zion; He hath
comforted all her waste places, And hath made her
wilderness like Eden, And her desert like the garden of
the LORD; Joy and gladness shall be found therein,
Thanksgiving, and the voice of melody.

הפטרות ראה

The Haftara is Isaiah 54:11 – 55:5. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 184. Most read the Haftara for Rosh Hodesh when that occurs (and combine this Haftara with Ki Tetze), but the special Haftara for Erev Rosh Hodesh is not read when this week is Erev Rosh Hodesh.

עֲנִיָּה סַעְרָה לֹא נִחַמָּה הִנֵּה אֲנֹכִי מִרְבִּיץ
בַּפּוֹךְ אֲבִנָיִךְ וַיִּסְדֵּתִיךָ בַּסַּפִּירִים:

LIV:11

O thou afflicted, tossed with tempest, and not comforted, behold, I will set thy stones in fair colours, And lay thy foundations with sapphires.

וְשִׁמְתִי כְדָכֶד שְׁמֹשֶׁתֶיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ לְאַבְנֵי
אֶקְדָּח וְכָל-גְּבוּלֶךָ לְאַבְנֵי-חַפְצִים:

12

And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones.

וְכָל-בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

13

And all thy children shall be taught of the LORD; and great shall be the peace of thy children.

בַּצְדָּקָה תִּפְוֹנְנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂק פִּי-לֹא
תִירָאִי וּמִמְחָתָה כִּי לֹא-תִקְרַב אֵלַיךְ:

14

In righteousness shalt thou be established; be thou far from oppression, for thou shalt not fear, And from ruin, for it shall not come near thee.

הֵן גֹּזֵר יִגְוֹר אָפֶס מֵאוֹתֵי מִי-גָר אֶתָּה עָלֶיךָ
יָפֹל:

15

Behold, they may gather together, but not by Me; Whosoever shall gather together against thee shall fall because of thee.

(כ' הן) [ק' הנה] אֲנֹכִי בְרָאתִי חֶרֶשׁ נֶפֶחַ
בָּאֵשׁ פָּחָם וּמוֹצִיא כָּלִי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנֹכִי
בְרָאתִי מִשְׁחִית לְחַבֵּל:

16

Behold, I have created the smith That bloweth the fire of coals, And bringeth forth a weapon for his work; And I have created the waster to destroy.

כָּל-כְּלִי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל-
לְשׁוֹן תִּקּוּם-אֶתָּה לְמִשְׁפָּט תִּרְשָׁעִי זֹאת
נִחַלַת עַבְדִּי יְהוָה וְצִדְקָתְךָ מֵאֵתִי נָא-
יְהוָה: (ס)

17

No weapon that is formed against thee shall prosper; And every tongue that shall rise against thee in judgment thou shalt condemn. This is the heritage of the servants of the LORD, And their due reward from Me, saith the LORD.

הוּא כָל-צִמָּא לָכוּ לָמִים וְאֲשֶׁר אֵין-לוֹ
כֶּסֶף לָכוּ שִׁבְרוּ וְאֲכָלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוּא-
כֶּסֶף וּבְלוּא מִחִיר גֵּין וְחָלָב:

LV:1

Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea, come, buy wine and milk Without money and without price.

לָמָּה תִּשְׁקְלוּ-כֶּסֶף בְּלוּא-לֶחֶם וַיִּגִּיעְכֶּם
בְּלוּא לְשִׁבְעָה שְׁמֵעוּ שְׁמוֹעַ אֵלַי וְאֲכָלוּ-
טוֹב וְתִתְעַנֵּג בְּדָשׁן נַפְשְׁכֶם:

2

Wherefore do ye spend money for that which is not bread? And your gain for that which satisfieth not? Hearken diligently unto Me, and eat ye that which is good, And let your soul delight itself in fatness.

הִטּוּ אָזְנוֹכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמֵעוּ וְתָחִי נַפְשְׁכֶם
וְאֶכְרַתָּה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֶסֶדִי דָוִד
הַנֶּאֱמָנִים:

3

Incline your ear, and come unto Me; Hear, and your soul shall live; And I will make an everlasting covenant with you, Even the sure mercies of David.

הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּתִיו נָגִיד וּמִצְוָה
לְאֻמִּים:

4

Behold, I have given him for a witness to the peoples, A prince and commander to the peoples.

הֵן גּוֹי לֹא-תִדְעַ תִּקְרָא וְגוֹי לֹא-יִדְעוּךָ
אֵלֶיךָ יָרוּצוּ לְמַעַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקָדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל כִּי פָאֲרָךְ: (ס)

5

Behold, thou shalt call a nation that thou knowest not, And a nation that knew not thee shall run unto thee; Because of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, for He hath glorified thee.

הפטרת שופטים

The Haftara is Isaiah 51:12 – 52:12.

אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם מִי־אֶת וַתִּירְאֵי
מֵאֲנָשׁ יָמוּת וּמִבֶּן־אָדָם הֶצְרִיר יָנִתָּן:

LI:12

I, even I, am He that comforteth you: Who art thou, that thou art afraid of man that shall die, And of the son of man that shall be made as grass;

וַתִּשְׁכַּח יְהוָה עֲשֵׂךְ נוֹטָה שָׁמַיִם וַיִּסְדּוּ
אֶרֶץ וַתִּפְחֹד תָּמִיד כָּל־הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת
הַמְצִיק כַּאֲשֶׁר כּוֹנֵן לְהַשְׁחִית וְאֵיהָ חֲמַת
הַמְצִיק:

13

And hast forgotten the LORD thy Maker, That stretched forth the heavens, And laid the foundations of the earth; And fearest continually all the day Because of the fury of the oppressor, As he maketh ready to destroy? And where is the fury of the oppressor?

מִתָּר צִעָה לְהִפָּתַח וְלֹא־יָמוּת לִשְׁחַת וְלֹא
יִחָסֵר לַחֲמוֹ:

14

He that is bent down shall speedily be loosed; And he shall not go down dying into the pit, Neither shall his bread fail.

וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רִגַע הַיָּם וַיִּהְיוּ גִלְיוֹ
יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ:

15

For I am the LORD thy God, Who stirreth up the sea, that the waves thereof roar; The LORD of hosts is His name.

וְאֲשֶׁם דְּבָרִי בִּפִּיךָ וּבִצֵּל יָדִי כִסִּיתִיךָ
לִנְטֹעַ שָׁמַיִם וְלִיסֹד אֶרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן
עֲמִי־אָתָּה: (ס)

16

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people.'

הַתַּעֲוֹרָרִי הַתַּעֲוֹרָרִי קוֹמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר
שָׁתִית מִיָּד יְהוָה אֶת־כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת־
קִבְעַת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה שָׁתִית מְצִית:

17

Awake, awake, Stand up, O Jerusalem, That hast drunk at the hand of the LORD The cup of His fury; Thou hast drunken the beaker, even the cup of staggering, And drained it.

אֵין־מְנַתֵּל לָהּ מִכָּל־בָּנִים יִלְדָּה וְאֵין
מַחְזִיק בְּיָדָהּ מִכָּל־בָּנִים גִּדְּלָהּ:

18

There is none to guide her Among all the sons whom she hath brought forth; Neither is there any that taketh her by the hand Of all the sons that she hath brought up.

שְׁתֵּים הֵנָּה קָרָאתִיךָ מִי יָנוּד לָךְ הַשָּׂדֶה
וְהַשֶּׁבֶר וְהָרָעָב וְהַחֶרֶב מִי אֲנַחֲמֶךָ:

19

These two things are befallen thee; Who shall bemoan thee? Desolation and destruction, And the famine and the sword; How shall I comfort thee?

בָּנֶיךָ עָלְפוּ שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל־חוֹצוֹת
כְּתוּא מִכְמָר הַמְּלָאִים חֲמַת־יְהוָה גְּעֵרַת
אֱלֹהֶיךָ:

20

Thy sons have fainted, they lie at the head of all the streets, As an antelope in a net; They are full of the fury of the LORD, The rebuke of thy God.

לִכֵּן שְׁמַע־נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא
מִיּוֹן: (פ)

21

Therefore hear now this, thou afflicted, And drunken, but not with wine;

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָיִךְ יְהוָה וְאֱלֹהֶיךָ יִרְיֵב עִמּוֹ
הֵנָּה לִקְחָתִי מִיָּדְךָ אֶת־כּוֹס הַתַּרְעֵלָה
אֶת־קִבְעַת כּוֹס חֲמָתִי לֹא־תוֹסִיפִי
לִשְׁתוֹתָה עוֹד:

22

Thus saith thy Lord the LORD, And thy God that pleadeth the cause of His people: Behold, I have taken out of thy hand The cup of staggering; The beaker, even the cup of My fury, Thou shalt no more drink it again;

וּשְׁמַתִּיהָ בְּיַד-מוֹלִיךְ אֲשֶׁר-אָמְרוּ לְנַפְשָׁךְ
שְׁחִי וְנִעְבְּרָה וְנַשִּׁימִי כְּאֶרֶץ גִּדְּךָ וְכַחוּץ
לְעִבְרִים: (פ)

23 And I will put it into the hand of them that afflict thee; That have said to thy soul: 'Bow down, that we may go over'; And thou hast laid thy back as the ground, And as the street, to them that go over.

עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשִׁי עֹד צִיּוֹן לְבָשִׁי בְּגָדֵי
תַּפְאֲרֶתְךָ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא
יִסִּיף יְבֹא-בְךָ עוֹד עֶרְל וְטָמֵא:

LII:1 Awake, awake, Put on thy strength, O Zion; Put on thy beautiful garments, O Jerusalem, the holy city; For henceforth there shall no more come into thee The uncircumcised and the unclean.

הַתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם (כ)
הַתַּפְתְּחוּ [ק' הַתַּפְתְּחוּ] מוֹסְרֵי צִנּוֹרְךָ
שְׁבִיָּה בַת-צִיּוֹן: (ס)

2 Shake thyself from the dust; Arise, and sit down, O Jerusalem; Loose thyself from the bands of thy neck, O captive daughter of Zion.

כִּי-כֹה אָמַר יְהוָה חֲנֹם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא
בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ: (ס)

3 For thus saith the LORD: Ye were sold for nought; And ye shall be redeemed without money.

כִּי כֹה אָמַר אֱדֹנֵי יְהוָה מִצְרַיִם יִרְדּוּ-עִמִּי
בְּרֹאשְׁנָה לְגֹר שָׁם וְאֲשׁוּר בְּאַפְסֵי עֲשָׁקוֹ:

4 For thus saith the Lord GOD: My people went down aforetime into Egypt to sojourn there; And the Assyrian oppressed them without cause.

וְעַתָּה מַה-לִּי-פֹה נְאֻם-יְהוָה כִּי-לָקַח עִמִּי
חֲנֹם מִשְׁלֹו יְהִלִּילוּ נְאֻם-יְהוָה וְתִמִּיד
כָּל-הַיּוֹם שְׁמִי מִנְאָץ:

5 Now therefore, what do I here, saith the LORD, Seeing that My people is taken away for nought? They that rule over them do howl, saith the LORD, And My name continually all the day is blasphemed.

לָכֵן יֵדַע עַמִּי שְׁמִי לָכֵן בֵּינוֹם הַהוּא כִּי-
אֲנִי-הוּא הַמְדַּבֵּר הַגָּנִי: (ס)

6 Therefore My people shall know My name; Therefore they shall know in that day That I, even He that spoke, behold, here I am.

מַה-נָּאוּ עַל-הַהָרִים רַגְלֵי מַבְשֵׁר מִשְׁמִיעַ
שְׁלוֹם מַבְשֵׁר טוֹב מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אָמַר
לְצִיּוֹן מִלֶּךְ אֱלֹהֶיךָ:

7 How beautiful upon the mountains Are the feet of the messenger of good tidings, That announceth peace, the harbinger of good tidings, That announceth salvation; That saith unto Zion: 'Thy God reigneth!'

קוֹל צִפְּנֶיךָ נִשְׁאֹו קוֹל יַחְדּוֹ יִרְנְנוּ כִּי עֵין
בְּעֵין יִרְאוּ בָשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן:

8 Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The LORD returning to Zion.

בִּצְחֹו רִנְנוּ יַחְדּוֹ חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי-נָחַם
יְהוָה עַמּוֹ גָּאֹל יְרוּשָׁלַם:

9 Break forth into joy, sing together, Ye waste places of Jerusalem; For the LORD hath comforted His people, He hath redeemed Jerusalem.

חֲשָׁף יְהוָה אֶת-זְרוֹעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָל-
הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָל-אַפְסֵי-אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת
אֱלֹהֵינוּ: (ס)

10 The LORD hath made bare His holy arm In the eyes of all the nations; And all the ends of the earth shall see The salvation of our God.

סוּרוּ סוּרוּ צֵאוּ מִשָּׁם טָמֵא אַל-תִּגְעוּ צֵאוּ
מִתּוֹכָהּ הַבְּרוּ נִשְׂאֵי כָלִי יְהוָה:

11 Depart ye, depart ye, go ye out from thence, Touch no unclean thing; Go ye out of the midst of her; be ye clean, Ye that bear the vessels of the LORD.

כִּי לֹא בְחַפְזוֹן תֵּצֵאוּ וּבְמִנוּסָה לֹא תִלְכוּן
כִּי־הוֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמֵאַסְפְּכֶם אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל: (ס)

12 For ye shall not go out in haste, Neither shall ye go by flight; For the LORD will go before you, And the God of Israel will be your rearward.

הפטרות כי תצא

The Haftara is Isaiah 54:1 – 54:10. If the Haftara from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftara. It is on page 167.

רְנֵי עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה פִּצְחֵי רִנָּה וְצַהֲלֵי
לֹא־חָלָה כִּי־רַבִּים בְּנֵי־שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי
בְּעוּלָה אָמַר יְהוָה:

LIV:1 Sing, O barren, thou that didst not bear, Break forth into singing, and cry aloud, thou that didst not travail; For more are the children of the desolate Than the children of the married wife, saith the LORD.

הִרְחִיבִי מְקוֹם אֹהֶלְךָ וִירֵיעוֹת
מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ וְשׂוּ אֶל־תַּחֲשֵׁכֵי הָאָרֶץ
מִתְרַיֵּךְ וִיתְדִתֶיךָ חֲזָקִי:

2 Enlarge the place of thy tent, And let them stretch forth the curtains of thy habitations, spare not; Lengthen thy cords, and strengthen thy stakes.

כִּי־יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְיָרֵעַ גּוֹיִם יְיָשׁ
וְעָרִים נִשְׁמֹות יוֹשִׁיבוּ:

3 For thou shalt spread abroad on the right hand and on the left; And thy seed shall possess the nations, And make the desolate cities to be inhabited.

אֵל־תִּירָאִי כִּי־לֹא תִבוֹשִׁי וְאֵל־תִּכְלָמִי כִּי
לֹא תִחַפְּרִי כִּי בָשֶׁת עַל־וִמָּךְ תִּשְׁכַּח
וְחִרְפַּת אֶלְמְנוּתְךָ לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד:

4 Fear not, for thou shalt not be ashamed. Neither be thou confounded, for thou shalt not be put to shame; For thou shalt forget the shame of thy youth, And the reproach of thy widowhood shalt thou remember no more.

כִּי בַעֲלֶיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֹאֲלֶךָ
קִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקְרָא:

5 For thy Maker is thy husband, The LORD of hosts is His name; And the Holy One of Israel is thy Redeemer, The God of the whole earth shall He be called.

כִּי־כָאִשָּׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קָרָאךָ
יְהוָה וְאִשָּׁת נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר
אֱלֹהֶיךָ:

6 For the LORD hath called thee As a wife forsaken and grieved in spirit; And a wife of youth, can she be rejected? Saith thy God.

בְּרֵגע קָטָן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים
אֶקְבֹּץךָ:

7 For a small moment have I forsaken thee; But with great compassion will I gather thee.

בְּשַׁעַף קָצָף הִסְתַּרְתִּי פָנִי רָגע מְמָךְ
וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גֹּאֲלֶךָ
יְהוָה: (ס)

8 In a little wrath I hid My face from thee for a moment; But with everlasting kindness will I have compassion on thee, Saith the LORD thy Redeemer.

כִּי־מִי נָחַ נְאֻת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְר
מִי־נָח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כִּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף
עָלֶיךָ וּמִגֶּעֶר־כָּבֵד:

9 For this is as the waters of Noah unto Me; for as I have sworn that the waters of Noah should no more go over the earth, so have I sworn that I would not be wroth with thee, nor rebuke thee.

כִּי הַהָרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּטְיֶנָּה
וְחֶסְדִּי מֵאֲתָנָה לֹא יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא
תִמּוּשׁ אָמַר מֶרְחֶמֶךָ יְהוָה: (ס)

10 For the mountains may depart, and the hills be removed; but My kindness shall not depart from thee, neither shall My covenant of peace be removed, saith the LORD that hath compassion on thee.

הפטרת כי תבוא

The Haftara is Isaiah 60:1 – 60:22.

קוּמִי אֲרִי כִּי בָא אֹרֶךְ וּכְבוֹד יְהוָה
עָלֶיךָ זָרַח:

LX:1 Arise, shine, for thy light is come, And the glory of the LORD is risen upon thee.

כִּי־הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶּה־אֶרֶץ וְעֶרְפֹּל
לְאֻמִּים וְעָלֶיךָ יִזְרַח יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עָלֶיךָ
יִרְאֶה:

2 For, behold, darkness shall cover the earth, And gross darkness the peoples; But upon thee the LORD will arise, And His glory shall be seen upon thee.

וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ וְרָחֶק:

3 And nations shall walk at thy light, And kings at the brightness of thy rising.

שְׂאֵי־סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאֵי כָל־מְקַבְּצֵי בָאוֹ־
לְךָ בְּנוֹת מֶרְחֹק יָבֹאוּ וּבָנוֹתֶיךָ עַל־צֶדֶד
תֵּאֱמָנָה:

4 Lift Up thine eyes round about, and see: They all are gathered together, and come to thee; Thy sons come from far, And thy daughters are borne on the side.

אֲזִי תִרְאִי וְנִתְרַתְּ וּפָתַד וּרְחֹב לְבָבְךָ כִּי־
יִהְיֶה עָלֶיךָ הַמָּוֶן יָם חֵיל גּוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ:

5 Then thou shalt see and be radiant, And thy heart shall throb and be enlarged; Because the abundance of the sea shall be turned unto thee, The wealth of the nations shall come unto thee.

שְׂפֹעַת גַּמְלִים תִּכְסֶּה בְּכָרִי מִדִּין וְעִפָּה
כָּל־מְשַׁבָּא יָבֹאוּ זָהָב וּלְבוֹנָה וְיִשְׂאוּ
וּתְהַלֵּלְתָּ יְהוָה יְבָשָׁרוּ:

6 The caravan of camels shall cover thee, And of the young camels of Midian and Ephah, All coming from Sheba; They shall bring gold and incense, And shall proclaim the praises of the LORD.

כָּל־צֹאן קֶדָר יִקְבְּצוּ לָךְ אֵילֵי נִבְיוֹת
יִשְׁרְתוּנֶךָ יַעֲלוּ עַל־רָצוֹן מִזִּבְחִי וּבֵית
תִּפְאֶרְתִּי אֶפְאֵר:

7 All the flocks of Kedar shall be gathered together unto thee, The rams of Nebaioth shall minister unto thee; They shall come up with acceptance on Mine altar, And I will glorify My glorious house.

מִי־אֵלֶּה כְּעָב תַּעֲוִפְיֶנָּה וְכִיוֹנִים אֶל־
אֲרֻבֵּיהֶם:

8 Who are these that fly as a cloud, And as the doves to their cotes?

כִּי־לִי אֵיִים יִקְוּ וְאֶנְיוֹת תַּרְשִׁישׁ בְּרֵאשִׁיטָה
לְהָבִיא בְּנוֹת מֶרְחֹק כְּסָפָם וְזָהָבָם אִתָּם
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי
פָאֲרָךְ:

9 Surely the isles shall wait for Me, And the ships of Tarshish first, To bring thy sons from far, Their silver and their gold with them, For the name of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, because He hath glorified thee.

וּבְנוּ בְנֵי־נֹכַר חֻמֹּתֶיךָ וּמְלִכֵיהֶם יִשְׁרְתוּנֶךָ
כִּי בְקֶצְפִי הִכִּיתִיךָ וּבְרַצוֹנִי רַחֲמֹתֶיךָ:

10 And aliens shall build up thy walls, And their kings shall minister unto thee; For in My wrath I smote thee, But in My favour have I had compassion on thee.

וּפְתָחוּ שַׁעְרֶיךָ תָמִיד יוֹמָם וּלְיָלָה לֹא
יִסְגְּרוּ לְהָבִיא אֵלֶיךָ חֵיל גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם
נְהוּגִים:

11 Thy gates also shall be open continually, Day and night, they shall not be shut; That men may bring unto thee the wealth of the nations, And their kings in procession.

כִּי־הַגּוֹי וְהַמְּמָלְכָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדוּךָ
יֵאָבְדוּ וְהַגּוֹיִם חָרֵב יִחָרְבוּ:

12 For that nation and kingdom that will not serve thee shall perish; Yea, those nations shall be utterly wasted.

כְּבוֹד הַלְבָנוֹן אֵלֶיךָ יָבֹא בְרוֹשׁ תְּדַהֵר
וּתְאֲשׁוּר יִחָדּוּ לְפָאֵר מְקוֹם מִקְדָּשִׁי וּמְקוֹם
רַגְלִי אֲכַבֵּד:

13 The glory of Lebanon shall come unto thee, The cypress, the plane-tree and the larch together; To beautify the place of My sanctuary, And I will make the place of My feet glorious.

וְהַלְכוּ אֵלֶיךָ שָׁחוֹת בְּנֵי מַעֲנִיָּה וְהַשְׁתַּחֲוּוּ
עַל־כַּפְּפוֹת רַגְלֶיךָ כָּל־מְנַאֲצֶיךָ וְקִרְאוּ לְךָ
עִיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

14 And the sons of them that afflicted thee Shall come bending unto thee, And all they that despised thee shall bow down At the soles of thy feet; And they shall call thee The city of the LORD, The Zion of the Holy One of Israel.

תַּחַת הָיִיתָךְ עֲזוּבָה וְשִׁנוּאָה וְאֵין עוֹבֵר
וְשִׁמְתִּיךָ לְגִזְיוֹן עוֹלָם מְשׁוֹשׁ דָּוָר וְדָוָר:

15 Whereas thou hast been forsaken and hated, So that no man passed through thee, I will make thee an eternal excellency, A joy of many generations.

וְיִנָּקֶה חֶלֶב גּוֹיִם וְשֵׁד מַלְכִּים תִּינָקֵי
וְיִדְעַתְּ כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶיךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר
יַעֲקֹב:

16 Thou shalt also suck the milk of the nations, And shalt suck the breast of kings; And thou shalt know that I the LORD am thy Saviour, And I, the Mighty One of Jacob, thy Redeemer.

תַּחַת הִנָּחֶשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבְּרֹזֶל
אָבִיא כֶּסֶף וְתַחַת הָעִצִּים נָחֶשֶׁת וְתַחַת
הָאֲבָנִים בְּרֹזֶל וְשִׁמְתִּי פְקֻדָתְךָ שָׁלוֹם
וְנִגְשִׁיךָ צְדָקָה:

17 For brass I will bring gold, And for iron I will bring silver, And for wood brass, And for stones iron; I will also make thy officers peace, And righteousness thy magistrates.

לֹא־יִשְׁמָע עוֹד חֲמָס בְּאַרְצֶיךָ שָׂד וְשָׂבָר
בְּגִבּוֹלֶיךָ וְקִרְאָת יְשׁוּעָה חוֹמָתֶיךָ וּשַׁעְרֶיךָ
תִּהְיֶה:

18 Violence shall no more be heard in thy land, Desolation nor destruction within thy borders; But thou shalt call thy walls Salvation, And thy gates Praise.

לֹא־יִהְיֶה־לְךָ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם
וְלַלַּיְלָה תִּהְיֶה לֹא־יָאִיר לְךָ וְהַיָּה־לְךָ יְהוָה
לְאוֹר עוֹלָם וְאֵלֶיךָ לְתַפְאֲרָתְךָ:

19 The sun shall be no more thy light by day, Neither for brightness shall the moon give light unto thee; But the LORD shall be unto thee an everlasting light, And thy God thy glory.

לֹא־יָבֹא עוֹד שֶׁמֶשׁ וְיָרַח לֹא יִאָּסֵף כִּי
יְהוָה יִהְיֶה־לְךָ לְאוֹר עוֹלָם וְשִׁלְמוֹ יָמֵי
אֲבֶלְךָ:

20 Thy sun shall no more go down, Neither shall thy moon withdraw itself; For the LORD shall be thine everlasting light, And the days of thy mourning shall be ended.

וְעַמְּךָ כָּל־סָדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ
נֶצֶד (כ' מַטְעוֹ) [ק' מַטְעִי] מַעֲשֵׂה יָדַי
לְתַפְאֲרָה:

21 Thy people also shall be all righteous, They shall inherit the land for ever; The branch of My planting, the work of My hands, Wherein I glory.

הַקָּטָן יִהְיֶה לְאַלְף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עָצוֹם אֲנִי
יְהוָה בְּעֵתָהּ אֲחִישָׁנָה: (ס)

22

The smallest shall become a thousand, And the least a mighty nation; I the LORD will hasten it in its time.

הפטרת נצבים

The Haftara is Isaiah 61:10 – 63:9. This Haftara is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

שׁוֹשׁ אָשִׁישׁ בִּיהוָה תִּגְלַנְּךָ נַפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי כִי
הִלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי־יֵשַׁע מְעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי
כִּתְּנִי יָכְתֵּן פָּאֵר וְכִפְלֶה תַעֲדָה כְּלִיהָ:

LXI:10

I will greatly rejoice in the LORD, My soul shall be joyful in my God; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels.

כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמּוּחַהּ וְכַגְנָה זְרוּעֶיהָ
תִּצְמִיחַ כֵּן אֲדֹנָי יְהוָה יִצְמִיחַ צְדָקָה
וְתִהְיֶה נִגַּד כָּל־הַגּוֹיִם:

11

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the Lord GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations.

לִמְעַן צִיּוֹן לֹא אֶחְשָׁה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם
לֹא אֶשְׁקוּט עַד־יֵצֵא כְּנֻגָּהּ צְדָקָהּ וּישׁוּעָתָהּ
כָּל־פֶּיֶד יִבְעֹר:

LXII:1

For Zion's sake will I not hold My peace, And for Jerusalem's sake I will not rest, Until her triumph go forth as brightness, And her salvation as a torch that burneth.

וְרָאוּ גוֹיִם צְדָקָתְךָ וְכָל־מְלָכִים כְּבוֹדְךָ
וְקָרָא לְךָ שֵׁם חָדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְבְּנוּ:

2

And the nations shall see thy triumph, And all kings thy glory; And thou shalt be called by a new name, Which the mouth of the LORD shall mark out.

וְהָיִיתָ עֹטֶרֶת תְּפָאֶרֶת בְּיַד־יְהוָה (כ)
וְצִנּוּרָה [ק' וְצִנּוּרָה] מְלִיכָה בְּכַף־אֱלֹהִיךָ:

3

Thou shalt also be a crown of beauty in the hand of the LORD, And a royal diadem in the open hand of thy God.

לֹא־יֵאמָר לְךָ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאַרְצְךָ לֹא־
יֵאמָר עוֹד שְׁמֵמָה כִּי לְךָ יִקְרָא חֻפָּצִי־
כָּה וּלְאַרְצְךָ בְּעוֹלָהּ כִּי־חֻפֶּץ יִהְיֶה בְּךָ
וְאַרְצְךָ תִּבְעַל:

4

Thou shalt no more be termed Forsaken, Neither shall thy land any more be termed Desolate; But thou shalt be called, My delight is in her, And thy land, Espoused; For the LORD delighteth in thee, And thy land shall be espoused.

כִּי־יִבְעַל בַּחֹר וּבְתוּלָה יִבְעָלוּךָ בָּנֶיךָ
וּמִשׁוֹשׁ חָתָן עַל־כָּלָה יִשָּׂא עָלֶיךָ
אֱלֹהֶיךָ:

5

For as a young man espouseth a virgin, So shall thy sons espouse thee; And as the bridegroom rejoiceth over the bride, So shall thy God rejoice over thee.

עַל־חֻמְתֶּיךָ יְרוּשָׁלַם הִפְקַדְתִּי שְׁמָרִים
כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה תָּמִיד לֹא יִחָשׂוּ
הַמְּזַכְרִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכֶם:

6

I have set watchmen Upon thy walls, O Jerusalem, They shall never hold their peace Day nor night: 'Ye that are the LORD's remembrancers, Take ye no rest,

וְאַל־תִּתְּנוּ דָמִי לוֹ עַד־יִכְוֶן וְעַד־יִשָּׂא
אֶת־יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בְּאֶרֶץ:

7

And give Him no rest, Till He establish, And till He make Jerusalem A praise in the earth.'

נִשְׁבַּע יְהוָה בְּיָמִינוּ וּבִזְרוּעַ עֲזוֹ אִם־אֶתֶּן
אֶת־דִּגְלֶךָ עוֹד מֵאֲכָל לְאֹיְבֶיךָ וְאִם־יִשְׁתּוּ
בְנֵי־נֹכַר תִּירוּשֶׁךָ אֲשֶׁר יִגְעֶתָ בּוֹ:

כִּי מֵאֲסָפוֹ יֹאכְלֶהוּ וְהִלְלוּ אֶת־יְהוָה
וּמִקְבָּצָיו יִשְׁתּוּהוּ בְּחִצְרוֹת קִדְשֵׁי: (ס)

עֲבְרוּ עֲבְרוּ בִשְׁעָרִים פָּנוּ דֶּרֶךְ הָעָם סֹלוּ
סֹלוּ הַמִּסְלָה סִקְלוּ מֵאֶבֶן הָרִימוּ גֹס עַל־
הָעַמִּים:

הִנֵּה יְהוָה הַשְׁמִיעַ אֶל־קִצְהָ הָאָרֶץ אָמְרוּ
לְבַת־צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֶךָ בָּא הִנֵּה שָׂכְרוּ אֹתוֹ
וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנֵינוּ:

וְקִרְאוּ לָהֶם עַם־הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵּי יְהוָה וְלֵךְ
יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נִעְזָבָה: (ס)

מִי־זֶהוּ בָּא מֵאֲדוֹם חֲמוֹץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה
זֶה הַדּוֹר בְּלָבוּשׁוֹ צִעָה בָּרָב כַּחוֹ אֲנִי
מְדַבֵּר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

מִדּוֹעַ אָדָם לְלָבוּשׁוֹ וּבְגָדָיו כְּדֶרֶךְ בָּגָת:

פּוֹרְקוֹ דִּרְכָּתִי לְבָדִי וּמַעֲמִים אֵין־אִישׁ
אֹתִי וְאֶדְרָכָם בְּאַפִּי וְאֶרְמָסֶם בְּחַמְתִּי וְזוֹ
נִצָּחָם עַל־בְּגָדִי וְכָל־מְלָבוּשִׁי אֶגָּאֲלָתִי:

כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלֵּי בָּאָה:

וְאֶבִּיט וְאֵין עֹזֵר וְאֶשְׁתּוֹמֵם וְאֵין סוֹמֵךְ
וְתוֹשַׁע לִי זֶרְעִי וְחַמְתִּי הִיא סִמְכָתִּי:

וְאֶבּוֹס עַמִּים בְּאַפִּי וְאֶשְׁכָּרֶם בְּחַמְתִּי
וְאֶזְרִיד לְאָרֶץ נִצָּחָם: (ס)

חֲסִדֵּי יְהוָה וְאֶזְכֹּר תַּחֲלֹת יְהוָה כְּעֹל כָּל
אֲשֶׁר־גִּמְלָנוּ יְהוָה וְרַב־טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר־גִּמְלָם כְּרַחֲמָיו וּכְרַב חֲסִדָּיו:

The LORD hath sworn by His right hand, And by the
arm of His strength: Surely I will no more give thy
corn To be food for thine enemies; And strangers shall
not drink thy wine, For which thou hast laboured;

But they that have garnered it shall eat it, And praise
the LORD, And they that have gathered it shall drink it
In the courts of My sanctuary.

Go through, go through the gates, Clear ye the way of
the people; Cast up, cast up the highway, Gather out
the stones; Lift up an ensign over the peoples.

Behold, the LORD hath proclaimed Unto the end of
the earth: Say ye to the daughter of Zion: 'Behold, thy
salvation cometh; Behold, His reward is with Him,
And His recompense before Him.'

And they shall call them 'The holy people, The
redeemed of the LORD; And thou shalt be called
Sought out, A city not forsaken.'

LXIII:1 'Who is this that cometh from Edom, with crimsoned
garments from Bozrah? This that is glorious in his
apparel, stately in the greatness of his strength?'— 'I
that speak in victory, mighty to save.'

2 'Wherefore is Thine apparel red, and Thy garments like
his that treadeth in the winevat?'—

3 'I have trodden the winepress alone, and of the
peoples there was no man with Me; yea, I trod them in
Mine anger, and trampled them in My fury; and their
lifeblood is dashed against My garments, and I have
stained all My raiment.

4 For the day of vengeance that was in My heart, and My
year of redemption are come.

5 And I looked, and there was none to help, and I
beheld in astonishment, and there was none to
uphold; therefore Mine own arm brought salvation
unto Me, And My fury, it upheld Me.

6 And I trod down the peoples in Mine anger, and made
them drunk with My fury, and I poured out their
lifeblood on the earth.'

7 I will make mention of the mercies of the LORD, and
the praises of the LORD, according to all that the
LORD hath bestowed on us; and the great goodness
toward the house of Israel, which He hath bestowed
on them according to His compassions, and according
to the multitude of His mercies.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים-עִמִּי הֲמָה בָּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ וַיְהִי
לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ:

8 For He said: 'Surely, they are My people, children that will not deal falsely'; so He was their Saviour.

בְּכָל-צָרָתָם (כ' לא) [ק' לו] צָר וּמַלְאָךְ
פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הוּא
גָּאֻלָּם וַיִּנָּטְלֵם וַיִּנְשָׂאֵם כָּל-יְמֵי עוֹלָם:

9 In all their affliction He was afflicted, and the angel of His presence saved them; in His love and in His pity He redeemed them; And He bore them, and carried them all the days of old.

הפסרת וילך

The Haftara is Isaiah 55:6 – 56:8. This Haftara is read on Shabbat Shuva. On the Shabbat before Rosh HaShana, read the Haftara for Nitzavim on page 174.

דַּרְשׁוּ יְהוָה בְּהִמָּצְאוֹ קְרָאתוֹ בְּהִיּוֹתוֹ
קְרוֹב:

LV:6 Seek ye the LORD while He may be found, Call ye upon Him while He is near;

יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אֲוֵן מַחֲשַׁבְתּוֹ
וַיָּשָׁב אֶל-יְהוָה וַיִּרְחַמֵּהוּ וְאֶל-אֱלֹהֵינוּ
כִּי-יִרְבֶּה לְסֻלּוֹת:

7 Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the LORD, and He will have compassion upon him, And to our God, for He will abundantly pardon

כִּי לֹא מַחֲשַׁבּוֹתַי מַחֲשַׁבּוֹתֵיכֶם וְלֹא
דַּרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נֶאֱמַר יְהוָה:

8 For My thoughts are not your thoughts, Neither are your ways My ways, saith the LORD.

כִּי-גִבְהוֹ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גִּבְהוֹ דַּרְכֵי
מִדַּרְכֵיכֶם וּמַחֲשַׁבְתִּי מִמַּחֲשַׁבְתֵיכֶם:

9 For as the heavens are higher than the earth, So are My ways higher than your ways, And My thoughts than your thoughts.

כִּי כַאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן-הַשָּׁמַיִם
וְשָׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם-תִּרְוַח אֶת-הָאָרֶץ
וְהוֹלִידָהּ וְהַצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לַזֹּרַע וְלֶחֶם
לַאֲכָל:

10 For as the rain cometh down and the snow from heaven, And returneth not thither, Except it water the earth, And make it bring forth and bud, And give seed to the sower and bread to the eater;

כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא-יָשׁוּב
אֵלַי רֵיקָם כִּי אִם-עֲשֵׂה אֶת-אֲשֶׁר חָפְצָתִי
וְהַצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו:

11 So shall My word be that goeth forth out of My mouth: It shall not return unto Me void, Except it accomplish that which I please, And make the thing whereto I sent it prosper.

כִּי-בְשִׂמְחָה תֵּצְאוּ וּבְשָׁלוֹם תּוּבְלוּן
הַהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה
וְכָל-עֵצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחֲאוּ-כָף:

12 For ye shall go out with joy, And be led forth with peace; The mountains and the hills shall break forth before you into singing, And all the trees of the field shall clap their hands.

תַּחַת הַנֶּעְצוּץ יֵעָלֶה בְּרוֹשׁ (כ' תחת) [ק'
ותחת] תִּסְרַפֵּד יֵעָלֶה מִדָּס וְיִהְיֶה לַיהוָה
לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: (פ)

13 Instead of the thorn shall come up the cypress, And instead of the brier shall come up the myrtle; And it shall be to the LORD for a memorial, For an everlasting sign that shall not be cut off.

כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ
צְדָקָה כִּי־קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לָבוֹא וְצִדְקָתִי
לִהְיוֹת:

LVI:1 Thus saith the LORD: Keep ye justice, and do righteousness; For My salvation is near to come, And My favour to be revealed.

אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה זֶה וּבֶן־אָדָם יַחֲזִיק
בָּהּ שְׁמֵר שַׁבָּת מִחֻלָּלוֹ וְשֹׁמֵר יָדוֹ מִעֲשׂוֹת
כָּל־רָע: (ס)

2 Happy is the man that doeth this, And the son of man that holdeth fast by it: That keepeth the sabbath from profaning it, And keepeth his hand from doing any evil.

וְאַל־יֹאמַר בֶּן־הַנֶּכֶד הַנִּלְוָה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר הִבְדֵּל יְבַדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ
וְאַל־יֹאמַר הַסֵּרִים הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: (פ)

3 Neither let the alien, That hath joined himself to the LORD, speak, saying: 'The LORD will surely separate me from His people'; Neither let the eunuch say: 'Behold, I am a dry tree.'

כִּי־כֵהוּ אָמַר יְהוָה לְסֵרִיסִים אֲשֶׁר
יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבָּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בְּאֲשֶׁר חָפְצָתִי
וּמְחֻזְקִים בְּבְרִיתִי:

4 For thus saith the LORD Concerning the eunuchs that keep My sabbaths, And choose the things that please Me, And hold fast by My covenant:

וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבִיתִי וּבְחֻמּוֹתַי יָד וְנֶשֶׁם טוֹב
מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֶּן־לָוּ אֲשֶׁר לֹא
יִכָּרֵת: (ס)

5 Even unto them will I give in My house And within My walls a monument and a memorial Better than sons and daughters; I will give them an everlasting memorial, That shall not be cut off.

וּבְנֵי הַנֶּכֶד הַנִּלְוִים עַל־יְהוָה לְשָׂרְתּוֹ
וְלֹא־הִבֵּה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהַיּוֹת לוֹ
לְעֲבָדִים כָּל־שְׁמֵר שַׁבָּת מִחֻלָּלוֹ
וּמְחֻזְקִים בְּבְרִיתִי:

6 Also the aliens, that join themselves to the LORD, to minister unto Him, And to love the name of the LORD, To be His servants, Every one that keepeth the sabbath from profaning it, And holdeth fast by My covenant:

וְהִבִּיאֹתִים אֶל־הַר קֹדֶשִׁי וְשִׂמְחָתִים
בְּבֵית תַּפְלָתִי עוֹלֹתֵיהֶם וּזְבָחֵיהֶם לְרָצוֹן
עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תַּפְלָה יִקְרָא
לְכָל־הָעַמִּים:

7 Even them will I bring to My holy mountain, And make them joyful in My house of prayer; Their burnt-offerings and their sacrifices Shall be acceptable upon Mine altar; For My house shall be called A house of prayer for all peoples.

נֹאם אֲדֹנָי יְהוָה מִקְבֶּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד
אֶקְבֹּץ עָלָיו לְנִקְבְּצָיו:

8 Saith the Lord GOD who gathereth the dispersed of Israel: Yet I will gather others to him, beside those of him that are gathered.

הפטרות האזינו

The Haftara is II Samuel 22:1 – 22:51. This Haftara is read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one. If it is the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur, read the Haftara on page 176.

וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת בַּיּוֹם הַצֵּיל יְהוָה אֶתוֹ מִכַּף
כָּל־אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׂאוֹל:

XXII:1 And David spoke unto the LORD the words of this song in the day that the LORD delivered him out of the hand of all his enemies, and out of the hand of Saul;

וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעִי וּמְצֻדָּתִי וּמִפְלְטִי-לִי:	2	and he said: The LORD is my rock, and my fortress, and my deliverer;
אֱלֹהֵי צוּרֵי אֲחֻסָּה-בּוֹ מִגְדֵּי וְקִרְן יֵשׁוּעִי מִשְׁגָּבִי וּמִנוֹסִי מִשְׁעִי מִחֶמְסַת־שָׁעֵנִי:	3	The God who is my rock, in Him I take refuge; My shield, and my horn of salvation, my high tower, and my refuge; My saviour, Thou savest me from violence.
מִהֲלֵל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאִבֵּי אֲנָשֶׁה:	4	Praised, I cry, is the LORD, and I am saved from mine enemies.
כִּי אֶפְפָּנִי מִשְׁבְּרֵי-מוֹת נִחְלִי בְּלִיעַל וּבַעֲתָנִי:	5	For the waves of Death compassed me. The floods of Belial assailed me.
חֲבָלֵי שְׂאוֹל סָבְנוּ קֶדְמָנִי מִקִּשְׁי מוֹת:	6	The cords of Sheol surrounded me; the snares of Death confronted me.
בְּצַר-לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל-אֱלֹהֵי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מִהִיכְלוֹ קוֹלִי וְשׁוֹעֲתִי בְּאָזְנוֹ:	7	In my distress I called upon the LORD, yea, I called unto my God; and out of His temple He heard my voice, and my cry did enter into His ears.
(כִּי וַתִּגַּעַשׁ) קוֹל וַיִּתְּגַעַשׁ וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ וַיִּתְּגַעַשׁוּ כִּי-חָרָה לוֹ:	8	Then the earth did shake and quake, the foundations of heaven did tremble; they were shaken, because He was wroth.
עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּיו תֹּאכַל גִּחְלִים בָּעָרוּ מִמֶּנּוּ:	9	Smoke arose up in His nostrils, and fire out of His mouth did devour; coals flamed forth from Him.
וַיִּט שָׁמַיִם וַיִּרְדּוּ וַעֲרַפֵּל תַּחַת רַגְלָיו:	10	He bowed the heavens also, and came down; and thick darkness was under His feet.
וַיִּרְכַּב עַל-כְּרוּב וַיַּעֲף וַיֵּרָא עַל- כַּנְפֵי-רוּחַ:	11	And He rode upon a cherub, and did fly; Yea, He was seen upon the wings of the wind.
וַיַּשֶּׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבֹתָיו סָבֹת חֶשְׁת- מַיִם עָבִי שְׁחָקִים:	12	And He made darkness pavilions round about Him, gathering of waters, thick clouds of the skies.
מִנְגֵּה נִגְדוֹ בָּעָרוּ גִחְלֵי-אֵשׁ:	13	At the brightness before Him coals of fire flamed forth.
יִרְעַם מִן-שָׁמַיִם יְהוָה וְעֲלִיזוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ:	14	The LORD thundered from heaven, and the Most High gave forth His voice.
וַיִּשְׁלַח חֲצִיצִים וַיִּפְיֹצֵם בָּרָק (כִּי וַיַּחֲמֹם) קוֹל וַיִּהְיֶה:	15	And He sent out arrows, and scattered them; lightning, and discomfited them.
וַיִּבְרָא אֶפְקֵי יָם וַיִּגְלוּ מוֹסְדוֹת תַּבֵּל בְּגַעַרַת יְהוָה מִנְּשֹׁמֶת רוּחַ אָפּוֹ:	16	And the channels of the sea appeared, the foundations of the world were laid bare by the rebuke of the LORD, at the blast of the breath of His nostrils.

יִשְׁלַח מִמָּרוֹם יָקָחֵנִי רַבִּים:	17	He sent from on high, He took me; He drew me out of many waters;
יִצִּילֵנִי מֵאֵיבִי עָז מִמְּנֵי:	18	He delivered me from mine enemy most strong, from them that hated me, for they were too mighty for me.
יִקְדָּמֵנִי בַּיּוֹם אִי־דִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן לִי:	19	They confronted me in the day of my calamity; but the LORD was a stay unto me.
וַיֵּצֵא לְמִדְבָּר אֶתִּי יִחְלָצֵנִי כִּי־חִפְצָן בִּי:	20	He brought me forth also into a large place; He delivered me, because He delighted in me.
וַיִּמְלֵנִי יְהוָה כְּצִדְקָתִי כְּכֹר יְדֵי יוֹשִׁיב לִי:	21	The LORD rewarded me according to my righteousness; According to the cleanness of my hands hath He recompensed me.
כִּי שָׁמַרְתִּי דִרְכֵי יְהוָה וְלֹא רָשָׁעִתִּי מֵאַלְהֵי:	22	For I have kept the ways of the LORD, And have not wickedly departed from my God.
כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לִנְגִידִי וְחֻקֹּתָיו לֹא־אָסוּר מִמֶּנּוּחַ:	23	For all His ordinances were before me; And as for His statutes, I did not depart from them.
וְאֵדֵיָה תָמִים לוֹ וְאֶשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנֵי:	24	And I was single-hearted toward Him, And I kept myself from mine iniquity.
וַיִּשָּׁב יְהוָה לִי כְּצִדְקָתִי כְּבָרִי לִנְגִיד עֵינָיו:	25	Therefore hath the LORD recompensed me according to my righteousness, According to my cleanness in His eyes.
עִם־חֲסִיד תִּתְחַסֵּד עִם־גִּבּוֹר תָּמִים תִּתְמַם:	26	With the merciful Thou dost show Thyself merciful, With the upright man Thou dost show Thyself upright,
עִם־נָכָר תִּתְבָּר וְעִם־עָקֹשׁ תִּתְפָּל:	27	With the pure Thou dost show Thyself pure; And with the crooked Thou dost show Thyself subtle.
וְאֶת־עַם עָנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל־ רָמִים תִּשְׁפִּיל:	28	And the afflicted people Thou dost save; But Thine eyes are upon the haughty, that Thou mayest humble them.
כִּי־אַתָּה נִירִי יְהוָה וַיְהִי חֹשֶׁךְ חֲשִׁכִי:	29	For Thou art my lamp, O LORD; And the LORD doth lighten my darkness.
כִּי בְכָה אָרוּץ גִּדּוּד בְּאַלְהֵי אֲדָלָג־ שׁוֹר:	30	For by Thee I run upon a troop; By my God do I scale a wall.
הָאֵל תָּמִים דִּרְכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֹסִים בּוֹ:	31	As for God, His way is perfect; The word of the LORD is tried; He is a shield unto all them that take refuge in Him.
כִּי מִי־אֵל מִבְּלָעַדִּי יְהוָה וּמִי צוֹר מִבְּלָעַדִּי אֵל־הֵינוּ:	32	For who is God, save the LORD? And who is a Rock, save our God?

הָאֵל מְעוֹזי חֵיל דְּרַכּוֹ) [ק' דְּרַכּוֹ]: וַיִּתֵּן תָּמִים (כ')	33	The God who is my strong fortress, And who letteth my way go forth straight;
מְשֻׁנָּה (כ' רגליו) [ק' רגליו] כְּאַיִלֹת וְעַל בְּמַתִּי יַעֲמִדֵנִי:	34	Who maketh my feet like hinds', And setteth me upon my high places;
מְלַמֵּד יָדַי לַמִּלְחָמָה וְנִחַת קֶשֶׁת- נְחוּשָׁה זְרַעְתִּי:	35	Who traineth my hands for war, So that mine arms do bend a bow of brass.
וַתִּתֵּן-לִי מִגֵּן יִשְׁעֶךָ וַעֲנִתֶךָ תִּרְבֵּנִי:	36	Thou hast also given me Thy shield of salvation; And Thy condescension hath made me great.
תִּרְחִיב צַעְדִּי תַחְתָּנִי וְלֹא מַעְדּוֹ קִרְסָלִי:	37	Thou hast enlarged my steps under me, And my feet have not slipped.
אֲרִדְפָּה אֹיְבֵי וְאַשְׁמִידֵם עַד-כְּלוֹתָם: וְלֹא אָשׁוּב	38	I have pursued mine enemies, and destroyed them; Neither did I turn back till they were consumed.
וְאֹכְלֵם וְאַמְחָצֵם וְלֹא יִקְוּמוּן תַּחַת רַגְלִי: וַיִּפְּלוּ	39	And I have consumed them, and smitten them through, that they cannot arise; Yea, they are fallen under my feet.
וַתִּזְרְנֵי חֵיל לַמִּלְחָמָה תַּכְרִיעַ קִמִּי תַּחְתָּנִי:	40	For Thou hast girded me with strength unto the battle; Thou hast subdued under me those that rose up against me.
וְאֹיְבֵי תַתָּה לִי עָרַף מְשֻׁנָּאִי וְאַצְמִיתָם:	41	Thou hast also made mine enemies turn their backs unto me; Yea, them that hate me, that I might cut them off.
יִשְׁעוּ וְאִין מִשְׁיַע אֶל-יְהוָה וְלֹא עָנָם:	42	They looked, but there was none to save; Even unto the LORD, but He answered them not.
וְאַשְׁחַקֵם כַּעֲפַר-אָרֶץ חֹוצוֹת אֲדָקֵם אֲרַקֵּם: כְּטִיט-	43	Then did I beat them small as the dust of the earth, I did stamp them as the mire of the streets, and did tread them down.
וַתַּפְּלִטֵנִי מִרִיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עַם לֹא-יָדַעְתִּי יַעֲבֹדֵנִי:	44	Thou also hast delivered me from the contentions of my people; Thou hast kept me to be the head of the nations; A people whom I have not known serve me.
בְּנֵי נָכָר יִתְכַחֲשׁוּ-לִי לְשִׁמּוֹעַ אֲזֵן וְשָׁמְעוּ לִי:	45	The sons of the stranger dwindle away before me; As soon as they hear of me, they obey me.
בְּנֵי נָכָר יִבָּלּוּ וַיִּחָגְרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם:	46	The sons of the stranger fade away, And come halting out of their close places.
חַי-יְהוָה וּבְרוּךְ צוּרִי צוּר יִשְׂרָאֵל: וַיְרֶם אֱלֹהֵי	47	The LORD liveth, and blessed be my Rock; And exalted be the God, my Rock of salvation; .
הָאֵל תִּנְתֵּן נִקְמַת לִי וּמִרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי:	48	Even the God that executeth vengeance for me, And bringeth down peoples under me,
וּמוֹצִיאִי מֵאֹיְבֵי וּמִקְמִי תִרְוַמְנִי מֵאִישׁ חָמָסִים תַּצִּילֵנִי:	49	And that bringeth me forth from mine enemies; Yea, Thou liftest me up above them that rise up against me; Thou deliverest me from the violent man.

על־כֵּן אוֹדֶה יְהוָה בְּגוֹיִם וְלִשְׁמֹךְ
אֶזְכֹּר:

50 Therefore I will give thanks unto Thee, O LORD,
among the nations, And will sing praises unto Thy
name.

(כ' מגדיל) [ק' מגדול] יְשׁוּעוֹת מִלְּפִי
וְעֲשֵׂה־חֶסֶד לְמִשִּׁיחִי לְדָוִד וּלְזֶרְעוֹ
עַד־עוֹלָם: (פ)

51 A tower of salvation is He to His king; And showeth
mercy to His anointed, To David and to his seed, for
evermore.

הפטרת וזאת הברכה

The Haftara is Joshua 1:1 – 1:18.

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון מִשְׁרֵת מֹשֶׁה
לֵאמֹר:

1:1 Now it came to pass after the death of Moses the
servant of the LORD, that the LORD spoke unto
Joshua the son of Nun, Moses' minister, saying:

מֹשֶׁה עַבְדִּי מָתָּה וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת־
הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

2 'Moses My servant is dead; now therefore arise, go over
this Jordan, thou, and all this people, unto the land
which I do give to them, even to the children of Israel.

כָּל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף־רַגְלֶיךָ בּוֹ
לָכֶם נָתַתִּיו כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה:

3 Every place that the sole of your foot shall tread upon,
to you have I given it, as I spoke unto Moses.

מִהַמִּדְבָּר וְהַלְבָנוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר
הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל אֶרֶץ הַחִתִּים
וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה
גְּבוּלְכֶם:

4 From the wilderness, and this Lebanon, even unto the
great river, the river Euphrates, all the land of the
Hittites, and unto the Great Sea toward the going
down of the sun, shall be your border.

לֹא־יָתִיצֵב אִישׁ לִפְנֶיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ
כְּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא
אֶרְפֶּךָ וְלֹא אֶעְזֹבְךָ:

5 There shall not any man be able to stand before thee
all the days of thy life; as I was with Moses, so I will be
with thee; I will not fail thee, nor forsake thee.

חֲזַק וַיָּאֲמָץ כִּי אַתָּה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתָם לָתֶת
לָהֶם:

6 Be strong and of good courage; for thou shalt cause
this people to inherit the land which I swore unto
their fathers to give them.

רַק חֲזַק וַיָּאֲמָץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל־תִּסּוּר
מִמֶּנּוּ יְמִין וּשְׂמָאוֹל לִמְעַן תִּשְׁכַּח לְכָל־
אֲשֶׁר תִּלְךָ:

7 Only be strong and very courageous, to observe to do
according to all the law, which Moses My servant
commanded thee; turn not from it to the right hand
or to the left, that thou mayest have good success
whithersoever thou goest.

לֹא-יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ
בוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמָר לַעֲשׂוֹת
כְּכָל-הַכְּתוּב בּוֹ כִּי-אָז תִּצְלִיחַ אֶת-
דְּרָכְךָ וְאָז תִּשְׁכִּיל:

הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וְאַמֵּץ אֶל-תַּעֲרֹץ וְאֶל-
תַּחַת כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר
תֵּלֵךְ: (פ)

וַיֹּצֵנוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-שָׂטְרֵי הָעָם לֵאמֹר:

עֲבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וּצְווּ אֶת-הָעָם
לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִידָה כִּי בְּעוֹדוֹ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבוֹא
לָרֶשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: (פ)

וְלָרֵאשִׁיבִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה
אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר:

זְכוֹר אֶת-הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה
עֲבַד-יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מֵנִיחַ
לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת:

נְשִׁיכֶם טַפְּכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר
נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם
תַּעֲבְרוּ חֲמֹשִׁים לִפְנֵי אַחֵיכֶם כָּל גִּבּוֹרֵי
הַחֵייל וְעִזְרָתֶם אוֹתָם:

עַד אֲשֶׁר-יָנִיחַ יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֶם
וְיָרְשׁוּ גַם-הֵמָּה אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁבָתָם לְאָרֶץ
יְרִשְׁתְּכֶם וְיִרְשְׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם
מֹשֶׁה עֲבַד יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶחַ
הַשָּׁמֶשׁ:

וַיַּעֲנוּ אֶת-יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר-צִוִּיתָנוּ
נַעֲשֶׂה וְאֶל-כָּל-אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ נֵלֵךְ:

8 This book of the law shall not depart out of thy mouth, but thou shalt meditate therein day and night, that thou mayest observe to do according to all that is written therein; for then thou shalt make thy ways prosperous, and then thou shalt have good success.

9 Have not I commanded thee? Be strong and of good courage; be not affrighted, neither be thou dismayed: for the LORD thy God is with thee whithersoever thou goest.'

10 Then Joshua commanded the officers of the people, saying:

11 'Pass through the midst of the camp, and command the people, saying: Prepare you victuals; for within three days ye are to pass over this Jordan, to go in to possess the land, which the LORD your God giveth you to possess it.'

12 And to the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of Manasseh, spoke Joshua, saying:

13 'Remember the word which Moses the servant of the LORD commanded, you, saying: The LORD your God giveth you rest, and will give you this land.

14 Your wives, your little ones, and your cattle, shall abide in the land which Moses gave you beyond the Jordan; but ye shall pass over before your brethren armed, all the mighty men of valour, and shall help them;

15 until the LORD have given your brethren rest, as unto you, and they also have possessed the land which the LORD your God giveth them; then ye shall return unto the land of your possession, and possess it, which Moses the servant of the LORD gave you beyond the Jordan toward the sunrising.'

16 And they answered Joshua, saying: 'All that thou hast commanded us we will do, and whithersoever thou sendest us we will go.

כָּכֹל אֲשֶׁר-שָׁמַעְנוּ אֶל-מֹשֶׁה בֵּן נִשְׁמָע
אֵלָיו רַק יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר
הָיָה עִם-מֹשֶׁה:

17

According as we hearkened unto Moses in all things,
so will we hearken unto thee; only the LORD thy God
be with thee, as He was with Moses.

כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-יִמְרָה אֶת-פִּיךָ וְלֹא-יִשְׁמָע
אֶת-דְּבָרֶיךָ לְכֹל אֲשֶׁר-תִּצְוֶנּוּ יוֹמָת רַק
חֲזַק וְאַמֵּץ: (פ)

18

Whosoever he be that shall rebel against thy
commandment, and shall not hearken unto thy words
in all that thou commandest him, he shall be put to
death; only be strong and of good courage.'

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי-כִבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה
תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עֹלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבְתוֹ עַל-עֹלֹת הַתָּמִיד
וְנִסְכָּה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

וּבְרָאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה
פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כִּבְשִׁים
בְּנֵי-שָׁנָה שֶׁבַע תְּמִימִם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאַיִל הָאֶחָד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לְכֹבֶשֶׁת הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחַח אֲשֶׁה
לַיהוָה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהֵין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישִׁת
הַהֵין לְאַיִל וּרְבִיעִית הַהֵין לְכֹבֶשֶׁת גֵּין נֹאת
עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

וּשְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לַחַטָּאת לַיהוָה
עַל-עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15. The Haftarah is Isaiah 66:1 – 24.

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ תַּחֲתַי
רִגְלֵי אִי־זָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאִי־זָה
מְקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

וְאֵת־כָּל־אֱלֹהֵי יָדַי עָשִׂתָּה וַיְהִיו כָּל־אֱלֹהֵי
נֶאֱמַר־יְהוָה וְאֵל־זָה אֲבִישׁ אֶל־עֵנִי
וְנִכְחֵ־רוּחַ וְחָרַד עַל־דְּבָרִי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְקָה
כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחָה דָם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה
מִבְרָךְ אֵוֹן גַּם הִמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבִשְׁקֻצֵיהֶם נִפְשָׁם חָפְצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בַּתְּעַלְלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם
אָבִיא לָהֶם יָעַן קָרָאתִי וְאֵין עֹנָה דְּבַרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבְאָשָׁר
לֹא-חָפְצָתִי בָּחֲרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיהֶם שְׂנֵאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שֹׁאוֹן מְעִיר קוֹל מַהֲיָכָל קוֹל יְהוָה
מִשָּׁלֹם גָּמוּל לְאֵיבָיו:

בְּטָרִם תַּחֲוִיל יִלְדָה בְּטָרִם יָבֹא תֶּכֶל לָהּ
וְהַמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל
אֶרֶץ בְּנוֹם אֶחָד אִם-יִגְלַד גּוֹי בַּעַם אַחַת
כִּי-תֵלֶּה גַם-יִלְדָה צִיּוֹן אֶת-בָּנֶיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה
אִם-אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרָתִי אָמַר אֱלֹהִים:
(ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וּגִילוּ בָּהּ כָּל-אֲתֵבֶיהָ
שִׂישׂוּ אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתַּאֲבָלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׂד תִּנְחַמֶּיהָ
לְמַעַן תִּמְצְוּ וְהִתְעַנְּגֶתֶם מִזִּיז כְּבוֹדָהּ:
(ס)

כִּי-כֵהוּ אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה-אֶלֶּיהָ כְּנָהָר
שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקָתָם
עַל-צֵד תִּנְשָׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוּ תִנְחַמְנוּ בֶן אֲזָכִי אֲנַחֲמָכֶם
וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will bring their fears upon them; Because when I called, none did answer; When I spoke, they did not hear, But they did that which was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word: Your brethren that hate you, that cast you out for My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וְרֵאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרָחְנָה וְנִדְעָה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדּוֹ
וְזַעַם אֶת־אֵיבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכָּבָתָיו לְהָשִׁיב בַּחֲמָה אָפּוֹ וְגַעְרָתוֹ
בְּלַחֲבֵי־אֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבַחֲרָבוֹ
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חֲלָלִי יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגִּזְנוֹת אַחֵר
(כִּי אַחַד) [כִּי אַחַת] בְּתוֹךְ אֲכָלִי בָשָׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבָר יַחְדָּו יִסְפוּ
נֶאֱמַר יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחְשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ וַרְאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם פְּלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד מְשֻׁכֵּי קֶשֶׁת
תִּבַּל וַיּוֹן הָאֵיִים הָרְחֹקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבִרְכָב וּבַצִּבִּיִּם
וּבַפָּרָדִים וּבַכִּרְוֹת עַל הָר קָדְשִׁי
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹוִים אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים לְפָנַי
נֶאֱמַר יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדִּי־שַׁבָּת
בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי
אָמַר יְהוָה:

23 And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בְּפָנָיו הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי
כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאֵשָׁם לֹא תִכָּבֵּה
וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר׃ וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ
בַּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת בַּשַּׁבָּת יָבוֹא כָּל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי יְהוָה

24 And they shall go forth, and look Upon the carcasses
of the men that have rebelled against Me; For their
worm shall not die, Neither shall their fire be
quenched; And they shall be an abhorring unto all
flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftarah for Shabbat Maḥar Ḥodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וְנִפְקְדָתָ כִּי
יִפְקֹד מוֹשָׁבְךָ׃

XX:18 And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new
moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וְשַׁלַּשְׁתָּ תִּתְרַד מָאֹד וּבָאתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָּ
אֶצֶּל הָאֶבֶן הָאֵזֶל׃

19 And in the third day thou shalt hide thyself well, and
come to the place where thou didst hide thyself in the
day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשֵּׁת הַחֲצִיִּם צִדָּה אֹרֶחַ
לְשַׁלַּח-לִי לַמַּטְרָה׃

20 And I will shoot three arrows to the side-ward, as
though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנָּעַר לְךָ מֵצֵא
אֶת-הַחֲצִיִּים אִם-אָמַר אֲמַר לַנָּעַר הִנֵּה
הַחֲצִיִּים׃ מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחְנוּ וּנְבָאָה כִּי-שָׁלוֹם
לָךְ וְאִין דְּבַר חַי־יְהוָה׃

21 And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows.
If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this
side of thee; take them, and come; for there is peace to
thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֹּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִיִּים מִמֶּנִּי
וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שָׁלַחְךָ יְהוָה׃

22 But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are
beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee
away.

וְהִדְבָּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד-עוֹלָם׃ (ס)

23 And as touching the matter which I and thou have
spoken of, behold, the LORD is between me and thee
for ever.

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיָּשָׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) [ק' אֶל-] הַלֶּחֶם לֵאכֹל׃

24 So David hid himself in the field; and when the new
moon was come, the king sat him down to the meal to
eat.

וַיָּשָׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעַם כַּפְּעַם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיָּשָׁב אֲבִנֶר
מִצֵּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד׃

25 And the king sat upon his seat, as at other times, even
upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and
Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא-דִבֶּר שְׂאוּל מֵאֲוָמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי
אָמַר מִקֶּרֶה הוּא בִלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי-לֹא
טָהוֹר׃ (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he
thought: 'Something hath befallen him, he is unclean;
surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנֹו
מִדָּוִעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִּׁי גַם־תָּמוּל גַּם־הַיּוֹם
אֶל־הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל דָּוִד
מֵעַמָּדִי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַחַ מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צֹוה־לִּי אֲחִי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא וְאַרְאֶה
אֶת־אֲחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחַר־אַף שָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן־נַעֲוֹת הַמְרִדּוֹת הָלֹוא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר
אַתָּה לְבֶן־יִשִּׁי לְבָשֶׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֶרְוַת
אִמֶּךָ:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִּׁי חַי
עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אַתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוּמָת מִיָּה עֲשֵׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכָּתוֹ וַיֵּדַע
יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו לְהָמִית
אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בְּחַר־אַף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַהוּא הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשֶּׁדֶה לְמוֹעֵד
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעְרֹו רֵץ מָצָא נָא אֶת־הַחֲצִיצִים
אֲשֶׁר אָנֹכִי מוֹרֶה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא־זָרָה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנֶּעֱר עַד־מָקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעֱר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמָּקֶה וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעֱר מְהֵרָה חֲוָשָׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט גֶּעֶר יְהוֹנָתָן אֶת־כִּי
(הַחֲצִי) [ק' תַּחֲצִים] וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנֶּעֱר לֹא־יָדָע מְאוּמָה אֶךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת־תַּדְבָּר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנֶּעֱר אֲשֶׁר־לוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנֶּעֱר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֶל הַגִּבּוֹב וַיִּפֹּל
לְאַפָּיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים
וַיִּשָּׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין
זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'